

Ottlik Géza

Buda

Regény

A szöveget gondozta
Lengyel Péter

TARTALOM

(MINDEN ÚT)
(AMI BIZTOSAN VAN)
(A PONTATLANSÁG)
(ÚJ SZEPTEMBER)
(1926. JÚNIUS 21. - INGYEN MOZI)
(RABOK LEGYÜNK?)
(COLALTÓVAL, CIVILBEN)
(ÚJ SZEPTEMBER, ÉS RÉGI)
(ÚJ SZEPTEMBER A HARANGLÁBNÁL)
(MEDVE NAGYÍTÁSA)
(DOLGOZATJAVÍTÁS 38-BAN)
(A SERPOLETTE NEGATÍVJAI)
(ESTI FÉNYEK)
(KORAREGGELI UTCA)
(HAZAMENNI)
(ÚJ OKTÓBER, 26)
(EGY BÉKEBELI TEMETÉS)
(A 8-AS HÁLÓTEREM)
(EGY SZOBA AZ EMELETEN)
(„KALAUZ?”)
(„SZERETET”)
(SZÖVETTANI VIZSGÁLAT)
(A NAGY NÉGYSZERSZÁZASUNK)
(NŐK)
(KÉT BALFÁCÁN)
(A KÉZIRAT ELSŐ VÁLTOZATA, 1956. MÁJUS-JÚNIUS:)
(HILBERT VISZONTAGSÁGAI)
(BAGATELL)
(NÉGY SÍK)
(MONOSTOR)
(DECEMBER 3 - HÉT ÓRA)

*Stolta virtù, le cave nebbie, i campi
Dell'inquiete larve
Son le tue scole*

(LEOPARDI)

(Minden út)

Visszakerültél hát Budára, ahol születted. Ez csoda volt. Megvolt a város; az elviselhetetlen és soha véget nem érő éveket elviselted és véget értek. Az történt, hogy a négy, nem, a negyven - nem: a négyszáz év véget ért, elfogyott. Nehémiás próféta átkot szórt a népére, mert nem tartották észben az Úr csodáit, amiket értük tett.

Hát én, Both Benedek, észben tartom. 1926-ot írtunk, csoda volt, alig hihető. Ahogy három-négy évtizeddel később, újabb teljesen reménytelen évek után egyszerre csak külföldre utazhattál és megvolt Európa, visszataláltál a gyerekkorodba, egy reggel a lille-i pályaudvaron. Az is csoda volt és hihetetlen.

„Velem annyi csoda történt életemben, három, négy - nem, még több, öt -, hogy nem volna szabad regényt írnom” - mondtam Mártának egy este, július 21-ikén, 1979-ben.

Pár pillanatnyi gondolkodás után - talán utánaszámolt - bólintott:

- Igaz.

Az élet nem ilyen. Megtéveszttem az olvasókat. „Hát ne írjon regényt, Bébé” - mondta Márta. - „Hagyja a barátjára. Vagy talán Lexire. Vagy ott van a Medve Gábor kézírata. Maga csak fessen, Bébé.” És festeni szabad a csodákat? - „Igen. Festeni szabad!”

Nevettünk. Szombat volt. A festés nem igazság. Csalás, linkség, mint a költészet. (Hát persze hogy linkség, mondta Medve, csak hogy szent linkség.) Valóság, ami van, és nem igazság, ami nincs, mondom én. Mindegy, szép nyári szombat este volt. A város színei olyan porhanyósan érettek voltak, mint egyszer - nemrég - álmomban az Oktogonon. Márta tudta, hogy észben tartom a csodáimat - gyáva, istenfélő ember vagyok. Összegeztem magamban:

Nekem soha semmi nem sikerült. Úgy képzeltem, hogy harmincéves, negyvenéves, ötvenéves koromra lesz rendes nagy műtermem. Nem volt. Negyvenéves koromra lesz saját kiállításom. Nem lett. Hogy ötvenéves koromra lesz házam Mártával, kőfallal körülvett elvadult öreg kertben, egy-két hűséges régi cseléddel, mondjuk Beaulieu és Cap Ferrat hajlatában. Nem lett. Mártával úgy képzeltek negyven évvel ezelőtt, Hogy hamarosan elválunk; hogy találunk majd szép új szerelmeket, igazít, mert a miénk elmúlt, de valódi volt: olyan, amelyet nem lehet testvéri összetartozással folytatni, gondoltuk. Lehetett. Nem váltunk el: ez sem sikerült.

Igaz, gondoltam, de ehhez hozzá kell tenni:

Nekem mindig minden sikerült. Az a minden, amire tudtomon kívül a legjobban vágytam: annyira csak a lelkem mélyén, hogy még titokban sem mertem remélni. Bekerültem a nagy négyszer-századunkba: Hilbert-Both-Rodriguez-Medve. Szabad ember lettem, 1930 óta. Amikor már senkinek sem kellett, amit festek, egyszerre bevettek maguk közé az „Új Nyolcak”. A legnagyobbak és legszigorúbbak. Nehéz, nehéz negyven éven át megtartottam Mártát. Elismert festőnek végül a világ is, és ebben az a csoda, hogy nem fizettem érte nekik semmit - semmi árat. Ami megint ritka dolog, szerencsés véletlen. Hogy ezt mind így magam elé kitűzzem, erre álmomban sem mertem volna gondolni. S ezekből nem lett, miként a beteljesült vágyainkból lenni szokott, torzkép, gúnyrajz, a sors csúfolódása.

„Nekem soha semmi nem sikerült” - mondtam Mártának vigyorogva. Vigyorogva, mert Márta tudta, hogy ez igaz, és az is igaz, hogy nekem minden sikerült. Ő tudta csak, másnak ezt el sem lehetne magyarázni, de nem is kellett, hogy más tudja. Kellett, hogy Márta tudja. Tudta, nevetett. Elmeséltem neki az álmomat - amit még sohasem tettem.

Azt álmodtam nemrég, hogy megyek valahol a körúton, át az Oktogonon, lágy, szelíd késő délután van, és észreveszem, hogy gyönyörű a város, csupa szín. Pedig szomorúság van bennem, tudom, hogy holnap meg kell halnom, és semmit sem tehetünk ellene. Szomorú, hiába. A házak, a fák, járókelők, Andrásy út: még soha ilyen porhanyós nem volt a késő-délutáni óra. Szelíd volt. Érett. Nem fájt. Érdekes, fájnia kellett volna, és nem fájt. Gyengéd volt a levegő, az Oktogon, minden. Gyengéd? Porhanyós? Nem, nem tudok más szót rá - érett volt.

„Mint akkor, 1926-ban?” - kérdezte Márta. Nem. Egyáltalán nem. Ellenkezőleg, szinte. Ráztam a fejem.

„Hát fesse le az álmát, Bébé.”

Igen, igaz. Ezt talán le tudnám festeni, az álombelit, amazt meg, a régi nyarat, amikor kiszabadultunk az emberiségből és megvolt Buda, Júlia, anyám, és megmaradtak Szeredyék is, túléltek a kibírhatatlant - azt a nyarat lehetetlenség lefesteni. Olyan sok minden tartozik bele kihagyhatatlanul, olyan botrányosan sok, mondja Medve, hogy az emberélet botrányosan kevés hatvan-nyolcvan esztendeje még a futó áttekintésére sem elég.

(Ami biztosan van)

Mégis belekezdte, Bébé. Kár volt, ugye? abba az ebédlőablakba a régi Fehérvári út 15/b alatt. A szemközt látható kopár tűzfalak, málló vakolatú üres boltívek, új, szokatlan világításban, ahogy a korareggeli napfény rájuk esik, mert iskolába kellett járnod újabban, rossz volt, ki az ágyból, mosdani, öltözni, Júlia, anyád, próbálsz megfesteni és sehogyansem boldogulsz vele. Túl nagy fába vágta a fejszédet.

Márta azt gondolja, hogy nem. Hogy kezdek akárhol, 1926-ban is, az iménti Oktogonon is, mindenhonnan Budára érek. Az érzés, amiben benne van Buda és az eddigi életem, egyvalami, egyetlen dolog: olyasféle, mint egy egyszínű kobaltkékség, vagy ólomszürkesség, vagy egy cselló egyik húrján meghúzott egyetlen cisz-hang. Ha ebből nem tudsz nagy festményt csinálni vagy zenekari szimfóniát, hát az álmod szívességből felbontotta neked látványra, összetevőkre, empirikus adatokra, részben megfesthető mozzanatokra is. Szomorúság és vágy, meg kell halni, nincs elég idő a város szépségére, a botrányosan sok kihagyhatatlan beletartozó mindenféle miatt, és - ezt is ügyesen mutatta - nem is Buda, még Pestből se, ami neked szép lenne, se ahol sokkal otthonosabban járnál (mint mondjuk a Kecskeméti utca), mégis ismerős persze, de ismeretlen is, emlék is, vágy is, térkép, nyitottság, várakozások és nyugalom, a késő délutáni óra érettsége.

Ez mind befér? Az egyetlen érzésedbe, hogy milyen volt átkelni az Oktogonon? Befér, és még annyi más, hogy számolatlanul hányhatná bele lapáttal a szavakat. Nem érdemes. Ezek nincsenek. Ami biztosan van, mondja Medve, az az érzés. Ennyire biztosan már semmi egyéb nincs. A világ, a többi ember megléte hipotétikus, vélelem, feltevés, amit elegendő számú próbálgatással valószínűsíteni tudsz. Elfogadod meglévőnek, minthogy mást nem tudsz csinálni, de jobb, ha nem felejtet el, hogy csak az érzés nem hipotétikus, biztosan csak az van.

(A pontatlanság)

Kaptam egy fénykép-nagyítást 1926-ból, a pécsi katonaiskoláról, ahol akkor pár napra megszálltunk, júniusban, a mohácsi hajóutunk után. Medve egyik olyan-amilyen kis amatőr-felvételéről csinálta a kedvemért a barátom. Hát ez a nagyítás, amikor jól megnéztem, elmondta nekem pontosan a pontatlan érzést, hogy milyen volt az a nyár.

Az érzés pontatlan. Írja Medve. A szavak természetesen használhatatlanok mindenképpen - a jövő idő első feladata lesz eltörölni a nyelvet, az összes nemzeti nyelvet. Az érzés azonban pontatlan, mielőtt szavakat keresnénk, próbálgatnánk rá. Eleve és önmagában pontatlan. Kezdjük a történetet az elején, az elejének a legelején, mikor vagy mielőtt világra jössz. „Valami van.” - Gondolat? Te magad? Az még nincs. Sőt, kezdjük azzal, hogy „Van.” - Ha van, akkor az valami. - Ebből a valamiből nekünk az kell, ami biztosan van: az érzés. Minél biztosabban van, annál pontatlanabb. Minél jobban pontosítjuk, annál kevésbé mondhatjuk rá, hogy van.

A régi Fehérvári út 15/b II. emelet 19. alatti, észak-északkeletre nyíló ebédlőablakból látható kép a kelő nap fényében, van. Ami kihagyhatatlanul hozzátartozik, azzal el fogom maszatolni a biztos meglétét. Mégis, bele kell majd festenem Júliát (aki szelíd zongorázással ébresztgetett, hárfapedálos Alla Turzával, mozizenével - akkor nálunk lakott -, ahogy Terka néni is), anyámat (aki a reggelinél felvagdossottnak nekem a füstölt szalonnából, mert tudta, hogy azt szeretem, és csak lustaságból eszem a könnyebben vágható abáltat - én nem tudtam, azt hittem, hogy nekem mindegy), meg legalább Halász Petárt és mindenestre a priznicet, Billroth-batiszttal.

Igaz, hogy a pécsi főreál homlokzata Budára vezet, ezt látni fogjuk, én is megnézem még jobban. És csakugyan, „vezet” - miként a londoni útkeresztezés, ahol ötvenegy éves koromban irányt vesztettem. Nem irányt tévesztettem, megvolt a fejemben a térkép, ahogy öt éves koromban is megvolt (a Mátyás téren), ahogy rajzolja az ember mindig is, csak nem tudtam hamarjában, a Tottenham Court Road sarkán, miként a Mátyás téren, hogyan tájoltam. Most itt észak-dél vagy dél-észak a nagy utca iránya? Merrefelé is kell hazamennünk? Jobbra forduljunk vagy balra? Majd mindjárt kitudódik, Bébé. Finom, lámpalázás kis izgalom, várakozás, ugyanaz a pontatlan érzés (mit tudom én, boldogság?) támad az emberben ötvenegy évesen, mint öt évesen. (Hát ha ettől boldog várakozás önt el, akkor az megint Buda. Még megvan Buda. Londonban még megvan.)

(Új szeptember)

Ahová olyan csodálatosan visszakerültünk, Buda a magyar fővárosnak a Duna folyam jobb partján fekvő része. Ősi település. Már a bronzkorban város volt. Túlélte sorra a lakóit, keltákat, rómaiakat, hunokat, gótokat, longobárdokat, avarokat, valószínűleg túl fog élni bennünket, magyarokat is, és mindig fiatal maradt, mert folyton lerombolták. Első kerület: Vár, Krisztinaváros, Tabán. Második kerület: Víziváros, Országút. A hűvösvölgyi katonai főreál a Törökvész dűlőn volt, a második kerület dombjai között húzódó Ördögárok mellett. A Retek utcai huroknál kellett átszállni a nyolcvanhármasra. „Kadétiskola!” - mondta a kalauz, régi nevén, ahogy mindenki hívta. A városi villamos itt már töltésen, talpfákon csörömpölt. Amíg elhaladt, elnyomta a távoli tárogató-szót. A kert közepén, egy szobortalapzatnál gyülekeztünk. Szeptember elején jártunk. Ebben az évben, a locarnói szerződés ratifikálása után, és az angliai általános sztrájk előtt, R. A. Locke Nebraskában húsz ötöt futott kétszázon, ami három tizeddel jobb volt Paddock világrekordjánál. Mindenki Szeredy új gitárját próbálgatta.

Egy negyedéves átterelt bennünket a főépülethez vezető széles lépcsők mellé, a haranglábhhoz. Itt is elkülönülve maradtunk a másik alreáliskolából jött, még ismeretlen évfolyamtársainktól. Nézegettük őket. Csak óvatosan. Kik lehetnek a főkolomposok? Medve erősködött a legjobban: „Ne menjünk oda!” Úgyhogy amikor egyszer csak fogta magát, megpillantva Hilbert Kornélt, se szó, se beszéd, odaszaladt hozzá, hiába kiabáltam utána: mérgemben sarkon fordultam és nekiiramodtam az ellenkező iránynak. Valaki mintha utánam ordított volna:

- Hátra arc!

Megfordultam.

- Bébé, maga vadbarom. Nem értette, hogy ne tapossák össze azt a kurva futópályát?

Egy negyedéves kiabált rám, s máris fordult vissza a társaihoz. Visszakanyarodtam a pálya széléről. Féltek, mert ők építették három éve. Most elég jó állapotban volt a salakja. Talán azt is meg kell magyaráznom, hogy ez a negyedéves magas, kellemesen hunyorgó fiú volt, azaz, ahogy beszélt, közben nagyokat, lassúakat pislogott, a „vadbarom” nyugalmas, szinte társalgó hangú megállapítása, és hogy ilyen magától értetődően megismert és emlékezett a lehetetlen nevemre három év után, több volt, mint meleg fogadtatás. Meghitt, testvéri ülepenbillentés volt. És nemcsak nekem szólt. Mindnyájunknak, bundásoknak.

Itt negyedévesből megint újoncok lettünk, elsőévesek. És még négy év, négy év, ki tudja, milyen hosszú, négy könyörtelenül letöltendő esztendő. Ez a nagyokat hunyorgató negyedéves, meg az egész szabadon, oszoljban való lödörgés a futópálya körül, a zászlóalj sorakoztatása helyett ez a „Garden Party” hangulat - túl szép volt. Gyanús, mint júniusban itt, a mohácsi út előtt, Takátsy Tibor, a feketehajú negyedéves magatartása, egész lénye. Kimenőt kaptunk délelőttre, s az eligazítás előtt felhúzatva velem a saját tartalék fehér kesztyűjét, mert a napos-tisztnek, a sok-fejlövéses bakaszázadosnak ez volt a fő szórakozása, eltépni a kimenőjegyet annak, akinek nem elég tiszta a kesztyűje. Mondom, túl szép volt júniusban ez a zászlóalj-ügyeletes negyedéves, akit véletlenül kifogtunk. Hány Takátsy Tibort kapunk majd? És hány Joneszko századost?

Hogy visszakerülni Budára miért volt csoda, és hogy a mohácsi hajón miért éreztem azt a szívem mélyén, hogy mégis minden csodálatosan jól van, ami van: ehhez nem elég, ami történt - hogy kibírtuk a kibírhatatlan négyszáz évet -, hanem kell hozzá az előttevaló gyerekkorból tíz naptári esztendőnek a körülbelül negyvenezer felnőttkori év tartalmával felérő anyaga, sőt kell a tudása az eljövendő éveinknek is.

Én tudtam, a második emeleti folyosón egyszer ébresztő előtt szerzett váratlan, mélységes nyugalommal, hogy festő leszek, hogy hegyek közt, negyvenévesen, tóparton, szivarozva, valódi olajfestékekkel fogok valódi vászonra festeni, majd. Szabad ember leszek, majd.

Medve ezt a „majd”-ot szükséges előfeltevésnek nevezi. „Majd az anyja is meg fogja érteni, hogy ő milyen egyszerű és igaz ember.”

„Majd meglátja, hogy ő - még nem tudja pontosan, hogy mit -, de valami neki magának is tetsző valódi és jó dolgot fog csinálni az életéből. Olyat például, amilyen néha a beeső napfény csíkja a szőnyegen. Vagy amilyen például Bilbao főterén, esőben, estefelé, keserű sorssal szembenézni, felhajtott gallérral. Vagy akár, amilyen a bodzaillat annak, aki szereti.”

[Hilbert Kornél kérdezte egyszer tőlem, hogy én is tűzér leszek-e? „Dehogy.” - Hát mi? - „Festő.” Festő!? Milyen festő? „Spanyol” - mondom. Medvéhez fordult: Hát te? - „Én? Mi leszek? Természetesen költő és hadvezér!” (Ha nem lehetek bodzafa, gondolta Medve.)

Voltak legendás nagy futói a főreálnak, a mi időnk előtt. Az intézeti rekordot százon Veress Elemér tartotta, tizenegy eggyel. Ennélfogva az embernek az a természetes legnagyobb becsvágya, hogy százas bajnok legyen, olyan elérhetetlenségben volt, hogy egyáltalán nem lehetett tekintetbe venni. Zrínyi Miklóst? Sokkal inkább. Talán ez se szerényebb életcél, mint a tizenegy egy, de Medvének nem állt módjában, hogy nagyratörését öntelt vagy üres ábrándnak tekintse, mert munkahipotézisnek használta amely tartható, ameddig tartható. Ha illúzió és összeomlik, ezzel olyan súlyos kockázatot vállal, ami jogossá teszi. De jogos, nem jogos, ez tárgyalási alap, neki, platform, nincs más módja a dolognak. Értse, aki érti - írta.]

Hát én, kivételesen, értem. (Platform? Kiindulási alap? Mártával volt egy hasonló kimondatlan megegyezésünk. Elejétől fogva. Hogy majd egy egyszerű és igaz, hazugság nélküli, és nekünk is tetsző jó dolgot csinálunk az életünkben. Kimondatlan? Nem. Nemcsak hogy soha szavakba nem foglaltuk, hanem ki sem gondoltuk tulajdonképpen. Éreztük, biztosan, tehát pontatlanul. Ma sem lehet megfogalmazni, a „majd” pedig időközben kiesett belőle. Tehát marad:) Én kivételesen értettem. Festő akarok lenni. Ami grandiózus szerénységtelenség.

(1926. június 21. - Ingyen mozi)

Egyszer csak azt mondja Medve, ahogy hajózunk Mohács felé a nyári éjszakában:

- Anyám elintézte, hogy ősszel átmegyek a cisztercita gimnáziumba.

Szeredy felnézett, a Cumparsitát pengette halkan a fura hangszeren. - „És Schulze tiszthelyettes úr reverendát ölt.” „És Zsoldos lesz a hercegprímás” - mondom én. - Ez mind a szokásos marhulás volt. Ámbár nem egészen a szokásos. Azt mondja a Medve, még gyanúsabb hangon:

- Csak latinból kell majd különbözetit tennem.

Szeredy abbahagyta a Cumparsitát. Én is abbahagytam a vissza-marhaskodást. Csönd lett. Csak a hajógép dohogott, lihegett, pöfögött tovább. Reggel kimenőt kaptunk a városba, hazamehettünk egy fél napra. Szeredy is felment a Svábhegyre, elhozta a sógora saxo-violáját. Júlia is azt hitte, egyik szavából úgy vettem ki, hogy most talán végleg hazamegyek majd. Tudnia kellett, hogy ez hülyeség. Még négy év. Hiszen tudta. De ahogy mégis a pici kis reménytelen reménykedéssel nézett rám, az fájt.

Medve egy helyen azt írja: „Rabok legyünk vagy szabadok? Először is ez nem kérdés. Rabok vagyunk. Világra jöttél, egy vadidegen helyre, amihez semmi közöd. Peregni kezd neked egy ingyen mozi, ahol néző vagy. A mozinak egy kicsike része azonban a saját tested, s mivel ez az egyetlen olyan speciális darabkája, amivel kapcsolatod van, ezt is önmagadnak nevezed. De ez a második számú »én« már szereplője az ingyen mozinak, a vadidegen világnak, ahol minden esetleges, és független a néző voltodtól. Itt szereplők vagyunk, rabok, nem választhatunk, Sándor. A néző pedig szabad. Nem lehet rabbá tenni egyáltalán.

Másodszor pedig, ha választhatsz, hogy rab légy-e vagy szabad, akkor már szabad vagy. Egyetlen alternatíva, egyetlen választható másik lehetőség, a semmi, a nulla helyett már végtelenszeres szabadság.” (Nekem, a Keleti pályaudvar indulási oldalára érve - Monostorra jártam kimenőre a főreálból, és iparkodtam mindig elérni a jó gyorsvonatot, harmincöt perc alatt ott volt - nemcsak szabadság-érzést jelentett, hogy tetszésem szerint bemehettem akár az épület középső, nagy kapuján, akár a sarok melletti, innenső ajtón is és onnét végig az oldalfolyosón, hanem izgalmas, nagyszabású kalandosságot.)

Medve azon az őszen, a szökése után, amikor visszajött az ingoványra épült, csak feltevéseken létező világba, mint Néző-Szereplő-amalgám, azt mondja, csináljuk tovább az Ingyen Mozit. (Az életed próba-élet, kísérleti jellegű. Mindvégig. A világ, a tér, idő, anyag, erő és a hozzád hasonlóknak feltételezett többi ember, elgondolás. Kipróbálandó gondolat, a fejedben. Megismételt kísérletezéssel ezt az elképzelésedet a világ berendezéséről valószínűsíteni tudod. Bizonyítani nem lehet, még ha ítéletnapjáig próbálgathatod és mindvégig beválnak a feltevéseid róla, akkor sem: az eljárás természeténél fogva. Nem vagytok egy helyen. Te biztosan vagy, a világ ennyire biztosan nincs. Hát csináld tovább, Bébé, de ne felejtsd el, hogy csak látogató vagy itt, néző. Ám ahhoz, hogy bármit csinálj, építs, teremts itt, hogy élj, ezt el kell felejtened. És ha elfelejted, ha nem őrzöd meg a kezdetedet, a kívülállásodat, utolér majd mindenféle istencsapása. Jöhet olyan óra, jöhet olyan év, sok év, hogy az emlékkönyv számára neked se jut eszedbe hamarjában más kívánságod, mint hogy vesszen ki a világ, s e földi nép a legvégső fajig.)

(Rabok legyünk?)

Marcell kiengedett bennünket, akiknek a hozzátartozói a városban laktak, már kilenc előtt. Mikor Medve becsöngetett, Veronikának elállt a lélegzete. Csak nézte a fiút, nem bírt megszólalni. Medve megöleli, bemennek. „Még nem jöttem haza, Veron, csak majd negyedikén. Fél egyig maradhatok most.” - „Jaj Istenem! Leszaladok, hozok friss sóskiflit meg császárszömlét magának, a reggelihez...” Anyja is megörül neki.

Mennek befelé kettesben, „Jó hogy jöttél, fiam. Fontos dolgot kell mondanom...”

Nem figyelnek egymásra. Medve a szekrényben turkál.

- Gábor... Mit keresel?

- Azt a kis fűzött könyvet. Serpolette volt a címe...

- Gábor! Elintéztam, hogy ősszel átmehetsz a cisztercita gimnáziumba!

De Medve már leguggolt az alsó polcokhoz, onnan beszél hátra az asszonynak: „Igen? Fene. Nem találom.”

Persze hogy nem találja, már húsvétkor sem volt meg. Akkor azt remélte, hogy mégis visszaadta Formesnek. De nem.

„Gábor! - az asszony megfogja a fia kezét. - Nem értesz? Felvesznek a ciszterciták!”

„Igen? Ne haragudj, mami, de látom, átrendezték a szobámat, nem került most elő? Olyan kis vacak fűzött könyv volt, egy Modern Könyvtár regény. A Serpolette, már nem tudom, ki írta. - Bátortalanul felnéz az anyjára: - Biztosan kidobta!”

„Dehogy dobtam! - rázza a fejét haragosan az asszony. Mert ezzel már húsvétkor is gyanúsította, köztünk szólva, sajnos, nem alaptalanul. - Hát nem érted, amit mondok? Ősszel átmehetsz a gimnáziumba, már beszéltem a főigazgatóval is!”

Medve végre megérti, összecsapja a kezét, nevetőrohamot kap.

„Csak latinból kell majd különbözeti vizsgát tenned.”

Medve nevet, nevetgél, rázza a fejét, az anyja el van szontyolodva.

„Hát nem akarsz hogy kivegyelek?” - „Nem.”

Nem érti: „Mégis katona akarsz lenni, Gábor?” Dehogy akar. (Az vagyok, gondolja káromkodva magában.)

„Rossz volt ott neked. Megszeretted a katonaiskolát?” Szerette a halál. Dehát akkor miért nem? Miért?

Miért? Mert latin különbözetivel nem lehet kísértelni a valóságból, gondolja Medve. Mert valamit mégis elkezdünk, és most nem kiabálhatok, hogy Nem-ér-a-nevem! Mert ez nem módja a szabadság választásának. Ahhoz előbb azt kell választani, hogy rabok legyünk. Miért mentem vissza a senkiföldjéről? Ki tudja megmondani? Ki tudja nálam jobban, mi az: szabad embernek lenni? És a rabságot választani szabadon, Sándor. (Az ingoványra épült, feltevéses világot. Csinálni tovább az Ingyen Mozit. A végig kísérleti jellegű, próba-életemet, amelyben ugyan állandó tapasztalat-sorozatokkal valószínűsíteni tudod elgondolásodat a fizikai világ és a hozzád hasonlóknak feltételezett többi ember létezéséről, de bizonyítani soha...)

Az anyja hazavitte volna őt a szökése után, már az első októberben. Akkor jött a véletlen nagy ajándéka, a kis műtét a kórházban, az első huzamosabb kiszabadulása. Ahhoz is tömérdek sok kihagyhatatlan tartozik. Most megint kiszabadultak, de ezt a kiszabadulást be kell fejezni. Még négy év.

(Colaltóval, civilben)

Colaltóval beleszaladtunk a cisztercita gimnázistákba. Júliusban nem hagyott nyugton valami. Az évfolyamunknak a fele került Budára, a másik fele egy messze vidéki városba. Aki elkerült tőlünk, az nemcsak négy évre, hanem örökre elkerült. Soha többet nem hallunk róluk. Bánja a hóhér. Volt egymásból elégünk, gondolta az ember. No igen - de ez nem olyan egyszerű.

Például Zsoldost, Bónist, Formest sajnálnám. Csakót is, még Drághot is. Kár lenne értük. El tudom képzelni, hogy hiányoznának az embernek. Rossz lenne, ha Colalto nem maradna velünk. A rosszat, kellemetlent, hogy milyen lenne, nagyjából el tudja képzelni az ember. De hogy milyen lenne Szeredy és Medve nélkül: ezt még nagyjából sem tudtam volna elképzelni.

Valamit elkezdünk. (Egy berendezkedést? Életet? Halált? Valamit.) És akkor hogy lehet ezt majd abbahagyni? Mi módon? (Öreg katonák voltunk.)

Háromszor is telefonáltam Colaltónak. Feljöttem a városba emiatt. Végre az apja, huszár ezredes, megszerezte a listákat a minisztériumból, hogy kit hova helyeztek. Rendben volt minden. Egyedül Formesért volt kár, hogy nem került velünk a budai főreálba. Így történt, hogy Colaltóval ezen a napon kimentünk Megyerre, a cserkészek nagytáborozásába.

Olyan nagy kő esett le a szívemről, hogy oda se figyeltem, amikor Colalto nagynénje felajánlotta nekünk a főcserkész rokonától kapott jegyeket a nagytáborba. Köszönettel elfogadtam. „Csak nem akarsz tényleg kimenni a cserkészekhez?” - kérdezte aztán Colalto. „Én? Megörültél?” - „Vagy menjünk?” - „Neked van kedved?” - Július közepén jártunk, még majdnem két hónapunk volt a nyári szabadságból. Ilyenkor mindegy volt, mit csinál az ember: minden a világ legjobb mulatsága volt. - „Legalább röhögünk majd” - mondta Colalto. Kivillamosoztunk.

Volt ott mozi is, vendéglő is, minden. Már a kapuban láttunk egy cserkész társaságot, amint nagy katonásan meneteltek. „Tyű, az anyja krausz” - azt mondja Colalto, mert trombitáltak is valamilyen stílusban, vagy mi. Lehetett volna röhögni. Meg volt egy nyári civil barátom, Monostoron, bentlakó az előkelő Ferenc József intézetben, csakót, kardot, tiszti körgallért viseltek, s a városban sok tájékozatlan baka a biztonság kedvéért tiszteleggett nekik. Gyurika fogadta, mit csináljon? Mindenki katonásdit játszott, ez a sok cserkész is, lehetett volna röhögni. De még jobban nevetthünk volna egymáson, mert civilben voltunk. Kopaszra nyírva, minta kisfiúk, Colalto kockás buggyos térdnadrágban, amit knickerbockernek hívtak akkor, én meg vajszerű tenisznadrágban, fehér betétes antilopcipőben. - „Az anyja krausz” - gondolta Colalto -, de csak annyit mondott, s nem a cipőmről: „Barátom, konyhájuk is van, tábori, szenzációs”, de nem nevetett. Nem röhögtünk. Hogyan is értessem meg ezt?

Lehetett volna röhögni, gondolta az ember, ha nem éppen az Isonzótól jövünk. Ha nem éppen Gorizia alatt feküdt volna a zászlóaljunk, hanem éppen a tizenegyedik olasz offenzíva után vagyunk, az áttörés után, amikor ötvenhárom - „Bagatell” - mondta Medve a kötözőhelyen -, ötvenhárom friss gyalog-hadosztályt vetettek be a digók, lehetett volna röhögni, ha nem maradtak volna ott a legjobb embereim, a fél mesterlövész-századom, a hegyivadászok, köztük Colalto testvéröccse, akit véletlenül szeretett meg a fél életünk, a Doberdón, a Piavénál? az Alpok nyúlványain? Lehetett volna röhögni, hisz kilenc srapszilasunkot szedtek ki a vállamból és egyet az alsó állkapocsomból, haha, a helye is alig látszik, és Colalto fél bakancsát úgy hámozták le körös-körül az aknavető, szenzációsan, hogy a láb maradt, és Schulzét áthelyezték az altisztképzőbe, és zanderezni jártunk meg vízgyógyintézetbe, barátom, és végeztünk az Alpok nyúlványaival örökre, örökre - hát igazán lehetett volna röhögni a cserkész táboron,

csak éppen, minek? Hát csak mászkáltunk Colaltóval. Állati unalmas volt, teljesen érdektelen, remekül éreztük magunkat.

Ki tudja, hogy kerültünk ebbe a nagy sátorba? Betaszígtak, ahogy a kifüggesztett színlap előtt ácsorogtunk? „16.30: Tábori Pál saját novelláját olvassa fel.” Nem, alig néhányan ültek körülöttünk.

„A forróság remegett a fülkében, és John Varus érezte, amint a verejték végigcsorog a hátán és foltokban tapasztja rá az inget. A szemközti sarokban sovány barna bőrű, gyűrött ruhás férfi ült: arcában volt valami nemes - nemesen egyszerű, csúnya de barátságos.”

Az író, aki saját novelláját olvasta fel, egy cserkész ruhás fiú volt, három-négy évvel idősebb nálunk. Széles karimájú búrkalapja félig a hátára volt akasztva, karján egy SAJTÓ feliratú szalag. Mindez, novella, búrkalap, sajtó, mégiscsak érdekelt. A negyvenszemélyes sátor nagyobb lehetett, ugyan honnan szedték, mert nem katonai szabványméret volt.

„A kis állomás üres volt és néma. Az útlevevizsgálók pár perccel előbb végeztek. Átmentek a síneken és eltűntek a bal oldali sárga épületben. De a vonat nem indult el.”

Colalto oldalba bökött. „Menjünk a frászba?” - súgta.

Várj, gondoltam. John Varus útítársát elhurcolták a rendőrök, s amikor a vonat végül mégis megindult, a sárga ház ajtajából véres arccal zuhant ki, összeverve. Varusnak hónapokig nem megy ki a fejéből ez az arc, Colalto, noha a világ legtürelmesebb embere, mégis megint huzigálni kezdte a kabátom ujját. Így aztán óvatosan kioldalogtunk. Nem volt valószínű, hogy valaha is megtudom majd a novella végét. De pizsokság lett volna tovább uzsorázni Colalto türelmét.

Tény, hogy öreg katonák voltunk. Tény, hogy kopaszra voltunk nyírva, mint a kisfiúk és a fegyencek. Ezt eléggé utáltuk.

Nullás géppel lenyírva, mint a kisfiúk akkoriban. (Mint a légtornászok. Mint a rabok, mint az első repülők, mint a hadifoglyok, talán a hivatásos bűvárok is, a díjbirkózók, a megtetvesedett vén bakák, a cirkuszi akrobaták:) hordtuk a kopasz fejünket, utáltuk és nem törődtünk vele mi sem. (Ki ér rá törődni a frizurájával a lengő trapézon? Ha Májland harminckét tornyát nézted három éven át komiszban, és most leveted a kincstárit, hazaengednek Nagyabonyba, mit bánod hogy kopaszra nyírnak?)

Civilbe öltözött ócska, elhasznált, tetves öreg katonák voltunk Colaltóval. (Mégis katona akarsz lenni? - „Akar a halál!” - mondta Medve. Az vagyok! ha már erről van szó, gondolta káromkodva.) - „Kik a legbátrabbak?” - kérdezte a háború közepén az angol királyi légierők tábornokától egy (vitéz tettekre kíváncsi) híres haditudósító. „Mindig az újoncok” - mondta a tábornok.

Exactly, sir. Mi régen voltunk utoljára újoncok (bátrak, ameddig néhányunk nem tért vissza), tény - négyszáz éve, mon général. Tény, hogy valamit elkezdtünk. Életet? Berendezkedést? (Azt kezdtük volna el, hogy apránként mindenestől katonák leszünk? Vagy ellenkezőleg, a civilséget? Aminek a nyitját, hogy hogy lehet ebből a katona-voltunkból kimászni, kikeményezni, talán épp a viharvert, kopott öreg tábornokok és öreg bakák ismerik? Se ezt? Se azt?) Hát valamit, annyira valamit, hogy nem volt rá más szó: ugyanekkor nekünk ez a valami kézzelfoghatóan ott volt, oly módon, hogy már nem lehetett nem folytatni.

Ez a sok derék cserkész viszont még nem volt újonc egyáltalán. Majd lehet belőlünk legbátrabb katona. (Ameddig egy Öttevényi, egy kis Apagyí nem megy a gajdeszba közülük, kampec doloresz.) Kopaszra nyírva. A cisztercitáknál vallásos és hazafias erényeket tanultak, ugyan-

úgy, ahogy mi. Ám ők nem tudták, hogy ez mind üres, képmutató maszlag. Nem tudták, hogy gyáva csürhe vagyunk. Mind. Nem vették észre, hogy a civilizált világról téves elképzeléseik vannak. Hogy hamis illúziókat táplálnak önmagukról is, a többi emberről is. Nem röhögtünk rajtuk Colaltóval. Mászáltunk, nézelődtünk. Este megdicsértük a tábort Colalto nagynénjének, mert akitől kapta a jegyeket, egy Teleki Pál nevű rokona, az akkori Főcserkész volt.

Azonban Medve Gábor, mikor először került kórházba, még az újonc napjainkban, azt tapasztalta, hogy a civilizációnak ezt az önáltató hamis illúzióját, azzal együtt, hogy undorítóan hazug képmutatás, el lehet fogadni. Jobban jövünk ki vele. (Sőt, úgy látta, fenn kell majd tartani ezt a civil illúziót, mintegy hipotétikus tárgyalási alapnak.)

(Új szeptember, és régi)

A szabadság utolsó napja mindig félig-meddig kábultságban telt el. A bevonulás volt a legrosszabb. (Rettenetes volt. A kilátástalanság. Januárban rendszerint vízkeresztre esett. A húsvéti szabadság a messzeségben. A szem nem lát el odáig. A nyár végén ugyanígy.) Ez most, az új szeptember elején, megváltozott. Medve odafigyelt anyja kérdéseire, ahogy az asszony csomagolta a táskáját, s még felelt is neki, kábult figyelmetlenség nélkül, amit azelőtt sohasem tett.

„Ezt hagyd itthon, fiam.”

„Dehogy hagyom, mami. Az kell nekem.”

„Felvarrom a nagykabátod akasztóját...”

„Isten őrizz!”

Medve a sokféle holmija mellett egy rakás könyvet is kikészített.

„Jaj fiam, ha meglátja a tiszthelyettes úr ezt a tömérdek könyvet, úgyis elkobozza, és megint nekem kell majd értük menni, ha ugyan egyáltalán visszaadják...”

„Nem látja meg, drágám. Itt senki nem nézi meg a poggyászunkat.”

Szabad volt gitárt hozni. Biciklit itt nem. De hogy a táskádat mivel tömöd tele, az a te dolgod volt. Én bepakoltam egy hatkörös vasgolyót, amit Kecskeméten kaptam anyám unokaöccsétől, Szabó Józsiától a Vasgyárban. Józsi ott volt mérnök.

„És mi ez a hosszú papírtekercs, Gábor? Be se fér a táskába...”

„Az kell. Majd befér.”

Pasztellezéshez való bolyhos nagy rajzlapok voltak. Nekem szerezte Medve a kisgyerekkori barátjától, Dávid Lulutól, akinek mind a két bátyja már a Műegyetemre járt, és tele volt a szobájuk kincsekkel. Ilyen bolyhos rajzlapnak mindig szűkiben van az ember. Medve nemigen volt jószágos másokhoz - igaz, hogy én viszont a kis súlygolyóval felerészt az ő kedvéért cipekedtem -, azonban a pasztellezésnek volt egy története. Medve szerint azzal kezdődött Merényi bukása, hogy (egy szabadkézi rajzórán a főállásban) szórakozottan hanyattlöktem, és pingáltam tovább a Poll Hugó-féle pasztellkrétáimmal a művem, teljesen elmerülve.

Megszüntettem Merényit - nevetett Medve. - „Mint egy hibás pici színfoltot, kiradíroztad a képből. Kiszabadultál Bébé - mondta Medve -, Budára, vedd úgy!” De ő már jóval előbb kiszabadult egyszer. Az történt, hogy egy éjszaka felismerhetetlenné dagadt a fél arca, s ahogy a napossal mentek a kis kórházépület távoli fényei felé, átlósan átvágva az északi gyakorlótérre, Medvének leesett a sapkája a fejéről. Hagyta. Megállt. És váratlanul, kiszámíthatatlanul, kiszabadult az egészből. Erről csinált nekem egy tizenkét oldalas „nagyítás”-t a kéziratában. Azzal, hogy: unalmas, de fontos tudni.

Ez volt életének nagy „ajándék-csodája” és az antikopernikusi fordulata; a kis műtét vakvéletlensége pedig sült bolondság az eszének.

A sűrű szemöldökű Formes Attiláról (ahogy a többiekéről se, akiket a másik főreálba helyeztek) soha többé nem hallottunk. Se köztünk soha nem került szóba. Érdekes. Hogy Merényi nevét a kicsapása után senki nem mondta ki, ez nem furcsa. Furcsa, hogy Formesét se. Vagy Medve legelső padszomszédja, Fáy Ákos nevét se. Hát nincsenek, meghaltak. Különösebb szomorúságot nem érzett az ember.

Amikor Szabó Ferike, a kecskeméti Matild néném négy nagy fia közül a legkisebbik, egy svájci gyógyintézetben meghalt, tudomásul vettem, nem nagyon bántam. Ilyen részvétlen az ember.

Ez azonban nem igaz. Ferike felnőtt fiú volt, valaha nálunk lakott a Fehérvári út 15/b-ben, orvosnak készült, segített nekem az egyszeregyben, rajzoltunk, sétáltunk kettesben kézenfogva: a helyzet az volt, hogy ellenkezőleg, nem vettem tudomásul a halálát. Eszembe sem jutott búsulni utána. Nyugodtan vártam tovább Ferikét, majd jön haza, és rajzolunk; megtanít biciklizni, arról is szó volt.

Formes mégis eszembe jutott egyszer, már 76-ban vagy 78-ban, valami miatt. Él-e, hal-e vajon? Soha semmivel nem bántott meg, mindvégig, ami nagyon ritka dolog, az ilyen ember. A tanteremben egyszer szándékosan vadul nekitaszítottak, hogy felborult székestől. Tervük az volt, hogy majd ő is fejbe vág vagy hasba rúg emiatt. Ő azonban felállt, rámnézett, megigazította a székét és visszaült rá. „Balfácán!” - köpött feléje megvetően Merényi. Nem nyúltak hozzá: Formes egy szikrát sem volt balfácán. Benne volt az akkori négyszer-százasunkban. Ez is eszembe jutott, egy kicsi kis szomorúsággal.

Azonban ez egy régi kicsi szomorúság volt. Nem most érintett hirtelen egy kicsikét fájdalmasan, hogy Formest ötven évvel ezelőtt a másik főreálba helyezték, hanem nyilván akkor. Amikor ezt Colalto listáján olvastuk. Mégsem voltunk hát ennyire részvétlenek iránta; csak akkor egyszerűen nem értünk rá; se különösebben búslakodni fölötte, se szóba hozni a nevét. Medve így járt Fáy Ákossal, aki az első szeptemberben mellette ült a tanteremben, aztán később lemaradt tőlünk egy évfolyammal, aztán kilépett, aztán - ki tudja, mi lett vele. Meghalt, meghalt. Kár, de ki lehet bírni.

Medve nem emlegette soha Fáy Ákost. Pedig ez a szelíd, csöndes fiú volt az egyetlen, aki egyáltalán felelt neki. Ímmel-ámmal persze, és nem mindig, de legalább igennel vagy nemmel. Ez egy régi szeptember volt, újonc vagy, az altisztek éjjel-nappal a nyakadon, beszélgetni? Még suttogva sem lehet. De úgysem válaszol senki a tanácstalan kérdéseidre. Povedálunk az újonccal? Ezt külön figyelik. Fáynak is volt annyi esze, hogy két szónál többet ne povedáljon Medvével - ki tudja, az már bratyizásnak minősülhet. Volt annyi esze, hogy ne nagyon merjen odafigyelni Medvére. Ha egy-egy pillanatra mégis meghallgatta, némi erőfeszítéssel, mert jó gyerek volt Fáy Ákos, hiába, akkor sem tudja őt érdekelni Medve dolga, baja. Elég volt neki a maga baja.

A legelső napokban még végig tudtam gondolni vázlatosan, hogy mi van. Vezényszó van. Sorakozó. Indulj, állj! Feküdj, föl! Hátra arc! Visszakozz! Ébresztőtől takarodóig már ez sem történhetett meg veled.

Van az emberben egy előrejelzés. Egy halvány elképzelés, ha előre tekintesz, hogy nagyjából mi történik majd veled. Mire számíthatsz, mire nem? Jóra? Vannak benned kimondatlan várakozások, reggelente. Inkább csak egy bizakodó kíváncsiság: mit hoz majd az új nap? Ami ebből nem teljesen alaptalan, fel is merülhet: Júlia? elvisz moziba? Halász Petár? a Feneketlen-tó nádasa, zónázás a tizenkilencesen? Biciklizés Szabó Ferikével? Nem, ez tévesen merül fel. Törlendő. Marad a határozatlan kíváncsi várakozás, az általános bizakodás erre a napra. Az ember már tudja és beleszámítja, hogy a világban sokféle rossz is történhet vele. Megverhetnek, elronthatsz fontos dolgot, leeshetsz a cseresznyefáról, lelökhethetnek az ütközőről: de a villamos nem vághatja le a fejedet-lábadat, nem hurcolhatnak el megláncolva börtönbe. Ezek megeshetnek, elismered, de csak mással. Veled nem. Nem fér össze az életed általános jellegével. Ami teljesen normális, átlagos - ez ki van próbálva sok oldalról, megbízhatóan, előrejelzésszerűen.

Most az előrejelzésed csődöt mondott. És egy életre meglazult benned. Az történt, amiről előre biztosan tudtad, hogy veled nem történhet meg.

Elhurcoltak megláncolva gályarabnak. Levágva a fejed-lábad. Zűrzavar, és ez is esik szét. (Evezel, evezel.) Már vázlatosan sem tudod végiggondolni, hogy mi van. Nem hagyja a szakadatlan Eegy-kettő, Eegy-kettő, szünetet nem tartó vezénylés. Csak a fedélzet korlátjához mehatsz fel, vizelni a tengerbe. Indulnál föl, lépnél egy nagyot, csúnyán elvágódsz. Nem gondoltál rá, hogy a két bokád össze van bilincselve. Fej és láb nélkül? Hát majd átveszed a gályarabok apró léptű csoszogó járását. Akkor vizelés közben, vagy vizelést mímelve, nézheted majd pár percig Hongkong kikötőjét, és eszedbe juthat Viktor bátyád (nyári burett ruhában), a bélyeggyűjteményed, a szobád és a gyerekkor hosszú délutánjai, eszedbe juthat az életed pár percére.

Aztán megint a szakadatlan vezényszó, ébresztőtől takarodóig. Nincs eltűnődés vázlatosan se. Hongkong? Elúszik. Szingapúr? Elúszik. Szombathely? Soha nem értek oda.

(Medve Ingyen Mozija oly mértéktelenül túlteng, hogy szereplő részed elnyeli mindenestől a nézőt.) A régi hosszú unalmas délutánok ahhoz kellettek, ami tulajdonképpen az ember élete. Hogy végiggondolhasd, hogy is volt, ami volt. Hogy elrakd magadnak, ami történt veled és körülötted, amit tapasztaltál vagy csináltál. Az érdekes délután nem jó erre: azt majd holnap gondold végig. Újra és ismételten újra és újra kell végigmenned a dolgokon, nem is annyira az eszeddel, hogy mi volt, ami volt, hanem az érzéssel, hogy milyen volt, hogyan volt? Előbb ismerősségeket csinálsz belőlük magadnak s abból már valamilyenségeket: így tisztázódnak, tevődnek helyükre a dolgok. Így építéd az életed áttekinthető rendjét, gyarapodó műalkotását.)

A világ ismeretlen, új hely (mondja Medve) - az ember ámulva nézi, tátja a száját, aztán eltűnődik, mi is volt, hogy-s-mint volt. (Aki csak tátja a száját és ennyiben marad, a szájtátásnál - ha van ilyen -, az már igazán ritka nagy mamlasz.) Ehhez azonban, hogy mi is volt, egy szusszanásnyi nyugalom kell. Mindenesetre, hogy kívülről nézhesd. Hát ez nem volt meg, rettenetesen sokáig.

(Várod, hogy vége szakadjon. Nyolcévi gályarabság. Nem történik semmi. Huszonkét évi várbörtön. Évszázadok mennek, jönnek, és nem változik semmi. Az előrejelzés benned már rég a visszájára fordult. Biztos, hogy itt soha nem fog történni semmi. Soha, semmi.)

Akkor váratlanul, egy hajnali órában, átlósan átvágva az északi gyakorlótéren, Medve megkapta a szusszanásnyi nyugalmat, ami kellett ahhoz, hogy folytassa a szétesett életét.

Vagy kezdhesse előlről összerakosgatni.

A csupa rosszra jött egy ráadás rossz: nem kérte az ostoba véletlentől: amiből csupa jó lett. Nem kellett mosakodnia. Lázasan, teljesen bedagadt fél szemmel, lógó cipőfüzővel, át a kis kórházépület távoli fénycsík felé, bejött a képbe a saját halála, be egy újfajta nemtörődöm durvaság: leesett a sapkája? a homloka sáros, véres? Mindegy. Szédült, fájni kezdett. Megállt.

Nemrég, a szökésével nem sokra ment. Most azonban megállt.

Kiszabadult, visszakerült Budára. Csodának ez bőven csoda volt. Szerafini is kénytelen volt megállni vele.

(Új szeptember a haranglábnál)

Budára kerültünk (csodálatosan), ezzel kellene kezdeni Hilbert Kornél történetét is. Holott talán nem itt kezdődik igazán, hanem az Adriai-tenger partján egy toronycellában, amikor hajnalhasadás előtt már-már felébred, mert fordul a szél. Vagy a londoni Tottenham Court Road sarkán az ember gondolatai közt. Vagy tíz évvel korábban, Törökmikolán, ahol véletlenül Medve Gábor ráakadt. Vagy azzal, hogy egyszer váratlanul elkezdett mondani valamit egy szobáról az emeleten, aztán elhallgatott. Ugyanolyan váratlanul. (Sosem kezdett mesélni semmit.) Vagy, szép időrendben, azzal, hogy megszületett Marosvásárhelyen, körülbelül épp akkortájt, amikor egy sátorban, a Déli-sarkon, Scott kapitány beírta naplójába utolsó bejegyzését: It seems a pity, but I do not think I can write more. Úgylehet kár, de azt hiszem, nem tudok többet írni.

Ennél a mondatnál könnyű elakadni.

*

Medve annyiszor akadt el, hogy végül, bölcsen, egy némiképp légből kapott tengerparti képpel kezdi Lexi történetét - Lexinek hívtuk Hilbert Kornélt -, talán mert 56 májusában kezdte írni egy nagy vitorlás hajón, ahol írógépestől lakott, június végéig, majdnem mindig egyedül, horgonyon, az egyik balatoni kikötőben. Időrendben visszamegy 1917-ig, sőt 1904-ig, amikor Veronika, a dajkája, először érkezett meg a falujából a fővárosba, s azt gondolta, Medve szerint: Teremtőm, mekkora paloták, mennyi úri nép. Visszamegy továbbá a földtani őskorig, amikor ember, állat, növény nélkül forgott a bolygónk a koromsötét felhőrétegek alatt, izzó lávagyógyó, szakadatlanul zuhogó és rögtön felpárolgó esőben, napokon, heteken, éveken, évezredek: évmilliókon át. Mindegy szerinte, hogy mikor született Lexi, mert amikor 1926 őszén először meglátta a haranglábnál, a szépségében, a tartásában, a félmosolyában azonnal egy ősi, öröktől fogva meglévő mintára ismert, s ez néven nem nevezhető nyugalommal és boldogsággal, szomjúsággal és kielégüléssel, zűrzavaros izgalommal és sugárzó tiszta békével töltötte el. Magyarán, beleszeretett, mint valaha a lányos képű undok kis képmutató Tóth Tiborba. Rögtön odament hozzá, amit nem kellett volna tennie. Tény azonban, hogy tudtak egymásról.

- Te vagy a Medve - mondta Hilbert a félmosolyával, lazán nyitva felejtett szájával. Színjeles, három-stráfos volt, és az ő iskolájuk legjobb futója. És nagyon szőke. Medve futó is volt, magasugró is, de csak két-stráfos. És nagyon barna. Most a kofferjeinket kellett megint máshová rakni. Már egyszer rossz helyen raktuk le, a Hentzi-talpnál. Hentzi egyébként osztrák tábornok volt, aki 49-ben védte Budát ellenünk, sikertelenül, úgyhogy dühében ágyúval lövette a várost, vagyis nem szerettük az emlékét. Se a szobrát később. Végül el kellett távolítani a Szent György térről is, és itt állították fel a hadapródiskola kertjében. Itt sem állt sokáig; 1918-ban a növendékek ledöntötték örökre; a talapzat azonban megmaradt. Virágágy volt a közepén, a lépcsőire le lehetett rakodni, és a futópálya mentén éppen a célegyenes feleútját jelezte. Áttereltek bennünket a haranglábhhoz. Ez sűrű fenyőcsoportok közé volt beékelve. Most végül Medve a legalsó lépcsőre rakta táskáját, ahol Hilberttel beszélgetett. Nem vették észre, amikor egy lilára borotvált képű százados ért mögéjük. Sietett fel a lépcsőn, és majdnem megbotlott Medve bőröndjében. Megfordult és lehordta, vaktában, Hilbert Kornélt.

- A szentségit magának! Hova rakja a poggyászat!

De ahogy ránézett Lexire, azonnal lejjebb engedte a hangját és elmosolyodott.

- Hát tegye odébb, fiacskám... - „Fiacském”-et mondott, és a lilára borotvált arcából sok fehér fogat villantott elő, aztán ment tovább, ahogy Hilbert felkapta a táskát és odébb vitte.

Lexi arcáról leolvasható volt, hogy őt nem szokás melleleg letolni. Tudni kell azt is, hogy Medve nem szólhatott közbe hülye civil módra, hogy az övé a táska, mert arra mind a ketten ráfizettek volna. Mégis, látszott, hogy nem szereti a dolgot, elkomorodott. Hilbert tíz másodpercig tanulmányozta Medve arcát, ami nem kevés idő, aztán elmosolyodott, megértette Medvét. Intett a fejével a tiszt után:

- Elefes.

Mármint a százados seggébe. Medvének felderült a képe.

Felejtsük el Tóth Tibort. (Vidékre helyezték egyébként.) Felejtsük el a régi szeptembert is. Itt a teljes alreáliskolai egyenruhánkat levetjük, leadjuk. Medve ezüstgombos köpenyének az akasztóját azért nem volt szabad felvarrni, Isten őrizze, mert aranygombos főreálbelit felvételezünk helyette, az pedig megy a raktárba még ma. (Fölöslegesen katona a kisujját se mozdítja.) Azt a leszakadt akasztót a fene se nézi többé, és ha a raktárnok altiszt mégis nézi: hát hiába nézi: mehet abba az áldott jó magyar édesanyjába: ezentúl már őrmestereknek, egy félig állat tiszthelyettesnek nincs többé félisteni hatalma fölöttünk.

Felejtsük el Tóth Tibort. Meghalt, meghalt. Felejtsük el a régi szeptembert. El van temetve, köpenyestől, egyenruhástól. De Medve csinált nekem egy „nagyítás”-t, hogy a régi milyen volt. (Szeredynek nem kell elolvasnia, őt hagyjam békén vele.) Fessem meg.

(Medve nagyítása)

A szökésével semmire se ment. Megpróbálta, olyan egyszerűen, egyenesen és világosan, mint Petőfi Sándor tette volna: el innen, el! De a senkiföldjéről visszafordult. Tapasztalnia kellett, hogy az ember a rabságot választja. Aztán egy éjszaka arra ébredt, hogy fáj, lüktet az arca, a bal fele teljesen megdagadt, a fél szemével nem is lát tőle.

Nem tud újra elaludni. Orbánc, gondolja, vérmérgezés. Hatévesek voltak, amikor a barátjának váratlanul meghalt az ifjú mamája, egy ilyen, az arcán elkapart kis pattanástól, pár nap alatt - de annak se volt ennyire ijesztőre feldagadt az arca. Valószínűleg meg fog halni. De a legnyomasztóbb, legnagyobb félelme az volt, hogy - addig is - mi lesz itt vele ébresztő után?

Schulze van szolgálatban. Hogy tud majd a megkövetelt szörnyű gyorsasággal mosdani, öltözni, végigcsinálni mindent? Szédül, nagyon fáj az arca, hogy tud majd a lábára állni?

Ébresztő, kiugrik az ágyból. A csak-rosszból váratlanul csak-jó lesz. Csupa jó, és rögtön, azon nyomban. Körülsereglik, bámulják, Schulze int a naposnak, hogy kísérje le a kórházba: Nem kell mosdania. Ágyaznia sem. A szomszédai bevetik az ágyát: felöltöztetik: röhögnek az ábrázatán: veregetik a vállát: a kórházban majd megoperálja őt az öreg sebész: aki ért ahhoz, amit csinál. (Ilyen is van, kevés. A drótostót, a légtornász, Petőfi Sándor, a Zimka pék, meg villanyszerelők és Maróczy Géza.) Mi a kő, az emberiség egy másik arcát mutatja?

Nono, barátom, nono: ha elég hangosan üvöltesz, ha elég látványos feltűnést keltesz valamivel, a bajoddal, akkor, mint csöngettyűzésre Pavlov meglékelt hasú kutyaiban a gyomornedvek, „kondicionált reflex”-ként jelentkezik az emberiség gyáva csürhéjében a beidegzett képmutatás, és Schulze meg Merényiék vadállati parancsuralma mechanikusan átvált civilizált arcot mutatni. Medvével mégis csoda történik. Nem egészen azért, mert észreveszi, hogy érdemes ezt a civil illúziót választani, azaz el lehet fogadni olyasmit, ami hazug képmutatás (akár üres kondicionált reflexként is) - kiszámítható, hogy jobban jársz vele -, hanem a halál csodaszerű beavatkozása miatt.

Szerafini Gyula felvette a sapkáját a sárból, belekarolt. Medve hagyta, és ahogy bandukolt a napossal tovább a kis kórház távoli fénycső felé, bejött a képbe a saját halála, amitől a kép kitágult, fellazult, távlatot nyert - mert szerencsésen benne is maradt.

Álmatlan éjszaka, ronda fájdalom, láz - nincs is egészen magánál - halál? nem halál? - már ettől fellazult belülről. Ha tetszik neki, ha nem, felenged benne a görcsös ellenállás. Eddig - mióta? csupa tehetetlen tiltakozás volt. A csuklógyakorlatokat, s egyáltalán, a vezényszavakat, erős ösztönös vonakodással hajtotta végre, az ellenszegülés maradék jelzéseivel. Egy nagy ködben, amikor nem volt szükség erre, mert nem látták őt, szinte ki akarta próbálni, hogy milyen rendesen csuklózni. Hát - könnyebb! Sokkal könnyebb teljesíteni buzgón a parancsokat, akár meghunyászkodó szolgálalkúsággal, akár egyszerű és tiszta alázattal (akár a kettő valamilyen keverékével, ahogy a többiek, javarészüket: tulajdonképpen fölébe emelkedve a megaláztatás gyalázatának, amire ő nem volt képes). Hát most, orbánc, szepszis, hidegrázás, halál-nemhalál: ingyen ajándéka a véletlennek: elkábult tőle csodásan és elengedte magát. A kórház korareggeli folyosóján kész lett volna minden parancsot, vezényszót gondtalanul, azonnal teljesíteni.

Már az északi gyakorlótér szélén, amikor leesett a sapka a fejéről (viszketett a tarkója, megvakarta, végül lecsúszott oldalt a sapkája), borzongott, szédült, zsebre dugta mind a két kezét, megállt egy pillanatra, a napos is - Medve már ott elengedte magát. Fél hat volt.

Nem valószínű, de lehet, hogy meghal ő is három nap alatt. Ez ijesztő is, de érdekes is. Ez csupán az ő világban szereplő része lesz, a biztosan elpusztuló, s ettől most el tudta szabadítani magát. Fél hat volt, még sötét éjszaka. November. Köd száll majd le. A fél szeme bedagadva, a másik káprázik, alig lát; de nem is néz semmit; hagyja, hogy karon fogva irányítgassák, vakon; ugyanekkor szinte mellesleg de sajátságos élességgel belefényképeződik a látvány, fák, táj, ég, föld, kórházi kertajtó, örökre az eszméletébe.

Örökre, mert még harminckét év múlva is panaszolja Bébének: „Ahogy a főallét, ezt is csak lefesteni lehet. Vagy megzenésíteni. Megírni nem.”

Van Gogh le tudta rajzolni. Bébé sokszor megnézte - a műgyűjtő szomszédjuké volt ez a rajz. Két óriási fa, a tar ágasbogas koronáik a téli égre nyújtózkodnak, és, persze, önéletírás mindenestől. Vincent a két fa; fölöttük a kozmosz.

És Ezra Pound is fa volt. Állt mozdulatlan, azt mondja, és fa volt a fák közt, tudva az igazságot azelőtt nem látott dolgokról.

Medve is fa volt az erdő szélén és számos új dolgot felfogott ő is, ami azelőtt sült bolondság volt az eszének. (Míg az istenek ezt a csoda-dolgot tenni tudták.) A téli fák ágai beléje nőttek. Majd a törzsük is, a derekába, olyan érdességgel a kérgükön, ami jó érdesség volt.

A betegség véletlen, megesis veled. De talán nem pusztán esetleges. Ha összeveted mindazt, ami ezzel itt most egybeesett, világos, hogy téled függetlenül történt. Te magad álmodban sem gondoltál volna erre a lehetőségre. Istenek csoda-dolga.

„Zufall” - mondja Nietzsche. Ami ebből úgynevezetten „jó”, veheted csodának. De nézzük meg azt is, ami ebből nem „jó”: ez bizony már többféleség, elágazásai vannak, nemcsak ko-incidencia, hanem tovább koincidál - összefügg, kiegészül, a „Zufall”-sága is kérdésessé válhat. (Nem: te vagy, egyszerűen? A létezésed nem-véletlensége? Titkos összefüggés minden esetleges közt?)

A betegség nem úgynevezett „jó”. De például, aki volt valaha csecsemő, visszakerül vele az anyja ölébe, kialhatja magát végre, kap enni-inni, kiszolgálják, heverhet nyugton. Annyit alhat megint, amennyi alvás kell neki. Visszamerül a született kiváltságaiba. Király és titok. Gyengeség veszi körül és szolgálat.

És ha csak lagymatag, tessék-lássék módra is; és ha álszent, beidegzett képmutatásból is; annyi baj legyen: jelzést kaptál az eredeti egyedülálló helyzetedről. Helyrebillen a világ: körülötted kering megint.

Az embernek cseléd kell és nem parancsnok.

Mindenkinek, a gyengének is, az erősnek is.

A többi ember részéről.

Születésed pillanatától fogva, és mindvégig is, segítségre van szükséged. Segítségre, mégpedig az élethez.

Máshoz talán nem. Talán nem okvetlenül. A tiszta létedhez nem. A halálhoz biztosan nem.

(Azonban nem jut mindenkinek cseléd, sőt, az a törekvésünk, hogy senkinek se jusson. Nem lehet a dolgot megoldani, gondoljuk.

Pedig miért ne lehetne? Évezredek óta megoldja minden anya. Senki se legyen cseléd? Efelé haladunk? Ez katasztrófába vezet. A megoldás, hogy mindenki legyen cseléd. Senki parancsnok.)

Szolgálat? Igen, szolgálj a másik embert, aki az orrod előtt áll, kivált, ha a cseléded - de soha az emberiséget. Nézőként belepottyantál szereplőnek az ingyen mozidba, többi, hozzád hasonlónak feltételezett ember közé. Nem az ő szolgálatukra születél, tény. Néző-szereplő amalgámnak, itt a segítségükre van szükséged az élethez, tény. Az élethez, igen, máshoz nem okvetlenül. A halálhoz nem. Halál van, ez a helyzet.

Nem, éppen nem ez a helyzet. Álljunk meg. Itt most megállunk. Fél hat. Éppenséggel az a helyzet, hogy nincs halál, csak a szereplő részednek. Mozdulatlanság van. Fák vannak.

Fél hat. Lement a hold. Vagy fel se jött. Még sokáig éjszaka lesz. Mennek keresztben átvágva a messzi kis fények felé. Medve tapos a tócsákba, sárban tocsog a lába, nem törődik a bakancsával, pedig kifűződött az egyik, érzi, ez mindig nagyon idegesítette volna, de oda se néz, bánja a fene. Eldurvult. Kikapcsolta a sokféle kényességét, ez jó eldurvulás.

„Ne babráld!” - szól rá Szerafini, a kísérője, mert az arcához nyúlt. - „Medve!”

Most neve is van. Máskor csak „Te!” vagy „Hé!”. A külső fasor fölött már köd ül. A fél szemével, hidegrázósan, alig látva, mégis élesebb minden. A látvány több lett, sokkal több, túl sokkal is, vagy mi? Valahogy leverte a sapkáját, leesik, meg se fordul, a napos felszedi neki és a fejébe nyomja. Sáros lett? Vizes lett? Medve, ahogy újra megvakarja a tarkóját a füle mögött - vizket -, most nem löki le, csak előrébb tolja a sapkáját, és érzi a forró homlokán a nedvességet. Sáros? Véres? Verejtékes? Mindegy. Ez jó, ez az újfajta eldurvulás. Érdekes, ez jó - nem kell törődnie a becses homlokával, se sárral, se vérrel. Ki hitte volna? Nagyanyja értené. El kell majd mondani Veronikának is, csak hogy tudja.

A kis operáció azonban fájt. Úgy tett, mintha nem bánná. Verne Gyula nyomán. A pokrócozás nem fájt neki, talán ügyetlenül csapkodták, a pokróc vastag volt, ám lehet, hogy fájt volna, ha figyel rá. Csakhogy olyan heves - és sokféle - indulat kavargott benne - rémület, döbbenet, undor, tehetetlen zavaros harag, félelem és egyértelmű vadállati düh -, hogy nem ért rá odafigyelni, és egyáltalán nem érezte az ütlegeteket. Gondolatban talán jajveszékelt (ahogy leírja magáról), de ott az ágyban (Bébé tanúskodása szerint) meg se nyikkant. Ez nem férfias bátorság volt, ahogy szerencséjére félreértették, sokkal inkább hisztérikus düh fojtotta belé a szót. Amikor a műtőasztalon az orvos ezredes felvágta az arcát, az fájt.

Az étersugaras fagyasztás jószagú volt, de annyit se ért, mint a szenteltvíz. Ezt azonnal tapasztalhatta, gorombán. (Ámbár, talán morfium és ópium se tudta volna őt olyan jól érzésteleníteni, mint ott fent a hálóteremben az emberiség iránta kimutatott érzelmei.) Átyim tiszthelyettes, az egészségügyi altiszt, fogta a fejét két kézzel. Az orvos ezredes olyan valódi hangon mondta neki, hogy maradjon mozdulatlan, hogy elhitte. Fájt a vágás, fájt a vacakolás az arcával, fájt a sok tamponbegyömöszölés, sokáig tartott (neki), de nyekkenés nélkül tűrte. Jót akar az öreg, ezt zokszó nélkül, férfiasan kell elviselni: jó, elfogadta, mert Verne Gyula is ezt mondta volna és Verne Gyulától majdnem mindent elfogadott, holott máshonnét semmi efféle maszlagot. Hát végül megdicsérték.

Utána, ahogy indult volna kifelé, hirtelen elsötétedett vele a világ és a tiszthelyettes, aki gyorsan elkapta őt estében, úgy vitte vissza ölbefogva, szinte érezhetően nem mint egy gyereket, hanem mint egy súlyosan sebesült bajtársát a tűzvonalban. (Átyim Dénes, csakugyan, öt éve még az olasz fronton volt szanitéc.) Tudták jól, még az ápoló is, aki a műszereket adogatta, a hólyag Pinczinger is tudta, hogy a kicsi T betű alakú vágás - tulajdonképpen

érzéstelenítés nélkül - kutyául fájdalmas művelet, s végül aztán hosszú is volt neki, hosszú rossz - de hogy még hosszabb jó lesz belőle, azt Medve maga sem tudta.

Szalmazsák helyett matracos ágy, megvetve. Kap csillapítót. Érti a sebet. Enyhül. És mennyi géz - gondolja. Hófehér, vadonatúj nagy tekercsek. Puha, Finom a fogásuk. Hát nem sajnálták tőle. Meg kell adni. Kívülre, mikor már teljesen be volt kötözve, pusztán az egésznek turbánszerű megerősítéséhez, megfelelt volna géz helyett akármi, tépés, vászonszalag. Az is volt ott nekik, látta. (Semmit nem nézett és mindent látott.) Anyjának volt mindig a fürdőszobai szekrénykében egy kis steril gézkötege, Budán. Ők takarékosan bántak vele, ragtapasszal erősítették inkább a sebre, ha kellett. Leukoplaszt, gondolta. Hintőpor, sárga. Vatta. Jódtinktúra. Csipesz. Volt. Otthoni fürdőszoba. (Volt? Van?) Átyim pazarolt, a kötözésnél mindennap a régít mind kidobta. És milyen ügyesen tekerte, hurkolta - akár egy drótosztót -, hogy a szája és a fél szeme szabadon maradjon, a sok patyolatos gézpólyát a fejére. Érdekes, ez tudott valamit csinálni. Pedig ugyanolyan altiszt volt máskülönben, mint Schulze vagy Bognár (a hatalma öntelt, biztos tudatában). A sok géz tartott jól, másnapra se lazult meg. De a középső részét még lehetett volna használni, tiszta maradt, hófehér, gondolta Medve. Az öreg a hosszú-hosszú tampont mindig egy mozdulattal tépte ki az arcából: jól megfogta a csipeszével, s olyan hirtelenséggel, hogy az embernek felszisszenni is alig volt ideje. Ez kétségtelenül durvulás volt és Medve feljegyezte magában megint, hogy a durvaság lehet jó - ahogy az ő eldurvulása is az volt (mikor Szerafinivel lépegetett az éjszakában).

Akkor leesett a sapkája; lóg a cipőfűzője, rajta tapos; sáros, véres a homloka; nem törődött vele: most fáj a sebe, hadd fájjon, gondolta, az a dolga. Ez az ő sebe, saját drágalátos ábrázata, neki fáj, nem a félszázadának, szakaszának, rajának. Hevert kényelmesen a matracos tiszta ágyban, ahogy azt hitte, már sohasem fog. Elnyújtózhatott, el-elalhatott fényes nappal. Felébredt, beszélgettek, olvasott. A negyedéves Rupp Eperjesről mesélt, a szülőházáról a főutcában, nagyra volt a várossal, piactérrel, a házukat le is rajzolta. Majvald néni behozta a vacsorát és bent maradt, pletykálgatni Deák Ferencről, Vilmos császárról vadászaton, Herman Ottóról. Voltak gyerekkönyvek, Pinczinger hozott Vernéket, a Servadac Hectort Medve ugyan olvasta - megvolt neki franciául, Veronikának fordította és mesélte valaha ősrégen téli estéken át - de most megtartotta, hogy a képeket végignézegesse.

„Itt a névjegyem!” - ez a kihívási jelenet állt az első képen. Éppen déltájt, a kis előfok csúcsa mellett történt, az algíri partnak Mostagenem és Tenez közötti részén, körülbelül három kilométernyire a Séliff torkolatától. A második metszeten Servadac kapitányt két tisztársra hallgatja végig, már Mostagenem egy meredek utcakanyarjában. A kis kikötő-erőd-városnak ezidőt tizenötezer lakosa volt, köztük háromezer francia.

Medve volt ugyan Fiume mellett kis tengerparti városban, amire nem emlékezett, hanem emlékezett az Eperjeshez közeli hegyi falucskára, ahol kétszer is nyaraltak, anyjával, Veronikával és nagyanyjával. Fűrésztelep volt, most szálloda, étterem, kursalon, vízgyógyintézet, postatávíró, jelmezes Anna-bálon is részt vett, elmondta, csacsifogaton. (Hát oda se mehetsz most, Medve, ahogy én se Eperjesre - mondta Rupp.)

Halkan beszélt, mint itt mindnyájan: fennhangon, de csak olyan hangosan, ahogy szobában a civilek beszélnek. Itt senki sem kiabált, csönd volt. Kint is csönd volt. Reggelit hoztak Medvének tálcán, hordták neki a hőmérőt, könyveket, heverészhettek a matracos ágyában kényelmesen, ahogyan azt hitte - igen, azt gondolta -, hogy már soha többé nem fog. Fűtöttek, takarítottak, megcsinálták az ágyát, mialatt kötözésre ment. Pinczinger, Majvald néni, Átyim, az orvos ezredes: nagyjából rendben volt, nem voltak parancsnokok: de Medvének cselédjei sem: úgy, ahogy Veronika volt, hogy ő is összetartozzon vele. Attól messze voltak. Pedig ott

kezdődik a cseléd, ami az embernek kell. Veronikánál. Takarítás, kiszolgálás: jó, ez kell: és mégis: semmi. Kettejük összetartozása: minden.

Bevonulásakor egy éjszakát töltött anyjával a helybeli Strucc Szállóban. Utoljára matracos ágyban. Végig tudta gondolni a saját dolgait. Ez volt szeptember másodikán. A nyáron Hévíz. Váratlanul jó lett. Délután a zenekari esztrádon játszottak. Összeismerkedett a cigányzenészekkel. Hagyták, hogy ott üljön mellettük. Még régebbi évszakba vitte vissza most a Servadac Hector-könyv második képe. Alacsony kőfal sarkánál tárgyaltak, hárman, jobbról boltíves kapuféle, balról pár lépcsőfok és girbegörbe szűk utcácska vezet fölfelé a városba.

Egy-két járókelő, üzlet, kávéház látszik. Medve elolvasta Verne szövegét, ezúttal magyarul: Servadac kapitány, szolgájától követve Mostagenem felé irányza a gyeplőt. Fél egyre járt, mikor a két lovas átkelt a Séliff folyó rögtönzött hídján, melyet az utászok vertek rajta. S három negyedet ütött kettőre, mikor lovaik, tájtéktól féhéren bevágtattak a mascarai kapun, a város erődített körfalának öt bejárata egyikén.

Mostagenem az orani kerület egyik főhelye volt, s most egyúttal katonai főhadiszállás. Nevezetes iparos hely, ahol drága szövetek, szőnyegek, bőr iparcikkek készültek, a pékmesterség is nagyban folyt. Servadac kapitány, amint a városba ért, a matmore-i hadiszállásra sietett. Ott azonnal egy 2-dik vadász zászlóalj-beli őrnagyot s a 7-dik tüzérszázad kapitányát kereste föl; barátait, kikre számíthatni vélte. Párbajához kérte fel őket segédül.

A piquet miatt most már emlékezett Medve pontosan azokra a mérhetetlen messzeségbe vesző estékre Veronikával. Ugyanis Hector Servadac barátai, miután az ellenfele, Timacseff gróf segédeivel mindent elintéztek - az előkelő orosz, aki a cár hadsegéde volt, elfogadta a kardot, ezt a katona-fegyvert; a találkozásra a másnapot, január elsejét, és reggeli kilenc órát tűztek ki, a part egy meredek pontján -, miután ezt közölték a barátjukkal, s az mindennel a legteljesebben meg volt elégedve, katonásan kezet szorítottak vele, s a Zulma kávéházba mentek egy játszma „piquet”-re.

Medve nem tudta, se Veronika, hogy mi a csudát játszhattak ezek ott. A piquet harminckét lapos francia kártyajáték volt, a szótárja azonban valami egészen mást mondott. Anyja aztán megmutatta neki, hogy kell játszani, sőt, Medve olyan jól megtanulta, hogy ezen a nyáron már - Hévízfürdön - kettesben pikézett anyjával esténként.

Volt neki, sok-sok magyar mellett, még egy másik francia Vernéje: *L'Archipel en Feu* című. (Neki mulatság volt fordítani, mesélni.) De a fene tudja, Veronak kellett-e már a Servadac is? Ezer más dolga lett volna talán. Medve szünetet tartott vele, hátha unja is. „Megyek korcsolyázni!” - másnap. Akkor harmadnap, Veron (mutatja a képet, ahol a meredek utca sarkán Hector tisztársai tanácskoznak): „De hol vagyon a kapitány?” „Hát itt vagyon. Ő a harmadik. Olvassuk tovább?” - Varnivalója Veronnak mindig volt, behozott stoppolni egy csomó harisnyát, beült velük a nagy fotelbe, Medve és Servadac mellé, az állólámpa ernyője alá. Kívül maradt a január. Veron rakott a tűzre, visszaült a lámpafénybe. Utaztak tovább, a Földközi-tenger napsugaras ege alatt, az Atlasz hegységen át, ki gyalog, ki jó arab lován, ki a két árbocos goélette-jén, keresztül a világon, még az Űrön is által.

Medvének visszahozta a kórház Verne-könyve a hajdani otthoni - mérhetetlen messzeségbe iramodott - januári estéiket. A saját dolgai kezdték körülvenni újra. Az eperjesi piactér és főutca szép régi stílusú épületeit is látta már valamerre, ismerősen hangzottak. Az ő csodálatos kis tátrai fürdőhelyükről száz meg száz részlet jutott az eszébe - a pisztrángos hegyi patakok kis zuhogói, megannyi miniatűr vízesés, erdei számócát szedtek Veronikával, a nagyanyjával közös mulatságuk volt a hidegvíz-kúrájuk, a hoteljükben ott volt, a második nyáron, a nemzet csalogánya s az étteremben elég jól összebarátkozott Medvével, a sétány-ösvények a hatalmas,

sűrű fenyőerdőkben, s a kánikulai napokon a mindennél jólesőbb, elmondhatatlan jó íze a tiszta hegyi patakok vizének.

Mindez, s több más is, Medve saját holmija volt, amit most végig tudott gondolni újra, hogy hogy is volt. Azonban a kórházba kerülése ostoba véletlenjének nagyobbik csodája az volt, hogy szaporítani tudta a saját dolgait, holmiját, itt és most, mondhatnánk jelenidejű szerzeményekkel. Az első három nap kapta - Szerafini Gyulával az északi gyakorlótéren át - az újfajta, jó (nemtörődöm) eldurvulást; a saját halálával való fellazulását; a képmutató civilizáltság illúziójának (hasznos) elfogadhatóságát; sok gézt, kis sebet, sok oldalról Verne Gyulát: három nap múlva a negyedévest és Kappéter Zénót kitették; magára maradt a tágas négyágyas szobában. A régi, felújított saját dolgain kívül ami újat, eddig nem ismertet eme három nap alatt összeszedett, már ez is a sajátjává vált. Rakta össze belőlük élete anyagát, építette tovább, ahogy régen. Hogy hogy is volt, milyen volt, ami vele és körülötte történt, itt most végig tudta gondolni már másnap. Harmadnap újra. Ehhez ráérő idő kellett: unalom vagy semmittevés. Ami a századnál volt vele - és körülötte - „Feküdj! Föl! Feküdj” - bele a sárba: az is érdekes volt, mindenesetre új és eddig nem ismert: de sosem ért rá sajátjaként végiggondolni másnap. Van, amit abból csak húsz-harminc év múlva ért rá végiggondolni, hogy is volt? - hogy megpróbálja leírni a festő barátjának.

Semmiképpen nem tudta leírni azt a két napot, amikor egyedül feküdt a négyágyas kórházi szobában. Még fájt a sebe. „Fáj?” - kérdezte búcsúzásakor az évfolyamtársa. - „Nem” - mondta Medve. Fájt, de Kappéternek ehhez semmi köze. A saját holmija. Ha kedve van fájni, fájjon.

Más úgyszem történt, reggeltől estig, estétől reggelig. Hőmérő, kötözés, étkezések: köztük végtelen hosszú üres órák, egymagában. Hevert a jó ágyban, és meditált? kontemplált? tűnődött valami fölött? Úgy emlékszik, hogy semmit sem csinált, nem is gondolkozott semmin: és ez a tétlen heverés úgy tele volt sűrű tartalommal, hogy Medve egy egész korszakként, élete egyik gazdag korszakaként könyvelte el.

Pedig ezt a sokféle tartalmat semmi kézzelfogható, semmi megjegyezhető mozzanat nem különböztette meg. Ismerte már a kórház szélcsöndes, alig rezzenő életét, ismerte a reggeleket, délelőttöket, alkonyatokat, ismerte magányát bennük. A napszakokon belül az egyforma órák teljesen egyforma pillanatai, észre kellett vennie, rendszerint teljesen más arculattal (mozi-képpel, tartalommal) tértek vissza. A leszálló este valamelyik percében mindig idehallatszott egy távoli rövid vonatfütyülés. Állomáshoz közeledik a vonat, de nem fog megállni, gondolta Medve először. A Kálvária-dombról látta egyszer a síneket. Mikor ér Budapestre? Soha, mert másfelé ment. Anyjával reggelig döcögött a vonatja. Az utolsó látogatása rossz volt nagyon, ő rontotta el...

Másnap, tegnapelőtt, az esti vonatfütyty behozta egy balatonföldvári kertben kiásott kukacait, gilisztáit. Horgászához. Közel laktak a vasúthoz. Nagyanyját nem zavarta a zaj, őt se, anyját igen. Horgászásuk nem sikerült. A mólón egy csósz, vagy őr, el akarta venni a horgászbótját. Megkapta a magáét Veronikától. A borult ég alatt a Balaton úgy fénylett, mint az ólom.

A tegnapi vonatfütyty - semmi gilisztát - a Korona-herceg utcát, sőt a Ferenciek templomát (belülről) idézte fel. Ez megint az anyja volt. Az orvos ezredes tegnap elkérte a lakcímüket és írt az anyjának. Medve félt, hogy az asszony le fog rohanni.

A ma esti vonatfütytyben mi volt? Télies faágak.

Semmi más. Nem a kórház kertjéből valók. Főallé? Országút?

Kint a folyosó is, ha ment vizelni vagy jött vissza, mindig más volt. Mikor az innenső szakszát, a bejárattól a szobáig, először látta - éjszaka, Szerafinivel érkezve -, erre jól emlékezett, az arcátára, hogy milyen volt. Azóta soha többé fel nem tudta ismerni. Mi volt akkor másképp itt, tanakodott. Semmi. Jobbra ablakok a kertre, balra a betegszobák ajtajai, és ugyanaz minden egyéb. Medvét bosszantotta, hogy a folyosószakasz legelső képéből, amire tisztán emlékezett, semmit sem tud megtalálni a vele fizikailag azonos mostaniakban. (Holott ezek - az egymás között eltérő arcukat, közérzetük, hangulatuk egyszerű levonásával - mindig felismerhetően ugyanaz a folyosórészlet voltak.)

Medve azt gondolta, hogy ő - az orra tövében örökre megmaradó kicsike, T betű alakú forradással - azért ugyanaz, aki volt. Ámde sokára, tőle merőben szokatlanul, túl gyorsan döntött egyszer. Anyjától jött egy távirat (válasz fizetve) az orvos levelére - hogy jöjjön-e, jöhet-e a szerda reggeli gyorssal? „Semmi esetre se!” - vágta rá Medve.

Rendszerint kétszer is meggondolta máskor az ilyesmit. Az orvos ezredes kissé csodálkozott: „Hát ne jöjjön?” - aztán belenyugodott. Nagy utazás, fárasztó. Tényleg fölösleges. Hozzáírta a fiú válaszsürgönyéhez: „A növendék gyógyult. Hamarosan bevonul századához. Ahol karácsonyig már nincs szülői látogatás.”

A növendék azonban nem megkímélni akarta édesanyját az utazástól, csupán nem kívánt most, semmi esetre sem kívánt most találkozni vele.

*

Medvének ez az asszony volt a mindene. Hogy nagy kincs-e vagy sem - ezt nem lehetett tudni, mert rajta kívül nem volt semmije. Medve mindig elmondta neki, amit tudnia kellett róla. Megosztotta vele. Ettől vált a sajátjává. Lehetett jelentéktelen apróság, bizonytalan tény, pontatlanul közölhető érzés, akármilyen: nem a tárgya, tartalma kellett annak, amit elmondott, hanem ez az anyjával való megosztása az akárminek. Kellett Medve életéhez, hogy tudjon róla, pont ez az asszony.

Rajta kívül, igaz, ott volt Medve nagymama és a régi szárazdajkája, még két nő. Bianka kevesebb szóból is megértené, Veronika alighanem sok szóból se lenne hajlandó megérteni, amit az anyjának most el kell mondania - az újfajta, jó eldurulásáról önmaga iránt. De még ne jöjjön, mert még végig kell gondolnia újra.

Erről tudnia kell, mert ez más, ez ő maga, nem amit a világ csinált vele. Hogy elhurcolták gályarabnak, arról már tisztázódott, hogy közölhetetlen, semmi módon nem lehet tudatni az anyjával. (Se senkivel. Még nagyjából sem: amellet, hogy nem is gályarabok: gondolhatják mások; valamivel jobb lenne annak lenni: tudják ők.)

Medve kiszámította, hogy anyját ismeri a legjobban az összes többi - hipotétikus - ember közül. Mikor belekerült, még csak részlegesen, az ingyen moziba, ez az asszony volt a legelső (a többi szereplő közül), aki a segítségére jött. Szoptatta őt rendszeresen. Éhségét, szomjúságát elmulasztotta. Ha Medve hívta, jött. Aztán már nem is kellett szólnia, jött. Medve ismerte: előbb ráismert, aztán kiismerte, megismerte, végül bármikor felismerte, hogy ez ő, nem más: nemcsak az arcáról, ruhájáról: hanem a szagáról, ízéről, tapintásáról, egyetlen szusszanásáról, vagy már a léptei hangjáról, ha jött befelé: tudta, hogy ez az a bizonyos segítséget hozó valami, amire az embernek szüksége van. Feltehetően a többi ember közül való és feltehetően mindig ugyanaz, mert a róla tapasztalt tulajdonságok (határozatlan) ismerőségéből egy határozott valamilyenség tevődik össze. Ami ugyanaz mindig. Anya. (Szokták mondani.) Jelölje nagy A betűvel? Ámde ez a valamilyenség csak neki határozott, csak ő tudja, hogy milyen. Legyen A

az észlelhető tulajdonságokból álló valami, s a csak neki ismerős valamilyenséget inkább például Alfának különböztesse meg és jelölje.

[Az Alfa, szemben az *A*-val, viszonylag stabil. Fokról fokra kitűnt, hogy a tapasztalati tulajdonságok mélyén is vannak nem-fizikai ismertetőjelek. Például: (1) az *A* nevetésében rejlő jellegzetesség - „derű”? „némi hetykeség”? (mindegy micsoda, olyan, amit *A* a nevetésével tudott közölni) -, ez akkor is benne maradt az Alfában, ha egyáltalán nem nevetett. Vagy: (2) a hanghordozásából a hangja ismerős árnyalását, ahogy néha váratlanul mélyebbről jött, az Alfa akkor is tartalmazta, amikor egy szót sem szólt - aludt Medve mellett az ágyban. Mindehhez apránként hozzátevéődtek a viselkedésének, magatartásának újabb (tapasztalati) jegyei - jók? még mindig segítséget hozók, vagy már nem? Rosszak vagy semlegesek, közömbösek? Akármilyenek, az Alfát egészítik ki, és ez, anyja lényének határozott milyensége volt (nem az arca, hangja, ruhája), amit tulajdonképpen ismert. Sose az arcvonásait fedt, haját, szeme színét, hanem (egyenesen) a lényét. Ezt ismerted igazán, ehhez szaladtál mindennel, közölni, megosztani vele a dolgokat, hogy élet legyen belőlük.

Valamikor megtanultál egyedül vécére menni...]

(Medve itt engem aposztrofált megint. Jó. „Csupa túlzás” - írtam a margóra. „Gyerekségek csak. Élet? Hétévesen futsz mindennel anyádhoz, mesélni...” - Nem olvastam tovább. Sok. Hosszú. És gyerekdolgok túlnagyításban.)

De változott az ábra. Márta meghalt 79-ben, és mentek az évek. Hát olvastam mégis tovább, és fölébe írtam (keresztbe a margón):

„Hétévesen futsz mindennel anyádhoz. Mesélni, hogy mi van? Különben nincs belőle élet.”

„Hetvenévesen változatlanul ez a helyzet, Bébé. Ha nincs kihez szaladnod mesélni mindent, élet bajosan lesz abból, ami van.”

(Nyertél. Hát lássuk a túlnagyítást:)

Valamikor megtanultál egyedül vécére menni. Hogy pontosan mikor, arra nem emlékszel. De biztos, hogy valamikor. Véget ért a hosszú-hosszú éjjeliedény-korszak. Nagy könnyebbség volt.

Erre emlékszik az ember, hogy könnyebbség volt. Emlékszik a lakásuk fürdőszobájára, vécéjére, amin eleinte még túl széles volt neki az ülőke, de két kézzel megtámaszkodva kétoldalt, le tudott ülni rá. Állva vizelni már előbb megtanult. Ez nem volt probléma a vécében. (Felhajtottad az ülés deszkáját és simán beletaláltál a csészébe.) Nehezebben és később tanulta meg levágni a lába körmeit.

A körömnýírást anyja kezdte el vele. Csak annál jobban nőttek. Most már egész életében nyirbálhatja a húsz körmét. El sem kellett volna kezdeni egyáltalán, gondolta. (Fent hagyta a körömmollóját - és a fogkefét is - a hálóteremben. Ott soha nem volt tíz szabad perce, még öt se. Itt most ráérne körmöt nyírni.) Rá kellett volna hagyni a természetre a körmököt. Csináljon velük, amit akar. Akármire teremtette őket, tény, hogy ollót nem teremtett hozzájuk. Most már a haláláig a körömvágás lesz élettörténetének egyik végighúzódnó szála. Ahogy a nem kellemes pólya-időszak domináns vizelet-széklet témája is megmarad, félős, hogy örökre. Jóllehet, valljuk meg, gondolta ráérősen, anyja a segítségére jött már akkor; aztán az éjjeliedényre való berendezkedés pedig biztosan nagy könnyebbség volt. S még nagyobb, amire már emlékszik, egyedül járni a vécére, nem vesződni többé éjjelivel. Most itt hasonlóan könnyebbséggel járó változás, új éra kezdődött vele. Nem kellett többé vesződnie némely gondjával. A saját használatára elnevezte új durvalelkűségnek.

Medve tudta, hogy mit értsen alatta, azonban másnak megtévesztő lehet ez a kifejezés. (Először is, az új nemtörődömsége csupán az ő aprólékos gondosságához képest, a veleszületett precízségéhez képest volt durvának mondható. Másfelől pedig, amit feladott, annak egy része fölösleges kényesség, finnyáság volt úgyis.) Legyen érdesség? Végig kell gondolnia újra, anyja számára, hogy is volt, miből állt, hogy is van ez?

Ismétlés nélkül sok minden nincs is. Gondolatok, érzelmek nyom nélkül elröppennek (és ezt nem kell hagyni, mondta Galánffy Jani anyai nagybátyja). Ez lelked gazdag tápláléka lesz. Jó. Gondolatot megismételhetsz, se az érzésetet hogyan ne hagyd nyom nélkül elröppenni, Feri bácsi?

Nehezebb? Könnyebb? Megy az. Vissza kell fordulni magadban a dolgokhoz. Hogy is volt? Számba venni, jól megnézni újra, gondosan és folytatólagosan, s a legjobb csak mélyen magadba szállni, ügyelve, hogy semmire se gondolj lehetőleg, csak állj meg mozdulatlanul, mint fa az erdőn. Meg kell fognod valahogyan a dolgot, ember, és ha az értelmekkel ez lehetetlennek bizonyul, hát próbáld nagyobb, az egész valóddal. Amivel létezni kezdél.

Ha fa vagyok az erdőn, gondolta Medve, akkor az érdesség a törzsömön a kérgemen: jó durvaság. Állok mozdulatlanul a fák közt, tudva az igazat azelőtt nem látott dolgokról.

Egy: A civilizáció illúzió. Ám fenn kell tartani. Olykor ezt mímeli a többi ember (gyáva csürhéje), és hasznat húzhatsz belőle (nem feledve, hogy betanult képmutatás).

Kettő: Amit sült bolondságnak tartottál volna, megérted az istenek csoda-dolgát: hogy ahonnét semmi módon nincs szabadulás, kiszabadít egy Zufall, a léggömbbé dagadt fél arcod ostoba véletlensége.

Három: Kapni kell néhány hosszú unalmas délutánt, hogy folytathasd abbahagyott életedet. (S ha az a szándékod, hogy folytatod, e célból érdemes elfogadni a hazug civilizációjuk illúzióját.)

Egy régebbi növendéktársuk bizonyára nem kapta meg ezt a pár napot. (De megkapta. Csakhogy ő orosz lélek volt, azt mondja. Medve nem az. És, orosz, nem orosz, René nem tudott eldurvulni se saját becses tagjai iránt, se egyáltalán. Medve igen. És Renének nem volt - egyensúlynak - Veronikája, hogy helyette továbbra is féltse minden porcikáját.)

Négy: A legnagyobb nyereség, a jó lelki eldurvulás, nehezen lesz közölhető, gondolta. Nem kell törődnie, vesződnie, nyűglődnie, emésztődnie, bajlódnia többféle dologgal. Leesett a sapkád a fejedről, lóg a cipőmadzagod, sáros vagy véres a homlokod? Nem idegesít.

A fent hagyott körömmöllöd, fogkeféd? Ott egye meg őket a fene, Szerafini? Az se idegesít. Akar valamit, oda se hallgatsz. Azonban az „új durvalelkűség” nem jó szó: anyjának mást jelentene. Végül is van egy jó, pontos, itteni szava, dehát az végképp nem használható. „Mindenki le van szarva.” Még ez a szó fedi legjobban, hogy mi az új helyzet. Korántsem a trágársága miatt: fellélegzés van benne. Az ember megkönnyebbül.

Jó volna megtartani. Kellene, hogy később is tudja. Továbbra is meglegyen neki. (A századnál. Nem valószínű.) Hogy meglegyen neki, ehhez kellene valahogy megosztania az anyjával. Nem lehet sehogy.

Pedig az ingyen mozinak ez az előnyös változása ezúttal több. Ez ő maga, a néző, a változás őbenne van. Attól fogva, hogy kitűnt, a saját halála is le van szarva, a látása, nézőszöge más lett. Csak egy kicsit más, de más. A világot felvevő berendezése módosult, mondjuk. Bővült, tágult? Szűkült, lazult? Új lencsével új távlatot kapott? Tény, hogy menedék-teret nyert, terecskét, kicsit: de itt minden kicsi sok. Több: és ha egy kicsivel is több, akkor több az egész ingyen mozinál.

Renével egészen biztos, hogy meg tudták volna ezt beszélni. Anyjával biztos, hogy nem.

(Nagyanyjának karácsonykor elmondta. Érdekelte, mit tud Bianka felhozni ellene, amikor az ellen semmit nem lehet felhozni. Mivel csúnya szót nem lehetett kiejteni előtte, félrevonult vele a szobájába. „Tudod, nagymama” - mondta, vagy inkább mesélte neki: - „Mindenki le van szarva.”

„Én is?” - kérdezte Bianka érdeklődéssel. Erre kíváncsi volt.

Medve kicsit hátrahőkölt. Rázta a fejét - nem, nem.

„Akkor nem mindenki. Fontold meg! Mert akkor feleannyit se ér a dolog, kisfiam.”

Igaz. Megölelte nagyanyját. „Hát ezt jól elrontottad nekem, drágám!” - (gondolta).

(Jól és egy csapásra, gyorsabban talán René se tudta volna. Mármint elrontani és egyben helyretenni a dolgot.)

Bianka nem faggatta őt az intézetről, de hallotta, amiket szűkszavúan az anyjának felelgetett. - Csak talán van már köztük barátod? - „Nincs.” - Aki melletted ül, azt mondtad, egy jó modorú, szelíd, csöndes fiú? - „Az.” - Hogy is hívják? - „Fáy.” - Régóta padszomszédod, nem? - „Régóta.” - Hát vele biztosan összebarátkoztál már egy kicsit? - „Vele nem.”

Bianka itt felállt és közbeszólt, kivételesen: Medve anyjának mondta: - „Nézd, vele nem, van ez úgy. Lehet ez a Fáy a legszerényebb, legjólneveltebb fiú, és az embernek mégsem ő kell. Kicsike barátságot is inkább mással kötsz, nem igaz?” - és kivitte Medvét a konyhába. Veronika rétestésztát gyúrt, nyújtott, terített szét művészien, büszke volt a rétesére, joggal. Biankának pedig itt kint is állt egy karosszéke.

A szabadsága után, január végén anyja megint eljött érte, hogy hazavigye, ha akar. Medve karácsony alatt ugyan semmit nem mondott neki az intézetről, csak (szinte meggyőződés nélküli) udvarias egyszavas válaszokat: Milyen? „Rossz.” - Nagyon rossz? „Nagyon.” Feltette most már, ahogy mindnyájan ösztönösen feltették gyanútlan szüleinket, nehogy megsejtsék a valóságot. Az asszony mégis megsejtett valamit, éppen Medvének ezekből az új - példátlanul - udvarias, semmitmondó válaszaiból. Január végén Medve mégis maradt.

Anyja akkor azt írta - megint a hórihorgas tábornokné által becsempészett - februári levelében: „Mindenki örül és büszke rád, hogy maradsz. De édes fiam, én azt sosem mondtam, hogy »biztos pálya« és hogy »katonatiszt, úriember« lesz belőled. Nagyon nem szeretném, ha katonatiszt lennél. De ha most férfiasan kitartasz meglesz a jutalma, és egész életedre kihat, s megtanulod, miként kell az emberek között élni. Majd később ennek hasznát veszed.”

Megtanulok. Lehet. Szép, gondolta Medve. (Anyja minden levelében aláhuzigálta a szavakat, nemcsak a neki szólókban, ezen már rég nem bosszankodott.) De ki mondta, hogy én meg akarok tanulni az emberek között élni? Inkább fordítva: tanulják meg az emberek, miként kell körülöttem élni. Ahogy te tanulás nélkül tudod, meg Veronika is. Ahogy, igaz, ti közöttetek élni én is megtanultam. Egy csomó engedményt tettem. Hát, nem túl sokat. Mégis, talán néhányval többet, mint kellett volna. Talán, például, nem kellett volna elfogadnom, hogy járjak iskolába.

(Mégis elfogadta, felkelt, mosdott, járt az elemibe, és végül anyjáéknak lett igazuk: az írás-olvasás-egyszeregy megtanulása aránytalanul nagy haszonnal járt...)

*

Már a főreálban, bevonulásunk után, Medve próbált belekötni a másik alreálból jött B osztályosok közül lehetőleg egy olyanba, aki náluk a hatalmat tartja a kezében. Nem tudtuk, ki, kik, nem ismertük még a helyzetet. Fontos volt. Kiprovokálni mielőbb egy összezapást, hogy ne legyen félreértés köztünk. Valamilyen szándékos hepciáskodására, azt mondja az egyik triplásuk: „Mondok neked valamit, Medve. Amit mi ott jól megtanultunk.” - Mire Medve: „Gondolod, hogy mi nem tanultuk meg, amott, amit mondani akarsz? Hogy ne ugráljak. Hogy itt nem lehet ugrálni. Itt senki sem néz engem meghatott, könnyes szeretettel. Hát akkor mindjárt megmondom precízen, hogy ne lehessen vita. Én pediglen ugrálok, és aki nem néz meghatott szeretettel, az kinyalhatja a seggem!”

Hát ez precíz volt.

Lexi, Hilbert Kornél, elnevette magát, és sajnos ezzel odalett az egész támadó feszültség a pillanatból. ((Csak később sikerült Medvének, amit akart, otromba erőszakkal, de fontos volt nekünk.))

Medve azzal akarta folytatni, hogy tessék, jelentkezzen, akinek nem tetszik - de így csak annyit mondott, Lexihez fordulva (s végül ő is nevetve): „Te meghatott, könnyes szeretettel nézel engem, Hilbert?” Lexi nevetett, jókedvűen bólogatott, igen - Ő igen! - Miazhogy! Kivehettük, hogy Hilbert Kornélnak megvolt a súlya, pozíciója köztük, de nem volt a B-ben főkolompos.

*

Járt iskolába, ezt rájuk hagyta Medve. Korán kelni, mosdani, öltözni - egyáltalán, felkelni és lefeküdni minden áldott nap: kinek kell ez? Nem volt se jó, se érdekes. De a kisegyszeregy az volt. A tízes szorzótábla mint egy vers. Szerette Petőfi Sándort. Olvasni már előbb tudott, írni aztán, később, nekifogott saját szindarabokat írni. (Főképp Dávid Lulunak, no és Veronikának, a szerepeket.) Hamar tisztázódott, hogy anyjára, nagyanyjára, Veronikára ráhagyhatja a dolgokat: meg lehet bízni bennük. Azonban ehhez az kellett, hogy meghatott, könnyes szeretettel nézzék az ember ugrálását. Nem kevesebb.

Voltak mások is, akik szeretettel nézték őt, és mégsem volt minden megbízható, amit mondtak vagy tettek. Nagynénik, rokonok: Ilonka néneje, a kuglófnak álcázott spenóttal, „Finom!” - mondta. Frászt volt finom. Lulu nagyobbik bátyja, hogy elviszi őket moziba hatkor. Nem jött értük hatkor. Mástól May Károlyt kapott, hogy milyen jó könyv. Nem volt jó könyv. Ezek kétségtelenül szeretettel voltak iránta, de nem elég könnyekig-meghatottak ahhoz, hogy meg lehessen bízni bennük.

Kialakult, hogy a külső, világi dolgokat, életük fontosnak tartott ügyeit, kimondatlan megegyezéssel mindig anyja intézte. Medve rábizta, hová menjenek nyaralni; hívjon-e doktort neki; költözzenek-e a Baross utcába. Hévízfürdő? Ő szeretett tavaly Máriabesnyőn. De jó. Ricinus? Jó. (Rossz volt, pocsék, kihányta.) Tánciskola? Jó. (Utálta. Lakktopánkát kapott: ezt külön gyűlölte.) De jó, ment. Felhúzta. Bevette. Lehetett engedni anyjának.

Nem volt minden engedmény Medvétől (a velük miként való élethez). Nem is pusztán kényelem, tunyaság, hogy rájuk hagyta. Hanem a világnak ezek a fontosnak vélt ügyei igazában nem érdekelték. Mindegy volt neki: már csak azért is, mert észrevette, hogy úgymint kiszámíthatatlanok. Az utált tánciskola végül jó lett. Hévíz, holott ő inkább Besnyőre ment volna, váratlanul még jobb. Megfigyelte, hogy amit anyja akart, amit határozottsággal kezdeményezett, abból majdnem mindig jobb dolog sült ki, mint amilyenre az ember számíthatott. A ricinusból nem. Túlnyomó többségükből igen. Mindegy volt Medvének, kipróbáltan mindegy, az ilyen (előre nem látható kimenetelű) vele való terve anyjának, úgyhogy az lett volna várható, 26 nyarán, hogy simán belemegy, amit anyja elintézett neki a cisztercita gimnáziummal.

„Nem értelek, fiam. Az egy kitűnő, jóhírű iskola. A Bossányi gyerekek is odajárnak.”

Az asszony csakugyan nem értette, és ezenkívül elszomorodott. Micsoda csalódás lesz Veronikának is. Már beleérték magukat, hogy ősszel visszakapják a fiukat. Keserű évek voltak ezek, nélküle. Medve ezt nem tudta. Csak a Bossányi gyerekekre tett türelmetlen vállvonogatást:

„A Bossányiak!”

„Mi baj van velük?”

Semmi a világon. Okos, mulatságos, talpraesett volt mind a három. Szegről-végről rokonai. Sportszerűek, remek síelők, tele humorral, életkedvvel. És egyéniségek is, ráadásul. Bátrak, önérzetesek és szeretetre méltóak. Hogy mennyire semmi köze nincs többé hozzájuk, ezt nehéz volt megmagyarázni. (Fogalmuk sem volt, hogy milyen a világ.) Ezt nem mondta az anyjának, csak bosszúsán nevetgélt. Mindenféle gondja volt, igazán nem a Bossányiakkal, se a cisztercitákkal. Még nem dőlt el, Budára helyezik-e; együtt maradnak-e Szeredyékkel; aztán a nyár, nagyanyja halála, komolyan akart másról is beszélni anyjával, mindenesetre fontosabb dolgokról, mint ez a tájékozatlan naivitása: s amikor az asszony tovább erősködött: „Én mindent elintéztem a papoknál, te meg csak vihogsz itt, fiam.” - Medve dühbe gurult - talán mert tényleg csak bambán vihogott - és kifakadt: „Jaj, ne hülyüljünk már itt, mami!” Az asszony szokása szerint megsértődött: „Hogy beszélsz az édesanyáddal!” - de nagyon meg is nyugtatta, hogy a fia visszatalált a régi (dühödt-goromba) hangjához vele. Aztán szokás szerint, megenyhültek, felszabadultak, s végül az asszony azt mondja - Veronika közben megjött a reggelivel -, azt mondja:

„Megszoktál ott. Most jobb?”

Medve, hogy véget vessen a vitának, ráhagyta. Ebben még igazság is volt:

„Megszoktam. Jobb.”

De végre észrevette, hogy édesanyja szeme tele van szomorú csalódottsággal, Veronika pedig aggodalommal kutatja hol az asszonya szemét, hol az ő arcát. Hozzátett valamicske helytállóbb igazságot:

„Jó a négyszer-százasunk. Kellene egy stopperóra.”

A butaságába először szúrt bele az elkésett felismerés, hogy amíg ő a határszálon sírt magát álomba esténként, ezek itt a székesfővárosban sírták át az éjszakáikat őutána. Ez rossz volt. Fájt. (Baszdmeg, gondolta.) Rondán fájt.

„És azt a nyamvadt Serpolette-könyvet se találtam, baszdmeg” - mondta Medve a hajón. Mire kellett neki? Kellett, hát kellett. (Azt tudtuk jól Szeredyvel, hogy mi volt Medve marhulásában a cisztercita gimnáziummal.) „Anyám beszélt a főigazgatóval is.” Eléggé elhallgattunk mind a hárman, csönd lett, amíg Bónis fel nem rohant valahonnét, zajosan: „Itt ültök, úgyis fent vagytok, minek kell nekem őrséget játszani?” - Medve szolgálatvezető volt, kettős őrszemet kellett volna kijelölnie, lealkudta Marcell főhadnagy úrnál egyre, Bónis már vitázott, hogy miért éppen ő kezdje, névsor szerint, gondolta Medve, de most csak annyit mondott Bónisnak: „Feküdj le.”

„Hulla álmos vagyok!” - mondta Bónis.

„Jó. Ébreszd fel Borsát. Vegye át”

„Dehát vagytok hárman is!”

„Mi mást őrünk itt” - mondta váratlanul és erélyesen Szeredy. - „És ne toljunk ki pont Marcell Karcsival” - tette hozzá.

„Jó, az igaz” - dünnyögte Bónis, és ásítózva elballagott.

Bónis jó koponya volt, és ami nem járt együtt ezzel, rendes gyerek. Szeredy valamibe beletalált, néha ő is kiszámíthatatlan, gondolta Medve. Ady Endre? Mit őriztet ő a strázsán: „Csillag-szórók az éjszakák, Szent-János-bogarak a kertben, Emlékek elmúlt nyarakon...” Csillagos volt az ég, de hulló csillag nem volt. Anyja most megveszi majd a stopperórát, gondolta, pedig épp nincs pénze. Az asszony búcsúzaskor aggodalommal fürkészte Medve arcát. Talán mégis ki kellett volna vennie a fiút már az első kétségbeesett levele után - gondolta. - Talán hiábavaló volt az egész, a hosszú, szomorú esztendő, a fia nélkül oly üres lakásban. „Nézd - mondta -, én akkor úgy képzeltem, hogy hiszen még csak pár napja vagy ott, természetes, hogy nagy honvágyad van, ami enyhülni fog, tudod, úgy képzeltem, az a helyes, ha nem hozlak rögtön haza...”

Medve közbevág:

„Jól képzelted!”

„Néha azt gondolom, hogy talán nem is volt értelme ennek az egésznek?”

„Hát ne gondold azt néha! Ne gondold azt, drágám, ezentúl soha!”

Értelme? Értelme semminek nincs. De hogy hiábavaló? Ami van, az nem hiába van. Fel kell tennünk, ugye?

Az asszony végül feloldódik, arca megenyhül, de csak annyit mond, ahogy megsimogatja Medve karját, erős vállát:

„Megerősödtél.”

Mit, erősödtem? Gondolja Medve, ugyanaz vagyok, ami voltam, nőttünk pár centimétert. Hülyeség.

Medve tényleg megerősödött, de nem tud róla. Az önfejű fontossági szempontjai között nincs ilyen. Pedig mégis fontos lesz majd itt négy évig - kell hozzá, hogy hagyják őt magára, verset írni békén. És az atlétika mindig fontos volt neki. Megerősödött a testünk-lelkünk? Hülyeség: ha sokévi gályarabság után visszaengednek a világba: senki se csodálkozzon, hogy ott röhögve megnyersz minden evezősversenyt, mondta. (Vagy verspályázatot, höhöt, tette hozzá.) A Serpolette? Ősrégen, még harmadéves korunkban, kölcsönkapta, a kórházban kiolvasta, kérdeztük, milyen? Hülyeség - mondta. Aztán száz év múlva, talán húsvétkor, eszébe jutott belőle valami hülyeség, és vadul keresni kezdte a könyvet. Soha meg nem került.

(Dolgozatjavítás 38-ban)

Ez is a pécsi főreal homlokzati fényképéhez tartozik? Ez mind. A Serpolette pedig különösképpen; Medvének akkor ez volt a legfontosabb. Aztán tizenkét évig nem volt róla szó. Akkor Medve mutatott nekem egy mondatot, egy valahonnét előkerült 1924-es dolgozatfüzetében. Elég izgatottan. (Egyelőre nem lett se költő, se hadvezér, de novellákat, kritikákat közöltek tőle.) 1938 telén jártunk, mi Mártával éppen megint végleg szakítottunk, nem ment a munkám se, olvasd, azt mondja Medve. Nem értettem. De láttam, hogy segítségemre akar jönni. Visszalapoztam egyet. „A városból kiérve a szombathelyi országúton mentünk tovább.” Pirossal, csupa jeles, Marcell Karcsi minden dolgozatára azt adott, itt egy megjegyzést is odatett még: „Tanulj meg gazdálkodni a kiszabott idővel! Mikor fogod már befejezni a dolgozatod?” Ebben sem volt semmi különös. Medve híres volt arról, hogy mindig félbeszakadnak a dolgozatai, s hogy egyszer nevezetesen a szó közepén hagyta abba: „a vonat kerekei egyhangúan katt”

„Ne azt olvasd! A szombathelyi országút, Bébé! Nekem elakadt tőle a lélegzetem!”

Úristen. Az időnek micsoda feneketlen mélységéből merült fel és hogyan ragadta torkon az embert minden további nélkül ez a szombathelyi országút! Ott meneteltünk megint a félszázaddal. Kettős rendekben. Ki tudja hanyadszor. A befagyott Gyöngyös. A téli fák. Úristen.

„És: a kiszabott idővel gazdálkodni! Öregem! Ha a világ legnagyobb írói egész életükben ezt írnák, akkor se tudnák leírni, milyen volt az a szombathelyi országút. Igaz, Bébé?”

- „Igaz.” Elég vad szívdobogást kaptam. De ezt akarta. - „Fesd meg, Bébé.”

Elmondta, hogy ezért keresteti megint a rejtélyes Serpolette-könyvet. És benne kell lennie annak a bizonyos régi rosszkedvemnek, amit úgy féltettem elveszteni, amikor Merényiék bevettek bekknek és vittek engem is a padlásra éjjel és minden jóra fordult velem, csak a szívemben támadt egy új üresség. Ahol a régi sűrű keserűség lakott. Ott semmi sem volt egyszerre. De visszaszereztem. Hát ezt kellene festenem. Fél karral megöleltem Medvét, mert rohantam el: „Igaz, igaz!”

Igaz, ezt és nem a szép jégvirágos ablakomat, amivel végképp elakadtam. Mert sikerem volt a Hóeséssel a Duna jegén, bevette a Szalon, beleestem ebbe. Holott csak az volt a trükk benne, hogy fehérre-fehér volt (látszólag), vagyis semmire a semmi formái: csupa vigasztalás (és rózsaszínű optimizmus) - ezt is megértük a határszálon, Medvével, az első - akkor teljesen váratlan - hóeséssel (jégcsapokkal, jégvirágokkal, befagyott Gyöngyössel). Holott a vigasztalás előbből származik. A szombathelyi országút fájának ólmos égre rajzolt kopasz ágas-bogas koronáiból.

Rohantam el. Medve folytatni akarta, hogy a Serpolette-regénynek mi köze van mindehhez, de rohantam el, „Majd, öregem! Kösz!” - Izgatott lettem, lelket öntött belém, hát hagyott. „Budára mész, nem?” Nem. Megnéztem az órát. Nem. Márta még nincs otthon. A Kereskedelmi Akadémiára mentem, beüzentem neki, kihívtam az órájáról. Jött. Teljesen kiment a fejemből, hogy két napja kölcsönös megegyezéssel végleg szakítottunk. Ő is elfelejtette rögtön, ahogy meglátott. Valami történt. Állati fontos. (Értette. És ezt csak ő érthette. És - végelszámolásban, a kettőnk életére nézve, csakugyan állati fontosnak bizonyult.)

[A világnak igazán mindegy volt, csak nem fontos. De legvégül, lassan, hosszú évtizedek után a világ is elismerte valaminek. (Mit tudom én; Both Benedek „Ólomszürke korszaka” kezdődött.)]

Majd megpróbálom a lehetetlent, elmondani, hogy miként volt, hogyan volt. Mártának pár szóval lehetett - csak neki - a sarat a bakancsunkon, s hozzá Schulzét, aki egy hétig az egész rajom cipőit velem tisztította, holott csillogóra az érdes bőrt, ahogy követelte, nem lehetett; Szeredyt, ahogy ő is ugyanúgy odalökte elém a sajátját, minden vállvonogatás nélkül, hogy „sajnálja, mit tegyen” (nem sajnálta); és Szeredyt, a szakadt nadrágszárammal, ahogy végül rám mordult: „Add le!”; meg hogy azt például, hogy hanyadszor menetelünk Szombathely felé, huszadszor? százhuszadszor? az ember egyszerűen nem tudta volna megmondani; és hogy mégis itt - mivel csak meneteltünk, zárt rendben, Schulze nem tudott teljesen a nyakunkra mászni és helyette, ahogy szokott lenni, itt Merényiék se, úgyhogy az ember kiszabadult valamennyire; annyira, hogy végig tudta gondolni magadban, hogy is volt, mi is van, s tisztázódott és szembeötlővé vált a reménytelenség és magáramaradottság különös teljessége. A félúton rendszerint „Félszázad! Állj! Pihenj! Jobbra-balra kilépni!” - akinek vizelni kellett. Mindig kiléptél, akkor is, ha nem kellett, és a patak partján, a nadrágodat gombolgatva, felnézhettél a hófelhős vagy esőfelhős égre, a fák koronáinak kriksz-krakszai közt az ólomszürke, hibátlan teljességű elhagyatottságotra. S ha már egyáltalán látni tudtál egy színt, a világ szétesett, zagyva semmilyenségében ez már valamilyen volt. Egy régi növendéktársunk tapasztalta, hogy az ember lelkét a legteljesebb elnyomásban sem lehet elpusztítani, mert teremt magának egy könyökkeret, mozgáslehetőséget, mintegy a létezés új dimenzióját, ahol örökre szabad lesz. A szíved hiánytalan keserűségének „valamilyensége” már építette tovább megint az életedet, a tiéd volt és biztosan volt, semmi más nem volt ennyire a sajátod, és ennyire meglévő. Ezze van az embernek.

Ezze van, más ilyen valódija nincs. Most már nem adja. Félti. Ezt nem akartam elveszíteni a régi rosszkedvemmel együtt.

De menjünk vissza becsületesen a pécsi főreál fényképéhez. Mártának ennél kevesebb szóval is el lehetett mondani, másnak meg semennyi szóval nem lehet. (Igazából csak azt lehet elmondani bárkinek, amit úgyis tud, mondja Medve. Mártáról azt tartotta, hogy ez olyan lány, mintha végigjárta volna velünk a katonaiskolát, és nagy kár, hogy nem volt ott velünk csakugyan.) Lefesteni? - gondoltam. Talán festeni is csak azt lehet, amit úgyis mindenki lát.

Akkor kaptam ezt a fényképnagyítást, amikor megszakadtak velem a csodák, minélfogva épp nem tartottam illően észben a régi csodáimat és az se érdekelt szilajul, hogy milyen is volt az a nyár, amikor Medvével ezt a fényképet csináltuk Pécsen. Különösebb vágyaim, kívánságaim se voltak. Legfeljebb talán egy. Vesszen ki a világ. De ez sem volt igazán fontos. Mert ahogy mentek az évek, kettő, három, negyedik, ötödik, és a világ nem veszett ki, hát tulajdonképpen nem bántam. Nem fontos. Hanem Hilbert Kornél azt mondja, hetvenéves lett, felmentem hozzá, azt mondja: „Te Bébé, én azt hittem, már semmi kívánságom nincs az égvilágon. Most képzeld, még van egy, és nem megy ki a fejből. Olyan szobában szeretnék meghalni, ahol a por le van törölgetve a bútorokról.”

Tudja jól Lexi, hogy ez nem fog teljesülni, mégis becsületesen elmondta nekem. Akkor gondoltam, nekem sincs semmi kívánságom, de nézzük meg becsületesen az egész dolgot. Van-e, ami ne vesszen ki a világgal együtt. Mi az, ami még a legtöbbet ért? Ami egyáltalán ért valamit? Hát - legyünk becsületesek: kérdezzük a könnyebbet, a költővel: Mi az, amiért ha meghalok, szeretnék néha visszajönni még? Hát ilyen van, több is, mint kettő. De mindegy. A becsületességi rohamomban, megnéztem végre a régi fényképet rendesen. Hogy mond-e valamit az embernek?

Voltak ilyen homlokzatok. Ezt mondja. A mohácsi hajóút után itt szálltunk meg egy vagy két éjszakára. Az épület teljesen üres volt, úgy látszik, még a végzett negyedéveseik is elmentek a zászlóalj szokásos tíznapos évfáras gyakorlatára. Az óriási tornateremben aludtunk, és arra is

emlékszem, hogy Medve 9×12-es fényképezőgépével én csináltam a felvételt, elég ügyetlenül, kicsit elmozdulva és teljesen fölöslegesen. Talán maradt egy filmje, vedd fel, Bébé, mondta, mindegy, ő kis sem jött, se más. A főbejárat előtt volt egy nagy kerek virágágy, szoborral vagy emlékoszloppal a közepén, emögé hátráltam, de nem elég messzire: ez mind leolvasható a fényképről, mert az épület két szárnya lemaradt róla, azonban ha nem lenne leolvasható, én akkor is tudnám. Teljesen tisztán emlékszem, ahogy azon a felhős, borult egű, de világos júniusi délelőttön, egymagamban és igazán mellékesen, csináltam azt a fényképet Medve gépével. Most kaptam egy 30×20 cm-es nagyítást. Nagyításban kell nézni a dolgokat, úgy látszik. Mert ahogy megnézem tisztességesen, most még azt is közli, szinte éles tisztasággal, amit akkor ott éreztem. Talán, hogy milyen velem a világ. Levegős labirintus. Adjunk egy nevet neki. Csak úgy vaktában. Mert verjenek agyon, ha el tudom mondani, és verjenek agyon, ha ma, ötvenhat év múlva, nem ugyanazt érzem a képről. (Talán a túlélés csodájával akkor visszanyert levegőt, tisztaságot, közönyös, megújult és súlyosan régi nyugalmat. Ma is ráismerve egy még előbbi „levegős labirintus” és semleges rend-érzésre, amivel három-, vagy négy-, vagy öt éves koromban nézhettem, életemben először látva egy ilyen masszív, tagolt, értelmes, négyszintes épületet, és amit azon a nyáron ott, az ősrégi, pontatlan érzést, úgy nyertük vissza, mint a létezés tiszta levegőjét. Vagy ezt már mondtam? Nem baj, nem akarom azt képzelni, hogy szavakkal el tudom mondani. Felajánlottam, hogy az esetben verjenek agyon.)

A tény csak annyi, hogy innét is visszakerültünk Budára, oda, ahol valamikor az életünk legelső ilyen értelmes homlokzatát megpillantottuk.

Az ember felnézett, tudomásul vette, hogy ez van, elraktározta a térképében, amit gépiesen, gyakorlottan mindig készített magának, szobáról, házról, városról, utcáról, világról. Szóval Fővámház (ha neve is volt, vagy Piarista gimnázium - de neve még rendszerint nem volt, tájolása volt, ami fontosabb: a hídon túl, Lenke nagynénédhez kell arrafelé menni) és szép se volt, se érdekes, csak egy árnyalattal különbözött az eddigi homlokzatoktól. Máskülönben ügyet se vetettél volna rá. Így se sokat. Másféle, többféle ügyeid voltak. A rend kedvéért azonban bele kellett rajzolni a térképedbe. Azért is, hogy legközelebb ellenőrizhesd, megvan-e? Sőt, hogy megvan-e és ugyanott van-e akkor is, ha nem a Lenke nénédékhez mentek. De nemcsak ezért. Hanem, hogy ha megvan is, ugyanott, de ugyanolyan-e? A szoba, ahol aludtál; az ágyad; az ebédlő, a lakásokat; benne anyád, Júlia, Terka néni; a ház, lépcsőház; lent a Fehérvári út: ezek már olyan sokszor és folyamatosan voltak kipróbálva, hogy elfogadod: vannak és ugyanolyannak is vehetők. De észrevetted, hogy tulajdonképpen nem mindig ugyanolyanok: csak amit látsz, hallasz, felmérsz, az stimmel (nagyjából ugyanaz megvan éjszaka is, másnap is), de a látványnak mindig van egy kis láthatatlan többlete, amit érzel tisztán és biztosan, és ez a milyensége néha változik, és ettől másféle lesz az egész. Észrevetted, hogy a Fehérvári úton végigmenve, a Gellért tér, a híd, vagy még tovább Budán, a másik híd előtti kút-vízesés, sokkal gyakrabban és határozottabban váltogatja a látott képének ezt a többletét, kis ráadását, vagyis ha ugyanúgy megvan is és ott van, ahogy a térképedre festetted, nagyon sokszor egyáltalán nem ugyanolyan. A térképedet ki kell egészíteni, így fenét ér, a neked leglényegesebbek nélkül. Dehát nincs nevük. A dolgok érezhető tartalma, a láthatón-hallhatón kívül? Hangulatuk? Légkörük? Kedvük? Levegőjük? Zenéjük? Színhatásuk? Akármijük, de a kézzelfogható voltuknál biztosabban meglévő valami, ami ráadásul nem is az övék, sokkal inkább a saját létezésedé. Ezért figyeltél gondosan, lelkiismeretesen egy-egy újfajta homlokzatra, ahogy jártál-keltél még ismeretlen utcákon, tereken, és raktározta el a pontatlan érzésedet a szerkesztődő térképén életednek.

Elég jól elraktározta, Bébé, mondhatjuk bátran. Nem tudod, áll-e még a pécsi katonaiskola épülete, fogalmad sincs, Budapestnek melyik, hol található homlokzatát idézte fel neked 1926

nyarán (ha ugyan felidézte, és nem csupán most, a fényképnagyításból ismersz rá egy még régebbi, három-négy éves korodbeli „levegős labirintus” érzésre), de akármikori, és akárminek nevezed, tény, hogy sikerült fizikai létezésed hatvan-hetven esztendején át a maga eredeti pontatlanságában, vagyis szőröstől-bőröstől, sértetlenül megőrizned.

Ezek a megőrzött régi film-negatívjaid jól engednek magukból nagyítást csinálni. Nincs sok. De talán van olyan is, amiről nem is tudtad, hogy megőrizted. Az a tiszta levegős világ, ha megnézed rendesen, más volt, mint lélegzethez jutni megfulladás ellen. (Szippantani egyet Hongkong kikötőjében a gálya korlátjánál tengerbe-vízelés közben, vagy az árokparton az országút szélén.) Abból kellett időnként, ha az volt a terved, hogy majd még élsz tovább. De más visszakapni a teljes levegő-eget.

Más, azzal együtt, hogy nem volt felhőtlen fölöttünk a pécsi égbolt. Engem nyomasztott, hogy még nem dőlt el, kit hova helyeznek. Medvét még jobban anyjáék szomorúsága; az nem, hogy le-letolják mint parancsnokot. Szeredyt fenyegette leginkább, az elég rossz rangszáma miatt, hogy ide kerül majd, és nem Budára. Mégis, a sörgyárban felvidult, a „csörgedező apparátus” kellett neki. Este felbukkant az épületben néhány negyedéves. Az egyik benyitott hozzánk a tornaterembe.

Valamelyik hülye „csont”-olt - (Nem tiszt jön, csak egy növendék!) -, nem vette észre a naposi karszalagot. Drágh gyorsan vigyázzt vezényelt. Medve ment jelenteni a negyedévesnek. Hát ez nem volt olyan vendégszerető és főúri, mint a budai zászlóalj-ügyeletes, Takátsy Tibor, a Bocskaiiban.

Igaz, hogy részünkről meg a kelleténél nagyobb volt a kupleráj. Valaki gyűrűhintázott, lehetőleg fel a mennyezetig. Zsoldosék buzogánymutatványokkal zsonglörködtek javában. Borsának cigaretta lógott a szájában, máshol is szállt a füst. A negyedéves lehordta Medvét, le mindnyájunkat, undorral nézte a bordásfalakhoz félretolt korlátot, lovat, ugrószekrényt.

„Húzzák vissza a tornaszereket, ahol álltak!” - De aztán dühösen legyintett: „Eh! Hát majd reggel...”

Ez volt az egyetlen indokolt felfordulás, amit a tornatermükkel műveltünk, de látszott, hogy ez idegesíti a legjobban.

„A buzogányokat meg honnan a picsából szedték elő?” Legyintett - „Eh!” - s az altiszthez fordult, aki vele jött: - „Reggeli után nézzen majd be, tiszthelyettes úr, mihelyt kivonult innen az egész díszes társaság, és rakjon vissza mindent a helyére.”

Ebből az volt a döntő, a nekünk életbevágó, hogy itt mi a helyzet, megtartják-e az altisztek félisteni hatalmukat fölöttünk - ha az ember idekerül? Nem úgy festett, lehet mondani. Elég megnyugtatóan kicsike félisten lett itt is a tiszthelyettes úrból.

Marcell főhadnagy úr elvitte uszodába a félszázadot, a borús ég alatt, el a város híres majolika- és porcelángyárába - fenének kellett -, el a sörgyárba, kaptunk bécsi virslit lében, sóskiflivel és korsó sörökkel, de előbb végig kellett mennünk az egész gyáron, ismertették a sörfőzés folyamatát a komlószedéstől a csörgedező apparátusig, ami Szeredynek már a kedvére volt, a szó - én is megjegyeztem magamnak.

Nevettük is, méltányoltuk is a berendezést, a nevét. A sörfőzés nemes művészetének részletei ugyan nem érdekeltek bennünket akkor sem, de ha ötvenegy évvel később azt mondja nekem Szeredy egy kis koppenhágai vendéglőben: „Jó ez a Tuborg, nem?” s én rábólintok, szakértően: „Jól funkcionál a csörgedező apparátusuk” - úgy megörülne a vízőzön előtti szónak, hogy ott, az esőfelhős dán égbolt alatt, visszakapnánk megint a teljes levegő-eget.

(Ami más, mint egy-egy lélegzethez jutni a megfulladás küszöbén.)

Más volt egyszerűen visszakapni a levegőt. Milliomos lettél. Hogy egy semmiség, kicsiség, az akkori sörgyártás egyik berendezésének a neve, amire sosem voltál kíváncsi és amit azóta, hatvan éven át soha nem használtál, sehol nem olvastad, nem hallottad mástól: ezt ennyire bevésni az emlékezetedbe, fényűzés volt. Pazarlás, nagy luxus, s ezért engedhették meg magatoknak megint bármi csekélységet, potomságot befogadni, az eszméletbe mélyen elraktározni, bármit amit láttál, hallottál, ami történt körülöttetek, ha kedved tartja, nem-fontos dolgokat is tudóre szívni, mert volt hozzá levegőtök.

Erről se tudtad, hogy megőrizted a negatívját a pillanatfelvételnek. Csak akkor tudtad meg, amikor kitűnt, hogy a nagytáncban benne van a csörgedező apparátus is.

Medve is, én is megjegyeztünk magunknak mindent, de igazán Szeredy Dani volt, aki száz év múlva is emlékezett dolgokra, pici részletekre, marhaságokra és döntő mozzanatokra vegyesen. Azt már csak ő tudná megmondani, hogy Pécsről Harkányba mentünk-e „Biztosított menetben”, vagy Harkányból Szigetvárra (hogy az évszázados nagygyakorlatból is mímeljünk valamit) - és hogy az anyóka hogy adta literjét a szilvájának Pannonhalmán (500 koronáért? vagy egy ficcsért?) bele a sapkámba, ami kellett, mert a papok nem adtak ebédet. Zircen meg (vagy Veszprémben?) lovassági laktanyában szállásoltak el és cikóriakávé kaptunk reggelire, és mind engem szidtak, hogy én nem utáltam annyira: jó meleg volt és nagy csajkával adtak, mondtam valami igazán vicceset a táltos-husár-fölöstökömről, de kár volt. Senki sem nevetett. Ezen megsértődtem s ezért nem felejtettem el a cikóriakávé nevét. A betyár Szeredy minden sértődés-támogatás nélkül is emlékezett rá, már a hadi „plantatea” idején, 43-44-ben: „Volt pótkávé cikóriából is - azt mondja -, te nagyon szeretted 26-ban, Bébé!” - Agyonverlek, gondoltam, de nem lehetett, mert kisült, hogy a régi (a kárba vesztett) husárviccemre is emlékszik, pedig akkor ő is fapofával fogadta.

Persze ilyen faarcot vágott ahhoz is, amire a legjobban figyelt - a zenéléséhez. Hol tudta mindig felszedni az új slágereket? Harkányban a felemás hangszerén addig pengette, pöcögtette - beült vele az uszoda lépcsőjén nyakig a jó forró vízbe -, amíg meg nem tanulta az új számot. Egy civil iskolában valahol, meglátott egy zongorát egy szomszéd teremben, éppen ez kellett neki, bement, felvette a ritkán használt pléhpfáját, a legnagyobb hidegvérrel félretolta a pedellust, s pötyögtetni kezdte a billentyűkön a tangót, ami a fejében volt, hogy hogy is megy? Szeptemberben aztán már gitárral jelent meg a bevonuláskor.

Én a gitárért sosem rajongtam. Azonban nem volt mindegy, hogy pengeti-e Szeredy Dani a hálóteremben, tanteremben, valamelyik földszinti társalgókban négy éven át, vagy nem pengeti (azt a nyamvadt hangszerét), el se hozza. Volt egy visszatérő álmom még Monostoron, 52-54-ben. (Az sem kizárt, hogy az ismétlődés az álom csalása volt, egyszerűen azzal, hogy így kezdődött: „Már megint az álmodom, hogy...”.) Azt álmodtam, hogy újra a budai főreálban vagyok. Hidegkúti út 23. Bevonultam - végzett negyedéves -, de tudtam, hogy már negyvenkét éves vagyok. Jó, megkaptam a régi egyenruhám, felvehettem, de előről kell kezdenem a négy évet. Negyvenkét évesen? Ez így van, Bébé. Vállat vontak, én is. Az épület hosszú, kongó földszinti folyosóján voltunk. (Ott jártam hát megint.) Mindenki örült. Én a régi egyenruhámnak nagyon. Nem nőttem ki, se bő nem lett a zubbonya - magától értetődőnek tartották, hogy felvettem újra. Nekem nagy megkönnyebbülés volt, hogy rajtam van.

Jó izgalom, várakozás járkált bennem. Az elég sivár hosszú folyosó végében volt a kantin, a borbélyműhely, a negyedévesek kaszinója, s abból nyílt még egy kis zeneszoba. Kihallatszott volna Kienaszt Rudi vagy Hilbert klimpírozása a zongorán, és Szeredy gitárja? Vagy bent

voltam én is, és válogattam a rosszabbnál rosszabb dákók közül? (A negyedéves társalgónkban volt a zongora és a biliárdasztal is.) Végül Kienaszt talált egy jobb dákót nekem? Nem: a századirodában voltunk, és senki nem tudta megmondani, Kienaszt Rudi sem, hogy most elsőévesként kell-e kezdenem a négy évet. Hát akkor felviszem a holmimat a hálóterembe.

Lent voltunk a földszinti folyosó közepe táján, a vesztibülben. A sapkám, az arany (vagyis negyedéves) rajsíp-zsinórom, a viseléstől vállamhoz idomult kék házizubbonyom, kényelmes és ősi-egyszerű volt, mint a saját bőröm. Hát akkor felmegyek a hálóterembe. A mindig huzatos vesztibülben lámpalázás izgatott szívdobogás fogott el, olyan heves, hogy felébredtem.

Az ágyamban Monostoron.

A nagy megkönnyebbülés, s részben az izgatott boldog várakozás, ébren is megmaradt bennem. Márta látta rajtam, de nem értette, mi történt. Akkor már több mint hat éve éltünk ott a (biztosan végleges) teljes reménytelenségben. (Mondjam Mártának, hogy álmomban átsétáltam egy másik, egy szomszédos regénybe? Sosem meséltünk álmokat egymásnak.) És hogy tulajdonképpen milyen volt az a földszinti folyosó - s a századiroda az emeleten, s a kilences háló? - Úgysem tudom elmondani, lefesteni, nyugodtan végiggondolni, mert rögtön a torkomban kezd verni tőle a szívem.

Elég ennyi, amennyi tény: Hilbert Kornél egészen jól, a szintén B osztályos Kienaszt Rudi pedig remekül zongorázta, ha kellett, az új charlestonokat is - Oly jól csúszik ez a / Banán / Héj! - és tény, nem volt mindegy, hogy Szeredy Dani pengeti-e a gitárját - Együtt csúzni ezen / Babám kéj -, vagy el se hozta. Nem volt mindegy a gitár - a visszatérő álmom berendezésében - a földszinti folyosónak sem, ahol a négy év alatt nyilván sohasem játszott rajta Szeredy... (Dehát ez a felvétel, úgy látszik, kiterjeszkedett a nagy vöröstégla-épület többi emeletére is, és ide, a vesztibülbe fényképezte őt bele gitárostól.)

„ADD LE” - gondoltam 77 nyarán a kis koppenhágai sörözőben (ahol a csörgedező apparátussal biztosan fel lehetett volna vidítani Szeredyt), egymagamban ülve egy belső páholy nagy kerek asztalánál. Az öreg dán zongorista régi bécsi számokat játszott a falhoz tolt pianínóján, nagy tál felséges rántottát ettem, „Omelette aux fines herbes”, olcsón, éhes voltam a sok utcán-mászkalástól, Mártának szereztem három karton (!) Gitanes-t, Szeredynek nem viszek semmit, két éve meghalt, de kiszámíthatatlanul, még az újonc heteimben, amikor senki nem válaszolt az ember hülye és fölösleges kérdéseire, ő se, próbáltam a nadrágom leszakadt alsó szegélyét megvarrni, halálfélelemben, hogy ezért mit fog csinálni velem Schulze, ha majd meglátja, hiszen most hibás vagyok, oka is van a fenytetésre, takarodó előtt ülök az ágyam szélén nyomorultul kínlódva a nadrágvarrással, Szeredy nézi, aztán megunja a nyomoromat és váratlanul rámförmed: „Add le.” Mutatta, hogy Bognár tiszthelyettesnek, a hálóterem túlsó végében. Igen? Indulok, Szeredy visszaránt, nem jó. Fogja a nadrágszár végét két kézre, és - Reccs! egy nagyot szakít bele, így vigyem. Bognár megnézte, rendben van, lelökte, adott egy másik nadrágot. Kész. Eszembe jutott a dolog Koppenhágában, ahogy reccsent Dani erős két kezében, szét a nyomasztó félelmem, rettegésem, kétségbeesésem, semmivé.

Lehet nagyításokat csinálni ötven év múlva is a nagy tépésekről, a megszabadulásokról, mert megvannak a felvétel negatívjai, még ha sokszor nem is tudsz róla, hogy megőrizted. Medve nagyítása az ő sokkal korábbi kiszabadulásáról készült, a visszakerüléséről Budára, ami neki nagy antikopernikusi fordulat volt. Mégsem a Föld kering a Nap körül. Éppúgy lehet mondani megint, hogy minden körülöttesz kering. Csak nehezebb lesz kiszámítani, ami van. Szinte lehetetlen lesz. Dehát a botrányosan sok odatartozó dolog miatt ez amúgy is megoldhatatlan.

Nem lehet kihagyni életed egyetlen pillanatát sem, egyetlen fűszálat sem, ami az utadba akadt, mert akkor más lesz az ábra. Nem hiányos, hézagos (azaz kiegészíthető), hanem más. Visszacsinálhatatlanul más. Igaz. Azonban mégis van, ami kihagyhatóvá válik.

„Nini, ezt meg lehetett szokni.” Felfigyelsz egyszer erre is. Hogy is van ez? Jön egy unalmas nyári délután, jön egy téli reggel, és elgondolod, eszedbe jut, hogy bizonyára te is ordítva jöttél a világra, a tüdődbe áradni kezdett a levegő, feszített szét, irgalom nélkül, fáj, rossz volt. Kellett a fenének. És most állandóan lélegzel, észre se veszed, meg tudod mondani, fáj-e? vagy nem fáj? mást csinál? Hát ezt így meg lehetett szokni. És ami a fő nyereség, hogy ezt a szakadatlan lélegzésedet ki lehet hagyni mindenből.

Elkönyvelhető nyereség, hogy van, amivel egyáltalán nem kell törődnöd. Vágj neki bátran a botrányosan sok áttekintésének. Hátha egy szép nap megszokod a világot, úgy, ahogy a lélegzést megszoktad, hogy már észre se veszed, és az is kihagyható lesz mindenből.

Azzal kezdődött, ugye, hogy valami van. Ez a valami nem te vagy még, (ergo:) nem is gondolat, hanem egy érzés. Neve nincs. Sok-sok idő múltán, mikor nézője helyett már szereplője lettél a veled megindult ingyen mozinak és ottani neveket keresel rá, akár rossznak - egész valódat széttépő fájdalomnak -, akár jó ámulásnak, áhítatnak, akár izgalmas várakozásnak, bizsergető kíváncsiságnak próbálsz nevezni: hát ez egyik se. Csupán egy változás észlelése. Csak erre mondhatod, hogy biztosan van. Semmi továbbira. S mivel változás, különböznie kellett attól, ami előtte volt. Annak is biztosan lennie kell. Nevezhetjük Semminek vagy Valaminek - korrektül mindenesetre Valaminek, ami különbözik a létezés-érzéstől -, de ez soha meg nem ismerhető: mert ha egyáltalán észlelni tudtad volna, akkor az előtte való lenne a tőle szükségszerűen különböző meg-nem-ismerhető - akkor az lenne a második számú biztosan létező, a sehonnét, ahonnan jössz.

Medve az imádott Petőfijébe is belekötött ezzel. „Sehonnai bitang ember” - azt mondd -, „Kinek drágább rongy élete, mint a haza becsülete” - hülye vagy? Sándor? Mindenkinek drágább a rongy élete, mint a haza becsülete. Másodszor pedig, én sehonnai bitang ember vagyok. Ki nem az?

Ami biztosan hazád volt, az a sehonnét. Sehonnából származol és gazdátlanul bitangolsz ezen a vadidegen helyen.

Néző vagy az ingyen moziban. Aztán belekerülsz, ideiglenes látogatónak. Jó, fogadjuk el. Tapasztalatokat gyűjtesz és rendezel, hogy kiismerd magad benne. Vannak szemlélhető mintáid, rápróbálgatsz őket az újabb és újabb tapasztalataidra. Például a mozivászonra ráillesztesz egyet a geometriáid közül. Amit látsz, azt kétféle módon, jobbra-balra, vagy lefelé-fölfelé tudod szándékosan változtatni. Ezt jól kikísérletezted, tehát a világ síkban fekszik, elhiheti neked mindenki. De jön egy harmadikféle változtatási lehetőség: azt tapasztalod, hogy a képet lehet nagyobbítani és visszakisebbiteni, mintegy előre-hátra elmozdulással. A világ tehát térben fekszik. A tér-mértanod is beválik, nem egy kísérletezés után. Nagyszerű. Tehát ilyen a világ. Kiismered magad, és nem mész neki a falnak. De egyelőre még óvatos vagy, és egy árnyéknak se mész neki, egy tükrözésnek se, mert még nem felejtetted el, hogy ez csak a te elképzelésed a világról, a legfeljebb csak erősen valószínűvé tehető feltevéseid. Nem biztos, hogy tényleg ilyen. És biztos sosem lesz: nem lehet, mert az ingyen mozi és te, aki nézed: nem egy helyen vagytok.

Aztán mégis elfelejtetted. Ebből nagy fejfel-a-falnak-menés támadhatna, de szerencsére Einstein Albert nem felejt el. (Igaz, hogy ő későn tanult meg beszélni, nem befolyásolta túl korán elfogulatlan világ-nézését a nyelv fogalmi berendezése, amely készpénznek veszi, valóságnak, a

világ vélt, magunk gyártotta, házi készítésű, feltevések mintáját.) Az történik, hogy mégis elfelejtet. Annyi baj legyen. (Hát persze: megtanultad a neveket, fogalmakat, a nyelvet...) Viszont testközelségben, látótávolságra, még tovább is, kiismered magad a vélt világban, messze-menő valószínűséggel. Épp ezt gyűjtöd, az ismerőségeket. A semmilyenségekből ismerősséggel lehet valamilyenséget csinálni. A valamilyenségekből kell neked, ami jó, szép, új, érdekes - vagy csupán olyan, amit akarsz birtokolni. Hát felejtsd el nyugodtan, hogy a dolgok legalján ingovány van, a világ káprázat, csinálmányod, feltevésekre épült minden, az is, hogy a többi ember hozzád hasonló, felejtsd el, hogy az életed kísérleti jellegű - mert ha nem felejtet el, akkor se tudsz mást kezdeni az egésszel. Ebből, ha biztosan meglévőnek veszed, amit mindnyájan valóságnak neveztek, persze katasztrófa lehet, de addig is, amíg bekövetkezik, jobbat nem tudsz csinálni. Legalábbis nem az összekotyvasztott néző-szereplő éneddel, amely ki van szolgáltatva az ingyen mozi önkényes véletlenjeinek.

Levegős labirintus. Buda, ahová visszajutottál a lakhatatlan gályarabságból, lakható volt. Mégpedig az I. kerület, Fehérvári út 15/b II. emelet 19. sz. alatt. Kiismered magad a szobádban, ki volt próbálva már réges-régen, hogy megvannak-e a dolgok. Másik szoba. Anya. Utca. Júlia. Ebédlőablak. Szőnyeg (a nem szabályosan visszatérő mintáival). Megvan-e éjszaka, megvan-e, ha nem látod, akkor is, ugyanaz-e másnap? Megvolt. Már milliószor, hát elfogadtad, van.

Utca. Épülő nagyszálló. Híd. Duna. Harangszó. Trombitaszó a kaszárnyában. Cukrászda a kis utca sarkán, égetett cukor, vanília, meleg csokoládé szag. Pék, Zimka Rafael, csodás kenyérszag. Petár barátodék lakása. Lenke nénédék lakása. Viktor bátyádék loggiája a Duna fölött, a Halász utca sarkán. Szobák, rokonok, ismerősök lakásai szerteszét. Csináltad a térképedet gondosan mindenről. Messze dolgokról is, Mackó úr utazásairól, May Károlyról, Buffalo Billről, Grant kapitány gyermekeiről. Viktor bácsi neked adta a levélborítékjait, lapjait bélyegekkel Hongkongból, Koppenhágából, Genovából, Párizsból, Uppsalából (sokat), Rio de Janeiróból (keveset), Calcuttából, Salisburyból, Utrechtből, Cincinnatiból (egyet, Commander Pawle-től) - híres tudós volt valamiben, negyven éve levelezett a kollégáival, még nyugdíjban is, kaptál tőle egy kétkötetes Michel-katalógust.

Voltak hosszú unalmas délutánjaid, végiggondolni, hogy volt, ami volt. Ami ismerős lett, milyen. Ami ismeretlen, azt is. Például a belső Józsefvárost nem ismerted. Anyád rokonainál voltatok egy négyszögletes kis téren, és hazaindulva nem tudtad hirtelen, a négy keresztutca közül melyiken is jöttetek. A térkép a fejedben megvolt, csak a tájolást vesztetted el egy pillanatra. Nem baj, meglesz. Az új ismerősök lakását kellett berajzolnod mindenekelőtt a festménybe, amit raktál össze, mint egy készülő nagy vásznat. És, mint egy-egy más ismeretlen utcatorkolatnak, először látott - vagy akár, még csak másodszor látott - vasútállomásnak, az új ismerősök lakásának is a fényképezhető látványnál kicsivel több, láthatatlan részét, hangulatát, milyenségét, hát mondjuk: levegőjét kerested a festményedhez. Itt mondjuk, ismerős és ismeretlen, levegős hely volt Buda. Járatai voltak, útvesztői - csúnyságai és érdekességei között -, és a dolgoknak megvolt a többletük, mindegyiknek a maga levegője, ami eldöntötte, hogy milyen az egész. Lakható volt.

És amit a gályapadon a szünetet nem tartó vezénylések, Eeegy! Kettő! Eeegy-kettő! már nem hagytak, még végig tudtál menni magadban, hogy ami volt, hogy is volt, milyen volt, miként volt. Nemcsak gondolatban és érzésben, hanem lazán az egész valóddal megismételni, legalább még egyszer. Ami nincs másodszor, az gyakran nincs is. Így tudtad összerakni a félelmek, örömök, vágyak, emlékek, várakozások színeit is, ahogy a dolgok levegőjét, a festményedhez. Ebből is térképet és tájolást csináltál. Ez döntötte el, hogy milyen Buda. Elfogadható volt. Mindent egybevetve.

Így hát az ember elfogadta világnak. (A Medve által megjövendölt katasztrófa kockázatával nem számolva.)

Én a Fehérvári út 11/13-beli magánelemiből harmadikban átmentem a községi iskolába, és ott egyszer a tanító elvette a számológécula-gyűjteményemet, kitette maga elé a katedrára. A szünetben remek cserékkel épp teljessé vált a két nagy sorozatom, és nem álltam meg, hogy a pad alatt óra közben is ne nézegessem. „Mi van az öledben, fiam?” - meglátta, elkobozta. Majd visszaadja, ahogy szokás volt, gondoltam. Nem. Kettőt visszaadott, a többi egyenként szétesztotta az egész osztálynak. Ezt jó ideig, hatvanhárom évig nem felejtettem el neki. Csereinek hívták. De Halász Petár óra után nekiment mindenkinek, ordította velük, hogy adják vissza. Néhányukkal még dulakodott is érte. Nem számít. Én a kettőmet apró darabokra téptem úgyis. (Hát Petár a barátom volt mégiscsak. Mentünk aztán együtt puha radírt lopni. Meg ott volt a Feneketlen-tó, a nádas, klubház, szandolinok.)

Felkelni, mosdani, öltözni, ehhez reggel kedv kell. A kedvhez megint csak tisztázódniuk kell a dolgoknak. Félelmek, remények. Petár, a nők. Vannak az emberben kimondatlan várakozások. Reggelente.

Nem is kimondatlan - kigondolatlan, lappangó, rejtett kis várakozások. [Aki olyanfajta hülye, mint te, vagy Csokonai egész életében. Vagyis: Hogyan folyik (naponta) az, ami tulajdonképpen az ember élete. (Reggel: napvilág, fény, spektruma rejtve van, csak amikor szétesik a - halál - primair: hiány!)]

Nem okvetlenül valami meghatározott dolgot remélsz, csak amolyan általános érdeklődő várakozás van benned; bizakodó kíváncsiság, mi újat hoz az új nap! hasonló az ember névtelen előrejelzéséhez arról, hogy mi nem fog történni vele. Van a kigondolatlan várakozásaid közt olyan is, ami alaptalan - tapasztalatból már tudod -, viszont ilyen is kell a reggelek kedvéhez.

De nem-alaptalan rejtett várakozásaid döntik el végül a reggeledet. Ezek kigondolatlanul is lehetnek konkrétak - majd lebiciklizel az állomásra, majd a verandán reggeliztek Júliával, új film megy a moziban, nálad van a barátod lombfürésze, kölcsön, talán lesz holnap friss Színházi Élet-szám, (vagy Aller), milyen és hogy tud teniszezni a felnőtt lány a Fadrusz utcából - és nem is mind nagyszerű dolgok, van sok semleges köztük, de ugyanúgy kimondatlanok, meg nem nevezettek, mint az alaptalan várakozásaid. Egybefoglalva, összesítve adják meg a kedvedet, erődet reggelente.

Hogy szét lehet bontani az összetevőkre, akkor veszed észre, amikor reggelinél hiányzik Júlia (vagy nincs baracklekvár, csak szilva). Mint egy fénysugár vonalas színeképe, észreveszed, hogy hiányzik belőle egy vagy két ismert vonala a nem-alaptalan várakozásaidnak. Ez a hiány adott esetben súlyos hézagot okozhat benned reggelente.

„Nehéz nők nélkül” - mondta Medve. - „Fogják az ember homlokát, ha hány. Megfigyelted, Bébé?” Megfigyeltem. Nehéz. Nem is nagyon lehet.

Az ebédlőablakot nem lehet lefesteni anyám és Júlia kihagyásával.

A kezdeted nem megy nélkülük. Étlen-szomjan pusztulnál, vizeletedbe-székleteredbe fulladnál. Segítség kell neked a hozzád hasonlóknak és létezőnek feltételezett többi embertől. „Az embernek cseléd kell, nem parancsnok.” Igaz. De énvelem tisztázódott legvégül az is, hogy az a hipotétikusan létező másik ember se cselédnek, se parancsnoknak, hanem kizárólag arra kell neked, hogy legyen. De arra nagyon. Van olyan. Ez kitűnik világosan, amikor a nem-alaptalan várakozásaid spektrumából hiányzik a vonala. Reggelente. [Végül mégiscsak arra ébredsz, hogy ma sem jöhet már Szabó Ferike rajzolni veled, (baszdmeg, világ).]

Medvének meghalt a nagyanyja 26-ban, még május elején. Tudta, mert anyja megírta neki és küldött egyet a gyászjelentésekből is: Bognár tiszthelyettes osztotta ki a postát a délutáni parancsfelolvasásnál, szétnyitotta a fekete szegélyű gyászjelentést, olvasta, habozott, olvasta, aztán visszatette a száradnaplóba, nem adta oda a levéllel együtt. Biztosabb lesz megkérdezni az irodában, kioszthatja-e a növendéknek ezt a civil dolgot. Röhögtünk.

Medve is röhögött Bognáron, pedig neki is volt egyéb baja bőven. Nem a nagyanyja halála, akit nagyon szeretett. Ez először is bosszantó volt. Detektoros rádiót csinált neki, csak még a fejhallgató kell majd hozzá. A halállal az ember amúgy sem tud mit kezdeni, csak vállat vonni és átlépni rajta. Nem mindig lehet. Mikor meghalt a barátja, Dávid Lulu szép fiatal mamája, lehetett. Egy házban laktak, Lulunak volt két nagy gimnazista bátyja, az asszony vérmérgezést kapott, meghalt. Halál, halál. Medvének jól jött, hogy akkor jó ideig minden délután átküldték hozzá Lulut játszani. A mamájáért kár volt. De ők átléptek fölötté. Lehetett.

Hogy apja elesett Boszniában, Medve erről - (kétéves volt akkor) - csak utólag értesült; avval se tudott mit kezdeni. Nagyanyja halála, a szabadság első napjaiban kitűnt, mégis baj volt. A rádiót megkapta Veron. Jó. De Bianka hiányzott az asztalnál reggelinél, ebédnél. Vacsoránál még mindig.

Összetartoztak. Milliórános nyolcvanhárom éves barna majomkirálynő volt, ő pedig barna majomgyerek, és összefogtak. Ők ketten nagyon okosak voltak. (Veronika nem, se az anyja.) Fogták mindig egymást. Volt még kilenc más unokája és négy dédunokája, de ez más volt. Az övék szerelem volt.

Hogy miért keresi úgy azt a Serpolette című könyvet, ezt csak neki tudta elmondani, például Veronikának, vagy az anyjának meg se próbálta. És nagyanyja pár szóból tökéletesen értette. Igaz, hogy figyelt rá. Mindig odafigyelt jól Medvére. Az anyja és Veron nem mindig.

„Nézze, nagymama, a szereplők jönnek-mennek a könyvben, Brüsszelben, Koppenhágában, Bilbaóban, ami mindegy lenne, de a szívük keserősége, a sok hajózás, meg mit tudom, az esős ég fölöttük, pont olyan volt, mint mifölöttünk. Ezt tudom, és nem tudom, utána kellene nézzek, hogy miként, hol, hogyan lehetett ezt elmondani úgy regényben.” (Biztos, hogy értette? Medve harminc év múlva megtalálta a régi leveleit. 1880-ból, 1915-ből is. Főképp Őszényből, U. p.: Temesrékás. Nemcsak ezért olvasta el őket: de kitűnt a levelekből, hogy értette.)

(A Serpolette negatívjai)

A Serpolette címére emlékezett, ha ugyan jól emlékezett, a francia szerzője nevét elfelejtette. A regény szerelmi indulatokról szólt, amit Medve unt, nem is nagyon értett, de a felét már kiolvasta, amikor kórházba ment. Harmadévesek voltunk.

Az egyik középső, kisebb, háromágyas szobába tették, s az első nap csak aludt jóformán, 39,8 fokos láza volt. A két másik beteget másnap kidobták. Egyedül maradt ebben az amúgy is barátságtalan kis szobában. A szélső, nagy, kétablakos szobákban, mivel a kórház villaszerű épülete magasabban feküdt a gyakorlótérnél, magasabban a parknál, az egész intézetnél, az ember úgy heverészett az ágyában, mintha egy óceánjárón utazna. Vagy mindenesetre, mint aki egy tengerparti villában vagy egy finom magaslati fürdőhelyen nyaral. Most Medve egyelőre nem óceánjárón sziesztázott; ez másfajta, újfajta utazás volt a kis szobában.

A láza lement egy kicsit, olvasni próbált, amennyire betakaródzva tudott. Nem bánta, hogy egyedül maradt, csak így lassan telt vele az idő az üres szobában, reggeli, ebéd és vacsora között. Fázott a kidugott keze. De a könyvet tartani kellett. Rossz volt a szájaíze. Rossz a torkát kaparó-csiklandozó állandó köhögési inger. A láz, még mindig 38,5, nem volt rossz. A regény unalmas volt, nem bánta. Járkált a megtört lelkű szereplőkkel kopár, szürke utcákon Brüsszelben, kikötöttek Bilbaóban, Saint-Jean de Luzben, viharba kerültek, szélsőndbe; a szép hösnő, se az ötvenéves szikár özvegy férfi, Amadé? Vagy Antoine? - nem voltak kellemes emberek, tépett szívvel, estélyi ruhában, hosszú, fájdalmas párbeszédet folytattak, vitorlás yachton vagy esős éjszakai utcákon. Minden fanyar, szürke, tragikus és unalmas volt itt, az ember sajátságos módon, mégis arra vágyott, hogy egy ilyen bánatos regényben éljen majd (gondolta Medve). Járjon-keljen benne a maga fakír multságára, aztán festesse meg a barátjával (gondolta Bébé).

Lehet, hogy nem is Serpolette volt a címe. Hogy az egy másik regény volt.

Itt szükségünk van egy kicsi segédeszközt. Megegyeztünk, hogy amivel az egész kezdődik, a Valami Van, az nem két dolog, hanem egy. Ha Van, akkor már Valami. És ha Valami, akkor az már Van. A - mondjuk - „létezés” és a - mondjuk - „tartalma”, felbontás nélküli egész. Egy. Szavak helyett tehát célszerűbb betűvel jelölni. Nevezzük epszilonnak. Írott kis görög Epszilonnak: ε.

(Tudjuk, a szavak nemcsak mindig kevesebbek epszilonnál, nem fedik soha - ez hagyján -, de többek is, ami rosszabb: elhelyezik valahová a maguk fogalmi berendezésében, értelmezéssel ruházzák fel: belefoglalják azt, ami létező, a saját nem-létezésük ingoványába.

Mégis, használod a nyelvet, ezen akarod kifejezni az epszilonodat. Miért? Először is, mert nincs más, egyelőre. Másodszor pedig, a költők rég felfedeztek módokat, visszaéléseket, amikkel legalább megközelíteni lehet az epszilont. Természetesen még jobb lenne mutogatással megpróbálni, hadonászással, ülepen-billentésekkel, visítással, vállveregetéssel. Majd. Megpróbáljuk másképp, majd ha eltöröltük az összes nemzeti nyelvet. (Addig ezekkel kell nekifogni a saját eltörlésüknek. Ez meglehetősen Münchhausen báró esete. De meglesz.)

Neked az epszilonnak elnevezett (Valami - Van) megközelítése kellene, úgy, hogy pontos is legyen és biztosan meglévő is egyszerre. Sajnálattal állapítottad meg e két kívánságod (részleges) összeférhetetlenségét. Az epszilonra áll: ε:

Minél biztosabban megvan, annál pontatlanabb.

Minél jobban pontosítod, annál kevésbé van meg biztosan.

A legnagyobb pontossággal teljesen eltűnhet a megléte. (Érthető lesz, de nincs ilyen.)

A legnagyobb biztosan-meglevésével eltűnhet, hogy egyáltalán micsoda (ez a Valami, ami ennyire Van).

Ha az epsilon pontosságát (egy változó) π , pivel, a biztosan meglévése (változó) értékét ρ , róval jelöljük, akkor a szorzatuk (összegük, hatványuk) egy állandó mennyiségnél soha nem lehet nagyobb. Ez érzékelteti a fenti sajátos helyzetet:

hogyan csak egymás rovására fokozhatók:

$$\pi \cdot \rho \leq \varepsilon \quad \dots \dots (1.)$$

[Mivel szavakkal, emberi nyelven próbálsz kifejezni az ε optimális megközelítést, konstansokkal, ezt görög betűk helyett latin kisbetűkkel szokás jelezni:]

A π felvehet különböző $p_1, p_2, p_3 \dots p_i$ értékeket,
a ρ az ezeknek megfelelő $r_1, r_2, r_3 \dots r_k$ értékeket.

Helyesen tehát, az ε maximális megközelítése (skaláris szorzatokkal) szintén skaláris állandó: e - és: (mondjuk így:)

$$p_i \cdot r_j \leq e \quad \dots \dots (2.)$$

Medve szerint ezzel a két - (1.) és (2.) - egyenlőtlenséggel ugyan nem tudsz meg többet a pontatlan valamikről, amik biztosan vannak, de így könnyebben kezelhetők (legalábbis neki).

Amikor huszonnyolc-harminc évvel a nagyanyja, Bianka halála után végigolvastatta a kezébe került régi leveleit, a másodikban az írója sűrű bocsánatkéréssel megismételte a kicsit elmaszatolt mondatát - ami azért olvasható volt -, de nagy fontosságú dolog, írta.

Ők ketten nagyon okosak voltak. Erről soha nem esett szó köztük. Hogy mi az okosság, mi a butaság, az szóba került; de akármi, természetesen egyikükre se vonatkozhatott az ilyesmi. Másokra, más dolgokra, igen. Ha most Bianka 1915-16-18-as leveleiből butilinkóságokat olvasna ki, a helyzet akkor is az maradna. A mondat végleges. Tehát fölöslegesen (csak mániásan a rend kedvéért) böngészte végig az anyjának címzett régi leveleket. Jezvinből, Őszényből, utolsó posta Temesrékás. Bianka a fiáéknál lakott, és az ő címeres levélpapírjukon írt.

A másodikban egy helyütt kicsit el volt maszatolva a tinta. Bianka bocsánatkérések és magyarázat után: vendég érkezett, és berontott hozzá ez a habri Julcsa szolgáló: megismételte a három sort. Fontos dologról volt benne szó: hogy neki, Medvének, milyen vidékről való németkisasszonyt hozassanak, s egyáltalán, nem korai-e még ez?

Semmi butilinkóság. A harmadikban sem. Negyedik levél, ötödik, hatodik - hopp! jaj. Egy pinduri tintafolt. De ott volt. Medve ellenállhatatlanul beszélgetni kezdett vele: - „Már megint összepacázta a levelét, kicsim!” - Ó, mutatja a nyolcvanéves kezét: „Nézd, így remeg a kezem, fiam” - Remegett. Medve megfogja a kezét. Akkor, lám, nem remeg. „Hát ügyeljen, kicsinyem!” - Még több levél. Ügyelt. Nem volt több paca.

Összetartoztak. Összefogtak. Medve ugyanazt érezte harminc év múlva. Egymagában is összefogott Biankával. Szeretet? Nem ez a szó rá. (Szerelem volt, az övék. Ami megmaradt, feltétlenül az volt.)

Legyen mondjuk: β (béta) a pontatlan érzés, ami egymáshoz fűzte őket. Milyen (szavakkal megközelíthető) $p_1, p_2, p_3 \dots p_n$ -ekből állt? Nagyanyja mértéktelen imádata a fiúnokája iránt? Az ő gyerekes ragaszkodása, spontán vonzódása Biankához? Már ez is több lenne, mint pusztán reagálás Bianka kényeztetéseire. De erről szó sincs: egyáltalán nem kényeztette őt. Tették mások, nagynénik, rokonok, ahogy szokás, frenetikusán nyomkodják az embert, Bianka nagymama soha. Fogták egymás kezét, igaz. De ez más. Bianka csúnyának tartotta magát. Elmondta, biznyságul, hogy a kicsike unokáit is elijeszti a rúttsága. Előadta, kitűnő arcjátékkal utánozva őket, hogy például a két pici horvát dédunokája hogyan hátrál rémülettel, majd menekül visítva előre. Hát, Bianka kreol arcbőre, valaha szép és hatalmas fekete haja, fényes barna szeme, nagyon elütött kora női-szépség-eszményétől. Nem úgy Medve női-szépség-eszményétől. Különb sex-appeal-királynőt ki sem lehetett volna találni neki. Mégsem testi szerelemhez hasonló érzés kötötte őt Biankához. Latin világosság volt talán ebben a β (bétá)-ban köztük, és ez, amibe Medve egy életre beleszeretett. (Talán a kárára is.) És amúgy is, aki összetartozik az emberrel, annak nem a vonzó vonásait nézed, nem az arcát ismered, hanem a lényét. Azt fesselem.

[Igaz. Egyszer kimentem Márta elé a Déli pályaudvarra. Három éve voltunk házasok. Amíg a vonatjára vártam, melán a vágányok között, egyszerre csak meghökkenve jöttem rá, hogy nem emlékszem az arcára. Tíz napja nem láttam, és nem tudom, milyen. Elfelejtettem. Le se tudnám írni, rajzolni. Úristen, meghülyültem? Hogy fogom megismerni a tömegben, ha befut a vonat a sok nyaralóval? - gondoltam egy pillanatra pánikszerűen, tényleg elhülyülve. De ettől észre tértem. Hát persze hogy a lényét ismerem, a senkivel a világon össze nem téveszthető Márta-valóját, és nem az arcát. - (Ami a megpillantásakor úgyszólván nyomban elfelejtődik: a vonásai. Átmenet nélkül megszűnik, hogy időd sincs megnézni a vonásait: a fellépő teljes „mártasága” megsemmisíti mint arcot.) És amúgy sem az a feladatod, hogy felismerd őt a leszállók közt, hanem az, hogy már a közeledő mozdony füstjéről meg tudd mondani, rajta van-e ő is a vonaton (vagy lekéste).]

Ha a Medvét nagyanyjával összekapcsoló, β -nak keresztelt pontatlan érzésnek kikeressük azt a b (konstans) értékét, amelyet a következő szavakkal próbáltunk megközelíteni: „Ők ketten nagyon okosak voltak” - jelöljük mondjuk b_k -nak -, ehhez tartozik egy adott pontossági, π érték, $= p_i$ és egy (hasonlóképpen skaláris) ρ érték $= r_j$.

Fennáll köztük a (2.) egyenlőtlenségünk: $p_i \cdot r_j \leq b_k$.

Vagyis a ρ fokozásával csökkenni fog az r érték. Mégis lehetséges egy jobb megközelítésű b_k -t nyernünk néha a ρ pontosításával: „Ők ketten nagyon okosak voltak.” (1) „Nem külön-külön. Ők együtt.” (2) „Ez soha nem került szóba köztük. De tudták.” (3) „Bianka néha rákacsintott, Medve értette.”

Álljunk meg. Óvatosan. A ρ szépen növekedett, és az r nem fogyott rohamosan. Velük együtt a b_k növekedése azonban a két utolsó szövegrésznél hirtelen megállt. Ha folytatni próbáljuk: (4) „Amit Medve franciakisasszonya nem tudott a nyelvtanból megmagyarázni, Bianka nagyanya két szóval világossá tette. Ha az ollók az csak egy olló, akkor két olló hány olló...?” - stb. - visszazsugorodik, amit nyertünk eddig. Az ollóknál az r már rohamosan fogy. De ahol megálltunk - „Medve értette” -, addig a szöveg egy optimális b megközelítésnek tűnik. (Az r -et mindig növelhetjük a szöveg tömörítésével.)

[Hogy a talált optimális ρ és r a β -ra nézve meghatározó, definitív, az kitűnik abból is, hogy senki mással, például legyen α a pontatlan érzés, ami Medvét az anyjával fűzi össze, legyen v , ami Veronikával, se az α , se a v ($p_1, p_2 \dots p_n$ -jei közt (pedig ezek szinte minden értéket felvehetnek) nem találhatók.]

Lehet, hogy nem is Serpolette volt a könyv címe, de mindegy, Medve már húsvétkor így nevezte magában, amit keresett benne. (Serpolette-nek. Később pedig csak τ -nak -, nagyanyja ezt is megértette volna. A thétát.)

Ki a csuda írta? Leroux, Leblanc? Elfelejtette. Egy közepes író ilyen mélyen benne maradhat az emberben? Lehet az, hogy egy nyirkos őszi napon, rosszkedvében, náthásan, ráhibáz valamire? A thétára? Van ilyen? Nem. Nincs.

Inkább az lehet, hogy Medve magában kigyomláta a regényből a szereplőket, a szenvedélyt, a mesét, mert unta, nem is nagyon értette és nem is vett magának sok fáradságot, hogy kiigazodjon e tekintetben. Maradt Medvének szép tisztán a jó erős keserűség, beleíródva a saját makacs köhögésébe és a kórház nyirkos őszi reggeleibe, mikor Pinczinger hordta neki a teát. Pinczinger! Nini, hát úgy látszik, Pinczinger is rajta van a képen, gondolta Medve.

Az ápoló se nagyon okos nem volt, se túl barátságos a növendékekkel, de azt még ő is tudta, milyen balszerencsés, félresikerült dolog betegnek lenni pont itt a kórházban, ahová oly ritkán jut be az ember. Megsajnálta a köhögő harmadévest.

Megsimogatta Medve homlokát. Forró volt.

- Hozok mézes teát - mondta.

- Kell a francnak!

Pinczinger mindenféle hülyeséget hozott mindig az embernek. Váratlanul a mézes tea mégis jólesett. Egy óra múlva újra kapott. Harmadszorra már várta. Betegen, úgy látszik, mindenki szerette Medvét: talán lefoszlott róla (vagy elpihent) az erőszakos lényé és gyerekessé vált - láthatóan is sebezhetővé. Ő nem tudta, hogy másoknak olyan, akár egy kedves kisfiú, amikor a lázassága a kellő mértékben leteperi.

Aztán harmadnap javult a köhögése, a láz jó volt, és bejött szépen újra Brüsszel, a Vizcayai-öböl, s talán Bilbao, ahol szemerkélő esőben, felhajtott gallérral, megrendült lélekkel siet Amadé (vagy Aurélien:) a komor utcákon át. Medve nem csupán a csuklóztatások és izomlázak helyett vágyott inkább ilyen megtisztelő lelki fájdalmakra. Nem.

Hanem az volt, hogy a téli gyakorlótér, külső fasor, kisváros alattuk, a köd, eső kint, ez a fasz Pinczinger bent, aki teát hoz, megsimogatja a homlokát, megsajnálja egy kicsit, holott az ápolónak nem az a dolga, hogy megsajnálja a növendékeket, van elég más dolga, és ez itt senkinek sem dolga - meg a 38 fokos láz, jó láz -, betelepítették mélyen az eszméletébe a Serpolette-könyv keserű unalmát, és ott nagyjából a szombathelyi országút téli fáiba, letarolt koronáiknak az ólmos égre nyújtózó fekete ágbogai közé.

Medve is fa volt megint, állt csöndben az erdőn, tudva az igazságot azelőtt sosem látott dolgokról.

Az igazság az volt, hogy Colalto Egon megtalálta neki - 38-ban - a Serpolette című magyar regényt, és kiderült, hogy amit Medve keresett benne, az egy másik regényben lehetett, alighanem. (Annyi baj legyen, Medve átkeresztelte Thétának. Bianka így is értette volna.) Mire kellett neki?

„Arra, amire Bébének 26-ban a régi rosszkedve.”

Mikor Merényi bevett a csapatba (bekknek), és magukkal vittek éjszakánként a padlásra is (az órához), az új jókedvemben semmi nem hiányzott nekem a boldogsághoz, csak a régi rosszkedvem. De az hiányzott.

„Ki gondolta volna, hogy mi minden kell az embernek. Lehet mélyebbre esni a földnél.”

„Hát ha lehet is - mondta Colalto -, ezért nem volt érdemes keresgélnek azt a thétát, Bébé!”

„Amit ő, mint Merényi balhátvédje, féltett csudára elveszteni - mondta Medve -, az az ég színe volt az országút téli fái fölött, ehhez pedig, megfesteni, kellett neki a - - az a - - már a szívünkre kérgesedett keserűség.”

„Kesehűség? Máh a szívünkhe? - mondta Colalto (ha dühbe gurult, néha visszaesett az enyhe raccsolásába). - Nyakig, fülig, fejünk búbjáig bele voltunk taposva a szarrhba, nem kéhrgesedett ott semmi, Medve.”

Nevettünk. „Hát ha ennyire precízek vagyunk, akkor nem” - mondta Medve. - „De hagyjuk Bébét szépíteni, enyhíteni amit fest, mert ő folytatja majd, amit ebből megírunk!

Én? Megörültél? Én? Aki egy rövid, közönséges levelet sem tudok soha megírni első neki-futásra? Háromszor is eltépek, eldobom, rossz, újrakezdem... „Azzal ne törődj, attól lesz jó.” - Még ha festeni kellene: már belefogtam a csupa ólomszürkébe... a „becsületes” vásznakba... „Erről van szó! Hogy ezt írd meg.” - De én nem tudok regényt írni, marhám! - „Hogyne tudnál. Ne idegesíts, Bébé!”

A végén persze mégis rám maradt, 57-58-ban regényt írni a semmiből. A hosszú meneteléseink esőben, sárban, át a városon, és végig a szombathelyi országúton, s ugyanúgy vissza; mikor másodszor mentek, gondolod, ahá, talán lesz valami más; harmadszor, negyedszer: tán majd most, legalább másfelé, máshová? Nem. Semmi. Aztán századszor (huszadszor? ötödször?) már tudod: semmi. A regényhez történet kell, mégis valami esemény, mese. Amiből aztán kihámozhatasz regényességet, Medve Serpolette-jét, mit tudom én, Thétáját, olyasmit, ami a legtöbbet ért itt, s ahová, ha meghalsz majd, szeretnél néha visszajönni még (Juhász Gyulával, szelíd kísértet). Mármost, van ilyen hely. A szombathelyi országút. Van más hely is, több mint kettő, fene tudja, hol? mi? Ez az egy, ami biztos. Sár, menetelés, teljes reménytelenség, és jó volna megint egyszer felnézni a kopasz faágak közt a szürke égre. Tény: Ha meghalok majd, ide szeretnék néha visszajönni még.

(Ez ért még a legtöbbet.) Húzzuk ki gyorsan. Meg ne lássa Colalto, még zárójelben se. (Ez - mondjuk -, ami biztosan ért valamit.) A történet, a cselekmény a regényhez, ennyi:

„Szerda d. u. - Kivonulás; Péntek: Menetgyakorlat; Szombat: Kivonulás, menetgyakorlat; Vasárnap d. e. - Séta (Kivonulás) - zárt rendben.”

Így, ez a három sor talán egy kicsit feszes ahhoz, hogy komplett regényként éreztesse a Medve Thétáját, a - végül is nemlétező - Serpolette regényességét, de a nagy erejű tömörsége által még, mondjuk, Colaltóból is (aki tudja, hogy például a vasárnapi kincstári „Séta” ugyanolyan menetelés volt kettős rendekben, kürtössel, a Gyöngyös partján kilépni, vizelni, lukas híd, ne tarts lépést, mint a szerdai), Colaltóból is kiváltja ezt az érthetetlen visszavágódást, amit az ember érez.

(Esti fények)

Van az emberben a sokféle vágya, sóvárgása, kívánczóságai, óhajításai közt ilyen is. Szeredy azt mondja, igen. Igazán idiotikus honvágy, de honvágy. Fessem le, elbeszélni nem is nagyon lehet. Közben a szememre hányják, hogy én festeni is csökönyszerűen regényességeket akarok. Eleganciát, sportszerűséget, szembenézést a dolgokkal, emberek és fák szívós kitartását. Vagyis illúziókat. Ám Medve megvédett. Váratlanul úgy kirohant, ahogy sosem szokott: „Igaz, illúziók! Tartsuk fenn őket, ameddig bírjuk! Ezeknek az illúzióknak a morzsáiból tudtunk megélni három illúziótlan éven át.”

Szép. És ezt már mondtad (a civilizációról). Szép. De én nem élni akarok belőle, hanem festékeket felkenni róla egy vászondarabra, baszdmeg.

És nekem ehhez nem kell semmi más, gondoltam. (Mégvagyok velük egymagamban, ezért lettem festő.) A kisváros utcái, épületei, a korai alkonyatok télen. Rendszerint lámpagyújtás után értünk vissza a városba. Mennek haza az emberek. Bámész gyerekecskék meg-megállnak, nézni a menetoszlopunkat. Az ablakokban már mindenfelé világosság. Melegség, biztonság, világosság. Volt hová hazamenni, a Fehérvári út 15/b-be, nekem is. Most nem volt hová. Ebből pingáljak honvágyat? Nem ment. Tévedés volt.

(Egybekeveredett. Honnan vágysz vissza, hová? A kisváros esti fényeiből Budára. Helyes, ez megvan. De most épp a fordítottjáról van szó. Mikor már rég Budán röhöghetnél a szombathelyi országút sarán, idiotikus honvágy fog el utána. Ez nehezebb, de ha valamennyire ez is megvan, helyes. Nem az a baj, hogy egybekeveredtek: sőt. Ezt kell festened, Bébé, s nem, amit a szemed lát: amit az egész valóddal meg tudsz ragadni valahogyan (pláne ha az atya-úrstennek se hajlandók összeférni). Helyette festettél egy látványt az esti fényekről, ami ráadásul, fene megette, szép lett...)

(Korareggeli utca)

Szép, amit vesznek, mint a cukrot, de amit vesznek, mint a cukrot, az nem szép. Valld be, Bébé, te is veszed a cukrot szívesen, mindenféle formájában - csak eladni, festménynek, nem szívesen adod el. Emiatt rengeteg bajlódás szokott a nyakadba szakadni. Egyszer kellett volna neked egy korareggeli utca - ahol baktatsz az iskolába, és jó csípős hideg van, és ahol anyáddal indultatok fiakkeren a vasútra (haza Kecskemétre) -, az *Ablak*-hoz pedig mindig kellett neked a korai napfény változásai a tűzfalakon. Amit eladhatsz és nem szép. Genovában végre nagy nehezen megtaláltad.

Te magad (még eddig) sosem jártál ott, de ez mindegy; Szeredy Dani évekig élt Genovában. És rögtön mondta, hogy ez pont neked való hely, Bébé. (Kétszer azért később átutaztál a városon.) Elő kellett keresnetek fényképeket, rajzokat, beszerezni útikönyveket, képes albumokat, Genova térképét is, végül világosan eldőlt, hogy amiről Szeredy mesélt, van egy olyan utcája, éppen ami neked kell.

Egy enyhén felfelé kapaszkodó szűk utca, magas házak közt, domboldalban. Szeredy naponta kétszer végigment rajta. Egy nagy (angol) Tengerhajózási Társaság irodájában dolgozott és nagyjából erre vezetett az útja. Vehette volna rövidebbre, a közepe táján, de nemigen vette. A magas épületeinek szorításában a járda itt, s az egész utca, mindig mély árnyékban volt; kivéve a tetőket és a legfelső emeletek ablaksora fölötti párkánykoszorút, melynek a cirádái, frízei, domborzatai korareggel és napszálltakor felragyogtak, nyomatékot kaptak.

„Hát ez szép utca volt?” - Nem. - „Csúnya?” - Nem. (Szeredy rázta a fejét.) - „Hát milyen?” - Olyan amilyen, de pontosan olyan. - „És az milyen, pontosan?” - Megmondom Bébé. Olyan, hogy ráismersz. Rögtön ráismersz, ahogy először nekiindulsz akárhonnán. Hazaértél.

Érted. Ez kell neked. „Nyertél Danikám.”

(Hazamenni)

Ki tudja, mire ismert rá Szeredy, mikor először lépett a napfényes városnak ebbe a mélyen árnyékos, mindig hűs utcájába: Pécsre, Brassóra, Kolozsvárra, vagy ahova a háború ide-oda vetette? A gyerekkora csupa dombra-kapaszkodó svábhegyi utcáira? Budán a Várba felmenő Albrecht úton Hilbert Kornél nagybátyjának volt négyemeletes szép bérpalotája, ahova Lexi vasárnaponként járt kimenőre. Nekem néhány házzal lejjebb a muzsikás barátom lakott, és ismerte az ember az út éles serpentinjét jóval feljebb is. Ámde ami miatt én elfogadtam és korareggeli utcámnak használni tudtam Szeredy Dani (varázslatos) genovai utcáját, abban nem sok külső hasonlatosság lelhető. Egyszerűen - pofonegyszerűen - az első pillantásra én a Fehérvári út 15/b-re ismertem rá.

Mi a hídtól indultunk, a térről, ahol javában épül a fürdőszálloda a meredek sziklás hegyoldal lejtőjén, a helyi érdekű villamos hosszú vonatai nagy körben kanyarodnak vissza itteni végállomásukon, lent a széles folyó, nagy víz, itt kis révhajókikötőkkel, de túloldalt, a Várház és a zöldségpiac alatt már tekintélyes kofahajókkal. Összekötő vasúti híd, Csepel, emitt a termeszöcsök lefektetik kéményeiket, amott a Feneketlen-tó... Ej, Bébé, csak nem akar a Lágymányosod a Földközi-tengerrel vetélkedni?

Nem, nem. Tudom ugyan jól, hogy a nagy kék vizet ez nem sértené, mert ő is jól tudja, hogy a kicsi tó nagy nádasában Halász Petárral wigwamokat és titkos járatokat építettünk, jó tengeri rablók, igaz mediterrán kincseinknek. Azonban - mondom - nem a két utca bárminemű földrajzi hasonlatossága volt, amire ráismerhetett az ember. A kelő vagy a lemenő nap órájában a Fehérvári úton a négy- és ötemeletes házak falán is úgy kúszik le vagy föl az árnyék, hogy a legfelső ablakosok fölött egy világos sáv marad alkonyatkor, vagy támad hajnalban: vegyük úgy, hogy - a maga módján - varázslatosan felragyog.

Vegyük úgy - mert amire ráismersz, az a varázslat. Szeredy hazatalált itt. Miután a béke is ide-oda vetette őt Európában, D. P., hontalan útlevéllal, Genova befogadta. Szerinte az volt a titka az olasz városnak, hogy ő rögtön, ahogy betette ide a lábát, befogadta, és Genova simán folytatta ezt a befogadást vele. Nekem a Fehérvári úti ebédlőablakomhoz kellett Dani utcája. Mikor iskolába kezdtem járni, olyan korán reggeliztünk mindig, hogy a nap még fel sem kelt. Ez így volt januárban, februárban, aztán március közepén egyszer csak látom, hogy kisütött. Az ebédlőablak kopár tűzfalakra, bolthajtásokra nézett. Legfőképpen, a tetők alatt a napfénynek egy keskeny sávja volt csupán, ami megjelent. De a kelő napnak ez a kis csíkja nyomatékot kapott, párkánykoszorú nélkül is felragyogó varázslat volt. (Lehetett inni szomszédosan.)

Le kell majd festeni, és benne lesz a 15/b-beli lakásunk, s abban benne van az egész gyerekkorom. Ehhez igazán nem kell nekem semmi más, mint ecset, festék, vászon. Egy világos csík a tetők alatt. (Élethez kell segítség, nők, anya, Júlia, élni azonban nem szükséges, festeni igen, gondoltam. Festeni lehet a nők nélkül, gondoltam. Rosszul gondoltam. Nem lehetett.)

Emlékszem, ősszel megfigyeltem, hogy október közepe táján kelt fel reggeli közben a nap, aztán már lámpavilágnál reggeliztünk egészen március közepéig, amíg újra meg nem jelent az ebédlő ablakában ez a tavalyi varázs-csík. Sokáig nem hagyta magát lefesteni. Akkor gondoltam, Júlia is kell bele.

Az iskolába járás reggeli része, felkelni, mosdani, öltözni, nem volt nekem való. (Visszadőltem és azonnal mélyen aludtam tovább.) Júlia kitalálta, hogy hogy lehet engem egyáltalán felébreszteni. Fokozódó muzikával: halkán kezdte, dallamos keringővel: - „Szerelmes pár sétálgat” - olasz opera-nyitány: - „Már száguld velük a vonat” - s végül lovassági induló: „Huszárroham a vásznon”. Vagy: „Dübörgő összeütközés a viadukton.”

Az előszobából balról nyíló első szoba volt az övé. A zongora a „szalonban”, a nagy második szobában volt. Én a harmadikban, anyámmal, a hálósobájában aludtam - akkor még. Jó kis díványomon. Júlia a kedvemért felkelt, éppoly halál-álmosan, mint én, rágyújtott egy Memphisre, és átjött a szalonba, hogy engem felzongorázzon (az égő cigarettáját lógatva a szájában). Ráadásul ehhez a tündéri muzizongorista-paródiájához majdnem mindennap kitalált valami újat.

Akkor végezte a Zeneakadémiát. Anyám, Éva, jóval idősebb volt nála. Szerették egymást, soha ellentét nem támadt köztük: s ugyanekkor ennél a két jó testvérnél jobban különbözni egymástól nehezen lehetett volna.

Anyámmal minden unalmas volt. (Jó, kellett a segítsége az élethez, igaz. De aztán a sok, mindenféle kívánságának nemigen fogadtam szót. Amivel igazán törődtem, az a saját mulatságom volt. És ezt, mint erőszakos apró vadbarom, nem hagytam elrontani. Lehetőleg senkitől. Anyámnak néha mégis, egyedül neki, engedtem. A mulatságom rovására; fene tudja, miért? S ez mindig unalmas volt. Végül nem bántam, annyi baj legyen, de szót fogadni nem volt érdekes, hiába.)

Júlia, attól kezdve, hogy a születésemkor verset írt (Istenhez, értem), mindvégig, ahogy növekedtem, azzal az eldöntött szeretettel nézett - és bánt velem -, mint akinek öröm és boldogság, hogy vagyok. (Igaz, ennek a fele az ő saját mulatsága volt: azonban tudta, később ki-kicsúfolta vele önmagát. És más is, Terka néni is éppúgy kényeztetett.) Felejtjük el a kényeztetéseket, amiben anyám úgysem vett részt (egy szikrát sem, sőt), rádiózzuk ki a képből, akkor marad, ami nekem döntő: Júliával minden érdekes volt.

Ahová vitt, Operába, moziba, Lenke nénénkhez, fűvészkertbe; amit hozott, képes újságot, cukrászdából „krokanbuss”-t; karácsonyra gumibetűs gyereknymdácskát, egy 1920-as német Kandinsky-könyvet - (még megvan, honnan a csudából szerezte?) -; amit beszélt és ahogy mondta; a hangja, amit rögtön megtalált Halász Petárral, Szabó Ferikével (Feriike rendszerint nálunk szállt meg, ha feljött Kecskemétre az ünnepekre, s Júlia rögtön bevonta a mikulási színelőadásunkba); legérdekesebb a szobája volt.

Éjszaka sokáig égett benne a villany. Egyszer-kétszer átengedte pár napra az idős kecskeméti Matild nénénknek és átköltözött a szalon nagy széles ottománjára, ami külön mulatság volt az embernek; a szalonban aludni, érdekes, sőt merész, modern dolog megint, Júlia részéről; ezek hát rendkívüli napok lettek.

A szobájának nem a bútorain múlt, hanem Júlia holmija tette, s ahogy belakta vele - irgalmatlanul -, hogy ami másnak pusztán rendetlenség lenne, az nála egy nagyobb rend égi geometriája volt. A kettős, ikerkönyvszekrény egyik ajtaja mindig nyitva állt, az íróasztal (apámé, kinek a halála után, 13-14 telén költöztek ide - mármint velem), a rézóra, csengő hangon ütötte a feleket és negyedeket is (már nem üti, de még megvan), itatóstapper, levélmérleg (már nincsenek meg), s az egyik mahagónitámlás ágy volt itt. A másik a hálósobánkban; anyám aludt benne; kivéve ha beteg voltam, mert akkor én; s ő a díványomon. Himlő, mumpsz, nátha, gyomorrontás, mind jól jött az embernek: kiolvastam a Dörmögő Dörmötört, később Huckleberry Finnt, Don Quijótét, Szabó Ferike rajzolt velem, odaültek a nagy ágy szélére,

Júlia is, Halász Petár is, anyám egyszer prizniccel jelent meg, mert felment a lázam. Hagyjam? ne hagyjam? „Jéghideg! Ettől csak rosszabb lesz...” - „Ne okoskodj, kisfiam.”

Hideg, nem hideg, majd meglátom, hogy utána mennyivel jobb lesz. Ha „kisfiam”, akkor az volt, hogy megint engednem kell anyám (unalmas) kívánságának. Ez a harmadik délnyugatra néző szoba az övé volt. De ugyanekkor ősidők óta az enyém is: mióta az eszemet tudom, ebben voltam otthon (amíg 21-22-ben meg nem kaptam Júlia szobáját, önállóan). Innen, a sarokszobánkából nyílt az ebédlő, az északkeletre néző ablakával, amelybe bele kellett festenem valami módon Júliát. Valami módon a lényét (ugye). Mégpedig oly módon, hogy benne legyen: kora reggel elmenni (iskolába), és délutánonként, esténként hazajönni (bárhonnan), volt hová az embernek. Ez belerajzolja térképembe a 15/b (mondjuk:) égi geográfiáját.

A nagy sarokszobánkban én jól megfértem anyámmal. Ő is jól megfért velem - még nálam jobban is, miként később az Egyetem téren, barátnője panziójában kitűnt. Júlia itt csinálta mindig a karácsonyfát, a meglepetés ajándékokkal, és itt ültek a néző vendégek a színielőadásunknál, a színpad az ebédlő kitárt dupla ajtaja volt. Jegyeket a játék nyomdámmal gyártottunk, és nagy sikerem lett a szintén Júliától kapott „A Kis Bűvész” dobozom mutatványaival itt volt minden holmim, könyvek, irlák, kincsek az egyik nagy fiókban, ruha, cipő anyám szekrényében, csak a szerszámjaimat tartottam kint az előszobaszekrényben meg a régi játékszereket. Sokáig megőriztem a java részét, a kiöregedett, megkopott bársonymackóm pedig bent a díványomon ült napközben, mert éjjel még mindig vele aludtam. Anyám kinevetett érte. Júlia soha. Valaha neve is volt, talán Zebulonnak hívtuk. A priznicvitában Júlia odahozta nekem a mackót, abban a hiszemben, hogy szeretem. Inkább arról volt szó, hogy a díványomon jól, lazán tudtam feküdni vele: jobbkezemmel a párnám alatt, ballal átkarolva Zebulont, teljesen elengedtem magam, és fellazulva, szinte azonnal el tudtam mindig aludni. Anyám már rég kidobta volna az elavult játékszert, de észrevette, hogy amikor lefekvés előtt még túl eleven vagyok, felélénkültem a vendégektől, Viktor bátyámmal például néha sokáig ott maradtam kettesben a vacsoraasztalnál, vagy felizgatott valami már előbb, mint egyszer a házmesterné fenyegetései a liftben, ahogy kioktatott és felelősségre vont olyasmiért, amiről nem tehettem - tudtam, hogy ártatlan vagyok, de nem tudtam, hogy az egyébként nyájas, sőt mézesmázos asszonynak ilyen durva hangja is van -, vagy amikor akár csupán attól voltam teljesen éber, hogy feltétlenül folytatni akartam a megkezdett rajzomat vagy olvasmányomat, lefekvés helyett, a mackómmal akkor is rögtön elaludtam. A jó díványomon: azonban betegen, anyám nagy ágyában másképp esett a fekvés és másképp az elalvás az embernek. Kellott a fenének Zebulon.

A langyos vizes priznic nekem jéghideg volt. Anyám felültetett, rátekerte a meztelen forró, tüzelő melleimre, jujujuj, jujujuj! - intett Júliának, hogy nem kell a mackó, adja a Billroth-batisztot - azt is rámtékerte duplán, triplán, s becsomagolva visszafektetett. Nem bántam, csupa láz volt a fejem, az egész testem, úgysem tudtam se olvasni, se rajzolni, még enni vagy inni is alig: ez rossz betegség volt kivételesen, semmi mulatságom nem volt belőle eddig. Aludtam, felébredtem - pár óra múlva hasonlíthatatlanul jobban éreztem magam. Estére kaptam friss priznicet, lement a magas lázam, azért még jujj-de-hideg volt, anyám nagyon megkönnyebbült, én meg eltúloztam neki a jujujuj-t, hogy megnevettessem. Hát jól van, örül, hogy igaza lett a prizniccel, okos kiskutyám (másnapra már vissza is alakult velem jó betegségre a rossz). Nem tudtam, hogy apám tüdőgyulladásban halt meg.

Nem tudtam azt sem, hogy anyámnak mit jelentett az elvesztése. Úgy rendezte, hogy ne tudjam. (Semmije nem maradt, feladta lakásukat a Lovas úton, találta ezt az olcsóbbat, a szülőháza Kecskeméten már nem volt meg. Semmije nem maradt, csak egy másfél éves porontya, személyemben. „Kis motollám”-nak hívott, kis futkosó fiamnak. Fityfenét érhettem

neki az ura helyett, de ha a gyászát, szomorúságát engedi közénk férközni, akkor még annyit se - mit ér egy elszomorított kis motolla.) Júliának, ha mesélt apámról (rajongó imádattal, de nekem semmitmondó közhelyeket), sokszor könnybe lábadt a szeme. Évának soha. Júlia a temetőbe mindig kivitte apám sírjához a kisfiát (személyemben). Éva nem mindig. S ha magával vitt, a virágokat locsoltuk, a kőurnába frisseket ültetett, perelt a kertésszel, engem nagyon bántott, hogy sértő hangon, de végül megalkudtak, a legnagyobb barátságban, megkönnyebbülésemre. Már eltelt nyolc-tíz év ura halála óta, már beletörődött, a sebek behegednek. Gondolta az ember. (Nem hegednek be.)

Az ebédlő nagy masszív tálalószekrényén, egy (sosem használt) szamovár mögött állt egy óriási tengeri kagyló. Ha az ember füléhez tette, zúgás hallatszott benne, egészen tisztán. Tengerzúgás volt, ami megőrződött benne. Ezt senki nem vitatta. Kivittük hát Halász Péterrel egyszer a wigwamunkba, a nádasba. Ott is hallatszott jól a tengerzúgása. Pár nap múlva én mégis visszavittem. Volt egy érzésem, hogy anyám ezt félti. A szamovárt nem bánta: teát főztünk benne Petárral és elrontottuk: leszidott, ej, haszontalanok, nevetett a kétségbeesésünkön, nekem még annyit sem mondott, hogy „Kisfiam, kisfiam!” - vagy hogy odaad a csamangónak, az majd elvisz - (nem firtattam a csamangót, ahogy a motolláról sem tudtam, mi lehet, ezek az ő kecskeméti szavai voltak, s nincs mit kérdezgetni róluk, hanem meg kell jegyezni az embernek, a többivel együtt, aztán majd fokról fokra kitudódik, melyik mi. A motolláról egyelőre biztos volt, hogy jóban vagyunk, a csamangóról, hogy inkább rosszban. Ha majd megismétlődnek más mondatokban, apránként megtanulod a jelentésüket, végül az ő egész anyanyelvét: mondhatom igazán úgy, hogy megtanulom saját anyanyelvemnek anyámn nyelvét.)

Az óriás kagyló révén megtanultam a „lom” szót. Mikor anyám meglátta, hogy hozom éppen vissza valahonnan, döbbsen meredt rám. Végül csak annyit tudott mondani, lekottázhatatlan hangon:

- Édes kisfiam...

Elfordította a fejét. Láttam, hogy kicsordul egy könny a szeméből. Soha őt sírni nem láttam, se senki. Jól megijedtem.

„Én csak... mi csak... - dadogtam. - Nézd, nem lett semmi baja...” - Nem hát; a kagylót, azt hiszem, kalapáccsal sem lehetett volna összetörni.

Nagyon régen, most már nagyon-nagyon régen, Dalmáciában voltak együtt, és egy spalatói öreg halász barátjuktól kapták búcsúajándéku. Most ezt vigyük haza? - kérdezte Éva apámtól. - „Vigyük. Én majd valahogy becsomagolom...” - Kibékültek. Hazahozták. Ezt mind Júlia tudta. Én nem.

Visszaraktam a kagylót, túlzott vigyázatossággal, a helyére. „Ne haragudj, drágám! Sosem mondtad, hogy ez ilyen értékes. Csak tegnapelőtt vittük el...” Anyám kirázta a könnycseppet a szeméből, felnézett, furcsán elmosolyodott:

- Észre se vettem, hogy elvittétek.

„Észre se vettem” - mondta még egyszer, csak magamagának, mint aki meghökkent ezen.

Látszott, hogy már nem bánja az egészet, és nem haragszik rám. Szálljunk le a témáról. Ettől csak annál nagyobb lett a lelki furdalásom.

„Hát én nem tudtam - kezdtem előlről -, nézd, édes jó Kuttyuskám - (vagy „Anyóka”, „Cicuska”, vagy „Kiskutyám”, ami éppen divatban volt a sokféle megszólítása közül, a cserélgetődő csacsi nevek közül, miket ráaggattam). - Nézd, drágaságom, én nem tudtam, hogy ennek nagy értéke van...”

Rám nézett, és azt mondja, kurtán, komolyan:

„Nincs. Nincs semmi értéke. Lom.”

(Lom. A limlomot ismerted eddig, most hát megtanultad, Bébé, hogy az ikerszó kettévágva is használható: ugyanazt jelenti, csak keményebben. Lehet olyan keserű állapot és kegyetlen, hogy annak nevezhetsz egy óriási, rózsaszín torkú tengeri kagylót is, amelyből hallani lehet a Földközi-tenger zúgását.)

Tény: ahogy Júlia tudja a dolgokat, azok nem mindig úgy vannak. Ha én regényesen festem, ő festőien látja mindig a világot. (Talán édesapjától, az én nagyapámtól örököltük ezt a Napóra-hajlamot, csak a derű óráit számolni...) Tény, nem volt megbízható itt, amit Éváról mesélt, apám viselt dolgait is szerette kiszínezni - hogy a kagyló kétes tengerismormolásáról ne beszéljünk. Tény azonban, megbízható tény, hogy nekem egy magyar szónak új (ezúttal nem kecskeméti, hanem spalatói) jelentésárnyalatával gazdagodott az anyanyelvem, vagyis itt csakugyan: anyámnnyelve.

A tüdőgyulladás hidegrázással és negyvenfokosra felszökő lázzal kezdődik, ami hat-nyolc nap múlva krízisszerűen lezuhan. Anyám prizniceit nem érdekelte a kórisme: akármi volt, ők levitték a lázamat normális hőmérsékletre, és engem vissza egy normális, jóra való betegség állapotába. Ahol nekem mindig érdekes, s valljuk meg: nagyszerű mulatság volt anyám mahagónitámlás ágyában feküdni. Hogy aztán ő tudott-e a díványomon rendesen aludni? Ezt soha egyikünk se kérdezte. (Tudott.) Hozzánemértő, hülye kérdés. Ha nem tud, esze ágában sem lett volna átengedni nekem az ágyát. Nem úgy Júlia esetében. Vele már törődni kellett, mert Júlia akkor is átadta volna Matild néninek az ágyát, ha a szalon ottománján rossz, kényelmetlen fekvés esik az embernek. (Nem volt kényelmetlen a nagy ottomán. Tartozunk tisztázni és szóvá tenni róla, hogy inkább ő volt a legjobb fekvőhely, akár napközben végigdőlni rajta, heverészni, hason fekve Jókait olvasni, akár megágyazva aludni rajta.)

Egyszer télen az ottomán is, az én díványom is be volt zsúfolva az ebédlőbe, mert csak ide lehetett beállítani egy vaskályhát. Ideiglenesen; nem működött a központi fűtés. Mindenki bosszús volt, utáltuk a felfordulást. Bár én nem. (Érdekes volt megint, az iskolában is szénszünet, és fent volt éppen Szabó Józsika.) Egy nyári hónapban pedig anyám költözött be az ottománra, pár napig fekete szemüveget kapott, a szalon összes ablakát beredőnyözték, hogy teljes sötétségben legyen, szemgyulladása miatt. Bejárkalhattam hozzá, csak sajnálni nem hagyta magát; nevetve leszidott; semmiség. S hogy ebben miért egy óbudai delejes asszony maguktól mozgó faliképei és tányérjai voltak érdekesek - és maradtak meg az emlékezetemben? Talán elolvastam mindig az újsághíreket róla, és elmeséltem bent anyámnak...

Bár valószínűbb, hogy Júlia vette meg mindig az Est-et, és ő mesélte el nekünk a csodatevő javasasszony újabb dolgait. Anyám útszéli ócska svindlinek tartotta - félek, hogy az egész napisajtót se sokkal többre -, de ha már jósból szórakoztatni akartuk vele, hát velünk nevetett ő is. Nem volt érzéke az ilyesmihez. Jellemző, hogy ha vele történt némi érdekesség itt, fekete szemüvegben ülni naphosszat a besötétített szalonban, ebből, Júlia esti újságjai révén, az óbudai médium szellemidéző vagy delejes tüneményeit jegyzed meg magadnak (ami persze mindenkinek érdekes akkor is, ha család - csak anyádnak nem).

Idetartozna inkább a szalon kerek asztala a fotelekkel, ahol a sötétben üldögéltünk, Júlia cigarettaparaszának világánál - anyám szinte gyerekes jókedve a fekete szemüveges szobafogságától -, és sok egyéb. Az ottomán nevű nagy heverő-pamlag később, Monostoron, az én ágyam lett. Róla is sok kihagyhatatlan dolgot hagyok ki. Az ebédlőben állt egy üvegszekrény. Szabó Józsi mindig hozott ajándékokat Kecskemétről. Karácsonyra egy jókora közönséges nyersdeszka ládikát, tele, már tudtuk, finom-jó kandírozott gyümölcsökkel. (A vasgyáruknak közeli szomszédja volt a konzervgyár.) A szénszünet alatti ittlétekor az ebédlő üvegszekrénye el volt tolva az (idegen) vaskályha mellől, s a kiürített felső polcára én befektettem a nagy, többliteres, náddal befont palackot, amiben a bort hozta. Biztosan vicces akartam lenni, meg jelezni, hogy bíz ezt már kiittuk, üres. A viceinket, egymás humorát Júliával remekül értettük; Éva nem mindig az enyémet. De most lehetett ebben a „mit keres a csizma az asztalon”-ban csúfolódás is az ebédlőnknek eme (még ismeretlen háborús szénhiány okozta) teljes felfordulása fölött. A vesszőfonatos-huzatos nagy üveg, már láttam ilyet, de nem tudtam, hogy hívják, annyira nem volt vitrinbe való kiállítási tárgy, hogy most ő is nagyot nevetett rajtam. Sikerem volt nála. (Felderült minden borús ég.) Odaszólt Terka néninek:

„El ne felejsük holnap visszaadni Józsinak a demizson.”

Demizson. (Tehát demizson. Kösz, Kutyinkó.) Találkoztam demizsonnal azóta egynéhányszor, volt nekünk kettő is Mártával (Monostoron mindenünk volt), de a szó a 15/b-ből származott. Szabó Józsi, szénszünet. Félig kirámolt üvegszekrény, felforgatott ebédlő. Tudni kell a szóhoz még egy körülményt: ugyanis ha nevetett, Éva komoly arcából a világ legédesebb arca lett. Amilyen édes ő nem is volt. Talán csak velem. Olykor. Nem mindig. De elégszer, hogy lássam, ez egy másik személy. Éva nem ilyen volt. Tudtam, hogy Éva milyen, már ismertem jól. De a másik személyt szintén, és eldőlt, hogy az is létezik. Emiatt kellett ennek a másinak (logikusan) külön nevet, neveket adnom: Kiskutya, Eulália, Mackó, Muki, Pindurka, Kicsike - akármi, légbőlkapott picinyezést, hülyülést, inkább magas volt, nem kicsi - pusztán megkülönböztetésül.

A „demizson” szóban így hát menthetetlenül benne maradt talán örökre, sokáig, egy csipetnyi a mosolya édességéből. (Az okos kiskutyának.) Tudott ilyen anyanyelven túli új szavakat. Roló. Esslingeni. Resti. Pizsama. - Cegléd, Átszállás. Csak egy óra múlva lesz csatlakozás. „Hát majd beülünk a restibe, Bébé.” (Beültünk. Rendelt egy zóna-székelgyűlást, nekem kaszinótojáást és kispörköltet, „Igen? friss csapolásuk van? Jó, hozzon egy pohár világost, a fiamnak pedig egy pikolót”) - Pizsama. Vidám, jó új dolog, francia, angol, vegyem csak fel, ki alszik ma már hálóingben? (Ó! Még sokáig. Csak engem modernizált.)

Pikk a vadászt megölé. Három káró. Kontra. A legtöbb új szó a bridzskibiceléséből származott. Még apám életében, a tarokktársaságuk áttért a bridzsre. Aztán, fokozatosan, anyám egész baráti köre. Júlia is jó játékos volt, de Éva briliáns. Ehhez volt érzéke. (Nem úgy, mint a szellemidézéshez.) Eredeti, váratlan ötletei voltak felvevőként, de a szívós, utolsó lehelleltéig harcoló gyilkos ellenjátéka volt, ami igazán jellemzi a nagy játékost (mondják). Gyakran rendezett bridzspartikat (s talán ezek jellemezték igazán a 15/b-t - a szalont, ebédlőt, sőt Júlia szobáját is, mert két, három még négy asztalon is játszottak sokszor), hogy viszonzza a tömérdék meghívást, nagy bridzsvacsorákat, amikre engem is elvitt, ha a háziaknak volt fiú- vagy leánygyermekük - vagy akkor is, ha nem volt (s én szabadon, kedvemre indulhattam felfedezőutakra a gazdag népek nagy lakásában, házukban, villájukban).

Anyám baráti köreiben a társasélet egyre jobban átalakult bridzsösszejöveletekké. Annak is hamar híre ment, hogy milyen kitűnő játékos. Amit róla nemigen képzelt volna senki -, már csak azért sem, mert a bridzsjátéktechnika éles, gyors gondolkodása, vaslogikája nehezen illik egy bájos szép asszonyhoz, aminek a társaságban eddigelé Évát ismerték.

Én csak hallomásból, másoktól értesültem anyám híres szépségéről, és elhittem, örömmel, természetesen. Tudtam látni lányok, asszonyok szépségét másokban, benne nem. Mondjam meg, nekem szép volt-e? Nem. Csúnya volt? Nem. Hát? Olyan volt, amilyen, de ahogy Szeredy Dani genovai utcája, pontosan olyan.

((Úgy tudom, hogy ő szoptatott, még a Lovas úton, arra nem emlékeztem. De biztos, hogy meg kellett ismernem, s igaz, nem az arcát, hanem a bőre, haja, hangja puhaságát, szagát, ízét, a teljes milyenségét, és jól megjegyeztem, hogy össze ne tévesszem senki mással, neki pedig ezért kellett pontosan olyannak lenni és másnap is pontosan olyannak, amilyen.))

A róla való képemnek talán a pólyában-bölcsőben készült alaprajzában nem volt benne, tökéletesen közömbös volt, hogy jó bridzsjátékos-e, s hogy szép-e vagy nem szép - a világnak. Benne volt, hogy nekem micsoda. A barlangrajzok mélyen bevésett vonalaival benne volt, hogy nekem szükséges és elégséges, hogy enyém.

Ennyi végleges benne is maradt.

((Festeni szükséges és nem kell hozzá a nők segítsége, mint az élethez. Gondoltam. Tévedtem. A 15/b-hez kellett. Nekem nyilvánvaló volt, hogy Júlia kell a képhez. Tévedtem. Ki képzelte volna? Éva kellett.))

Hogy Éva miért nem ment soha férjhez, ezt talán ő maga sem tudta volna megmondani. Miattam? Nem. (Ezt meg tudta mondani.) Lett volna kérője, nem egy olyan, aki nekem is tetszett. („Engem odaadhattál volna a csamangónak”, mondtam egyszer, harminc év múlva. Nevetett, rázta a fejét.) Annyi tény, hogy az udvarlót, kérőt mind átrendezte bridzspartnereknek. Jó barátoknak. Mindenki, régiek, újak, öregek, ifjak, mindenki szerette Évát, ő azonban, az én szememben sokszor igazságtalanul, kiválogatta és végül el is ejtette közülük, aki nem tetszett neki igazán. Így az én legjobb barátom, Halász Péter se tetszett neki igazán.

Petárt Júlia is kedvelte, mindenki hamar megszerette. Petár olyan volt. Éva (talán éppen ezért?) bizalmatlanul nézte. S egyszer, tőle váratlanul csúnya módon nyilvánult meg az ok nélküli, igazságtalan ellenszenve iránta.

Volt egy állandó szerdai bridzspartija, négyesben, a társaságuk legerősebb játékosaival. Szerettem beülni kibicelni nekik. A három nőtlen, egyidős, negyvenen túli öreg fiú zajos, jópofa ősbárát volt. Egymást ugratták, hergelték szakadatlanul, voltak diákkori, sárospataki, ősbosszantásaik hozzá, voltak bolondériázó visszatérő bridzsszővegeik. ((Négy pikket rebegtél? Legyen öt a Karolina Pichler geborene Greiner. Sok lesz, mondta Horáciusz Koklesz. Rekontra? Szubkontra! Hirschkontra!))

Danilovics Pali egyszer megcsinált egy lehetetlen körfelvételt. „Mi a kánya! Csak nem tanulja meg Daniló végül ezt az egyszerű kis kártyajátékot?” - így Ambrózy Ferike. Pongrácz Pofi: „Á, elaludt és elfelejtett leaduzni álmában.” - Mire anyám: „Magának kellett volna kőrt hívni, Pofi. Danilovics jól játszott, álmában!”

((Pali - nem értettem a játéka rejtelseit (látszólag öngyilkos módon nem az „asztal” aduival „lopott”, hanem a „kéz” hosszú aduival). - Pali, anyámnak: „Ezt magától lestem el, méltóságos asszony, az a négy pikkje, három héttel ezelőtt, emlékszik?” - Nem.

„Nem? Rakjuk ki” - és Ambrózy már rendezte is színek szerint a lapokat. - „Az négy hete volt” - mondta Pongrácz, és segített kirakni a játszmat.)

Én ámultam, hogy mindnyájan emlékeznek egy régi játszmatnak mind az ötvenkét kártyájára. Azonban ami megfogott, az az volt, hogy nem voltak igazi szenvedélyes bridzsezők. Anyám se. Minden áldott nap asztalhoz ülhetek volna. A szerdáikon teljes odaadással játszottak; érződött

a figyelmük feszültsége; némely partiban az egész asztal nagy feszültsége mindvégig, ahogy a bolondos szövegeik mechanikussá váltak; s ahogy feloldódott az utolsó ütés után. Mégis, csak játék volt nekik: játék, ami vére ment: ha már csináltak valamit, azt jól akarták csinálni. Nyerni és veszíteni - az egy-huszdik filléres alapon - pénzben csak bagót lehetett; de aki nyert, a filléreket a végén diadallal söpörte be; anyám is elégedett, bujkáló mosollyal.

Halász Pétert egyszer bevitettem hozzájuk. Nekünk nem sok fogalmunk volt a bridzsjátékról, de Petár kíváncsi lett rá. Köszönt szépen és szerényen odaállt félre anyám mögé. Egy darabig folyt tovább a játék, de valamelyikük kicsit idegesen felnézett: „Álló kibic!”, dűnnyögte. Anyám is hátrafordult. „Ültesd le a barátodat, Bébé” - mondta. Én értettem miért, Petár nem: odébb húzódott csak. „Ej, menjetek át az ebédlőbe, vagy Júliához, fiam! Álló kibicnek kívül tágasabb!”

Ez így igaz: álló kibic zavarja a játékot. Több oknál fogva: például, állva belelát az ellenfeled lapjába is, s ennél fogva tud olyasmit (a játszma adott fekvéséről, tehát a várható lefolyásáról), amit te magad még nem tudhatsz, s ezt akarva-nem-akarva, az arckifejezésével (de csupán a figyelme ide- vagy odaterelődésével is) könnyen elárulhatja; s legyen akár a károdra, akár a hasznodra: ebből senki nem kér. Úgyhogy a kártyás közmondásféle törvényerejű volt. Anyám szépen kidobott bennünket, vitathatatlanul. Halász Pétert vitathatatlanul elég csúnyán.

Ő nem bánta. Én igen. Mehettünk tehát a sóhivatalba. Elmentünk zónázni. A 27-essel át Pestre, gyalog át a Kálvin térre, vissza a 19-essel. Mindig a lépcsőn. Jó, nekünk itt kívül csakugyan tágasabb volt, végül is.

A 15/b-nél Petár nem ugrott le, én se. Menjünk végig? Ki Kelenföldre? Jó. De aztán az Átlós út elején mégis leléptünk. Vagyis a BLKE-nál - ami a Feneketlen-tó volt. Nézzünk teniszt? Ismerős nagylányok játszottak, gyengén, de nálam mindegyik jobban, tudtam. Ki volt próbálva. Tudtam, és ezt utáltam a teniszben. Hagytuk őket a fenébe. Sonkás zsömléket tízóraizni velük a klub teraszán, üveg sört mutyiban, viszont marha jó volt.

Vissza. Fehérvári út. Mi megy a Simplonban? Ez volt a nagyobbik mozi, a Ménesi út sarkán, a páratlan oldalon. Akkor már nézzük meg a Nap mozgót, szemben. Menjünk fel Tibihez. Be a Bercsényi utcába. Tibi sokkal idősebb volt nálunk. (Két évvel.) Keménypapírból ragasztott fehér skatulyák nála. Mértanból házi feladat. Tibi: „Na ez mi?” - Nagy fehér kocka. - „Szamarak vagytok. Ez egy hexaéder, fiacskám! Szabályos testek, mind...” - Tibi bicikliügyben, kölcsönkönyvtár-alapításban remek tudott lenni, és rendes barát is az embernek, csak hagyni kellett mindig, hogy kifölényeskedje magát. De most a dodekaédernél otthagytuk. Utánunk kiabált, kijött a gangra: „Hé! Sütök nektek tarkedlit! Petár! Bébé!” - Tarkedli? Vagyis csehpimasz? Nekem ez megfontolandó volt, de Petár legyintett, s vissza a mi oldalunkra. Igen, de mi lesz a 15/b-nél!

Iskola, 25-27, a két kapujával. Cserei tanítóval. Mehetnek a gajdeszba. De nem ám a könyvkereskedés nagy dupla kirakata, 23 alatt. Odabent is nézgelődhetünk, Ádler úr komoly, kicsit szigorú ember. Hagy bennünket akármeddig kutatni. A Vernék baloldalt, az alsó polcokon. Lehet cserélni is, ad két újat három régiért - ha nem számárfülezted össze őket. (És még mi mindene van, hajaj - ágyban olvasni, ha beteg vagy: tele rajzokkal, Max und Moritz. Göre Gábor Amerikában, ahogy Mackó úr is, lerajzolva bennük az óriási óceánjáró hajó, és Copperfield Dávid, Gulliver, Huckleberry Finn, Don Quijote a szélmalomokkal szintén Ádler Sándor könyvkereskedő, I. Fehérvári út 23.)

21. szám: itt lakik Belloni Gyula özvegy nagynénje. Sziszi néni. Telefonhírmondó a falon. Macskája is van (de csak egy), Berci. Aztán Mészöly utca sarok, 19, és patika, kollégium, 17. Mi lesz a 15/b-nél?

- Ne menjünk fel Júliához?

Hm.

- Mit gondolsz, Bébé?

Lehet. Felmentünk Júliához, a bridzsezőkhöz ma én se néztem be. Mit gondoltam? Hogy nem tudom, Petár nem szándékosan maradt-e állva - nem tudom, nem volt-e egy született álló kibic? (Aki szeret orvul többek kártyáiba belelesni, és csalárd előnyökhöz jutni kockázat nélkül.)

Júliának csak egy kifogása volt a barátom ellen. A villamoson nagy előszeretettel jegy nélkül utaztunk, a lépcsőn állva (vagy lógva, ha reggel iskolába menet sokan voltunk, vagy a pótkocsi ütközőjén kettesben, hármásban, ha muszáj volt), amit „zónázásnak” neveztek a pestiek. Júlia Petárt hibáztatta ezért. (Az igazság az volt, hogy én akkor is ezt a lépcsőn-potyautazást választottam, ha volt hetikártyám, vagy „zónajegyem”. Külön élvezet volt menet közben felugrani a villamosra, vagy lelépni ott, ahol épp dolgom volt, s nem, ahol a megállójában ő jónak látta megállni. ((Ez mind megszűnt azóta. Villamoson, autóbuszon nincs is szabad lépcső, menet közben minden elképzelhető ajtó légmentesen bezárva, az utasok tehetetlen fogolyként ülnek a hermetikus halál-dobozokban. A nagyváros lakójának ma nem sok öröme lehet az életben.))

Ha késve értem haza az iskolából, Júlia már magánkívül volt aggodalmában. Elütött a villamos. Most már biztos. Az ablakból leste a kaput, el nem mozdult. Telefonálni kell a mentőknek, a rendőrségre. Anyám pedig tiltsa meg nekem a zónázást. Furcsa módon, ebben az egyben anyám nem értett egyet velem, sőt még Terka néni se. „Én nem tilthatom meg neki. Bébé már nagy fiú. Kinevetnék a többiek. Nézd, mind így utaznak, reggelente fűrtökben csüngenek a villamoslépcsőkön, ez a mulatságuk. És soha, még egy gyereket se ütöttek el. Csak belelovalod magad a rémképekbe, Júlia!” - Terka néni pedig azt ajánlotta Júliának, ígértesse meg velem, hogy csak a pótkocsi hátsó lépcsőin vagy ütközőjén fogok ezentúl zónázni - órá biztosan hallgatok. (Megígértem. „Próbálj inkább mindig idejében hazaérni...” tette hozzá anyám, négy szemközt.)

Petár változatlanul nem tetszett neki. Barátkozzam inkább a Belloni fiúval. Olyan jólnevelt, kedves gyerek. Vitt mindig magával, ha Belloniéknál volt a bridzspartijuk, kint a Városligeti fasorban.

Éva tudta, hogy nem olyan egyszerű az ügy - betartani az ígéretemet. A kilencesnek például nem volt pótkocsija. Ha a kalauz a hátsó peronra jött handabandázni, akkor az ember visszament az első lépcsőjére, s ha a kalauz is visszajött a vezető melletti első peronra, hogy próbáljon mindenkit betuszkolni a kocsik belsejébe, az ember egyszerűen lépett, megvárta míg lecsöngeti a villamost, és az induló kocsi lépcsőjére visszaugrott: megvolt a kidolgozott technikája a dolognak. Júlia mindezt nem tudta. Anyám? Honnét? Bizony isten azt gondolom, lakott a királynő lelke legmélyén egy villamoslépcsőn zónázó pesti utcagyerek.

Persze, nem gondolod (csak hiábavalóan esküdözöl). Gondolni, elképzelni Évát, amint egy robogó villamos felhágóján, ütközőjén csimpaszkodik, nem lehet. Talán inkább Júliát? - hinnéd. Nagy tévedés. Ha már a kérdés felmerült, hát kettejük közül Évát hamarabb lehet elképzelni Pesti utcagyereknek, mint Júliát - furcsa, de bizony isten ezt gondolod.

Akit Éva azzal dicsért, hogy „jólnevelt”, arról már sejteni engedte, hogy alighanem egy nagy mamlasz. A nálam valamivel idősebb Belloni Gyula - az apja is Gyula volt, de őt régtől fogva mindenki Gyuszinak hívta, s így a fiú maradt Gyulának -, szóval Gyula is kissé mamlasznak

látszott első pillantásra. Anyám mégis erőltette a barátkozásunkat, mert észrevette rajtam (ravasz kutya), hogy én már első pillantásra másként fogadtam a Belloni fiút, mint ahogy az igazi mulya, málészájúakat szoktam. Ki is sült egykettőre: Gyula nem volt se mafla, se mamlasz, csak szelíd. Ilyenre sikerült.

Van gyerek, aki nem mer soha semmi rosszat csinálni, úgy fél az apjától, anyjától, veréstől. Gyula szüleinél még egy rossz szó, görbe tekintet se jöhetett számításba. Igaz, hogy ő is mindig jól viselte magát, ő azonban teljesen a saját szakállára, ok nélkül. (Hogy úgy mondjam.) Ilyen természettel született. (Még én vittem bele ilyen-amolyan rosszaságokba; s abba is készségesen belement, szelíden és jókedvűen.) Végül már anyám nélkül is meglátogattam időnként Belloniékat a Fasorban, s Gyula szintén átjött néha hozzánk a Fehérvári útra. Sakkoztunk, jól kikaptam, nem volt baj; színdarabot írtunk; neki is megvoltak a gyerekkori játécai; társasjátékok; építőkockák; s nem röstellte előszedni, amit én szerettem, a nagy, fémpántokból, lemezekből, szögletekből álló, összezsavarozható, tetszés szerinti szerkezetek építésére való Richter-dobozát. Evvel én úgy el tudtam merülni valami gépezet vagy műalkotás összeszerkesztésében, mintha Gyula ott sem lenne. Nem bánta, nevetett, segített nekem. A kertes fasori házuk földszintjén egy híres festőművész lakott. Gyula kiügyeskedte az öreggel, hogy mutassa meg a műtermét, nekem muszáj látnom. A műterem kicsi volt, majdnem szegényes, csak egy rendetlen szoba, nem több. Nagy csalódás. A festményeinél még egy Anatómia-tankönyv is érdekesebb volt, amit találtunk.

A Városligeti fasorból később Vilma királynő útja lett. Véletlenül Belloniékhoz egészen közel, pár házzal lejjebb laktak Gordonék, Hilbert Kornél rokonai. Minket Gyulával különösebben nem érdekelték a szép Gordon lányok, bár Klári mindig édes volt az emberrel, de Edit ronda - mindegy, nekünk öregek voltak, felnőtt lányok. Nem bridzseztek, s ha ott voltam, velem voltak és engem untak. (Mi tagadás, én meg őket. De ezt, már csak Lexi kedvéért is, elfelejtettem, amikor még később, a Vilma királynő útjából Gorkij fasor lett, Kláriból pedig egy már elég régi londoni lakos, aki hatvanévesen, mi tagadás szépséges ibolya volt.) Apjukat a pofaszakállas inasa „Konzul úrnak” szólította (magyarul) és a lányok családtagnak tekinthető régi német-kisasszonya szintén (németül) - nem tudni, miért.

Anyám gazdag ismerősei - aki volt bridzsbarátai közül - azokban az években már inkább csak viszonylag, mondjuk, hozzánk képest voltak gazdagok: fogyott minden gazdagság, fogyott minden maradék jólét is. Engem mindez nem érdekelt. Nem tudtam róla, mert nem érintett; anyám intézte a dolgainkat, okosan gazdálkodott, és gondjait megtartotta magának, nem osztotta meg még Júliával sem, nemhogy velem. Gordonék azonban, úgy látszik, megőrizték a jómódjukat. 27-28-ban, amikor Hilbert Kornél járt a főreálból vasárnaponként hozzájuk a Fasorba (eleinte néha a szerdai kimenőnapunkon is), a Konzulék ugyanolyan házat vittek, mint amilyet 20-21-ben még az én előző életemben, a határszéli évszázadaink előtti világban.

A Gordon háznak ezt a változatlanságát én, mint minden szívós kitartást, minden (mégoly frivol) maradandóságot, magamban inkább szívesen üdvözöltem, mint elítéltem. Itt Lexi volt, akit megint mindez nem érdekelt. De őt nem azért, mert anyjára tudott támaszkodni. Kicsi korában elvesztette a szüleit. A gazdag Albrecht úti nagybátyja után semmi nem maradt, csak adósságok (és egy balatoni vitorlás hajó). Nem volt senkije, semmije: mi az istencsudájának érdekelt volna vagyon, gazdagság, a mások világa. (Hadiárva, ingyen nevelik, tűzér hadnagy lesz majd. Apja tengerésztiszt volt; belőle nem lehet; időközben elfogyott minden tenger is.) Klári miatt járt Gordonékhoz. Aztán ugyancsak Klári miatt nem ment többé hozzájuk a vasárnapokon, se szerdán.

Medve kiszedte belőle türelmesen, hogy mi volt, hogy volt azzal a szobával az emeleten.

(Új október, 26)

Medve Gábornak türelmetlen természete volt, ám amit a fejébe vett, azt a legnagyobb türelemmel makacsul végigcsinálta. Ha pár perc helyett napokba telt - ha napok helyett évtizedek kellettek rá -, akkor sem adta fel. Hilbert Kornélt szeptemberben rögtön a fejébe vette.

Először is, ki kellett ragadni Hilbertet a kincstári szellemű B osztályból. Mármint lelkileg, mert fizikailag mi nem helyezhettük át hozzánk, az A osztályba. „Kincstári” az volt, ami az állam tulajdona: felszerelés, épület, berendezés, egyenruha, s mivel ez mind inkább gyatra minőségű volt, ahogy a „komisz” szó (régi, német) jelentése magyarul átment egyértelműen rosszallóvá, mi röviden „kincstári”-nak neveztünk mindenfélét, ami silánynak bizonyult: az egyik budai vendéglőt a lélektelen főztje és kiszolgálása miatt kincstári helynek bélyegeztük, egy gyenge viccet kincstári humornak; azonban egészen más volt a „kincstári” egy emberben: rajparancsnokban, évfolyamtársunkban, előjáró tisztben, a kincstári: kötelességtudó, fegyelmezt és fegyelmet tartó, kapcáskodó, túlbuzgó, példás mintakatoná, mást se tud.

Valljuk meg, nagy szerencsénk volt Hilberttel. Háromstráfos színjeles növendék a rangsor legtetején, s méghozzá az iskolájuk legjobb futója. És mindezzel, már szeptember elején a vak is láthatta, hogy Lexiből a kincstáriságnak még a nyomai is hiányoznak. (Talán mert rosszul mondtam: nem „méghozzá”, hanem „ámde”: az igazán jó atlétáink - mivel mást is tudnak -, talán nem is válhattak igazi kincstári alakokká.) És fontos, hogy volt még két-három hozzá hasonlóan jó eszű és jóérzésű hangadójuk a B osztályban. Meg kellett értetnünk velük, hogy az A osztály nem fog vetélkedésbe kezdeni buzgó kötelességteljesítésben - kincstári seggnyalásban - Joneszko százados úr kegyeiért.

Amire ők is csak ráfizethettek. (Volt annyi eszük. És hát, végül is, viharvert, tetves vén katonák voltak ők is, négy év alreál után - nemcsak egy többségében kincstári társaság.)

Hogy a vallásos-hazafias magasztos szólamok üresek, vagy álszent képmutatás mind, Lexi elfogadta Medvének. A felét. A másik felét unta. Medve egyre élesebb, támadóbb lett. Az ember harcias világfelforgatását nem lehet ásitózva helyeselni. Medvének végül már minden erényes, derék, nemes dolog kivétel nélkül hánytató, rút köpedelem volt. Ezt Lexi még jobban unta. Medve kitalálta hát, hogy a máskülönben szerény, jóra való, tisztességes, Magyar credónak nevezett versecskével is baj van. Vigyázat, gennyes.

„Gennyes” nem a tüzös mandulagyulladás volt, hanem - jó ideig divatszó nálunk - olyan szándék, terv, gondolkozásmód, jellem, cselekedet, ami becsületesnek, kifogástalannak, teljesen rendben levőnek látszik, és valami még sincs rendben vele.

A másik főreálból két növendéket tettek át hozzánk. Az egyik Kralovánszky Andor, triplás volt, vagyis a jeleseivel nagyon javította az A osztály eredménystatisztikáját. Kralovánszky megértette a mi íratlan kódexünket is, és nem sértette meg a játékszabályait. Ha történelemből feleltetés volt (a legrosszabb), és a hozzánk lemaradt háromszoros osztályismétlő, öreg s egyébként kedves-jó „Zsoli apó” védelmében sorra vállalnunk kellett, hogy mi sem tudjuk, nincs a könyvben, ezt még nem tanultuk, s a tanár már-már elfogadta - leülhetünk, senkinek sem írja be az elégtelent (ez kétheti kimenőelvonással is járt), Kralovánszky sosem jelentkezett, ült korrektül, némán, szót sem szólt. Csak éppen mindig le lehetett olvasni róla, hogy ő tudna felelni. Le is olvasták róla. Látszott rajta, hogy őszintén, mélyen fájlalja a dolgot; megkapta a jelest; mi az elégteleneget; csak talán kár volt aztán megmagyaráznia, hogy ehhez ő nem jó, hiába, nem tud színészkedni, s ezen múlik mindig. Egy kicsit dühbe jöttünk, és, „Azon múlik mindig - igazította helyre Medve -, hogy te egy gennyes alak vagy, Kralovánszky”.

Stimmelt.

(Ahogy később kitűnt, sajnos nagyon is.)

„Nagy karriert fogsz csinálni - tette hozzá Medve. - De nem nálunk, Kralovánszky Andor!” - (Stimmelt, ez is. Jóval később.)

Hogy mi van gennyes a kis Magyar hiszekegyben, ezzel sikerült kimozdítani Hilbertet a semleges türelméből. „Te is hiszel az ország feltámadásában, Medve, meg az igazságban is.” - De nem „egy isteni örök igazságban”, legfeljebb egy emberi-ideiglenesben, mondta Medve. És egyáltalán, semmiben nem hisz, ha megkívánják tőle. No jó. Szóval ellanyhult pillanatnyilag az Isten, haza, gennyesség kérdése. Mentünk reggeli után ki a futópályára, tréningre. Medve hagyta ellanyhulni, mert a vesztibülben utolért bennünket Rodriguez, és más volt a kérdés. Ma sem futunk száz-kétszázat? Nem tudod, Gejza? Nem, megint csak négyszázás triálok lesznek. Rodriguez mindent tudott. (Persze, a Kegyeleti-staféta kerete még nem végleges, és itt van a nyakunkon az október 6.) De tudott egy jó hírt is; látta, hogy Medve elszontyolodik, négyszázon nem volt esélyünk, neki se, bejutni a csapatba; de százon, sőt távolban és súlyban is, Lexivel, velem és Szeredyvel, biztosan - ha - ha nevezünk az alsóbb korosztályban is. Azt mondja Gejza: „Indulunk utána a KISOSZ nagy Országos versenyén - - - mindkét korosztályban!” - Kitől hallottad? - „Dürmeyertől!!!”

A három felkiáltójel azt jelentette, hogy ez akkor fix. Dürmeyer százados, a nagy Sportkör tanár elnöke, kis dühös, mindig kellemetlen ember volt, s olyan külön, hogy ki nem állhatott hazudni. Ennélfogva a biztonság kedvéért soha nem beszélt a levegőbe. Ha egyáltalán szóba állt Rodriguezzal, akkor már kiharcolta, hogy mi is, első- és másodévesek, indulhassunk. Tehát fix, hogy Hilbert Kornélt bevettük véglegesen a válogatottba. Mi, az A osztály, vagyis Medve. Nem a B osztálynak volt döntő szava az évfolyam kis sportkörében, ahogy Joneszko akarta volna. (Dehát az atlétikában a centiméterek és a tized másodpercek beszélnek, nem a vadember századparancsnokok.)

(Egyszer felvettem Medvének, hogy akkor is ennyire szerettük volna az atlétikát, ha ő például nem a legjobb futónak születik, hanem a legrosszabbnak? Kitért, amit nem szokott: Nézd, Bébé, én utálok legrosszabbnak lenni bármiben. Te is. És nem szeretünk semmit, ami pontozásra megy itten. Ámde, emlékszel, abban az új októberben, nyertünk ugyan pletcsniket, kis érmekeket, te is, én mindjárt hármat, hát mondd meg, mert emlékszel, mit értek a pletcsnik, mit számítottak a jó centiméterek ahhoz képest, hogy kijöhettünk a városba?)

Az első versenynap a szigeti MAC-pályán volt, a második, egy esős vasárnap, a lágymányosi BEAC-on, a Fehérvári útnál. Hát szeptemberben, igaz, visszakerültél a szülővárosodba. Majdnem. Majdnem, mert itt is körül volt falazva az egész iskola, Budán is. Kimenő nincs, újonckiképzés, hat hét. De este a hálóterem ablakából látszottak a város fényei a messzeségben. Az ég alján egy halvány derengés az éjszakában.

Nappal idehallatszott a 83-as csörömpölése a talpfákon. Majd az bevisz bennünket. És bevitt az atlétika, leghamarább. (A Szigeten még járt a lóvasút. A MAC klubházán túl volt a (zártkörű) Sziget Club nyári rezidenciája, azt is ismertem. Anyám egyszer magával vitt, „Kapsz egy jó vacsorát legalább”. - Jól főztek. Anyám bemutatott: „A fiam. Már harmadéves...” A barátnői egyrészt régebről már ismertek, „Jó estét, Bébé”, másrészt most speciel, untak, „Ki oszt?”. - „Aki kérdi?” - „Te emelsz, Éva.” - Anyám emelt, s folytatta: „Vagyis ősszel már negyedéves lesz, mikor bevonul...” Nem vette észre, vagy inkább fütyült rá, hogy oda se figyel senki, én meg fel sem foghattam volna, hogy büszkélkedni akar itt velem a barátnőinek. Egek!)

A BEAC-pálya a Bercsényi utca és a Váli út sarkán volt. Azaz, ez már (esőben is) egyenesen a szülőföldednek volt tekinthető.

(Az eső különben is hol elállt, hol újra megeredt. A súlydobást nem zavarta, a stafétát igen, a távolugrásnál elcsöndesedett. Ismerted a kisvárosok esős vasárnap délutánjait, Kecskeméten is, itt, a Lágymányos kisvárosában is. Súlyyal egyéni rekordot dobtatok Szeredyvel.) De az atlétika centiméterei és tized másodpercei nem plecsnik összeszedésére kellettek, hanem jóval előbb, hogy bekerülj a versenyre készülő válogatott keretbe. Ez volt a neheze a dolognak. S ez bizony egy kicsit „pontozásra ment” - a triálokon, selejtező próbaversenyeken, időfutamokban elért tiszta eredményeid csak akkor jöhettek számításba, amikor már benne voltál a kipróbálandók tágabb keretében.

Félős volt, hogy minket be sem vesznek, mert Joneszkó százados úr inkább a B osztálybelieknek volt szószólója, mint nekünk. Láthatólag az egyik vastagnyakút kegyelte közülük, aki Merényi főkolompasai közül Burgerra emlékeztetett, és egy pimasz mosolyú kisebbet, ez meg Homolára hasonlított. Semmi áron nem szabad engednünk, hogy itt is teljhatalommal nőjön a nyakunkra egy hasonló uralkodó klikk. De ki köztük a vezér?

Az első napokban nem lehetett tudni. A bikanyakút Montághnak hívták, a szemtelen-gúnyos mosolyút Beke Zoltánnak. Zavaró volt, hogy a magas, legerősebbnek látszó kemény fiú, Szokolay Péter napbarnított ábrázata - igaz, ami igaz - nagyon is rokonszenves volt az embernek.

Medve kereste az alkalmat, hogy beléjük kössön. Felvonulás közben, az étterem ajtajában, este a második emeleten a századirodánk ajtófülkéjében: napokon át hiába. Montágh is, Beke Zoltán is higgadtan tért ki, Hilbert elnevette a kihívását. Az ötödik, hatodik nap délutánján, a tanterem felé vonulva, Medve lemaradt tőlünk. A hülye Zámencsiknek vitája támadt a hülye B osztályos Sárkány Bogdánnal - mert nekik is volt egy hülyéjük, s csodálatos módon ezek ketten máris egymásra találtak. A mienk lekapta Sárkány sapkáját, mire az lekapta Zámencsikét és szaladt vele a tantermükbe.

Medve az ajtóhoz lépett és beordított valami csúnyát Zámencsik sapkájáért. „Hát gyere be érte!” - mondta a bikanyakú, és átvette a sapkát Sárkánytól. Medve hirtelen berontott és nekiugrott a fiúnak. Vad dulakodásba kezdtek a sapkáért.

Esztelenség volt, és nevetséges is, egyedül nekimenni egy egész osztálynak. Volt egy elmélete, egy saját nagy trükkje. Hogy hogy lehet ártalmatlanná tenni egy erős ellenséget, akivel nem bírsz. Véletlenül jött rá. Egyszer, még tavaly, olyan hülye indulat fogta el, hogy verekedni kezdett Merényi egyik fő csatlósával, akit testileg is utált, még hozzáérni is undorodott. Letepestek egymást, és a nagy verekezésben Medve elfelejtette (nemcsak a saját kényes porcikáinak féltését), elfelejtette a viszolygó utálkozását a másik bőrtől, izzadt testétől. Amit megfigyelt belőle, nem az sült ki, hogy ezentúl nem fél tőle már, hanem az, hogy többé nem utálta őt igazán. Csak neki kell menni, az se baj, ha te is kapsz tőle, mert utána aztán nem gyűlölöd többé: ez a nagy trükk: megszeretni a ronda állatot, ezzel teljesen ártalmatlanná teszed.

Ez volt az új találmánya Medvének. Lepakcsolni minden gyűlöletet. Helyette megszeretni nem könnyű, de ha sikerül egy kicsit is, akkor biztos, hogy teljesen más lesz az ábra.

Az előző elmélete rövidebb volt: Rúgj vissza mindig. Szerinte ezt a tapasztalat igazolta, bevált, és összefért az új elmélettel is. (Bevált? Igen, ha véletlenül te vagy az erősebb, öregem. Jó, jó - elismerem -, beválhat akkor is, ha kicsit gyengébb vagy. De ha sokkal gyengébb vagy és ők többen vannak, aránytalan túlsúlyban: akkor megint csak félholtra vernek, és marad minden a régiben. Igaz? - Nem igaz! Semmi nem marad a régiben. Ha agyonvernek, kész, megszabadultál tőlük. Ha csak félholtra, akkor soha nem tudhatják többé, mikor szottyán kedved visszarúgni megint, és ezentúl nekik kell szakadatlanul félni, amíg élsz. Ezentúl látni sem bírják

a pofádat, amiért nem rúghatnak beléd egyet, sípcsonton, gyomorszájon, csak a rend kedvéért, időnként, egyet-egyet - mert lehet, hogy megint nekikmész, és megint félholtra kell hogy verjenek, holott száz más dolguk lenne.)

Medve nem tudott birkózni, a szakszerű ügyes fogásokat nem ismerte. Csak leszorította Montághot háttal egy padra, s akkor az átdobta a sapkát valaki másnak. Mikor azt is lenyomta valahogy, repült a sapka tovább. Idétlenül kellett futkosnia ide-oda. A rokonszenves, barna képű Szokolayt is földre vitte (aki tényleg a legjobb atlétájuk volt). Medve erős volt, ő maga sem tudta, hogy ilyen erős: de annál dicstelenebb volt a mafla verekedése. A bikanyakú Montágh Aladárt úgy tudta csak hátrafeszíteni a padra, ahogy Ali homlokát az állával nyomta, szorította lefelé, a keze nem lévén szabad - két kézzel markolta erősen a fiú két csuklóját, csavarta, és - test a testen, érezték egymás szagát, bőrét. Ez rendben volt elméletileg is - ezután már nem kellett utálkozniuk a másiktól.

Nagyon nem volt rendben, hogy földhöz csapdosta őket és mégis leégették. Zámencsik sapkáját nem szerezte vissza. Kinevették. A fenegyerekségével csak nevetségessé vált: a kincstári társaság hallatlan sportszerűséggel hagyta, hogy mindig csak egy verekedjen vele, a többiek, elegáns nyugalommal, nem avatkoztak közbe. És a tetejében pont Hilbert Kornél vetett véget a handabandázásának és küldte haza: „Ez nálunk már nem divat, Medve.”

„Ezt megkaptam” - gondolta. Pocsék hangulatban jött vissza, szégyellte az egészet. Már nem divat? Épp erről volt szó. Azért győzte le magában a verekedéstől való félelmét, hogy a B osztály lássa, megértse, hogy ezt nem nagyon érdemes divatba hozni itt megint. Mi visszárúgtunk. Még ha gyengébbek vagyunk is. Ez volt a terv. Nem sikerült fényesen. Ezenkívül pedig, hogy ő miért csinálta, személyes békében hagyása céljából, abból persze a seggfejek semmit sem érthettek. Csakis Lexi miatt bántotta a félreérthető idétlen szereplése.

Pedig talán Lexi is, sőt talán a többiek is értették Medvét. Sokszor a seggfejek ezerszer okosabbak az ilyesmi megértésében, mint hinnéd. Lexi nyugtató hangjában csak annyi volt a leintés, hogy ezt fölösleges volt csinálni.

Divat, nem divat, hát fölösleges nem volt. A dolog nekünk egyetlen fontos része eldőlt. Tisztázódott a B osztályról: Nem veszélyesek.

Nem voltak veszélyesek. Nem volt hatalmi klikkjük, nagy szerencse. Vagy ha volt, hát gyenge volt, meghátrált. Én nagyon megkönnyebbültem. Medve rosszkedvű maradt még a vacsoránál is. Igaz, tarhonyás húst adtak, amit utált.

Utálta továbbá a tarhonyán kívül a kétbalkezes, ügyetlen, de annál durvább birkózását, a szerencsétlen ide-oda futkosását a sapka után - Szeredynek kibökte: „Ezek pojácát csináltak belőlem, baszdmeg” - de Dani jókedvűen röhécselt ezen, „Bagatell! Sose bánd!”

Szeredynek volt igaza. Pár nap múlva megalakult az évfolyam kis sportköre, az elnök Medve Gábor lett (a titkár Drágh Gedeon), s mindenki simán elfogadta, beleértve Joneszko százados urat, aki szerencsére nem emlékezett rá és a vele való júniusi dührohamára (ez nála mindnapos volt, a százhatvankilenc fejlődésével, vagy hánnyal?), Szeredy pénztáros lett (ez a legrosszabb volt, de vállalta), én szertáros (jó, de miért? mert hoztam a súlyt Kecskemétről, Szabó Józsi vasgyárából? Tény, hogy már felfedezték).

(Egy békebeli temetés)

Augusztusban azt mondja anyám: „Én szerdán hazamegyek, fiam.” Harminc éve élt már megszokás nélkül a fővárosban, de ha Kecskemétre utazott, ezt nem tudta másképp mondani, mint „hazamegyek”. Gondoltam, hogy nekem is le kell mennem a temetésre. Amitől a hátam is borsódzott. „Nem teheted meg velük, Bébé, mikor annyira szerettek.” Elég, ha én csütörtökön megyek, Júliával; s pénteken már újra itt lehetünk Monostoron.

Ez rendben van. Másfél nap a szabadságomból, vagy még annyi se, vigye ördög. Márka idős édesanyja halt meg, rengetegszer voltam náluk, mint pici gyerek, mint nagyobbacska, s mindig jó volt ott lenni, dédelgettek, kényeztettek, a három magányos öregasszony minden szeretetét rám halmazta. De az egy előző életemben történt. Ezzel a mostanival kell majd a szemükbe néznem: ettől borsódzott a hátam.

Azt se tudom, minek szólítsam Márikát? Kölcsönösen Kisangyalomnak, Csillagomnak, Báránkámnak hívtuk egymást; ez visszamaradt a réges-rég kinőtt csecsemőnyelvből, a nyimnyám gügyögésből; s én belementem, elfogadtam, kettőnk közt. Soha én nem szólítottam Márikának, még írásban sem ment. (Anyám biztatott, hogy küldjek egy karácsonyi lapot, úgy örülnek, ha írok nekik. Jó, de mit írok? Anyám megmondta. Rögtön megmondta (okos kiskutya): Írd, hogy szeretettel gondolsz rájuk és a náluk töltött szép napokra, reméled, hogy nemsokára újra lemegyünk Kecskemétre. Most már a harmadikba jársz, átmentél a községi elemibe... Jó, de - - - írom, hogy Kedves Márka? - Írd csak, hogy „Báránkám”, így hívtátok egymást. Nagy bével írad.)

Dehát én akkor augusztusban egy végzett negyedéves növendék voltam, báránkája se nagy B-vel, se kis b-vel már nemigen, senkinek. A báránkázás nekem lett volna nagyon bántóan hamis. S ha Márikának szólítom, mint egy idegen, az neki lenne bántó. Megtagadom a régi neveket. Visszaveszem, amit elfogadtam, kettőnk közt.

Csúnya árulásnak érezhette volna. Holott nem így volt. (Ez megint az én geometriámban lett volna hamis.) Tervem az volt, hogy majd visszamegyek hozzájuk, csak le kell élnem előbb ezt a nyomorult koldus férfiéletet itt, aztán visszamegyek a nyimnyám vénasszonyos gügyögő világukba - holnapután kiskedden, feltétlenül visszamegyek majd.

Ideje van a gügyögésnek. Ideje van a visszarugdosásnak. Ahogy ideje van a megszületésnek és ideje van a meghalásnak a nap alatt.

Márka tudta ezt, vagy megtanulta, ahogy én talán sohasem fogom megtanulni. Megörült, hogy én is lejöttem, megölelt, mosolygott, még ő vigasztalgatott engem. Nem kellett zavartan pislognom, feszengem, amitől féltem a megszólítás gondja miatt, mert ez fel sem merült: végül hol Márikámnak hívtam, hol Báránkának, ahogy eszembe jutott. A szája szélén egy kis seb lehetett, mert le volt ragasztva tapasszal. Nagy katolikus temetést rendeztek a gazdag rokonaik. Ők voltak a szegény rokonok közül a legszegényebbek.

1911-ben szép nagy házukat lerombolta a földrengés. Egy éjszakára szállást kaptak a Csongrádi nagyutca szemközti oldalán, a fűszeres házának használaton kívüli, rosszabbik mosókonyhájában. Aztán itt maradtak örökre, az ideiglenes kvártélyon, a „fértály-kvártélyukon”, mondták, mint a zsellér önáluk. Amit a romok alól ki tudtak húzni, bezsúfolták ide: az én nagy mulatságomra: rengeteg szőnyeget, félig ép bútort, ágyneműt, könyvet, edényt, függönyt, szerszámot. Nekem, és a macskájuknak, paradicsom volt itt lenni. Még nagyobb paradicsom volt nyáron, egész napra kimenni a kis szőlejükbe.

Meghatóan sokan jöttek ki a temetésre. Volt pap, harangszó, gyászmise, utána ünnepi ebéd, tor, Matild nénémék házában. „Békebeli temetés volt” - mondta Szabó Józsi.

Haragudott a „békebeli”-re. A szó közhasználatban kiváló minőséget jelentett. A panziók békebeli ellátást szavatoltak. Az üzletek kirakatában kiírták, hogy békebeli posztó, szövet, békebeli írlandi vászon, a vetélytárs cipész békebeli francia bagariát, sevrót, antilopcipót árult. Józsi nógatta az apját, aki tényleg békebeli bőrökkel dolgozott, írja ki ő is. Elveszti a vevőit. Az öreg nevetett, rázta a fejét. Nem írt ki semmit.

((„Az embörök itt hiszékönyek, de egy se bolond. Az olcsóbb orosz bagaria se rossz, de akinek francia köll, mögismeri a jellegzetös szagáról” - ezt Józsinak mondta, mert (mikor náluk szálltunk meg, Matild néni védőszárnyai alatt, Lajos bácsi bajuszkötővel jött ki mindig reggelizni, s olyan szűken gazdálkodott a beszéd-szóval, hogy egy kicsit félttem tőle. Az orosz bagaria sajátságos szaga a nyírfakátránytól ered, amellyel cserzés után bedörzsölik. A franciák tölgyfácsert és más cserzőanyagokat is használnak. Józsi tudta, hogy az öregje addig senkinek cipőt, csizmát nem szab a lábára, amíg meg nem nézette, szagoltatta, tapintatta velük a bőrt, hogy melyik lenne igazán a kedvükre való, „egy életre szóló lábbelinek”, ahogy az öreg - jogos büszkeséggel - mondta. Négy fia közül egyik se folytatta a mesterséget.))

Anyám még lent maradt a temetés után, én maradhattam volna, de tavaly óta már leköltöztünk Monostorra, forradalmian új körülmények közé kerültünk. Úgyhogy aratáskor most Borbásra se mentünk ki - ahol ilyenkor fürdözhattunk volna Jucikával, volt egy agyagos horpadásban egy pici tavacsánk, mint Hollywoodban a filmszillagok saját úszómedencéje, csak jobb (bár most már ezt anyaszült pucéran nem csinálhattuk volna) - és Kiss Miklóséhoz se mentem innét át Lakytelekre a vicinális vonattal, mint oly sokszor (pedig Miklós nagy barátom volt, és a friss mérnöki diplomájával éppen Amerikába készült menni). Júlia nyakig volt a munkában, egy olasz operaszöveget kellett égető-sürgősen lefordítania, s ezért költözött le hozzánk Monostorra, hogy teljes nyugalomban dolgozhasson (partitúrával, zongorával, fejtöréssel, maga is dalolgatta, olaszul, magyarul, olyan se füle, se farka halandzsaszövegekkel próbálgatva, hogy néha az oldalam megfájdult a nevetéstől). Mégis, kellett volna szombatig maradnom, gondoltam, ha van bennem egy csöpp tisztesség. Írtam hát Márikának egy levelezőlapot, anyai felszólítás nélkül.

„Édes jó Báránykám!” - Júlia jóváhagyta a lapot; anyám elvette tőle, ő is elolvasta.

„Jó, de ezt ne írd, fiam!” Mit? „Hogy reméled, szépen gyógyul a sebe az arcán.”

Én úgy láttam, hogy nem fáj a kis sebe. Vagy csak nem akarta mutatni? Anyám eltépte a lapot, bélyegestől. Írjak újat. Ezt hagyjam ki. Hát kihagytam. Vele volt úgy az ember, hogy szót kellett fogadni neki, végérvényesen. Akkor hagyjuk ki most is, ezt ne meséljem tovább.

(Ne meséld. Ezt végérvényesen töröld, húzd ki Bébé. Hallgass el. Ideje van a megszólalásnak, és ideje van az elhallgatásnak.)

(A 8-as hálóterem)

Szeptember elején Márika meghalt a kecskeméti városi kórházban. Nekünk pedig ideje volt bevonulni a hűvösvölgyi katonai főreálba (akik éltünk és virultunk). Kíváncsi voltam, vajon róla álmodok-e. Ugyanis a 8-as hálót kaptuk (szerencsésen), és azt mondja Bónis Feri szigorúan:

- Számold meg a szoba sarkait, Bébé!

Mi a kinkeserves istennyilának, Ferikém. Mert ez itt az első éjszakánk, és akkor igaz lesz, amit álmodok. Baromság. Röhögtünk. Megszámoltam: nyolc. Most mit vitatkozzak vele. Bónis marha jó volt algebrában. Egy dolgozatírásnál meg tudta értetni velem, még velem is, félpofával súgva, két szóból, hogy ha: Egy plusz négyzetgyök iksz szorozva Egy mínusz négyzetgyök iksszel, Egy mínusz iksz - akkor hova lettek ezek a kurva négyzetgyökök? („Szorozd össze a baloldalt!” - És jó, tényleg!)

Reggel: Ő mit álmodott? Semmit se. Én sokfélét, de hogy mit, azt mind elfelejtettem. Lehet hogy Márika is szerepelt benne valahol. Itt egy órával később volt az ébresztő is, hatkor, s a takaródó is, tízkor. (Az Akadémián már fél hétig - s mire tábornokok leszünk - Zsoldos kiszámította -, fél tizenegyig alhatunk majd.) Öt óra után már pirkadt. Az ablakok délkeletre néztek. Sokan felébredtünk fél hatkor: a szó szoros értelmében hasunkra sütött a nap. Ám Medvének hiába sütött: aludt - mint a bunda - mélyen, jóízűen, mint mindig, majd csak a goromba csengő riasztja fel, meg a két kürtös lent, a keramitjárdás főbejárat előtt, az ébresztővel. Felébredtem, gondolkoztam. Messziről, a nyitott ablakokon át, megint szólt a tegnapi tárogató. Honnét? Biztos, hogy a Hidegkúti út túlsó oldaláról. Ez most négy évig fog itt tárogatózni nekünk?

Láttam, hogy mellettem Szeredy Dani is ébren volt hamarabb, csak behunyta a szemét. Muszáj volt végiggondolni többfélét. Szerencsésen Dani is a 8-as hálóba került. Azaz ez nem annyira szerencse volt, mint némi dulakodás; Medve lefoglalt nekünk három ágyat egymás mellett; túl fontos volt, egy évre szólt, s minden erőszakról azért mégsem lehetett letenni. A szerencse az volt, hogy a 8-as hálóba került Szentirmay.

A négy negyedéves közül, a szobaparancsnok és a két rajparancsnok mellett az egyik Szentirmay Ádám volt. Maga a híres futó. Hatalmas szál szőke ember, most láthattuk egész közről. Nézte az ember a holmiját is áhítattal, a kiakasztott borotvafető szíját, kétféle papucsát; bolyhos civil törülközője is volt és világossárga, puha borjúbőr aktatáskája. Egy gitárt is felhozott, a falnak támasztotta; de az a barátjáé volt, kiderült.

Dani is elhozta a gitárját. Eddig még itt mindenki békében hagyta vele. Hogy lesz tovább? Én elhoztam a nagy Poll Hugómat, a pasztellkészletet, amit Júliától kaptam, s Monostoron az egész nyáron könnyű volt felkelni reggel az embernek - ami nem kicsiség -, már jókedvűen ébredtem a gondolattal, hogy folytatom majd a pasztellfestményemet. Most azonban milyen várakozással ébredtem fel korábban a kelleténél? Még nem lehetett tudni, hogy lesz itt majd. Hogy leszünk a B osztálybeliekkel? Szolgálatvezető negyedévesnek a rideg aszkétaarcú Mórítz Zoltánt kaptuk, századparancsnoknak a júniusi vadállat bakatisztet. Ezeket jól kifogtuk. Mindehhez összesen valami civil tárogatózott virradatkor. Lehettem volna én is eléggé megijedve, de nem voltam. Arra ráér az ember.

Az én felelőtlen optimizmusom megint, részben, igazolódott. (Joneszkót Medve próbálta megszeretni, egyelőre sportügyekben ment, később nagyon ráfizetett. A szigorú aszkéta negyedéves századparancsnokunkkal, kiderült, jól jártunk. A hatalmával mindenki visszaél, aki

nem, az viszont nem is használja egyáltalán, mint például Medve: ami baj. Mórítz hideg, egyenes, igazságszerető fiú volt, és pontosan arra használta a hatalmát, amire kapta - hogy ne legyen túl nagy kupleráj. Ilyen berendezésű emberrel soha életemben nem találkoztam még egygel.) Az ismeretlen civil nem tárogatózott nekünk négy évig. Sajnálom, de az első három nap után soha többé nem hallottuk, és a kiléte örökre megoldatlan rejtély maradt - mint az 1920-as New York-i Elwell-gyilkosság rejtélye.

Hogy Locke eredményét miért nem hitelesítették, az megfejtődött. Negyedkanyaros pályán futotta. 1965-ben, egy amerikai évkönyvben bukkantam rá (az év - nyúlfarknyi - sporttudnivalói között): mint „enyhe görbületű” kétszáz méteres világrekordot, még mindig az ő húsz ötjét jegyezték.

Szentirmayhoz már az első reggel átjött Viczián Albin, megbeszélni valamit - a Kegyeleti-staféta sürgető nevezését, keretét -, aztán még ketten, a középtávfutó Incze Bálintnak ismertük a nevét - listákkal a kezükben -, hogy indítsanak-e két csapatot -, mind a nagy Sportkör vezérei. A negyedévesek úgy jártak-keltek egyik hálóteremből a másikba, mintha otthon lennének. Viczián diszkoszvető volt, és állandóan cigarettacsutka lógott a szájában. Szentirmayt bámulni: ebben nem volt semmi hízkelkedés: ilyen szempont fel sem merülhetett. Sem gyerekes túlértékelés, itt tények voltak, a stopperóra kemény tényei. Országos (junior) rekordot futott százon. A rekordot három stopperrel mérik. (Hát mindenesetre, kettővel...) Ránk nézve hízlgő, hogy egy hálóterembe tették velünk. Szentirmay ágya szélén vitatkoztak, döntöttek mindenről, ami számított. Egy korosztályos csapatversenyt is kiírt a szövetség októberre. Akit bevesznek a válogatókeretbe, „különítmény” lesz és a zászlóalj reggeli csuklógyakorlata helyett tréningezhet (mint a grófok). Persze, a próba négyszázakkal kezdik, ahol szintén a stopperóra kemény tényei beszélnek... Elég az hozzá, hogy a 8-as háló belekerült az élet mozgalmas közepébe.

Másnap a Szabó Józsitól szerzett vasgolyóm is a szerencsés véletleneinket szaporította. Ki kellett csomagolni mindent a táskámból, és a súlyt odaadtam Medvének, az meg átgurította Szeredynék, kiadós dübörgéssel. Dani felvette, mustrálgatta. A túlsó ágyson Szentirmay felnézett, meg Viczián is. „Kié ez a súly?” Jelentkeztem. „Dobja ide!” - intett Szeredynék a negyedéves. Dani odavitte, nem dobta.

„Szabálytalan” - mondom - amit senki sem kérdezett tőlem. Se ötkilós nem volt, se rendes hét és negyedes. Ezt a vak is láthatta persze, de nem mondtak semmi gorombát. Emelgették, dobálgatták a tenyerükben, vajon hol tehettem szert rá? - de ezt se kérdezték. „No jó” - bólintott Viczián Albin, s visszadobta Szeredynék. „No jó” - Dani is így volt vele. Medve is. No jó, akárhány kilós, legyen csak egy súlygolyó, dobálgatni a szünetekben. A szertárból kivehet az ember, de nincs mindig nyitva és vissza kell vinni.

Egy kicsit elbáztuk magunkat, legalábbis én - a kérértlen megjegyzésemmel, amit túl könnyed, túl önálló társalgásnak is vehettek volna -, és a negyedévesnek ez a „No jó”-ja talán erre is vonatkozott. Puszipajtások nem vagyunk, de egyelőre hagyjuk ennyiben. Jó hangulatban voltunk, mert reggel megkaptuk a tantermünket, és végleges lett, hogy a két osztályt nem keverték össze. Bennünket együtt hagytak, úgy, ahogy voltunk, A osztálynak, a másik alreálbelieket ugyanígy együtt B-nek. Rossz lett volna ha összezagyalják az évfolyamot. Nekik pedig, a felettes századparancsnokságunknak értelmetlen, tömördek lajstromozás, azonban ha választásuk volt, mindig az értelmetlent és a nekünk rosszat választották. Hát itt másképp lesz? Ezt talán senki sem gondolta, de felderültünk reggel.

A tantermi ülésrendünkhöz nem kellett semmi erőszak. Bevett szokások voltak. Medvével és Szeredyvel, mondhatnám szolgalmi jogunk volt a harmadik padsor három bal szélső helyéhez. A többiek java része ugyanígy, a szokott padszomszédaival ült. Colalto Bónissal és Czakó Palival, a kevés szavú Jaks Kálmán mindig a szüntelen-locsogó Zsoldos mellett, Inkey a kis Laczkovicssal. Drágh oda ült, ahova akart; hagyták; neki mindegy volt mindenki; az egy Medvén kívül. (Medve maradt neki ellenfélnek, barátnak.) Nekünk is mindegy volt Drágh. (Az egy Medvét kivéve, akinek maradt barátnak-ellenfélnek.)

A B osztály tanterme mindig közvetlenül a miénk mellett volt, de soha nem jártunk át egymáshoz. Ez így maradt négy éven át, A osztályos nem tette be a lábát a B osztályba és ők se mihozzánk. Semmi ellenségesség nem volt ebben. Inkább mint két szomszédvár, tiszteletben tartottuk egymás mezsgyéit. Közülük nem eggyel külön megbarátkoztunk, Szokolayval, Montághgal, a zongorista Kienaszttal, s persze Hilberttel. Szokolaynak mindig volt vágott dohánya, s szívesen sodort neked egy cigarettát, de a tantermükbe nem léptünk be akkor sem, csak az ajtajából integettünk neki. Megsodorta, kihozta neked a folyosóra. Teljesen rendben volt így.

Itt átsétálhattunk volna egymáshoz, ha nincs ez a kimondatlan várhatár-megegyezés köztünk. Fent a hálótermeinknél csak a negyedévesek sétálhattak, mi nem. Nem sokat fogjuk látni a B osztálybelieket. Nem baj, rendben volt. Kibírjuk nélkülük. Az igazság az, hogy nekik se fájt a szívük utánunk. Senkinek nem fájt senki után, az elsőéves félszázadunkban, csak talán az egy Medve Gáboré.

Mielőtt meghasadt volna Lexi után, szerencsére idejében segítségünkre jött (a maga módján) Szabó Józsi vasgolyója.

Medvének sok beszélőnivalója lett volna Hilbert Kornéllal. Legjobban az fürta az oldalát, hogyan lehet triplás, eminens tanuló. A színjelességhez már eleve rosszfajta jellem kellett. A tudásod önmagában nem elég - még az egyetemen sem. Buzgalmat, komolyságot is kell mutatni hozzá a tanárok előtt: illő beleilleszkedést a társadalmuk fennálló erkölcsi és szellemi rendjébe - olyan megkívánt „gutgesinnt” gondolkozásmódot, amelyet független, önálló lelki berendezéssel az ember befogadni? - még tudomásul venni sem képes. Lexi a három-stráf-három-gombjával együtt sem látszott a társadalom túlságosan gutgesinnt támaszának.

Rejtély. Az első és a második emeleti folyosón legfeljebb messziről láthatták egymást. A földszinti két étteremben ugyanígy. Reggeli után sorakoztak kint a századok, s ha odakiálthatt volna neki: „Hilbert!”, azt sem tudta volna megmondani, hogy mit akar; és restellte volna; még alig ismerték egymást. De a folyosó északi kanyarulatában itt volt egy kantin, a kis borbélyműhely és a negyedévesek társalgója között (ahonnét júniusi ittlétünkönkor zongoraszó szűrődött ki). A délelőtti egyórás kihallgatásszünetben mindig lejöttünk ide - rossz volt a reggeli és kevés, Medve az ebédeket és vacsorákat is leginkább otthagya, éhen maradtunk -, s kaphattál a kis falatozó boltocskában (pénzért) szalonnát, parizert, joghurtot, vaját, sonkát, sajtokat, málnaszörpöt. Kaphattál szegetlen kerek félkilós cipót, amit kézzel törve, vagy egy fél csomag vajjal, vagy egy kis Stauffer-sajttal, én is az utolsó morzsáig megettem. Friss, ropogós, igazi kenyér volt (nullás lisztből, rozsliszt lángjával dagasztva, sütötte a budai pék). Jó kenőmájast is tartott mindig a kantinosné, hogy el ne felejtsem.

((Egy tábla mogyorós csokoládét? Portugál szardíniát? - Hogy adja? Kösz! - „Tudja, ők nem szeretik” - magyarázta Zsoldos a kisegítő kantinoslánynak - akit állítólag fel lehetett vinni a hálóterembe. (Nem lehetett.) - Egyelőre Zsoldos sem szerette a csokoládét. „Majd nemsokára táborszernagyok leszünk, tudja Katica, akkor.” - Van kvargli. (Két fillér párja.) Jöhet.))

Be kellett osztani a pénzünket, nem volt sok. Hilbertnek úgy látszik, még ennyi sem. Nem járt a kantinba. ((Medve, gondolom, szívesen felezett volna vele egy cipót, kvarglival.))

A katonaiskolákba főképp árva fiúkat, s legelőbb hadiárvaakat vettek fel. Hilbert Kornél édesapja hivatásos tengerész volt, s mint tényleges fregattkapitány esett el a háborúban. Polában is laktak egy ideig, amíg élt a kapitány, aztán megint Marosvásárhelyt, a családi udvarházukban; szép patrícius kúria volt, de földszintes épület. A szoba az emeleten, amit elkezdett egyszer mondani, se itt nem volt, se ott. Budapesten? 19-ben az idegen megszállás elől menekülniük kellett Vásárhelyről anyjával. Mindenük odaveszett, és az asszony 21-ben meghalt. Így került Lexi 22-ben a katonai alreálba. Mint teljesen államköltséges, hadiárva, egészen árva, vagyon-talan, erdélyi menekült, nem kellett jeles tanulónak lennie - akkor se igen dobták volna ki, ha végigbukdácsolja az éveket. Dehát Lexi mindettől függetlenül nem volt egy bukácsolófajta ember: a három stráffjának a rejtélye nem ebből állt. S hogy nem volt zsebpénze kantinra, ezt akkor még rosszul tudtuk. Volt.

Volt, csak ült rajta. Mint nálunk Drágh Gedeon. Nem zsugoriságból, csak érdektelenségből. S ahogy Drágh nálunk bankárja lett Medvének (nekem is), Lexi a B osztálynak volt az: mindig lehetett gyorskölcsönt kérni tőlük.

A negyedik délelőtt mégis megjelent Hilbert a kantinban. Vett egy Gillette önborotvapengét, egy skatulya hármass cigarettahülznit és egy-egy csomag Hercegovina és Finomtörök dohányt. Mindenféle egyebet is árultak: cipőkrém, fogpasztát, levélpapírt, borotvaszappant. A dohányzás meg volt engedve a negyedéveseknek; nekünk persze nem. Azt mondja Rodriguez, aki az alreálbeli éveikből ismerte őt: „A Rotbart sokkal olcsóbb, Lexi” - „Igen? És van olyan jó, mint a Gillette?” - „Nincs!” - felelte Gejza nevetve - „Azért ajánlgatom, hogy ne hogy azt vedd! Végül még drágább is, mert a Gillette annyival tovább tart...” Lexi is nevetett: „Kösz”, és kifurakodott a helyiségből. Medve csak később tudott lejönni; kihallgatásra volt rendelve, vagy szolgálatot vett át aznap éppen; ez rendszerint elhúzódott. Pech. Hát egye fene. Majd. (Amit a fejébe vett, soha nem adta fel.) Estére a Lexivel való balszerencse-sorozata nagyot fordult.

Takarodó előtt a 8-as hálóban Szentirmay ágyánál megint a Sportkör nagyvezérkara tanácskozott, s egyszerre feláll közülük Viczián Albin és Szeredyt keresi.

- Hol az a súlylökő?

Dani a mosdóból jött be, félmeztelenül, s mindjárt felém intett, hogy az enyém az a súly, nem az övé.

Viczián felém fordult, aztán azt mondja:

- Jó, mindegy. Írják össze nekem a négy-öt legjobb súlydobójukat!

Tízcsapatversenyek voltak kiírva októberre a nálunk magasabb tizenöt-tizenhat éves korosztálynak. Egyelőre persze csak a másod- és harmadévesekből válogattak. Nem volt tíz elég jó emberük: Viczián velünk akar próbálkozni. Értettünk mindent rögtön - de még hogy!

- És a B osztályukból is - tette hozzá Szentirmay -, kettőt-hármat. Ha van nekik. Olyan nyolcméteres dobók kellenének. Járjanak utána, Medve.

Utánajártunk. Elég gyorsan. Nyolc-tíz perc múlva kész volt a listánk s átadtuk nekik. Rodriguez közben kihívatta Szokolay Pétert, Montághot és Hilbertet a hálótermükből. Medvének feljegyzései, megkezdett kockásfüzete tele volt atlétikai rangsorainkkal, és az ő házi-bajnokságuk eredményeit is tudtuk. Gejza intett, hogy stimmel. Másnap reggel az étteremben felolvasta a zászlóaljügyeletes a hét elsőéves nevét. „Reggeli után csatlakoznak a Sportkör-

különítményhez! Gyülekező a Hentzi-talpnál. Végeztem!” Semmi „Sorakozó a folyosón” - aki gyülekezik, az nem sorakozik. Az sétál, oszlojban, át a vesztibülön, ki a főkapun, lépcsőn le, futópályát megkerülve, a szobortalapzat felé. Medve szaladt és most már bátran kiabált utánuk: „Hilbert! Hilbert!” - Lexi felvont szemöldökkel nézett rá: „Dehát én nem vagyok súlydobó, Medve!” - Dehogynem! - „Távolugrás is lesz, meg tízszer-százás staféta - mondta Rodriguez. - Valamelyikbe beleférünk, Lexi, veled együtt.” - Mint mindig, Gejzának lett igaza. Végül mind a heten bekerültünk egyik vagy másik számban a csapatba. Medve mind a háromban. Bánta is ő; reggelente csukló helyett, aztán kedden és szombaton a délutáni „újonckiképzés” helyett is együtt lehetett a tréningeken Hilbert Kornéllal.

A kiemelkedő eredmények az atlétikában azért kellettek neki, hogy hagyják őt békében verset írni. - (S amíg összehoz 4-4-3-3 rímelő sorral egy szonettet, ehhez nyugalom és sok idő kellett - hosszú elmerengés, tunya ábrándozás, belemerült (bizonytalan) végiggondolása a dolgoknak. Hamar megrugdosták volna - „Mi van? Mit álmodozol, öcskös? Gyerünk, kaszálni, kapálni!” -, ha nem erősebb náluk.) A költészethez leegyszerűbb testi erővel rendelkezni.

Ezek a boldog reggeleken mégsem ez volt a döntő, nem ez határozta meg nekem se a kietlen földszinti folyosó megváltozott arculatát, hanem Lexi.

Hilbert Kornél olyasmi volt, amit jó nézni. Jó reggeli után, a vesztibülben, a pályán, ahol megver százon, vagy megvered súlylökésben, de jó akár reggeli előtt, éhgyomorral is. Kialvatlanul, mikor még semmi humorosat nem látsz a világban, Lexi nevetésre ingerel - hogy hogy kerül ez ide a kék szemű szőkeségével. Fel lehet írni belőle egy evőkanállal étkezés előtt és étkezés után is (az egy szuszra lehadart imák harsány Ámenjéhez). Levi valahogy hibátlan dolog volt: nagy-nagy ritkasága a világnak. Ezen csak nevetni lehetett: Nézd már, hát ez sikerült! És unalmas dolog volt: nem tudtam persze lerajzolni, lefesteni. Nem az arcvonásai szépsége miatt - a hibátlanság miatt, amivel a Teremtés elpancsolta (és ellopta az orrom elől) a festményt. Lexi nem festenivaló volt: jó néznivaló volt a földszinti folyosón.

Medve mindig szaladt, iparkodott a vesztibül felé induló Lexiék utolérni. Szedte le a sapkáját, futócipőit a fogasról, és „Hilbert!”, futott, hogy a rövid folyosószakaszt is együtt tegyék meg. Aztán, a hibernálás helyett már csak „Hé! Lexi! Hé!” Hátranéztek, lassítottak, Lexi meg is állt. Nem sokat mosolygott, hűvös gyerek volt, de nem hideg, se nem durva lelkű, mint Tóth Tibor. Szőkén lazán nyitott szájjal, megállt Medvének, megvárta. Volt benne egy kicsi melegség: nem sok, de volt; takarékosan osztogatta. S Medve szerint Hilbert melegségének ez a kevés volta mentette meg az egész napját - nem csupán a földszinti folyosó reggeli arculatát.

Ez igaz. Melegségből a kevés lehet több, mint a sok. Van így. Bajor Zoli halála után, 1972-ben, kaptam egy levelet az élettársától. „Meg kell írnom magának, kedves Bébé.” Az öngyilkossága előtti napokban Zoli teljes letargiában élt, alig szólalt meg, Magda is tehetetlen volt vele. Az egyik délelőtt mentek át valahol a Champs Élysées forgatagában, amikor Zoli hirtelen megragadta a karját és rohanni kezdett vele. Át az autók közt, mint az örült. Mi az? „A Bébé! Nézze, ott megy!” Párizsban éltek, mindketten tudták, hogy én nem lehetek az, akit Zoli meglátott - otthon vagyok, messze. Utolérték az idegent, aki egy kicsit hasonlított rám - és nem volt baj Bajornak, hogy csalódott. „Teljesen felderült, egész napjókédvű maradt” - írta az asszony -, „attól, hogy egy járókelőről azt hitte pár percig, hogy maga az. Ez volt az utolsó tiszta, jó napja.” - Istenem, gondoltam. Istenem. Én rajtam hatvanévesen, se előbb, nem volt túl sok vigasztaló néznivaló. Így hát a kicsiny melegségeiddel kellene talán bőkezűbben bánnod, Bébé, ha ilyesmivel meg lehet menteni a távolból egy szent, link, tökéletesen tiszta lelkű atyádfiának egyetlen napját is.

Párizshoz, Bajor Zolihoz, túl sok minden tartozik, és ez mind 56 után volt: külön regény kellene hozzá, nem is csak egy. Hol tartunk? Októberben, harminc évvel 56 előtt. Még bőven gyáva csürhe vagyunk, emberiség, a kicsinyke melegségekkel csínján kell bánnunk. És a durvalelkűség teljes mellőzéséről sem lehet szó.

A tréningek alatt annyit beszélgettünk, amennyi jólesett. De egy egész nap hosszú idő, s kétlem, hogy a hátralévő részében minden bajt-rosszat feledtetni tudott Medvével Lexi pusztá gondolata. Velem nem. Persze ő már belefogott Hilbert világnézetének folytatólagos forradalmasításába, és ez váratlanul nem bizonyult teljesen falra hányt borsónak. S talán a kezdeti sikerét, Lexi nem várt gyors megértését, tudta tovább hordozni magában Medve egészen estig. A fáradozása, módszeresen lerombolni Hilbertben minden konstruktív, erényes, épületes eszmét, fontosabb volt a kisebb-nagyobb komizságoknál, ami a tiszték, tanárok részéről érte az embert. Ezekkel együtt ki lehetett bírni takarodóig. (Még Ernst főhadnagyot és az embergyűlölő Bokor őrnagy urat is.) Aztán ébresztő, reggeli, ima - itt nem vontatott kántáló hangon mondtuk, ahogy az alreálban, hanem pár másodperc alatt egy szuszra ledaráltuk - (vagyis inkább két szuszra: „Akiéttatata - Annaknevlegy-ámen”). Medve ezt fontos vívmánynak tartotta - és rohant ki, a folyosón lekapkodta a fogasról a sapkáját, a fűzőzsinórjaival összekötött futócipőit (kaptunk egy pár kincstárit). „Hé, Lexi!”, kiabált utánuk, s Lexi megállt, megvárta.

A súlylökés jól ment, egyéni rekordot dobott mindenki (ötkilóssal, s a korosztályunkban négy hónap alatt mindenképpen javul az ember), de a harmadik reggel bedobtak mindnyájunkat a négyszáz méteres próbafutamokba. A nagy Kegyeleti-stafétához válogattak a négyszázask triálokkal. Nem mintha számításba jöttünk volna mi, elsőévesek, hanem mert a négyszázask voltak az alapjai mindennek. Hármásával indították Szentirmayék ezeket a reggeli köröket, és mindenkinek mérték az idejét, nekünk is. Medve jó százask volt, először futott most négyszázask. Belevágatott, a túlsó egyenesben még növelte az előnyét, a második kanyarban utolérték, elfogyott minden ereje, de nem akarta hagyni magát, győzni szeretett. Nem maradt levegője, s a Hentzi-talpnál úgy sétált el mellette Rodriguez és Szoboszlai, hogy szinte sajnálkozva. 76,8.

- Nem olyan rossz! - valaki megfogta a vállát.

Medve még nehezen tért magához a célegyenesbeli fulladásos halál érzéséből. Kár volt erre egy stoppert pazarolni, gondolta, a toronyóra mutatójáról is le lehetett volna olvasni ezt a másfél perc-félét. Biztos, hogy kilökik majd a tréningekből. Joggal. Az émelygése, szédülése pár perc alatt elmúlt. A 76,8 iszonyú rossz, gondolta. Nem vette észre, hogy ezen rajta kívül senki sem volt kétségbeesve. Nem mondtak semmit. Gyerünk, nem volt sok idő reggelente, indították a következő futamot. Rodriguez volt, aki megfogta a vállát:

- Nem olyan rossz!

Ezt a három szót Gejza úgy tudta mondani a higgadt, biztos megfontoltságával, hogy Medve egyszerűen, minden további nélkül elhitte. (Iszonyú rossz négyszázask idő volt.)

Rodriguez a hozzánk hasonlóságával tartozott közénk, csak mindig lassabb, nyugodtabb ember volt, ahogy Szeredy Dani is. Medve azt is szerette Rodriguezben, amivel elütött az ő izgágaságától. A tanteremben egyszer reggel összefutottak úgy, hogy mindketten zsávolyzubbonyban voltak, mikor a század már posztóruhában, s ezen nevetve összeölelkeztek.

- Similis simili gaudet! - mondta tudományosan Kralovánszky Andor. Minthogy rá senki sem volt kíváncsi, Bónis Feri egyből ledöfte:

- Hacsak nem elektronok...

Medvét Hilbert Kornél a teljesen másféleségével vonzotta. Bele kellett esni, mint egy negatív elektronnak egy pozitívba. Vonzotta, izgatta a fiú szőke, kék szemű, színjeles, kicsit szigorú komolysága, amilyen ő, Medve, soha nem lehet, tudta. Lexi soha nem magyarázkodott, nem mentegetődzött. Még az egyenruhája, cipője, sapkája is másképp állt rajta; jól ápoltan, kikéfelve, pucolva. Drágh Gedeon a maga hasonlóan nem-magyarázkodó osztályelsői szigorú világába beengedte Medvét, fenntartással, de szinte egyetlen barátjának. De Drágh barna volt, csukott szájú, erős állú, mint Medve. Hilbert pedig a laza szőke félmosolyával, a gondtalanul kék szemével, távoli viking hajós, mint aki soha át sem ment megalázásokon, gyalázatokon. Beveszi-e őt Hilbert Kornél ebbe a messze, északi, viking világába? Ahol neki semmi keresnivalója nincs.

Én fordítva láttam ezt az ő elektron-helyzetüket. Úgy néztem, hogy inkább a Lexi negatívságának kellett volna beleesni Medve pozitívságába. Lehet, hogy ez is történt igazán. S én Hilbert vikingségét is óvatosabban fogadtam, mint Medve. Colalto hozott nekem 73 nyarán egy régi alreálkorabeli csoportfényképet, amin Kovách Garibaldi is rajta volt. Néhány akkori tisztünk ülte körül. Kell-e nekem? Kell, kell. Kösz. Nézegetem az arcokat, no jó, no jó... csak az egy Menotti századost ismertem fel. A többit Colalto se. Nézem még egyszer: jó, kösz, öregem, mégsem kell. Nem tudom, miért. Nevetett, visszavette, hogy valamelyik arc miatt nem kell az embernek az egész fénykép (neki se). 25-26-ban kaptunk egy új kiképzőtisztet, egy szőke, kék szemű főhadnagyot. (Hogy is hívták?) Amikor megláttam a megnyerő, lágy, tiszta, világos tónusú arcát, megörültem neki. Elsietve. Éppolyan unott részvétlenséggel csuklóztatta meg a századot, vagy hosszabbította meg a gyakorlatot és vette el teljes lelki nyugalommal az egész uzsonnaszünetünket ugyanúgy, ahogy a többiek. Colaltónak eszébe jutott a neve: Fröhlichnek hívták. Ronda gennyes kincstári alak volt. Attól fogva én a megnyerő viking ábrázatokat sűrű gyanakvással néztem, Lexiét? Lexiét nem... Vele Medve nyert. Lexiben nyoma sem volt a (Fröhlich-féle) rejtett kincstáriságnak, s ez rögtön megmutatkozott - a némiképp A osztály-szerű magatartásában, viselkedésében, még szóhasználatában is -, rögtön, és nekünk félreérthetetlenül. Az én óvatos gyanakvásomnak ideje sem volt gyökeret verni. Medvének mégis maradt Lexi a neki elérhetetlen távoli viking világában. Büszke, bátor, elegáns, harcos hajós nép, gondolta, mit is keresne ő ott, gyáva, magyarázkodó, begyulladt tróger, aki csupa vereség mindenütt?

És ez a 76,8. Holtbiztos, hogy kiteszik a tréningekről. Az első négyszázas próbafutam után máris. Hilbertre elég ránézni: csupa győzelem mindenütt, soha megfélemlítve, ahogy ő.

Nem dobták ki. Semmit se mondtak. Sőt, másnap újra a négyszázas triálhoz hívták. Bizonytalanul ácsorgott, rá kellett szólani. Maga Szentirmay intett neki: „No! Gyerünk, Medve, starthoz!” - Incze Bálint, az ezerötszáz, vágta hátba: „Ne kezdjél száguldani. Ez nem kétszáz.”

Valamivel jobb időt ért el, beírták - mindent beírtak a listájukba -, de megint utolsó lett Rodriguez és Hilbert mögött (aki Szoboszlay helyett került a futamukba). Megint kifulladásra ért célba. Leült a fűbe. Úgy rémlett, hogy valaki leült melléje és megfogta a csuklóját az ütőerén. Aztán eleresztette és mondott valamit. (A harmadéves Noszek Feri volt, intézeti rekordokat tartott négyszázon és nyolcszázon, és azt mondta: „Oszd be magadnak a távot, Gábor. A négyszázat a világbajnokok sem tudják végigsprintelni” - mondta, mint egyik futó a másiknak. Akár rekordokat dönt meg az egyik és alig bír bevánszorogni a célba a másik.)

A harmadik - vagy negyedik - még mindig rossz négyszáza után azt mondja neki Szentirmay, ő is tegezve: „Téged filmre kéne venni, Medve - mondja nevetve -, tanítani, hogy hogy nem kell futni!” - Furcsa módon, ettől (a futóstílusára nem túl hízelgő elméncségtől) Medve hihetetlenül felderült.

Hagyján, hogy naponta bejegyzik, számon tartják az eddigi nevetséges eredményeit; vezetniük kellett egy összesített „munkastatisztikát”. De úgy látszik, a nagyok figyelték, számon tartották őt magát is. ((Medve jobban érdekelte őket Hilbertnél. Ahogy Noszek, Szentirmay Ádám, mind látták a mozgásán, hogy igazi futó, igazi versenyző. És aztán ismerték az ezzel járó mindenféle meggyötörtetést - a kinkeserves célba vánszorgásokat, a szúrást, légszomjat, a fulladozva le-nem-állást -, ismerték jól Medve szörnyű rossz négyszázainak a lelkivilágát; ehhez közük volt, a stopperórának csak a munkastatisztika-lajstromaikhoz.))

Medve ezentúl lassabban kezdett, de nem lazábban, hanem szinte csak megfontoltságból. Mire lement keservesen hetven alá, s lassan a perc közelébe, mire kezdte volna kiismerni a távot, Vicziánék áttértek velünk a száz méterre.

Minden ilyen áttérést, időbeosztást, majdnem módszeresen úgy rendeztek, hogy nekünk lehetőleg rossz legyen. Medve nem bánta a négyszázat és vígan röhécselt: „Höhöhö, hát ha azt hiszik, hogy ezzel kitoltak velem?” - Azonban nem hitték azt. Jobban tudták, mint ő maga, hogy született száz-as-kétszáz-as. Hilbert is, Medve is kellett nekik a tízszer száz-as staféta. És itt, ebbe a keretbe nem fértek be kitolások egymással. Medve érezte talán, de még nem tudta, vagy nem merte elhinni, hogy itt, futók, igazi atléták közt olyasfajta tiszta összetartozás-érzés van bennük egymás iránt, mint a testvérek közt: ilyen típusú: lehet, hogy szereted a bátyádat, öcsédet, lehet, hogy nem szereted, lehet, hogy megvered, lehet, hogy kikapsz tőle - ez más kérdés; nem kérdés azonban, soha nem kérdés, hogy testvérek vagytok.

Ebbe az összetartozásba bevettek, befogadtak minket. A szőke, kék szemű, csupa győzelem Szentirmay Ádám eléggé viking volt ahhoz, Lexivel együtt, hogy azt érezhesd, büszke, bátor, harcos viking különítmény ez a Sportkör-különítmény, és mostantól fogva közéjük tartozol te is.

Százon - Medve rögtön kikapott Lexitől. A startnál lemaradt egy kilométerrel és nem tudta behozni. Másnap igen. Itt, az egyenesben, Szentirmayék négyes és ötös futamokat tudtak rendezni; más-más felsőbb éves ellenfeleket raktak be hozzájuk, de azokat mindig lehagyták. Hol Medve lett első és Lexi második, a nyakán, hol fordítva. Egymást szorongatták, javuló száz-as-időikkel. Aztán kétszázon ugyanígy, két jó viking.

Dürmeyer százados, „Gusztí”, bent lakott az egyik melléképületben, ahol néhány tiszti lakás volt, s a reggeli tréningeken most már ő is mindig megjelent. Sőt, gyakran Orlovsky is, a lilára borotvált képű százados, agglegény, aki szintén a tiszti pavilonban lakott. Fel-felbukkant a súlydobó körnél vagy a futópálya célszalagjánál, fontoskodni, mintha értene hozzá. Megdicsérte Medve (rossz) futóstílusát, ha távolban Rodriguez belépett egy nagy ugrásánál, csóválgatta a fejét, „Fiacskám, fiacskám!”, és le akarta azért méretni. Ami persze nem létezik. (Dürmeyer intett, s elgereblyéztük.) Szentirmayék se látták szívesen Orlovsky belebeszélését. Medve nem bánta. Épp neki lehetett volna utálni Orlovskyt a sok hozzá nem értő nagyképűsködésével, de nem utálta. Vállat vont, nevette. Ilyen. A százados úr ilyen.

((Tény, hogy Orlovsky százados ártalmatlan volt és számunkra veszélytelen. Csak azzal vált egy kicsit fenyegetővé, hogy Adyt olvasta, mint évekkel később kiderült; s még Baudelaire-verseket és Tóth Árpád-sorokat is tudott idézni. Saját verset - ami félős volt, hogy majd felolvassa Medvének - végül is nem írt.))

Medvét egyszer felelősségre vontam a tanteremben. Hirtelen rájöttem valamire. Mellettem ült, hátulról a második padsorban. Itt nem „tanszerládáink” voltak, külön kis asztalkák, hanem hosszú padok, jó mély öblös fiókokkal. Medve az osztálysportkör naplóját vezette. Irkálta naponta, külön lajstromokat is. Már tele volt a fiókja cédulákkal, jegyzetekkel, megkezdett

füzetekkel - az én két Nemzeti Sport-évkönyvemmel, félig már kisajátította őket, ezen nem vesztünk össze, de amikor a pasztellkrétáimból kért gyorsan egy pirosat, azon majdnem. Elefes! Na, Bébé, add már! Pirosat nem. És úgysem fog a füzetlapon, te hólyag! Végül kapott egy szürkéslilát. Nem fogott neki. Kihúztam a fiókját, a hasával hátrálnia kellett, és kikotortam hátulról a vörös ceruzáját, mert elfelejtette, hogy van ott neki egy. Egy tavalyi Nyugat-példánya is volt, egy hosszú Wilde Oszkár-verssel, a Szfinksről - kinek hosszú haja kilenc araszt, és sárga, mint az a topáz, mit félve csempész, s tétováz - eladni a jó kurd paraszt. Volt benne Nílus, Egyiptom, Isis és Oziris, Astarót galambja, sakál, kékmajom, Théba kapuja, és egy sajtóhiba is. De most visszatolta fiókját, és körmölte tovább az eredménylistáit, 848 cm, 59,9 mp (súly, 770 810 901, ehhez kellett a piros aláhúzás). Abban igaza volt, hogy szerette ezeket a számokat, nemcsak mert nemigen lehetett hazudni velük, hanem kiderült, hogy az embernek könnyebb lenyelni a vereséget így áttéve centiméterekre és másodpercekre. (Fura, de a konkrétságuk elvonatkoztatja őket a konkrét, kézzelfogható valóságtól.) Ebben is szerettem a számokat. De hirtelen rájöttem valamire.

- Te! Medve! - Már nem figyelt, visszamerült a listáiba. (Pláne, gondoltam, mióta ő tartja az évfolyamrekordokat már öt számban is.) Megráztam a vállát, „Medve!” - Felnézett.

- Medve! Te szereted az embereket!

- Én? Hülye vagy? - nézett rám. Hogy mi ütött belém.

Nem Lexire gondoltam, ezt tudta. Nem is Rodriguezzre. Gézával jól jártunk nagyon. Nem is lehetett vele mást csinálni, mint megszeretni, elismerem.

- A többivel se, már mondtam egyszer, Bébé. Ez a nagy trükk, így lehet ártalmatlanná tenni őket...

- Hát erre az állatra rá fogsz fizetni.

Ez nem tetszett neki. Értette. Joneszko százados úrról volt szó, és tudta, hogy igazam van. Most nagy barátságban voltak - ámbár nem ez a szó rá, mondjuk: kölcsönös óvatos seggnyalásban voltak (sportkörügyletekben) - aztán rá is fizetett Medve, alaposan.

- A Montágh Ali rendes gyerek - mondta. Tény, a vastag nyakú, ijesztő külsejű Montágh szíves, mindenben segítő barátunk bizonyult.

- Szokolay is - szólt közbe Szeredy.

Szokolay? Hát ő már annak is látszott. Jó volt négyszázon, távolugrásban a harmadik, Rodriguez és Medve mögött. Montágh súlydobásban negyedik, mögöttünk: így könnyű a jóindulat irántuk, gondoltam, ha megverjük őket - s ha elfogadják, hogy nálunk van a döntő szó. Mert elfogadták. De Medve a rideg szolgálatvezetőnk, Mórítz Zoltánt is védte.

Medve mindvégig, négy évig, számolt ezzel magában; hogy milyen óriási és igazságtalan előny volt neki a gyors lába. Már 28 őszén bajnok volt százon, kétszázon, kint is, bent is, az alsóbb évek úgy néztek rá, ahogy mi Szentirmayra, az iskola sztárja lett, primadonna, ahogy akkor mondták. Tudta, hogy óriási véletlen szerencse. 26-ban ilyen véletlen szerencse volt nekünk Rodriguez Gejza is: égből pottyant támogatás, megerősítés; az A osztályon belül is hozzánk tartozott azonnal: mintha végigcsinálta és túlélte volna a mi határszéli éveinket. Pedig az ő alreáliskolájuk, Lexitől apránként megtudta az ember, több fokkal volt elviselhetőbb, mint a miénk. (Hilbert Kornél hiába volt okos, a kifejezőkészsége vetekedett Szentirmayéval. Milyen volt? „Hát, rossz volt.” Azután, „Igen”, „Nem” - barkochbázni kellett vele, amiből - a perrendtartás szerinti „irányított kérdések”-ből - kevés igazság sült ki. Hanem végül is abból,

ahogy az itteni életet nézték - nem sokkal jobbnak az alreálbelinél, holott nekünk mennyország volt -, kiszámíthattuk a különbséget.

Medve különösebb lelkifurdalás nélkül elfogadta a primadonnaságot. Tulajdonképpen már az alreál végén. Csak én tudtam, hogy eldöntötte, visszafizeti majd azzal, hogy verseket ír nekik. Csak nekem mutatta meg, ha új verset írt, senki másnak. Nem tartotta a fiókjában, eldugta valahol a hálóteremben, és meg kellett mondanom becsületesen, ha nem tetszett. „Rossz?” Pont az én véleményem kell neki? Mit csináljak? „Rossz” - mondom. Megkönnyebbült. Felderült. „Kösz, Bébé!” - és darabokra tépte a füzetlapot.

Hátha nincs is igazi tehetsége? - gondoltam. (Pedig tavalay volt...)

- Nem lehet mindenki költő - mondom.

Váratlanul erre felcsattant:

- Miért ne lehetne?

- Mindenki?

- Mindenki! Valaha biztosan azt mondták: Nem járhat mindenki két lábon! Aztán mégis járunk!

Hát? Ezt is elsiettük, mondta egyszer az embertani szakértőm, a két lábra állást. ((Ereszkedjünk vissza négykézlábra, Veruska?, kérdeztem. Hát, azt mondja, a gerincoszlopunknak talán még mindig jobb volna!))

A terv az, hogy mindenki költő legyen. A világnak nincs más lehetősége, Bébé. A vak is látja, semmi más. Nem kell elsietni, de nem fontos, hogy ügyeljünk rá, mert ezt nem is lehet elsietni. Ilyen a dolgok berendezése: a rossz vers hamis, a költészet azon nyomban kilöki magából, úgyhogy soha nem teheti tönkre a hátgerincedet. - (Nevettem. A világnak csak egy lehetősége van - mondom -, hogy mindenki legyen festő. Medve is nevetett: Jó, legyenek szobafestők, elfogadom: de te, spanyol festő, egy бүдös vasat se érsz, tudod, ha nem vagy hozzá költő. - Tudom.)

Hilbert költővé képzését nehéz lett volna elsietni. Medve épp tele volt Ady Endrével; sok versét tudta. A neki szívbe markoló magyar sors- és Isten-költemények leperegtek Lexiről. Megpróbálta hát legalább felháborítani őt Ady legkomiszabb, kegyetlen szerelmes verseivel; hiába, lepergett róla ez is. Nem háborodott fel. Értette, tudomásul vette, ahogy amazokat. „A Jóisten áldjon meg, soha nem mondogattak neked valami verset, rigmust, a dajkád, pici korodban, Lexi? Amire körbetáncoltatok. Erdő mellett nem jó lakni, Mert sok fát kell hasogatni.” - Nem, nem emlékszik. - „Tizenhárom ölet, meg egy felet, Öleljen meg engem, aki szeret?” - Nem. - „Valami mondókára, amit anyád duruzsolt altatónak, vagy kiszámolóra, Antan-ténusz, Lánc-lánc-eszterlánc, Bújj, bújj, zöld-ág: nem emlékszel? Nem maradt meg a füledben semmi a világon?” - De. Egy. Volt egy. - „Vers?” - Talán vers: nem tudom: te meg tudnád mondani, Medve. - „No halljuk!” - Szeretem én magát nagyon, Mert fekete szeme vagyom!

Ahogy ezt Hilbert kissé hadarva, nem is jól érthetően, szinte csak felmondta, mint egy leckét: nem hangzott túl szívbe markoló költeménynek. Medve mégis, a szint tisztázni akarta:

- Fekete?

- Fekete.

Jól értettük, fekete. És, szeme vagyom.

(Egy szoba az emeleten)

Medve dajkája, Veronika, megvett egy kicsi házat-földet a falujában, mert pártában maradt ugyan, de más szemmel nézik Szentandrásan azt, „akinek háza vagy”. Meg egy lánccsúszó földje hozzá. Amúgy sem lett volna semmi restellnivaló a hajadon voltán: várta vissza hadifogságból, akivel jegyben járt, a földijét; hiába várta, most már nyolcadik éve hiába, nem jött. Lett volna egy új kőrője, ha félszemű is, derék magyar. Az egy hold föld, tanyaház, kút, istálló nagyon jó alkalmi vétel volt, Medve anyja beszélte rá, aki Veron megvakarított pénzét is kezelte: nem hagyta őt hadikölcsönt jegyezni, se bankba tenni, ezüst kétkoronásokban őrizte és az óriási pénzromlást nagyjából átvészelték vele. Medvének is volt otthon dugaszban régi ezüstpénze: az egykoronásért most tízezer papírkoronát adtak. Nagy baj lett volna neki, ha Veron visszamegy a falujába. Bianka sem volt meg, nagymama.

Aztán Veronika mégis maradt. Tudta, hogy összetartoznak; soha nem sértette meg Medvét, csak egyszer, a lépcsőházban lefelé menet. „Hát hogy lép?” - megállt vele. Medve csak egy-egy lépcsőfokot lépett mindig, jobb lábbal, és utánahúzta a balt. Hogy lép? Hát ahogy mindenki, meg volt róla győződve. Megsértődött. Veron megmutatta, hogy kell átlépni a fokokat rendesen. Jó, de az ő módszerével is leérték volna a földszintre előbb-utóbb, gondolta Medve, kár volt ilyesmi miatt megsérteni a másikat. Ezt soha el nem felejtette. (Ilyen vagy, ember, mondta nekem; járni még nem tanultál meg, sértődést örökre megjegyezni már tudsz.) Veronikájáról már az alreál előtt eldöntötte, hogy soha nem fogja cserbenhagyni. Beleszámítva, hogy az élet véletlenségei hozhatják az embert olyan helyzetbe, hogy kénytelen lesz elhagyni, elárulni az anyját, barátját, szerelmesét: azt az egyet biztosan tudja, hogy Veronikának mindig megmenti majd az életét, ebben nem fogja őt soha megakadályozni a világ, ha a feje tetejére áll, akkor sem.

Hogy ezt az egyvalakijét megvédi, nem hagyja veszni, végül is nem volt alaptalan, délibábos terve Medvének. Nem járt vele a fellegekben, mint sok mással. Mégis, ezt az elgondolását, pont ezt az egyet, nem sikerült megvalósítania. 1952-53-ban nem tudta megmenteni Veronika életét. Nem tudta. Pedig csupán a világ állt a feje tetejére. ((És ez nem volt mentség Medve számára. Beállhatott volna már előbb, könnyűszerrel, a meghunyaszkodó gyáva csürhébe akár miniszternek, főembernek, aki autót tud szerezni, be tudja vitetni a dajkáját megoperáltatni a jászberényi kórházba Szentandrásról, hátha csak gyomorfekélye volt és megmentik: inkább a barátait, a becsületét, a hazáját kellett volna elárulnia, mint Veronikát.))

((Inkább. Kerül amibe kerül, mindent összeszámolva és egybevetve, igenis ez lett volna a dolga. Felkészülni jó előre, és ha kell, mégoly mocskos áron, hogy legyen elegendő befolyása, pénze, világi hatalma megvédelmezni Veront, ha bármikor úgy fordul. Pontosan ezt tartalmazta az eredeti elgondolása. Nincs mentsége semmi, a saját lelki világát tagadta meg, csúfította el. Veron halála után Medve számolta, gyűjtötte tovább az adatokat, körülményeket, s végre egy mentsége kitudódott. Veron rajta volt a likvidálandók listáján, elhurcolták és megölték volna, a rákbetegség irgalmasan megelőzte csupán őket.))

((Ezt az értesülést Lexi szerezte Jászdózsán véletlenül - azaz nem véletlenül - a megyei párttitkártól és hozta Medvének Budára, a tudomására, hogy a magyar történelem ekként, talán költői vigasztalásul, részben felmenti őt Veronika halála ügyében. Jóllehet még nem lett mindenki költő. Ez lassabban ment.))

26-ban, egy reggeli tréning vége felé a Hentzi-talp lépcsőinél, ahol mindenki öltözködött, Szeredyvel felfigyeltünk valami miatt Medvére. „Véletlenül - magyarázta tovább Hilbertnek -, ez véletlenül egy marhajó vers; talán még a maga Észak-fok, titok, idegenség, lidérces messze fény lelke is befogadta, Fenség, nem?”

Isten tudja, gondoltam, Hilbert Kornél nem túlságosan viking-e Adyhoz? És Medvéhez is, ahogy néztük kettejüket.

Lexi hamarabb lett kész és állt felöltözve, elég tiszta cipőben az Észak-fok, titok, idegenség lelkéhez. Megint kikapott kétszázon; ettől ő teljes jogú szőke, kék szemű Fenség maradt. Medve még a pantallóját húzta, fel a fekete klottnadrágra, elegáns rendetlenséggel, a lépcsőn ülve, aztán az elég piszkos cipőjét - kissé borotvátlan lidérces messze fény. Ady őt lenyűgözte és a személyes életéhez tanult tőle dolgokat (úgy érezte, orvul). Hilbertet a költő se le nem nyűgözte, se királyságot nem kapott tőle; már volt neki.

Medve az alreál tornaóráinak infernójától a válogatott keretig hajmeresztő távolságot tett meg. A tornaterem életének megalázó, tüzes pokla volt. Nem tudott kötélén mászni, még rúdon se nagyon, rettegett a szerektől, korlát, ló, nyújtó, gyűrű, iszonyat, szégyellte szörnyűségesen, mert nem volt gyáva soha, se ügyetlen. A tornaoktató tiszthelyettes kipellengérezte, pojácát csinált belőle, de nélküle is kinevették, szinte leköpdöstük mindnyájan. Leköpdösött, megalázott rongy nyomorult volt; amilyen Hilbert akkor sem lett volna, ha rosszabb tornász még nála is. Innen jött fel Medve, micsoda mélységből micsoda magasságba, Hilbert mellé - aki a megvertség mélységeit soha nem ismerte, soha nem taposta, nem járt a bugyraiban. Ady Endre járt. ((A leköpdösése is tartott még, mi is tudtuk. Hét éve, hogy szép halott a rút hazában. Rossz kötélmászó lehetett.))

Ám Ady sorait csak idézte Medve a Hentzi-talp lépcsőjéről, cipőhúzás közben, a verset, a marha jót, Kölcsy Ferenc írta (Galánffy Jani nagybátyja). Volt egy Himnusz-vita a tanteremben, amilyen mindig van: Elefánt-oroszlán vita, melyik az erősebb, Pest vagy Buda vita, Széchenyi vagy Kossuth: és két pártra szakadt mindig az A osztály - csak Drágh nem foglalt állást, jellemzően, ha kiélesedett a kérdés (mindig kiélesedett) és persze a gennyes alak, Kralovánszky Andor se. A lengyel himnusz vagy a magyar a legszomorúbb? Ezek ketten úgy jöttek össze, hogy a lengyel himnuszt nemcsak zongorán, harmóniumon (Szeredy Dani gitáron) játszottuk, hanem menethez is lehetett énekelni, lépésütemben, mint az öreg bakanótákat. Szerettük énekelni - szomorú volt, akár a Kantinosné angyalom, a Kaposi kaszánya, a Söprök a pápai utcát, ahogy mind. Medve a vitában szélsőségesen kirohant: a magyar a világ legszebb himnusza és a legszomorúbb is. Most pedig azt magyarázta Lexinek, hogy utál vigyázzban verset hallgatni vagy énekelni, a kötelező tiszteletet adjuk meg a Himnusznak, a lelkünkben, rendben van, de hogy jön ő hozzá, hogy a konkrét két lábával kelljen vigyázzba állni ehhez?

„Hazaszeretet vezényszóra” - mondta Lexinek.

Itt minden vezényszóra ment, képletesen, ténylegesen. Medve nem szokott ilyen fölösleges bölcsességeket közölni: emiatt figyeltünk fel Szeredyvel. Mit akar ezzel? Valami mást.

Hilbert Kornélt próbálta megint piszkálni vele. Megbotránkoztatni, felháborodást kiváltani belőle - ami sohasem sikerült, Adyval sem. Most igen.

Lexi váratlanul védelmébe vette a Himnuszt. Egy verset.

„Ez mégiscsak a saját hazád szent himnusza, Medve.”

„Le van szarva a saját hazám!” - kiabálta Medve elégedetten. És hangosan, hogy oldalba böktém: Muszáj ezt itt ordítanod? Ezt muszáj, Bébé. Halkan mondva ez mást jelent. Normális hangon pedig nem igaz...

„Értem - mondta Lexi. - Neked az egész emberiség kell.”

„Az van aztán igazán leszarva - mondta Medve. - Úgy értem, a felismerhetetlenségig.”

„Szóval mindenki. A Jóisten is?”

„Az is.”

„Jézus is?”

Medve nem felelt.

„Ő nem?”

„Nem mondom meg” - zárta le Medve a kérdést.

De Lexi szokatlan módon érdekelve volt a témában. „Mert ehhez már semmi közünk, igaz. Vagy mert ezt magad sem tudod megmondani, Medve, igaz?” - „Ez nem igaz. Nem igaz, hogy magam sem tudom, és az se igaz, hogy meg tudom mondani. Ez az a híres nem-létező harmadik eset a logikában!” - „Mégpedig?” - „Nézd, a leszarás csak jelképes, képletes dolog: meg lehet csinálni egy másik, hasonlóan elvont fogalommal, mint Haza, Isten, Emberiség: de nem lehet olyan többdimenziósan benned létező valósággal, mint anyád, a dajkád, a názáreti Jézus vagy a csillagos ég fölötted. Egy ilyen kérdés tehát fel sem tehető. A leszarások pusztán értelmi síkon fekszenek, egy magasabb rendfokozatú tartományban nem működnek, eltűnnek, ne is próbáld használni őket.”

Hilbert mindig odafigyelt arra, amit Medve beszél, ahogy Bianka, Medve nagyanyja is mindig: az anyja nem mindig. Lexi nagyokat tudott nevetni - például azon, ahogy az előbb Medve szabályozta a versek hallgatásának helyes módját: a jó verseket „Pihenj”-ben, a még jobbakat „Oszolj”-ban célszerű végighallgatni. Lexi azonnal értette Medve humorát. Értette, hogy azért kell halálos komolyan venni, amit mond, hogy az ember gurulhasson aztán ugyanolyan halálos komolyan a nevetéstől. De nem hiszem, hogy Medve matematikai síkjait, többdimenziós tartományait is értette. Medve esküdött rá, hogy igen.

Amit Lexi elkezdett egyszer mondani egy szobáról az emeleten, avval engem igazolt. Kérdegettük a gyerekkoráról, játékaikról, versekről, rigmusokról: nem emlékezett, csak egyre. Feladtuk Lexit. Akkor jött és életében először saját kezdeményezésére, belepirulva, szinte izgatottan, mint aki valami fontos dolgot fog közölni, azt mondja: „Volt egy szoba az emeleten.”

„Igen?” - - -

Voltak szobák az emeleten, gondolta az ember.

„És?” - Vártuk a folytatást udvariasan, figyelemmel. De Lexi elhallgatott, befejezte. Befejezte?

„Csak ezt akartad mondani?”

Nem, rázta a fejét. Hát milyen szoba volt?

Milyen? Az ablaka hátrafelé nézett, a fenyőerdőre, mondta Lexi, inkább csak maga-magának.

Jó volt ott neked? Rázta a fejét. Nem volt jó? Rázta a fejét. Egyik se? És a bútorok, a berendezés, nem emlékszel?

De emlékszik, hogyne. Az ablakok például hátrafelé nyíltak, mondja, hátrafelé néztek, valahova. Hirtelen abbahagyja. Abbahagyja, már tudja, hogy hülyeség.

És volt egy fenyőerdő? Nem, nem. Fenyőerdő se volt? Hát mi volt, Lexi?

„Volt egy szoba az emeleten”.

(Egyszer akar elmesélni valamit, s elakad egy egyszerű tőmondatnál, egy igazán egydimenziós helyen: akkor miért gondolod, hogy megértette a te többdimenziós elméleteidet, Medve? Hülyeség, amit mondani akart, és hülyeség volt, hogy belekezdett. - Nem, nem, Bébé. Amit mondani akart, minden volt, csak nem hülyeség. Egy szoba az emeleten. Itt megállt: világos volt, hogy további szavakkal nem fogja tudni ennél jobban elmondani. Hogy mit? Mit tudom én, talán valamilyen boldogságnak vagy/és szomorúságnak a milyenségét, súlyát, fajtáját, arcát nem felejtett el. Hogy milyen volt az a szoba. Ha hozzátessz még szavakat, figyeld meg, Bébé, azzal nem lesz több, mint amennyit ez a tőmondata közöl, valamivel kevesebb lesz: ha elhallgat, valamivel több lesz. A hülyeség itt a szavak viselkedése, nem Lexié. Az elnémulás még tud mondani valamit, a szavak nem: csak szétmaszatozni tudnák azt is, ami megvan.

Vannak szobák az emeleten. Van, amelyiket kár volna elrontani. Lexi szobáját jóval 1926 előtt kell keresnünk. Kis hotelszobának tippeli Medve. Hévíz? Fenyőháza? Pola? nem. Trieszt? nem. El ne maszatoljam, mint a Fehérvári út 15/b ebédlőablakát annyiszor. Volt egy szobája Lexinek Balatonföldváron a Kaszinó épületében, ahová az anyja halála után Emil bátyja levitte, vitorlázni a Kormoránnal. Az Albrecht (Hunyadi János) úti nagy lakás egyik szobája is fenn volt tartva mindig a fiúnak. ((Az alreálból aztán a nyári szabadságait is nagyrészt a Kormoránon töltötte, Földváron vagy a llei Yacht Clubban, ahol a hajó éppen áttelelt.)) Most pedig Gordonéktól vonult be, s kimenőre is odajárt, a Fásorba. Volt hová hazamennie, végül is, nekem meg most éppen nem volt hová. Anyám eladta a lakást, kiköltöztünk Monostorra, 26-ban utoljára mentem húsvéti szabadságra a 15/b-be. Hamarjában el sem tudtam képzelni, hogy lesz ez majd tovább.

A fene se bánta Lexit, a Gordon lányokat, a Kormoránt (amely egyébként az élet kevés jó dolgai és a nagyon kevés makulátlanul, bepszokolatlanul megmaradó jó dolgai közé tartozott. Lexi nyaranta nemcsak felvett matrónak, hanem - június-augusztusban, nekik az Akadémián, négy évig, ilyenkor hadgyakorlatuk volt - néha hetekre rábízta és Bónis Ferire a hajót). Nem voltam felkészülve Buda elvesztésére.

A Fehérvári út 15/b alatt kezdődött neked - nagyjából az ingyen mozi (ami aztán majd, színes gubanc, esik szét). Nem itt születél. A második emelet 19. szám első szobájában, hanyatt fekve, kezdtél először megkülönböztetni dolgokat a többitől, az ismeretlenektől. Ágyat? Ablakot? A lábujjaidat? Mindegy. Majd megérkezel Budára is. Egyelőre valami csak vagy ismerős, vagy nem ismerős, más nincs. Egy fényes rézgomb, lent. Ajtó, szoba. Aztán hosszú ideig az anyjával lakik az ember, a harmadik szobában. A kisdiványon. Emelet, lépcsőház, utca. Híd, folyam, hegy, ég, Buda. De akkor már az voltál, aki mindig is vagy. Megtanultál egyezzer dolgot, asztalnál ebédelni, nem mindent kanállal enni, vécére ülni, villanyt eloltani. Budát már mondhatod a magad nevében, Bébé. Például, melegség: fűtőtestek, dunyha, anyatej, május, nyár. Például biztonság. Világosság. Az ebédlőablak például északkeletre nézett.

Két egybeszögellő udvarra nyílt a kilátás. Árkádos, beugró tűzfalakra, kamraablakocskákra, kopár, ember által megközelíthetetlen madárfosos bolthajtásokra.

Elköltöztünk, soha többé nem látom, most már csak lefesteni tudom az ebédlőablakunkat, ahogy a korareggeli napfény súrolja a falak csúnyaságát szeptemberben, ami nekem teljesen új, szokatlan megvilágítás volt, Júliával reggeliztünk, iskolába kellett mennem korán, és még eddig

soha ebben az órában nem láttam a világot. Se ilyen álmos szemmel. Se az iskolába menés feszültségével, várakozásával, félelmével, kíváncsiságával.

Júlia sincs meg a 15/b-hez, férjhez ment. És a legnagyobb szerelmem, a szép Manuela, aki velünk egy házban lakott, és Évának hívták, felnőtt lány a negyedik emeletről, mindig előre köszönt nekem, Jó estét, Bébé! magázva, ha ködös őszi késő délutánon összefutottunk a kis fűszeresnél, ahová leszaladt még valamiért, csak úgy, kabát, kalap nélkül, nem tudta, hogy életem legnagyobb szerelme, de akkor se nevetett volna rajtam, ha tudja, ez ilyen lány volt. Svájci órák voltak, a Kígyó téren, vagyis még a nagyapjuk, a kisebbik öccse velem járt első-másodikba. És életem legjobb barátja, messze Halász Petár előtt, a kis muki, alattunk laktak, jó volt náluk karácsonykor bemászni az óriási fa alá, két évvel volt fiatalabb, majd elmesélem neki, hogy milyen az iskola. Aztán nem meséltem el. Hosszú, Mukikám - vagy Blökikém? Előbb nekem kell végiggondolni az egészet, azt hiszem, a középső nagy szobánkban az ottománon hasalva, unalmas délutánok kellenek csakugyan, hogy előbb magamnak meséljem el, milyen volt az iskola. Elfelejtettem a nevét. Elfelejtettem a legjobb barátom nevét. Mire 1926 lett, ők is elköltöztek a 15/b-ből - mi pedig Monostorra anyámmal.

Monostor egyórányira volt a fővárostól helyiérdekű villamoson, gyorsvonattal harmincöt percnnyire. Az egyik nemzetközi expresszvonat is megállt; amolyan szerényebb vasúti gócpont volt. Júlia szeretett kijönni hozzánk; már tavaly is itt töltöttük az egész nyarat; én végtelen hülyeségnek tartottam; Monostor csak falu volt (apátsággal együtt); de persze bánta a fene.

Volt sok hely, mégis. Széles terasz, hátul üveges veranda, öt szoba, a kis házban még három. A biciklim. A nagy kert, fel az erdőig. Volt sok hely. Meg tér, tágasság. Úgy értem, Monostoron volt elég hely. Ahogy a 15/b-ben is volt, másutt aztán már többé nemigen. Terka néni is szerette; Júlia lehozta a munkáját, tavaly német regényt, idén operaszöveget fordított, a teraszon reggeliztünk, lekávéztam a kottáit, nem bánta, rengeteget nevtünk a teljes marhaságon, amiket fordításnak javasolt; lebicikliztem a faluba, át a kastély parkján, az alvégre, Kriesch Matihoz néha, az állomásra mindig. Fatornácos, vadszőlős hosszú épület volt, a végében étterem, söntés, kerthelyiség, ahol a vacsorához cigányzenekar muzsikált, nem nagy örömmre, de persze bánta a fene.

Anyám az őszi és téli hónapokra beköltözött egy barátnőjének a belvárosi panziójába, az Egyetem tér és a Kaplony utca sarkán. Én elleneztem; illetve képtelen dolognak tartottam, városi lakás helyett egy átutazószállást, de már tudtam, hogy ezeket rá kell hagyni Évára; a végén kisül belőle valami. Csak vállat vont; özvegyiségének tizenkettedik esztendejében járt; nem érdekelte, hogy képtelenség. Kitalálta és nagy kedve volt hozzá. Júlia jópofa humorából édeskevés volt meg benne; volt benne mélyen egy egészen másfajta jópofaság. Hát én, én hova leszek karácsonykor, kutyinkóm? Elférsz velem, Bébé, Ella szobájában. Elfértem.

Az ötszögletű nagy sarokszobában volt egy jókora dívány, az ő ágya egy barátságos, mély alkóvban volt, s az egész tágas, kétablakos szoba rögtön otthonossá vált. Érdekes, új utazás is volt s egyben ősrégi megállapodottság is; új régi helyzet, hogy egy szobában alszom vele, mint hatévesen.

Hosszú, hosszú reggelizések: a teához tartott nekem szalámit, krémsajtot, angolszalonnát, mindent, amit szeretek, kitalált újakat, hozott strassburgi pástétomot a Kovács J. M.-től, jegeces marcipános datolyát a Poól és Málytól. Volt egy többasztalos kis közös éttermünk, Ella szakácsnője jól főzött, anyám csináltatott vele ebédre, vacsorára, ami nekem kellett, majonézes krumplisalátát, sóskafevest, lecsót, lángost. Szabó Józsi megint feljött lánynézőbe, bálozni, még mindig aggregény volt, még mindig egy láda kandírozott gyümölccsel állított be, betettük őt Ella egyik üres szobájába, bemáskáltam hozzá reggel, este, szerette, ha kibicelek a

beretválkozásához, a frakkinggomb kereséséhez, jött velem könyvet vásárolni a Franklin Társulat szomszédos boltjába. Júlia húsz pengőt adott karácsonyra, hogy vegyek könyvet a magam szakállára, hát vettem egy Klabundot, egy H. H. Ewerst magamnak, anyámnak pedig egy Kis Larousse-t, amiről biztos volt, hogy ez is az enyém lesz. Nagyot nézett, megköszönte szépen, mulatott az átlátszó kis csaláson. Odatétette Júliáék karácsonyfája alá a kis francia lexikont - „Vigyük csak át az én krisztkindlimet is!” - nevetett. Mutogatta. Júliáék közel laktak, a Tiszti Kaszinó mozija is közel volt. Megszervezte a szilveszterünket is, három helyen, velem. Szóval rá kellett hagyni a dolgokat. Jópofa karácsonyunk volt az Egyetem téren. Az ötszögletű szobánkban pizsamában, fürdőköpenyben reggeliztem, felhozta Monostorról a civil holmimat, mert nem felejtette el, hogy az intézetben csak kincstári fehérneműt hordhattunk, hálóinget, hosszú szárú alsónadrágot. És még kopaszra voltunk nyírva.

Húsvétkor már Monostorra mentem szabadságra; korán tavaszodott. Úgy volt, hogy anyám megvár az Egyetem téren és együtt utazunk ki. Virágvasárnap volt. Hiába várt. Bekény őrnagy úr visszatartott ötünket, vizsgáztatni növénytanból. Kijavítani az elégteleneket. Nem megy, nem megy. Este lett, takarodó, reggel lett, tanultunk tovább. Engem másnap elengedett, Medvét csak szerdán, három napját vette el a tíznapos szabadságunkból. Ez nem volt szokás. Nem volt rá példa.

Medve ezt az agárkosbornak köszönhette; mi négyen csak ráadás voltunk. Arra volt példa, más is megtette, hogy az óráján mindig beírt az osztálykönyvbe jó néhány elégtelent; vaktában is, azon a címen, hogy nem figyeltünk. Mindenkinek herbáriumot kellett készíteni: egyszer kivitt bennünket a Gugger-hegyre, pásztortáskát és agárkosbort gyűjteni; amit csak oszlojban lehetett; mire Medvéből kitört a gyerekes ugrándozó kedve; szép volt ott fent a kilátás, a reggeli óra, és léha viccelődést engedett meg magának, agárról, kosborról. Az őrnagy meghallotta. Elsötétült az arca; én láttam az arcát; Medve nem látta, hülyült tovább a pásztortáskával.

Később mondtam neki Bekény arcát. Nem érdekelte. Bekény őrnagy urat mindenki utálta, még Drágh Gedeon is, az osztályelsőnk. Colalto és Zsoldos ügyesek voltak, de ők sem tudtak a kötelező növénygyűjtőbe két-háromnál több lapra őszi virágokat bepréselni: Drágh, aki soha nem zúgolódott semmiért, s főképp soha nem használta a trágár szavainkat, most kifakadt: „Honnan az istenfazából szedjek neki?”

Bekényről köztudomású volt, hogy pár éve felfedezett egy vakrák nevű, eleddig ismeretlen rovar, valami barlangban, s a kutatótársa, ismert professzor, ellopta tőle a felfedezése elsőbbségét. Folyt a pere az egykori jó barátja ellen, már harmadfokon. Medve azt is tudta, hogy beteg ember. Mély rokonságot érzett a keserű, joggal embergyűlölő természettudóssal.

De az előadásából ő sem tudott megjegyezni semmit. Dr. Bekény Elemér, mert doktor volt, olyan feszült figyelmet követelt meg tőlünk, hogy az embernek minden gondja, Medvének leginkább, abban merült ki, hogy mukkanás és moccanás nélkül üljön a helyén némán, az óra végéig.

A történelmet egy kivételesen mamlasz, tutyimutyi alezredes tanította. Azt lehetett vele csinálni, amit akartunk. Hinnéd, hogy ez előnyös. Hogy a pun háborúival jobban le tudta bilincselni a figyelmünket, mint tanártársa a növénytan szépségeivel. Hát talán, ha beletörődött volna, ami van: de soha: próbált rendet teremteni, kiabált, parancsolgatott a levegőbe, végül szinte jajveszékelt ott nekünk: kellemetlen, rosszízű volt az órája mindig. Medvét talán Karthágó, a föníciaiak, Hasdrubál még érdekelte volna is, minden elképzelhető tarkaságra kíváncsi volt, felszedett tücsköt-bogarat - Thonuzóbát Szalókon Rodriguez kedvéért -, mert Gejza Abádszalókon született a szép spanyol nevével, míg a segg tökmagyar Zsoldos Madridban, 1912-ben apja ott volt attasé a követségünkön.

((Az alezredes előadásából semmit nem lehetett kihámozni, mégis kihívta felelésre az embert. Úgyhogy igaza volt a kis Laczkovicsnak, amikor a katedrán felelés helyett mű-véletlenségből felborította a térképtartót, magára húzta a Földközi-tenger római kori térképét és alóla segítségért kiabált a bátyjának. Nem volt ugyan igaza Bónisnak - ki akarta próbálni, lehet-e a padban is cigarettázni történelemóra alatt - a hátsó falnál e célból előrehúzott szekrények mögött lehetett -, hát nem lehetett. Az alezredes észrevette a füstöt, kihallgatásra rendelte Bónist és a mellette ülő Czakót is; kaptak mind a ketten egy nap szigorított fogdát. Néha csúnya, teljes felfordulás lett az óra vége. Mármint, ezt én se szerettem nagyon, Szeredy se; de amikor Borsa egyszerre csak lelki prédikációt kezdett tartani Bónis Ferinek, aki szeretett tapasztalati kísérletekkel dolgozni (mint az empirikus cigarettafüst-próbával is), hát ezt nem hagytuk. Nem kértünk pont Borsa nemeslelkűségéből. Borsa sietve visszavonult. Még Drágh sem állt a pártjára. Rosszkedvű volt az istenverte növénygyűjtő miatt.))

A bosszantó az volt, hogy én véletlenül nem bántam volna virágokat préselni az őrnagy úrnak, vagy akármilyen növénykéket az albumba - dehát honnét? A futópálya kanyarjában, füvet, lóherét? Szökjünk ki éjszaka, mint Szentirmay és a barátja, Rudnyánszky Laci, néha - (nőhöz - nem mondták, de úgy tettek, mintha -, s lehet, hogy tényleg) - szökjünk ki pipitért szedni éjszaka a solymári réteken? A Hentzi-talp virágágya? Azt hagytuk nyugton. Az ember nemigen tudott kímélni semmit, saját holmiját se, de volt, amit mégis. Maradt a keramitjárda a herbáriumhoz. A helyzet úgy állt pontosan, ahogy Drágh összefoglalta. Honnan?

Dr. Bekény pedig szórta ezért is az elégteleneket, látható elégedettséggel. Jelenteni kellett kihallgatáson és kimenőelvonás járt érte. Plusz amit Joneszkótól még biztosan kaptál piszkos cipő, zubbony, öltözk, borotválatlanság címén. De ez része volt a „kihallgatás”-nak, úgyhogy beleszámította az ember. Igazi baj a kimenőelvonás volt.

Vasárnap csak a kesztyűd fehérségét kellett megoldanod, kimosni szombaton, felhúzni nedvesen, ha kell, az eligazításhoz, s elengedtek. A 38-asról átszálltam az Új Szent János Kórháznál a 14-esre, bevitt egyenesen az Egyetem térre. Szenzációs utazás. Az ember ezt nem mutatta: úgy tett, pléhpozával a civil utasok közt, mintha ebben a világban semmi sem lenne: nohát, ülök egy villamoson. Mint akárki. Végig a Retek utcán, Krisztina körúton, át az Erzsébet hídon és az Apponyi (Kígyó) téren, a Belvárosi kávéház sarkán derékszögben jobbra, be a Veres Pálné utcába, onnét a Papnövelde utcába. A páros számokat viselő Sárga villamosok, a BVVV már rég egyesült a páratlan számjelzésű barna BKVT-vel, de a 14-esen kívül még több sárga villamos, a 8-as, 16-os, 24-es, 26-os járt keresztül az Egyetem téren, Kecskeméti utcán, át a Kálvin téren. Fel anyámhoz liften a panzióba. Ő jobban elhitte, mint én, hogy kapunk majd kimenőt a városba; de az első ilyen vasárnapokon ő is elbámult, hogy csakugyan. Bébé! Hát itt vagy, kisfiam? - Itt vagyok, megjöttem Hongkongba... Nevetett, vagyis a komoly arcából a világ legédesebb arca lett. Tény, hogy neki is más lett egy kicsit az élete. Igen, hajmeresztő utazás volt ez, átszállójeggyel egyik világból a másikba. Negyvenezer mértföld vitorlával és gözzel.

Schulze és az altisztek terroruralmát itt a tiszteknek kellett volna átvenniük. Igyekezett is némelyikük, a századparancsnokunk, Ernst főhadnagy, Bekény őrnagy úr, azonban miként mi sem voltunk itt teljességgel elfalazva a civil világtól, őket is némi civilizáltság korlátozta, szemben a tanulatlan altisztek gátlástalanságával. ((Talán - dupla ugrással - egy felvilágosult abszolutizmusba kerültünk a rabszolga-társadalomból? Mindenesetre egy militarista önkényrendszerbe, a legalsó népréteg parancsuralmából kiszabadulva.)) Különös, de tény: a tiszteknek egyszerűen nem volt akkora hatalmuk, mint az altiszteknek. (Ha Schulzénak kedve támadt orvul rajtakapni a tovább alvókat, az alattomos Ernst főhadnagy módjára, őt nem lehetett volna azzal leégetni, hogy mi is „orvul” felkészülünk rá, és három perccel az ébresztő után talpig

felöltözve találja az egész hálótermet: Schulze ötünket-tízünket, vagy mindnyájunkat levetkőztetett volna és kirúg a gyakorlótérre, sárba, hóba, fogdába, indokolás nélkül.) Lehet, hogy egy káplárnak is nagyobb a hatalma, mint egy őrmesternek? Nem tudom. Biztos, hogy egy vezéreztetés a legkisebb.

A katonai berendezkedés másik sajátossága, hogy az alárendeltékből idővel feljebbvalók lesznek. Elsőéves bundásból három év múlva automatikusan negyedévesek leszünk, akár lelkesen együttműködünk a rendszerrel, akár undorral ellenállunk neki, ahol csak tudunk. Mármint, elég egy vagy két olyan negyedévest kapni parancsnokunknak, aki nem rohadt kincstári alak, hogy aztán közülük már hárman vagy négyen, három év múlva pedig közülünk újabb hárman-négyen, az ő példáját kövessék. A militarista társadalom ilyen módon nem reménytelen: pár száz év alatt civilizálódhat. A söpredék-uralom nem. Gondoltam a 14-es villamoson. (Medve mást gondolt. Hogy be kell dobni közénk, kurva dögök közé, valami jót, nem az adott emberanyagot permutálgatni ide-oda.) Szeredy a Fogaskerekűig ment, s azzal fel a Svábhegyre. Én is csak a Széna térig gondoltam ezt a sok világbölcseiséget. Az őszi Városmajor bejött jobb felől a képbe, mármint a magas deszkapalánkja fölött a fákkal, a hurok előtt a Széna téren meg kellett állnunk, meg kellett várnunk, ahogy a 44-esnek is, amíg a gyerek egyenesre állítja a váltót. Aztán csing-ling, tovább, nyolcvan nap alatt a Föld körül, vitorlával és gőzzel. Még harmincezer mértföld.

Medve is jöhetett volna a 14-essel, haza a Baross utcába, de megvárta a B osztályosok eligazítását, és lemaradtak a következő 83-asra. Lexi akarta felvinni magukhoz, „hogya felvágjon vele, az anyjának”, magyarázta, mert merően szokatlan, új dolog volt az ilyesmi. Ma nem tudna, mondta Hilbert zavartan, inkább jöjjön érte Medve este, a Fasorba, ott ő tud majd felvágni Medvével a Gordon lányoknak. Én nem bántam, hogy egyedül utazom. Ha a Széna téri hurok végállomás előtt nem állítja át nekünk egyenesre a váltót a kis kalauzcsemete, akkor visszakanyarodunk szépen a Bocskai István magyar királyi reáliskolai nevelőintézetbe. Ámde, hogy így aztán egyenesben vagyunk-e, vagyok-e én a világgal, és meddig? Az Erzsébet hídig biztosan. Hogy ott milyen lesz átkanyarodni a Duna bal partjára, lehet-e, és hogyan, nem továbbmenni egyenesen a 15/b felé, végig a Gellért rakparton, ahogy kell, ott fog eldőlni nekem. A szent püspök szobra alatt, a kis vízesésnél jön majd el az igazság pillanata.

Ehhez jobb magamra maradni. Hagytam Medvét magára maradni Hilberttel. Én nagyon régről ismertem a Gordon lányokat. Gondoltam, hogy Medve kimegy majd hozzájuk a Fasorba. Végül a révükön, főként Klárin keresztül szedte össze vagy találta ki Lexi emeleti szobájának a megoldását. Csak 56 májusában írta le „Kalauz?” címmel, pár oldalon, amikor heteken át a kéziratán dolgozott egyedül lakva a Kormorán fedélzetén. Lexi tudta, hogy én megőriztem a „Kalauz?”-t a rám hagyott kéziratkötegekben valahol, és 1962 novemberében megkért, hogy vigyem el Klárinak Londonba.

Feljött, segített előkeresni. Ötvenegy évesek voltunk. Ő rossz állapotban, de már Budapesten lakhatott. Én éppen nyakig az egyik csodámban: Londonba utazhattam, két hétre. Feshettem, magamnak és Mártának, nem ellenőrizték, hogy mit; az „Ipari Grafika” szakosztályba voltam félrerakva, megéltünk könyvillusztrálásokról. Ha ipari grafika, akkor legyen ipari grafika: csináltam egy fél tucat prima Dickens-könyvet, gyerekeknek. Kedvvel, mert azt hiszem, leloptam a százéves eredeti rajzok javát-zamatát. A Dickenseim úgy megtetszettek az angoloknak - nincs jobb a jókedvű csalásnál -, hogy egy hasonlóan félrerakott költőnkkel és egyik legjobb regényírónkkal együtt engem is meghívtak 59-ben, előkelő kultúracsere vendégségbe. Senki sem képzelte volna, de (három év múlva) ki is engedtek.

Lexi megadta nekem Gordon Klári telefonját, a címét le is rajzolta, mármint a komplikált „Mews”-t, ahol lakott: lehetett már levelezni külfölddel. Klári kora reggel átszaladt hozzánk. Pár szót tudtunk csak váltani a hotelhallban, és szöveget ütött a fejembe a kérdéseivel. Igaz-e, hogy meghalt Lexi felesége? Felesége? Sosem volt nő. Másodszor is megkérdezte, hogy személyesen találkoztam-e Lexivel? Szóval szabadlábban van, sóhajtott megkönnyebbülten. És ezt küldi? Ezt. Vasárnap felmegyek magához, Klári, jó? Az angolok reggeltől estig cipeltek bennünket megállás nélkül ide-oda. Egy este, ahogy a Tottenham Court Road és az Oxford Street sarkára értünk, megálltam egy pillanatra a szitáló esőben. Hét óra múlt. Nem tudtam hirtelen, hogy merre is kell majd mennünk vissza a szállónkba, jobbra vagy balra a hosszú utcán. Végignéztam az Oxford Streeten lefelé, aztán felfelé, tanácstalanul. A forgalom sűrű volt, a fények sokfélék.

Teremtőm, gondoltam, mennyi ember, micsoda fényesség. Mennyi úri nép. Nem, ezt Medve Veronikája gondolta 1904-ben, szerinte. Én csak azt éreztem: Teremtőm! (Mindenféle más járt az eszemben.) Hilbert Kornél is. Anyámra gondoltam, pedig november 19-e volt, éppen a születésnapja, s eszembe se jutott. Később, amikor elgondoltam, hogy milyen ritkán jut már az eszembe, lel kifurdalásom támadt. Ez hamis érzés volt. A tudatos dolgok túlbecsülése. Tizenöt éve hogy meghalt, s nincs rá szüksége, hogy eszembe jusson - mert azóta benne van a látásomban. Fátyol, vagy szűrő, sarkító prizma, a többivel együtt. Akarva, nem akarva, ezen keresztül nézem a londoni utcát is. Esernyők, pincskalapok. Egy perzsabundás néger dáma (a bridzspartijára siet, nem?). Árleszállítások, huszonnégy és hat és hat-ötvenkilenc és tizenegy (tyűha, itt nem lehet ám alkudni, kiskutya...). Most merre? Semmi baj, biztos, hogy mindjárt megmondják a kedves okos írók, régi barátok... (A hűséges Áron anyaián belém is karolt: Nem arra, Bébé, emerre!)

Gordon Klári örült a különös küldeménynek. Egy helyen kiegészítette az előzménnyel, de jóváhagyta. Nagyjából így emlékezett rá ő is. (Illetve csakis ő, mert Lexi sehogy.) Szép volt, nem változott lényegében, ibolya volt, hiába lett hatvanéves. Megtaláltam az utcácskáját, ami nem volt pofonegyszerű dolog, de ebben én is régi okos városismerő vagyok: a Mews inkább amolyan átjáró volt, több ház közös hosszú hátsó udvara. A földszinteken valaha istállók voltak, s elég meredek falépcső vitt fel belőlük a lakássá átalakított főlemeletre. Azt hinnéd, kissé szegényes, olcsó szállása volt itt Klárinak? Mews-ban lakni azonban óriási előkelő divat lett: meg sem merte mondani, mit fizetett a kötelezően kilencvenkilenc évre szóló bérletért. (Hát itt igazán megint „volt egy szoba az emeleten” - Lexinek?) Búcsúzóul a Mews asszonya még egyszer körbevitt az elegáns, magányos szobákon.

(„Kalausz?”)

Hilbert Kornél ült a strand fövenyén és a jobb lába legörbített nagyujjával vonalakat húzigált a homokba. Világoskék fürdőnadrágja kezdett kissé lefelé csúszni róla, de ezzel egyelőre nem törődött. A vonal vastagra sikerült, vizes volt még a lába és rátapadt a homok. Bosszankodott. Élesebb barázdát akart vonni.

Klári, a nagyobbik lány voltaképpen jobban tetszett neki, mint Edit, de a nap, a homok, a víz most nagylelkűvé tette, amikor Edit könyörögni kezdett, „Mondd, hogy kalausz!” Mondta:

- Kalausz.

Edit elragadtatásában gyöngyözve felnevetett. Szép volt, de a másik szebb. S Klári arcbőre olyan bársonyos, hogy Hilbert ítéletnapjáig úgy tartotta volna a fejét összeszorítva Klári képével. Mind a kettő karcsú, jónövésű lány volt, Edit is elmúlt már tizenkét éves. Talán nem is kellene így cicázni velük, gondolta Hilbert. De Klári éppen megcsókolta a fülét és újra odadörzsölte az arcát Hilbert ábrázatához.

- Mondd, hogy kalausz - súgta.

- Nem mondom.

- Mondd, hogy kalausz!

Hilbert nem beszélt éppen tájszóval, de a kalauszt kalahúznak ejtette. Ezért rimázkodtak neki folyton, hogy mondja. Pedig eleinte nem szívesen mondta. Köztünk szólva, nem szerette, ha kinevetik. Klári, nem úgy, mint Edit, igyekezett is visszatartani magát, hogy meg ne sértse őt, mégis ki-kibugyogott belőle a nevetés: ibolyaszínű szeme azonban nemcsak ettől fénylett, hanem tele volt gyengédséggel, aggódalmas, bocsánatkérő odaadással.

Később, fent a villa tornácán, számócát ettek. Hilbert Kornél már készségesen mondta és velük nevetett: „Kalahúz!” Édes zsibongás járkált benne. Ugyanis Klári ölében ült, aki epres szájjal csiklandozta a fülét, és csókolgatta a feje búbját. Hilbert ötéves volt, Klári közel tizennégy. A kalauszt már annyszor elmondták, hogy réges-rég túl voltak az unalmon, a dolog együgyűségén, a monoton őserdei szertartás jellegén, s ha vissza-visszatértek rá, csak mintegy jelezték vele a mű címét, egységét, ahogy a könyvekben minden új ív alján visszatér a cím, parányi betűkkel: Kalausz. A mű egy nyári délután volt. Délben kezdődött és fél hétig tartott. Részeg káposztalepkék szálltak a hegyoldalban.

Számócát ettek. Hilbert szerette a nagy öreg fenyőket a kertben. Körülhízelegték a lányok. Énekeltek. Kerek a káposzta, csipkés a levele, ülj az ölembe babám. „Kalahúz.” Klári is berúgott ettől a délutántól, számócától, nyártól, gyantás fenyőktől. Ölébe vette a fiút. Hilbert hiányt érzett, vágyat, újfajta bizsergést: Klári nyakát szagolta, a füle tövét, a barna, lágy gyerekbőrt a kislány tarkóján. Ibolya, ibolya. Remegtek. Mind a ketten remegtek, mámorosan. Csak amikor az anyja kétségbeesetten végre megtalálta itt, Hilbert csak akkor tudta meg, hogy el volt veszve ezen a délutánon. Hogy tűvé tették érte az egész fürdőhelyet. Hogy fél hétig hiányzott a világból. Ő éppenséggel azt hitte, hogy nyakig benne van. De mihelyt érezte arcán anyja arcát, megértette. Igen, majdnem elrontotta most a szobát az emeleten.

*

Klári nem értette, hogy Lexi egyáltalán nem emlékezett a „Kalausz”-ügy előzményére. A háború derekán jelentek meg először női kalauszok a villamoson. Az elsőt egy 46-oson látták, amire a Bajza utcánál felszálltak. Más se látott még ilyet, nagy bőrtáskával, szoknyás egyenruhában, de

tapintatosan senki nem bámult nagyot, megjegyzést, célzást sem tett, mindenki elfogadta, hogy ez magától értetődően rendben van. Nem úgy Hilbert Kornél. Alighogy befurakodtak a kocsiba, észrevette az újdonságot, és „Ni!” - meghuzigatta anyja könyökét -, „Ni! Asszonykalahúz!” - kiáltotta lelkesen. - Persze óriási sikere volt. Az egész villamos felderült. Maga az asszonykalahúz is odajött, leguggolt hozzá megsimogatni a vállát, nyakát. Edit ezért nyaggatta aztán annyit a „kalahúz”-zal.

„Elfelejtette volna a nagy sikerét?”, csodálkozott Klári. Mondok valamit, Bébé! Lefogadom, aki még él annak a zsúfolt villamosnak a negyven évvel ezelőtti utasaiból, lefogadom, az mind emlékszik Lexire még ma is - olyan spontán kis ajándék derűt hozott ott akkor nekünk, bele a háborús sötétségbe...”

A kisebbik Gordon lány korban jobban illett hozzá, de a nagyobbik meghatározott Hilbertnek valamit egész életére, valamit, valami el-nem-felejtethőt, ami csak „kláriság”-nak volna körülírható. „Ibolya! Ibolya! Gyantás fenyők közt szederillat, részeg káposztalepkék, gyöngyvirág-szagú élő kislánynyak a nyári délutánban. Megőrizni, megtartani, az isten szerelmére!” De így nevezni hosszú és mégis kevés. Ez kláriság, nem kevesebb. Ezt már csak nem felejtethi el ő sem.

Elfelejtí a dicsőségeit - a népszerű nagy sikerét, amit aratott, azzal, hogy felfedezte és közhírré tette a kalauzok nőnemű mivoltát. Más ember megjegyzi magának rögtön, hogy hogyan és mivel tudott megnevetetni egy egész 46-os villamost - hogy például az egyszerű igazság kimondása néha hallatlan szellemességnek hat -, aztán használja is a sikeres módszert egy életen át. Ahogy Medve. Hiúságból? Bohócságból? Jócskán önvédelemből is, látván hogy mulattatni tudja vele az ellenséges, részvétlen emberiséget. Nem úgy Hilbert: neki mindegy volt.

Soha nem jegyezte füzetbe, listákra a százas, kétszázas rekordjait, versenyeredményeit - amit mi mindig, szinte napról napra; Szeredy is, Colalto is. Muki a tréningben elért (érvénytelen) rekordjait is. Az embernek számon kell tartania az élete dolgait; győzelmeit, veréseit a pályán; de még a helyezéseit is súlylökésben, távolugrásban.

Lexinek fontos volt megverni időnként Medvét százon. Nem volt neki fontos számon tartani, hogy mikor, mennyivel, hol. Nem írta be sehová, mindegy volt neki, lényegtelen. Ami sok mindent megmagyaráz. Hogy Hilbert, aki se ostoba magoló, se stréber seggnyaló nem volt, hogy lehetett mégis színjeles tanuló? Úgy, hogy az is mindegy volt neki, lényegtelen.

Nekünk lényeges volt az atlétika. A jegyzetek, lajstromok, táblázatok megkönnyítették észben tartani az ember életének tömérdek ilyen megőrzendő dolgát. Az évfolyamrekordjaink listáján (Medve fiókjában), rajta voltam, „helyből magasugrás”-ban 136 cm, Takách-Rodriguez G. - (ez volt Gejza teljes neve) - és: beállítva, 136 cm, Both B. (ekkor és ekkor). Egy háziversenyen ugyanis én nyertem, Rodriguez nem indult, átugrottam 135-öt, életemben először (és utoljára), mire Géza odajött, lemérette a magasságot acélszalaggal, mert tudta, hogy ami az állvány mércéjén 135, az a valóságban több, s csakugyan 136 lett, amennyi az ő rekordja volt. Jókedvű délutánunk lett, kár volna elfelejteni a nap dátumát, a pályát, az utánamért 135-öt.

A nagy KISOSZ-verseny teljes eredménylistája is segítség a BEAC-pálya esős vasárnapjának el-nem-felejtéséhez: mi is nyertünk egy rakás érmet, helyezésekkel. A tízszer százast miattam vesztettük el - látszólag Hilbert miatt, vállalta, de én csesztem el a váltást, tény. (Júliának nem mondtam el, lehetett neki mondani az ázott pályát, Szentirmayékat, hogy megnyerték mind a három számukat, hogy kijött a Filmhíradó, hogy a térmérők, célbírák, indítók esernyők alatt jöttek-mentek, a kis klubház és a tribün tele volt nézőkkel, mi sem bántuk az esőt, beesteledett,

és a filmesek pont a végét nem várták meg, mikor a távolugrást fáklyafényben kellett befejezni. Pedig éppen ez lett az én filmemben a lényeges, a kép meghatározója.)

Az évek folyamán otthonosak lettünk a budai pályákon, leginkább a Széna téri BBTE tágas fa klubházában, a pizsokul éles kétszázas kanyarjával, de tudtuk a járást a pesti FTC, a Beszkárt, a szigeti MAC öltözőibe a tribünök alatt. A pályáknak idővel változott a képe, bővült az ott elért győzelmekkel és vereségekkel, amiknek az eredményeit pontosan centiméterekben és tizedmásodpercekben tudta az ember. Így a MAC-pályáról a 24,5 és később a 23,8 mondott a legtöbbet (Medve kétszázas rekordjai ott), az FTC-ről a 183 (Gipsz Muki országos rekordja), a BEAC-nak pedig attól kellett volna megdicsőülnie, hogy ott nyert először KISOSZ-versenyt a későbbi „nagy négyszer százas” stafétánk. Igaz, igaz - megdicsőült a kis egyetemi pálya -, ám az arculata elsősorban mégis vakító fáklyafénnyel maradt megvilágítva az embernek még évek múlva is. Vagyis a versenyeredményeken kívül számon kell tartanod az esős vasárnap délután képéhez az alkonyati szélben szilajul lobogó fáklyákat a távolugrók homokjának két oldalán.

Számba kell vened a (ki tudja, honnét a nyavalyából kerített) fáklyáikon kívül a napod sokféle hozzá tartozó összefüggését, a benti gondolat-bajodat, már világos volt egy Ernst nevű főhadnagyotok ocsmánysága, Bekény őrnagy úré már előbb (dögölgjön meg), szerencsére Dürmeyer jött veletek, Joneszko ma nem, csak a Holt-Duna-ág felől hozott hol erősebb, hol gyengébb mocsárszagot a szél, ahol valaha óriási ingyen korcsolyapályátok volt Petárral és Tibivel, ha simára befagyott telente, emerre pedig a régi Fehérvári út feküdt: s most éppen nem tudod, nem vesztet-e el örökre gyerekkorodnak ezt az egész táját. Mi lesz anyád vakmerő világfelforgatásából? Ez egymagában elég volt ahhoz, hogy elrontsd Hilbert Kornélnak a botátadást.

Medvét a startba tették, a szakállas civil tornatanár pisztolya kétszer is csütörtököt mondott, végül egy éles revolverrel indította őket, mindenki félt, hogy lelövi vele, aki kiugrik. Bizony isten, gondolta Medve. Rögtön utálta a startert. Ösztönösen mindig megérezte, hogy valaki ronda fráter, első látásra. Kivéve, ha tévedett. De ki visel ma már szakállt, egyáltalán? És nem tudott startolni. Ezért rakták őt Szentirmayék induló embernek. De nem kitolásból. (Már tudta ezt.) Hogy lássa a csupa erős ellenfél között, milyen sokat veszít a csapata a nemtörődöm, elkapkodott startolása miatt. Hogy érezze a bőrén. (Érezte.) Jó kemény ügy volt. Ezek kemények voltak vele. Szentirmay is, Noszek is. (Szerette őket.) Koncentrált a starthoz, figyelt nagyon. Aztán, a Bébé? Lexinek le kellett fekeznie miatta, csúnya métereket veszítettek, de rendben volt; ha elejtik a botot, vagy túlváltanak, csúnyább az lett volna. Sportszerűtlen. Aztán hozzá tartozott a stafétavereségükhöz anyja és a ciszterciták. Villamoson jöttek, Lexivel mindig a pótkocsi hátsó peronján, a Körtérig, onnan a BEAC-hoz el kellett haladniuk a cisztercita gimnázium mellett. Ez Medvének június óta anyja miatt, de Veronika miatt is, fájt. Rondán fájt. Ide járt franciaórákat venni 21-22-ben, a gimnázium udvarán át a tanárnő lakására, haladó tanfolyamra, csak negyedmagával. A verseket mind rögtön fújta, Hugo hosszú nagyanya-versét - Bianka még élt -, Musset fűzfa-verse rém könnyű volt, a nyelvtant sosem tudta. Azonban be volt iratkozva vele két nagylány is, s Medve beléjük szeretett. Az egyikbe biztosan. Ez fájt, nem rondán. Fiús írása volt, erőteljes jó kerek betűkkel. De hogy hívták, ha egyszer fájt? Edina. Edina volt. Ide jártak a rokon Bossányi gyerekek, de akkor még nem. Akkor inkább Dávid Lulut kell (21-ben) számításba venni, meg (a BEAC-hoz) a két nagy bátyját. És az ember napjához tartozó számtalan dolgot, tele kihagyhatatlan összefüggésekkel. Beleértve az évszakot, a napszakot, utcát, teret, lakást, rokont, barátot egyenként, mindent, ami új, mindent, ami ismerős, ami rossz, ami jó, ami történik vele és körülötte. Túl sok, de az ember mégis számon tartja a túl sok micsodát, átkozódás nélkül, mert ebből tevődik az élete, s hogy el ne felejtse, kénytelen rendbe rakni, csoportosítani, elválasztani, összekapcsolni, valahogy elrendezni őket.

Medve a botrányosan soknál kezdi az átkozódást. Mikor a már úgy-ahogy elrendezett - (vagy legalábbis felsorolható, de mindenesetre megnevezhető) - sok micsoda megszoródik a milyen-nel. A micsodákhoz tartozó más-más kedveddel, tetszéssel, vágyaiddal, vagy a micsodák adott érzelmi tartalmával, színezetükkel, hangulatukkal. Ezeket a milyen-micsoda-szorzataidat tovább sokszorozhatja-hatványozhatja a hogyan? (a hol? mikor?) egyenként és keresztbe-kasul - ha próbálsz számon tartani az életed kihagyhatatlanul összetartozó dolgainak tömkelegét.

Márpedig próbálsz: tele vagy zűrzavaros nyugtalansággal, várakozásokkal, emlékekkel, életed kavargó lobogásával: végig kell gondolnod mindent. Mi volt, hogy volt. És meggondolni újra, és még egyszer, hogy észben tarthasd, miként az Úr csodáit kötelező. (Amikről sosem lehet tudni, miből fakadtak - a Kecskemétről felcipelt vasgolyódból, vagy az árokperti vizelésből a szombathelyi országúton -, ezért okosabb lesz beírni a kockás füzetedbe nem csupán a jó helyből-magasugrásodat, de a gyenge négyszázaidat is.) Hilbert Kornélnak mindez lényegtelen.

De akkor lényegtelen a saját élete is: ha nem fontos neki, hogy a megélt napját végiggondolja és a dolgok zűrzavarát megpróbálja számon tartani - amire neked rámegy minden idő, törődésed. (Úgyhogy a tantárgyakra érdeklődésed, figyelmed, kíváncsiságod alig-alig marad. Eszed ágában sincs színjeles tanulónak lenni, de tény, hogy nem is érnél rá.) Lexinek (egyfelől) így rengeteg fölösleges ideje maradt, (másfelől) az is lényegtelen volt neki, hogy osztályelső-e vagy sem.

Félős, hogy Lexi életének ennél százszor fontosabb ügye is lényegtelen lett, végül.

Az én mindennél fontosabb ügyem tisztázódott a 14-es sárga villamoson, aznap, vasárnap, amikor Hilbert Kornél kiment a Városligeti fasorba Gordonékhoz. Mehetett volna az Albrecht útra is, Emil bátyjához: volt hova mennie kimenőre: s ez szintén fontosabb volt a jeles bizonyítványainál, csak ez nem volt százszor fontosabb. Nekem viszont eldőlt a budai hídfőnél, ahol a kis sziklás vízeséstől balra fordulva kanyarodtunk rá az Erzsébet hídra - eldőlt, hogy ezt is lehet.

Az ember itt, akár a 9-esről átszállva, akár az (új) 27-essel élesen jobbra kanyarodva, ért a hídhöz, mindig bal kéz felől kapta a vízesést. Akkor a papok gimnáziumába jártam át Pestre a 15/b-ből; Júlia kedvéért nem lépcsőn zónáztam (hacsak nem volt muszáj); s észrevettem, már előbb is, hogy ez a budai hídfő más-más alkalommal olyan tökéletesen más-más hely, mintha semmi közük nem lenne egymáshoz. Észrevettem egyszer, aztán már figyeltem, hogy így van-e mindig. Így volt, és nem is attól, hogy egyik nap zuhog az eső, máskor süt a nap, vagy elakadt a villamos, hull a hó, netán megbokrosodtak egy szekér lovai: nem ettől; a saját gondolataim vagy kedvem másféleségétől volt mindig különböző a kis térség. Egy vonásuk mégis közös volt.

Ha hazulról jöttél, Gellért szobra és a szobor kis vízesése bal kézre esett tőled. Ezzel megvolt, belerajzolva az örök térképedbe, a régi Fehérvári út és a 15/b. Ha most úgy kelsz át a folyón, hogy jobb kéz felől hagyod el Szent Gellértéket, mi lesz amazokkal. Utca, lakás, hegyoldal, máris megsemmisültek? Nem lehet elköltözni Budáról és vinni magaddal egész eddigi életedet. Se falura, se panziószobába. Se egyáltalán, Pestre.

Még Budán jártál a 14-essel, s máris kihagytad a negyvenezer mérföld felét az utazás viszonytagaiból. Krisztina körút, kis mozi. Ravasz cukrászda, Pozsony kávéház. A Vérmező északi csücskéből indult mindig a Kegyeleti-staféta. (28-ban az Augusztinál vetted át a botot Mogától, a legjobb nyolcszázastoktól, és vitted az Attila körútig; ha a Vérmező közepe táján nem fejezték le; életed folyamán négyszer is számításba kellett venned, hogy így végzed; Szeredynek egyszer, Medvének háromszor.) Templom, az 59-es szimpla kocsija koszorúkkal mindig úgy megrakva, mint egy ravatal egy szénásszekéren. Fernengel és Cziczky. Színkör,

abrakoló omnibuszlovak, Horváth-kert. Másik mozi és Halwa Sándor puskaműves, a Szent János téren. Tabán jobbra. Szarvas tér, Rác fürdő. A Tabánban és a Krisztinavárosban nem fordultál meg gyakran, de az ember nem idióta, ismeri a szülővárosát.

Rác fürdő, beljebb; Erzsébet híd, kávéház a sarkon; aztán eljött a döntő pillanatod a vízesésnél, Bébé. Az igazság ideje. Szemedbe nézett a sok lehetetlennel, amit kiszámítottál. Szemedbe mondta, hogy nagyon is kíváncsi vagy az Egyetem tér 5-re. Anyád szobájára. Akinek néha voltak teljesen kiszámíthatatlan húzásai.

Egy anyának végül is el lehet hencegni a négyszer százasotokkal, meg Medve 24,5-jével, gondolná az ember - meg Telbisz doktor Berlinjével, meg a charlestonnal is. Évának nem. Egy civil tánctanár járt be hetenként, órákat adni. („Már nem is a simmit járátok? Ez is olyan buta néger tánc?” - Júlia: „Ej, Éva, te nem értesz ehhez, drágám!” - Hát nem. Se Klabundhoz, se Kandinskyhez. Se Adyhoz, még El Grecóhoz se.)

Júlia mindent tudott, ami érdekes, fontos. Voltak okos, hipermodernül kurtára nyírt hajú barátnői, egy freudista amatőr lélekelemző, halálos ellenségével a szintén pszichológus, szintén nem-hivatásos (de adlérista) szintén etonfrizurás tornatanárnővel. Nagyobbik részük Zeneakadémiát végzett. Volt, aki nadrágot hordott, zakót, férfikalapot. Júlia soha. Zenekritikus volt egy nagy reggeli lapnál. Koncert után elvitt, mehettem velük a Simplon kávéházba. Az ismert, tekintélyes kritikus kollégái nemcsak a lényét szerették, hanem láttam, hogy mindig kíváncsiak voltak a véleményére. „No és mit mond Júlia?” - ha egy darabig nem szólt hozzá. Vagy: „Aztán mit ír erről a BH?”

Én felszedtem mindenfélét a zenéről - „Egy faun délutánjáról”, Bartókról, Lisztről, Vivaldiról - , nevetek, félfüllel, s hogy mit, arról fogalmam sem volt - de hogy Szeredynek elmondhassam, kiszedtem Júliából a jazzről, a „ragtime”-ről amit meg tudtam jegyezni: a tépett-rongyolt ütemét a szinkopáltsággal éri el, a dallamnak is, a szövegnek is megtört ritmusával áthelyeződik a hangsúly. (Hova? Dani röhögött, jóságosan rámhagyta.)

Hát jó - mindenesetre ősi néger népzene. Olyan mély, vad-erős ritmus lüktetett benne - szinte a dallam alatt -, hogy muszáj volt remekül táncolni rá. Telbisznek volt a kórházi szobájában egy-két új tánclemeze is, a nagyalakú Backhausok, zongoraszonáták mellett. A húszas évek Berlinjéről mesélt legszívesebben. Több évet töltött kint; elsőrendű mérgezgáz-szakértő volt; az ottani egyetemen tanított (és tanult maga is tovább). De hogy tudott németül előadni, főhadnagy úr? Nevetett. „Rosszul!” Temesvári fiú volt, orvosi és vegyészmérnöki diplomával, nyelveket - a német kivételével - jól beszélt. Festett is - azaz főképp másolt, képtárakban, múzeumokban régi mesterek híres vásznait, engedéllyel persze. Pesten is, mióta hazajött. Ennyi nekem elegendő volt. Verset írt. Hozott sok új könyvet, még Berlinből, egy Stefan Georgét köztük. Ennyi Medvének elegendő volt. Telbisz tudott mindent.

Volt egy ukuleléje is, a városi lakásán - a Dohány utcában. Tudta, ami nekünk kellett, ahogy Júlia és a barátai. Tudták Freudot, Einsteint, Adyt, Bartókot, én elhittem „becsületszóra” kilencven százalékgig, Medve száz százalékgig, hogy ők jelentik a huszadik század új, forradalmi nagy fordulatait, az ember jövő világot. (Még ha Évának nem is.) Telbiszről próbáltam hát anyámnak mesélni. Olyat, ami hat rá: hogy egészségtanóráján a saját balkarján demonstrálja egy új mérgező gáz gyilkos erejét: rákent egy csipetnyit az alsókarjára, gyorsan letörölte az ellenszerével, egy csipesszel fogott vattacsomóval; maradt egy ijesztő égési sebe. Éva udvariasan méltányolta a mutatványt, csak látszott, hogy nagy számárságnak tartja.

„Hát ide figyelj - mondom végül dühösen -, van Telbisznek egy jukuleléje is!” - A négyhúros hawaii-gitárnak akkor itt még hírét sem hallottuk.

„Csakugyan?”

Éva belenyugodott. Jó. Ha van neki, hát van. Az istennek meg nem kérdezte, hogy hát az meg mi. (Tudta, hogy bosszant vele.)

Azt is tudta, hogy én nem bosszantani akarom ezekkel. Hogy a helyből-magasugrástól az ukuleléig nem értett semmihez, ami nekünk érdekes volt éppen, jó, ebbe én is belenyugodhattam. Nem szívesen. Telbisz ennél több volt, fontosabb. Próbáltam találni valamit, ami anyámat is megfogja, hat rá, felkelt benne a mi érdeklődésünkhöz hasonló fajtáját. Nem keltett fel.

Évával minden unalmas volt - ellentétben Telbisz Alberttel. És persze Júliával. Éva intézte mind az unalmas dolgokat, házat, háztartást, számlákat, béreket, nekem vett pizsamát, inget, szerzett öröklött (és egész elegáns) civil ruhát is nyárára (ami kellett a fenének és nagyon untam szabóhoz járni miatta) - és talán Telbiszről is az unalmas részt kellett volna mesélnem neki, hogy a kis Laczkovicsnak váratlanul beírt egy elégtelent. Annyira tele volt jóakarattal és barátsággal irántunk, és nemcsak hogy elnézte, hanem ő követett el a kedvünkért komoly szolgálati szabálytalanságokat, úgyhogy mindenki azt hitte, én is, nem kell tanulni nála. Amikor Laczkovics Józsi egy szót sem tudott, Telbisz megharagudott és beírta neki az elégtelent. Nekünk ez jól jött figyelmeztetésül Telbiszre, Józsikát (az adott előzmények után) igazságtalanul érte jóhiszeműségében, de bőven megérdemelte a sűrű egyéb rosszhiszeműségeiért. Nem gondoltam, hogy anyámnak ez érdekes volna. ((Tévedtem. Ez érdekesebb lett volna neki, nemcsak az ukulelénél.))

Az intézeti életünkről azonban még mindig semmit nem tudtam (nem is akartam) Évának elmondani. Semmit. „Milyen a főreál, Bébé?”

„Paradicsom” - mondtam. Pont. - Igazán, jobb? Az ellátás? Jobbak a tanáraitok? - (Rosszabbak; a koszt pocsék, nem mindig; a reggeli mindig. De:) - Paradicsom - mondtam.

Ennyi. Hogyan érthetné meg, hogy Joneszkó, akivel imitt-amott sportügyekben ki lehetett jönni, sokkal veszedelmesebb, mint a nyíltan gyűlölködő gonosz Bekény őrnagy úr? (Dögöljön meg.) Joneszkó? (Ő is, de vele vigyázat! Észnél légy, Medve.)

A Bocskai nagyszállónak valamivel jobb volt a pokolnál. Iskolának sokkal jobb egy pokolnál, ahonnét kijutunk a Föld középpontján át a túlsó felére, de ez a hely semmilyen tekintetben nem volt purgatórium. Egyszerre volt paradicsom is, pokol is (a megmaradt köreivel, bugyraival) - közte semmi. Bűnös lelkünk nem tisztult meg. Ami a pokolból itt maradt, az változatlanul pokol maradt: az ébresztő a legrosszabb. Ami lepusztult rólunk - az altisztek (ez volt a legdöntőbb változás), az meg átmenet nélkül, minden tisztítótűz mellőzésével, vitt egyenesen a - mondjuk - paradicsom dépendance-ába a grand hotelnek.

Hogy anyádnak összeszámold, mi változott, mi javult, nem azért adad fel, mert sosem érnél a végére, hanem mert teljesen fölösleges lett volna. Ezek a külső körülmények semmit nem tudtak volna mondani Évának arról, ami igazán megváltoztatta a világodat. Ami átrendezte, hozzáépített, kibővítette egy külön, független, saját toldalék-kiegészítéssel. ((Miből? Hogyan? Kavicsokból. Nehéz megmondani.)) Mint aki színes kavicsokat talált a tenger fövenyén, igazgyöngyeit a végtelen óceánnak, vagy üres kagylót, röögöt, göröngyöt, te is összeszedted a homokból, és akármik voltak vagy nem voltak, ezek a kavicsok berendeztek egy komplett külön világot neked: kezdve azon, hogy festő leszel.

Vagyis nem kezdve, hanem éppen folytatva. Majd te. Milyen festő? Spanyol. Valódi olajfestéssel, valódi vászonra. Szivarozva. Tóparti nagy öreg kertedben, majd. Addig is, nyugodtan ugrálhatsz mindenfélével, versenyezhetsz BEAC-pályán, tangózhatsz, charlestonozhatsz diadalmasan, Chiquita, La Cumparsita, Amerika, Patagónia, Peru, Tahiti: Telbisz Gauguinről is mindent tudott, meg majd Freudról, Einsteinról; csak „bevezetést a biokémiába” ne tartott volna heti két órában.

Majd Júliától megtudod Bartókot, aki nagyon nagy és a hatalmasok szerint tévúton jár, tehát a mi emberünk, és Vivaldit (szívesebben, neked), akit ők imádnak (bár a Kis Larousse-ból hiányzik - kétszáz éve?). - És Ady Endre. Hilbertnek egész kurzust tartott róla Medve, de a költő Lexit nem tudta megbabonázni. Évát sem, Júliát igen.

Ady nekem is fontos volt; elloptam a verseit. Simán hagyták magukat megfesteni, a: Borzolt fehér Isten-szakállal / Tépetten, fázva fűjt, szaladt - (és) Poros a hosszú hársfásor / Holdfényes a püspöki udvar. - Istent, utcát (még Fekete zongorát is) kölcsönzött az embernek festeni. Elloptam a talált fényképeket, képeslapokat is, másképp. Ami kellett. Lovak legelnek hegyoldalon, reggel, egész ménes. Temze-part, házsor, stégekkel. Karácsonyi piac, színes. Nem saját művemnek szántam, amiket festettem ezekből, kizárólag magáncélra loptam: hogy el ne felejtsem, amit leltem bennük. Rögöket, kavicsokat. Volt egy Anatómiám, egy elaggott tankönyv, ezt Belloni Gyula lopta nekem, őskori fásori barátom, hogy le tudjam rajzolni a futó balvállát a kétszázas kanyarban (nem tudtam).

Kellett volna, hogy anyám értse ezt. Hogy miről van szó. Hogy lássa az egészet. Miért ugrálok a színes kavicsokkal, amiket összeszedtem? (Mint majom a toldalék-paradicsomában?) Az ébresztőt és a takarodót kérdezte. Az állandó kialvatlanságunk izgatta.

Ha nincs Telbisz, aki meglátta a testi-lelki kimerültséget az emberen és befektette egy hétre aludni a kis intézeti kórházába, én is kidőlttem volna (mint a B osztályos Barnabás, akit az öngyilkosság legszélse pereméről húzott vissza, már hosszú gyógyszeres altatással).

„Dehát édes fiam, tíztől hatig van nyolc órátk, az egész világ ennyit alszik! Ez nem kibírhatatlan!”

Csak hogy a főreálban fel lehetett iratkozni fennmaradásra a naposnál, úgy hogy takarodó után még éjfélig a tanteremben lehettünk, a saját helyünkön, én Medvével és Szeredyvel, megbeszélni a dolgokat, olvasni, írni, levelet, a napi tréningeredményeket, kottát, keresztretjvényt (még mindig gyártottunk egymásnak Medvével és Colaltóval), vitázhattál, gondolkozhattál azon, ami megesett, csend volt, a napos tisztnek csak a létszám kellett, be se nyitott, az üvegajtón át megszámolta, hányan vagyunk, az altisztek pedig megszűntek, lerohadtak rólunk.

Anyám nem értette. „Éjszaka tanultok?” - Már mondtam, nem. „Dehát akkor mire való ez az értelmetlen fennmaradás? Feküdjetek le aludni tízkor!” - Mire való! Képzeld, édes Királynő, gondoltam, ez az értelmetlen fennmaradás szorosan a Bocskai paradicsom dépendance-ához tartozik, és arra való, hogy használjuk. Erről van szó, gondoltam, de nem mondtam. Csak megöleltem: Jó, majd lefekszünk.

Ezt nem kell, hogy értse. Az iskola világberendezésébe neki nincs bejárása, ez rendjén van - más dolog, hogy nincs bejárása az én (színes kavicsokkal berendezett) független világomba se. Dehát azért független, hogy Évától is független legyen, igaz. Nekünk a század nagy forradalmi óriásai a szívünkön feküdtek. Einsteinhez, Adyhoz, Kandinskyhoz, a freudizmushoz: anyámnak nem sok köze volt. A huszadik század forradalmi óriásai Évának nem feküdtek különösebben a szívében.

Ha nem, hát nem. Bele lehetett nyugodni. Az legfeljebb vicc volt, ha az ember mégsem nyugodott bele. Ez egy vicc, gondoltam, hogy én ki tudja, mit várok Évától, vicc, hogy ennyire nyugtalanít, hogy mit szól Einsteinhez, Kandinskyhoz, Bartókhoz. Semmit. Nem ért hozzá. Jó, sokkal többet én sem értettem hozzá: nem erről volt szó. Nekem érthetetlenül az kellett volna, hogy Éva mégis értse, lássa messziről, nagyjából, hogy mi az, amibe nyakig merülök megint. Ebben ő nagy volt: átlátni egészében olyat, amit nem ismer. Akkor vele, az ő nézésével én is jobban látnám a színes kavicsaimat, mindenestől, és főképp tudnám, hogy eltűri-e, ha látja

messzebről, mi ez az egész, tűri-e akkor is szó nélkül, hogy belelovaljam magam, nyakló nélkül, mint szerinte mindig.

Ha nem tűri, azt kellett volna tudnom. Júlia mindent eltűrt, ráhagyott. Éva jobban átlátott rajtam, a kis finom csalásaimon is és a fellengzős lelkemen is. „Szeretlen vagy mindenben, fiam, nem ismeresz mértéket, és a fellegekben jársz.” Szálljak le, és próbáljam megzabolázni a szertelenségemet. Nem hallgattam rá soha. Most se hallgattam volna rá; nem ezért kellett tudnom a véleményét; csak kellett volna tudnom.

Egyelőre tűrte szó nélkül. Mióta kitalálta magának a téli panziót, az Egyetem tér 5-ben mindig jókedvű volt. Tűrt mindent. A magamnak vett könyvek közül az egyiket karácsonyi ajándék gyanánt neki nyújtottam át. Júlia meg is ijedt, kár volt, Bébé! A Kis Larousse-t Éva még célzásnak veheti (a műveletlenségére). Hát anyámnak lexikonra akkor se lett volna nagy szüksége, ha tud franciául. Úgyis az anyém lesz. Svindli, kis család: Éva mindig átlátott az ilyen linkségeimen és soha nem tűrte szó nélkül. Most váratlanul mulattatta. Kedves szemtelenségnek vette tőlem. Megköszönte illedelmesen, büszkén mutogatta, átvette a hólyagság humorát.

Monostort ő szerezte. Borbás-pusztán szűk idők után jöttek bő esztendők (ahogy ez a világ rendje), Pető gazda le tudta törleszteni anyámnak, amivel adós maradt a haszonbérből, még a szép cserepes házat is meg tudta végre venni Kecskeméten, amit az „ángyika”, a sógora özvegye régóta kommandált neki, a három lánya felköltözött a városba, a legnagyobbik már jegyben járt, a legkisebbet, Jucikát, a kedvencét, az én régi jó strandtársamat, beíratta gimnáziumba az Angolkisasszonyokhoz. Ő tavasztól télig kint maradt a tanyán, a két nagyra nőtt fiúgyerekével és persze az anyjukkal. Éva pedig így meg tudta venni nyaralónak a házat és a nagy kertet Monostoron, tavasszal. ((Az árendás Pető gazdának is elintézte, hogy a gőzmalomban tartsák tavaszig a búzájukat, a malom gondját viselte a zsákoknak, bér- és díjmentve (azt hiszem, az elővásárlása jogának fejében), és tavaszra mindig felment a gabona ára.))

Anyámnak azonban ehhez el kellett adni a 15/b-t (újra nagy lelépést fizettek, a vételár fele kijött belőle). Nekem a szűkebb hazámat. Júdáspénzért.

Abban már hallgatólag megegyeztünk, hogy nem megyek Ludovikára, négy év múlva leszerелеk végleg (fogalmam sem volt, hogy ezt hogy fogják engedni?) - hát legyen festő, isten neki, ha mindenáron ehhez van kedvem, és ki is tart majd érettségi után - de hogy miből fogok megélni, minden tisztességes kereső civil foglalkozás nélkül? erről csak most, először ejtett szót anyám:

„Júdáspénz! Nézd, Bébé, Borbás eltart bennünket, téged is. Ez egy télen-nyáron lakható masszív, jó építésű ház Monostoron. Ki tudja, egyszer még jó lesz, ha van fedél a fejed fölött, kisfiam...” - (Jó lett. Én Éva hasonló lapos bölcsességeire oda se figyeltem, nemhogy megjegyeztem volna magamnak. És mégis eszembe jutott, 46 és 54 között, Monostoron - hogy nyert. Mártának persze nem mondtam.)

Éva, ahogy Einsteinról, Freudról, a művészetéről és költészetről is fenntartotta magának a véleményét, s hogy festő akarok lenni, ebbe talán nehéz szívvel (amit ő sosem mutatott) beletörődött. Ismert - a csökönyösségemből sok mindenben engedtem, de látta, amin az ember nem tud változtatni, hogy mihez van igazán kedve, abban megkötöm magam.

Szent ügy? Tíz évvel később, amikor Mártával az elhülyülésig boldog összetartozás évszakai után el kellett válnunk örökre, ezt írtam vagy válaszoltam neki egyik utolsó (gyötrelmes) levelemben: „Én magával, Márta, a maga életének a dolgaival nem törődök igazán. Én igazán csak a saját mulatságommal tudok törődni.” - - Azt felelte rá, hogy rendben van, mindenki, ő is

csak a saját mulatságával törődik igazán. De ez nem egy „szent ügy”, Bébé. - Ki mondta, hogy szent ügy? Ezt soha nem mondta senki! - (Hát anyám nem mondta.)

„Ahogy a barátjának, Medvének a magyar irodalom, magának a festészet szent ügy és fölötte áll mindennek. A baj, hogy ezen egy szikrát nem lehet változtatni.”

Igaz. Baj. „A festészet nem szent ügy, a festészet valami. Valami, amit lehet csinálni. Olyan, amit multság is és érdemes is csinálni. Nagyon kevés ilyen dolog van ezen a világon. Rajta kívül nekem semmi, egy se. Tehát vagy-vagy. Vagy csinálom ezt az egyet, s akkor érdemes itt élnem tovább: vagy nem, s akkor nincs semmi multságom az életben, és kell a fenének az egész. Ez a két alternatíva van. Két választás: harmadik eset nincs.”

((Egy harmadik mégis lett, s elfogadtuk, egy évre rá. Ez teljesen anyám műve volt. Novemberben összeköltöztünk ideiglenesen mint szabad, független lakótársak. Az örökre- elválásunk idején is egymáshoz futkostunk minden bajunkkal, de főképp az örömmünkkel. Ez semmit sem jelentett. Időközben neki meghalt az édesanyja, engem bevettek maguk közé az Új Nyolcak. Ezek változtattak az életünkön, nekem így, neki úgy. Júlia nagyon szerette Mártát, Éva nem. Mégis, Éva volt, aki váratlanul fogta magát, felkereste Márta édesapját és megbeszélte, elintézte vele, hogy házasodjunk össze.

Micsoda gondolat! Márta szókimondó egyenességével mi már tisztáztuk egymás közt, hogy nem kellek neki, ő se kell nekem. Ez sokba volt nekünk, keserű hetekbe, hónapokba. Fájt. Nem ment ingyen ez a tisztázása a dolgoknak. Egy éve már és még mindig csupa seb voltunk. Mit mondhatsz anyádnak? Hogy Mártával gyűlöljük, ki nem állhatjuk, nem szeretjük egymást: ő ezt tudta (Júlia nem), mosolygott, talált és kivett nekünk egy jó kis lakást Budán. Végül az döntötte el, hogy ránk uszította Medvét. Jóban voltak. „Majd a barátod módszerével ártalmatlanná teszitek egymást” - mondta Éva. Rajtunk nevetett? (Júlia - tájékozatlanul - meg volt hatva.) Így hát, mint szigorúan formális, álházastársak, beköltöztünk Mártával átmenetileg a kis villalakásba a Riadó utca páros oldalán. Az utca páratlan oldala végig a Bocskai főreál téglakerítése volt. Utazás körbe-körbe a világon.))

Éva már akkor felfigyelt rá, amikor elmondtam nekik Medve nevezetes találmányát. Fogalmam sem volt, hogy a lakás eladása és az ingatlan megvétele mivel jár. Monostor három tulajdonos nevén volt. Ügyvédek, hivatalok, papírok, tárgyalások, pénzek, időpontok egyeztetése, bútorszállítók, festők-mázolók, ács, asztalos: anyámnak ráment másfél esztendeje. Én nyáron arra érkeztem, hogy Monostoron simán rendben van minden. A kút villanymotorja meg a kerti nagykapu? az is meglesz. Meglett, őszre. De nem úgy a község hivatalai. Karácsony előtt anyám hatósági idézést kapott tőlük az Egyetem tér 5-ben, újra. A telekkönyvükben két tulajdonos parcellái tévesen voltak bevezetve, a harmadiké pedig sehogy. Nem a hivatal igazította helyre bocsánatkéréssel a hibás, zagyva bejegyzéseit, hanem új telekkönyvi felvételt rendelt el, anyám költségére. Ez egy álló esztendeig tartott. Még tovább a harmadik eladó ügye, a húszéves örökösödési jogát új hagyatéki eljárással lehetett csak igazolni. A telekkönyvi írnok decemberi idézésére anyám kifakadt. „Ez a ronda kis alak megint berendel fölöslegesen. Még ez a legellenségesebb velem az összes közül...”

Éva soha nem panaszkodott nekünk, se másnak. Nagyon elege lehetett az egészből, ha így kiborult. Elmondtam Medve Gábor nagy találmányát nekik:

„Tudod, hogy lehet biztosan ártalmatlanná tenni a ronda ellenségedet? Ha megszereted!”

Júlia nem méltányolta. „Ha megsajnálod? Kis nyomorult írnok, nincs más öröme az életben, mint hatalmaskodni veled? Szép, szép, de ezzel lefegyverezted?”

Éva a fejét rázta - nem, nem -, s „Hogy mondtad, Bébé?” - megismételtette velem: - „Hogyan lehet biztosan ártalmatlanná tenni a veszélyes ellenségedet? Ha megszereted.”

„Ez más!” - mondta anyám Júliának. Látszott, hogy ő jobban megértette. Mulattatta, megjegyezte. Nevetett, szinte mint aki tapasztalatból jól ismeri Medve igazát: a tengersok adásvételi irományt, szerződést, illeték-, adóki szabást, telekkönyvi kivonatot, a lélekölő papírhal-mazt azzal tudta ártalmatlanná tenni, hogy igenis megszerette végül az egészet. Beletanult, elviselte a megalázásokat, októberre elintézt mindent. Egy kicsit kimerült. Nem látszott rajta, mert az Egyetem tér 5-ben mindig vidám volt.

Hát persze: ez az ő nagy húzása volt, egy szoba az emeleten (az ötödiken). Egyszerre csak fellázadt, gondolom, a háztartása, a háza népe mindig ráháruló gondjainak-ügyeinek unalmas intézése ellen, és szabadságot vett ki. Egy jó téli nagyvakációt. Hotelszobában, két útításkával, külföldi turista, érdekes látogatásra jött, megnézi magának Pest híres városát.

Ezt jól kitalálta még a nyáron, s persze hogy kedve volt hozzá. Minélfogva persze nekem is kedvem volt bejárni a Belvárost. Elvitt a Sziget Clubba, itt volt nekem a Tiszi Kaszinó mozija, lányokkal, a Magyar utca este kurvákkal, az Apostolok, a Kis Pizskos, a Mátyás-pince, Petőfi Sándor és a Duna-korzó, Arany János és a nagy Múzeum, a Kaplony utca sarkán mindjárt egy madár- és állatkereskedés, mindenütt nagyvárosi - nem budai - fényes kirakatok: szóval egy másik világ. Ide átköltözni az én egész Fehérvári úti világommal? Ehhez szinte kozmikus, forradalmi fordulatot kell megtenni az embernek.

A nagy kopernikusi, newtoni, einsteini fordulatnál nem kisebb, nem jelképes, konkrét fordulatot tett meg az ember világával anyám vakmerősége, amivel a lakást Monostorra helyezte át (néhány évre), és télire beköltözött Ella barátnője panziójába Pestre. Ki hitte volna, hogy lehet életet folytathatóvá, elfogadhatóvá, egyáltalán lehetővé tenni másképpen, más lakásban, másik partján a Dunának?

Lehetett. Az Egyetem utca fogta magát és kezdett hozzátartozni az életemhez. A Károlyi palota, a Franklin Társulat kirakatai, a Poól és Mály, Erzsébet Szálló, Centrál kávéház. Helyesebben, nem is ezek a közismert jeles helyek, hanem éppúgy, ahogy a Fehérvári út semmitmondó szögletei, beszögellései, egyforma pincegádorai, ugyanolyan liftaknái, mind ősi, megkülönböztethető jó ismerőseim voltak: az Egyetem utca semmitmondó épületei, a négy-öt emeletes egykútya bérházai, kapui, kapualjai, puszta kövei lettek ismerőseim, lettek itt is igazán enyéme.

Egyetem tér 5. „Te nem jössz, Bébé? Hová mész?” „Megyek haza.” Éva jó kedve itt végig kitartott. (Jó karácsonyok, a nyakára nőtt fiacskája elfért vele, s a panzió ebédlőjében bridzs uzsonna-vacsorákat is tudott rendezni, több asztallal. 30-ban aztán szerzett egy prima lakást a Kígyó (Apponyi) téren, belvárosiak lettünk végképp.)

Az Egyetem tér 5-be én négy évig hazajártam. (Monostorra is mentem haza, nyáron, húsvétkor, dehát ott voltak bútorok, a 15/b szobái mind, meg Júlia, Terka néni.) Kitűnt, hogy két útításka is, az ötszögletű szobában, plusz egy anya jókedve: elég hazának. (Bőven számítva. Majd megfigyeled, hogy bőrrönd és útításka nélkül, még jókedv nélkül is, egy anya untig elég. Kevesebb már nem.)

Hilbert növendéknek egy anyával kevesebbje volt, mint szükséges, hogy legyen hová hazamennie. Mégis, előbb, civil korában kellett hogy legyen neki is egy. Logikusan, erről próbáltunk valamit kiszedni belőle.

Nem nagy sikerrel. Fényképek? Nem voltak? De volt sok. Egy sincs? Minden holmijuk ott maradt, Marosvásárhelyen, elveszett. Az a szoba az emeleten, csak hotelszoba lehetett. A háború miatt csak itt, Magyarországon. A Balatonon, vagy a Tátrában. Vagy Abbáziában? Nem. Abbáziában nem voltak.

A kicsi korából való verset vagy rigmust, az egyetlen amire emlékezett, később ő hozta elő újra. Fennmaradt velünk (tisztelőbeli A osztályos?), Medve és Bónis Feri miatt, differenciál-számítást tanulni velük, feladatokat megoldani; amit egy új, kis fekete tűzér főhadnagy adott elő, tanterven kívül, az arra jelentkezőknek. (Köszönöm, én lemondtam róla.)

Befogtam a fülem, úgy olvastam. Arra figyeltem fel, hogy Hilbert Medvét mint versszakértőt nyaggatja:

„Mondd, az vers, ha közlik veled, magázva, hogy szeretnek, mert fekete a szemed, holott nem igaz, hogy fekete? És téged nem szokott magázni - az illető. Akkor az sem volt igaz, hogy nagyon szeret?” - Attól függ, öregem. Mi volt a vers?

„Anyámnak volt egy nótája, vagy strófája, amit mindig dúdolgatott nekem.”

„Mégpedig? Hát nyögd ki végre!”

„Szeretem én magát nagyon / Mert fekete szeme vagyok.”

Nekem, már amikor először felmondta nekünk, valahogy gyanúsán ismerős volt, Medve pedig váratlanul eléggé mellre szívtá az egészet. Fekete szemeket, rég halott anyát, még sokkal régebbi altatódalt (talán a füledbe duruzsolva mint édes vallomást:)

„Nézd Lexi, ez még nem egészen vers - mondta mint felkért szakértő.

„Nem egészen?”

„Ha fekete a szeme, akinek mondják, akkor lehet az is igaz, hogy szeretik nagyon (bár nem biztos), de akkor ez még nem vers. A vers nem dolgokat közöl. Mindig ordít valamit. Mit? Rikítóan igaz dolgot. És ha valakinek a szeme rikítóan kék, akkor a rímpár második sora nem igaz, az elsőben kell lennie a rikítóan igaz ordításnak. Érted, nem? Áttevődik. Mert ennek valahol benne kell lennie, hogy vers legyen egészen.”

Lexi rázta a fejét. Áttevődik? Nem érzi? Nem. És hogy ment a vers tovább, kíváncsi voltam, emlékszik-e a folytatására. A kedvemért ezen tanakodott egy kicsit, de félbeszakított mindent dr. Bekény őrnagy úr. Ránk tört. Ehhez nem volt joga, még a zászlóalj-ügyeletes tisztnek sem. Ordítva: „Mi folyik itt!” Hilbert vigyázott vezényelt.

Az őrnagy persze Medvéhez fordult: „Tanulnak? Mit csinálnak?” - Ehhez semmi köze. Azt, amit jólesik. Medve felhúzott szemöldökkel meredt rá: „Feliratkoztunk fennmaradásra, őrnagy úr!” - mondta. „Úgy? Csupán? És maga! Maga is?” - kiabált rá Bónisra, már fojtott dühvel. Bónis Feri szintén mondhatta volna, hogy készülnek algebrából, de soha nem hagyta cserben Medvét. „Én is, őrnagy úr. Csupán fennmaradók vagyunk!” - Így hát Bekény letartóztatta mind a kettejüket. Csupán! Fogdába, azonnal.

Hiába nyertünk az ördöggel, hogy Joneszko százados urat elvitte, talán vissza a csapathoz, mert most már biztos volt, hogy helyette dr. Bekényt hozta a nyakunkra századparancsnoknak. Baj.

Még nem emésztettük meg egészen, hogy mennyire. És hogy lesz? Baj Medvének, de baj egyetemesen, a B osztálynak is, és baj Hilbertnek is, annyira mindenesetre, hogy ez nagyobb gondja legyen most, mint az, hogy szerette-e őt a fekete helyett búzavirágkék szemével egy valaha-volt édesanyja.

(„Szeretet”)

Szeretet. (Az mi?) Tehette volna hozzá Hilbert zárójelben, kérdezetlenül. Nem volt fontos neki az élete, hogy mit érez és mit gondol, és nem volt fontos a saját személye sem. Egy dolgot nem vett szívesen: ha magas lóról lenéznek. Bekény őrnagy urat nagyon nem vette szívesen. Joneszkó durva komizása Bekényéhez képest egyszerű, lenyelendő tény volt: sima vadállatság - ilyen van, tudtuk. Leráztuk. Nem kenődött ránk, nem nyálazta be a saját világát az embernek, mint a kiváló tudós barlangkutató irántunk való felsőbbrendű megvetése. Nagy baj volt, hogy Bekény lett az évfolyamfőnökünk; különösen Medvének; nekem is, mindnyájunknak; tele lett megint undorral a világ.

Hátha kitör a háború? Afrikában, vagy valahol, és hadiérlettségivel megússzuk Bekény parancsnokságát... Zsoldos jött időnként a híreivel: „Figyelem! Az alexandreti szandzsáknál fegyveres konfliktus tört ki és beavatkozunk török oldalon!” Vagy: „Uraim, kiéleződött a helyzet Abd-el-Krimmel! Megyünk a riff-kabilok segítségére mi is! A GH-ba tegnap megjöttek a zászlósi egyenruhánk és a parafa sisakok!”

Zsoldos viccein már csak Czakó Pali nevetett. Egy kicsit megkopott a humoruk. Lehetett unni, lehetett bosszankodni rajta, most mégis, nem bánta az ember a megöregedett marhulásait. És kishíján átvettem és folytattam anyám számára.

A panzióba több napilap is járt, s én ezeket a háborús újsághíreket mindig kikerestem bennük. Anyám fel nem tudta fogni, egyszerre miért érdekelnek. Mondhattam volna neki kicsit valószínűbb formákba öntve Zsoldos álhíreit: háború, s valamiféle itthoni részleges mozgósítás esetén, ha nem is zászlósként és trópusi sisakban, de újonckiképzőnek, mint hadapród-őrmestereket minket is szétszórhatnak a hadseregben, ami gyorsított hadiérlettségivel járna... - Dehát ez számításba se jöhetett: inkább észhez tértem, és nem mondtam semmit, csak Zsoldos hülyülését Marokkóról és a szandzsákról.

((„Ronggyá vertük helyből-magasugrásban a megszálló nagyhatalmakat és Mária Terézia-rendet kap az egész A osztály, doktori címmel és alezredesi rangban, s még Zámencsik is megcsuklózta majd az őrnagyot...”))) Nem tört ki semmi, soha, sehol. Maradt dr. Bekény. (Dögöljön meg.)

Zsoldosban lehetett egy szikra a reménytelenség akasztófahumorából - amiből később talán a híres pesti viccek (heroikus) népköltészete fakadt. Anyám is nevetett a parafa sisakjain.

Lexi nem emlékezett a verse folytatására, s engem bosszantott ez a - Szeretem én magát nagyon / Mert fekete szeme vagyon! - hogy honnét ismerős nekem? S nem is a szövege volt ismerős, hanem a bűgő hangú, (mondjuk:) koreográfiája: ez egy édes, bolondozó, szerelmes hízelkedés volt. Az Egyetem tér 5-ben Éva mindig jóval előbb felkelt s hagyott engem aludni. Jóízűen, „mint a mormota”... Tett-vett, leült a foteljébe, türelmesen nézte a „mormota” alvását; már hatévesen a 15/b-ben sem volt könnyű dolog engem felébreszteni. De velem akart reggelizni, s végül mégis odaült hozzám, felrázogtatni. „Jó reggelt! Kihűl a tea!” - Volt, hogy a szobalány másodszor vitte vissza megmelegíteni. - Éva, a fülembe: „Ébresztő, tábornok úr! Itt az uraságod ínyére való finom jó reggeli.” - Vagy fel is sorolta: - „Minden, amit maga szeret...” - Úgyhogy egyszer megkérdeztem tőle, egyenesen: „Mondja, nem a maga nótája volt az a Szeretem én magát nagyon, Mert fekete szeme vagyon?” - Nem, nem ismeri. - „Nem maga dalolhatta nekem, kicsi kutyám? Tudja, még amikor a kis motollája voltam?” - Nevetett - nem, sose hallotta. - A magázódás belefért volna kettőnk nyelvhasználatába, de nem a „szeretem nagyon”. Én szeretni nagyon szerettem az angolszalonnát, az érett pálpusztai sajtot, az omlós

libatöpörtyűt és az áfonyalekvárt, reggelire, s ha már erről volt szó, a ropogós, friss sütésű sóskiflit, hosszában ügyesen kettévágva és vajjal megkenve, hogy az alsó felét is meg lehessen sózni. Nem szerettem a vesevelőt. Nagyon nem szerettem a spenótfőzeléket rántással, a ricinust és Bekény őrnagy urat. Anyámmal arról, hogy szeretem-e és hogy ő szeret-e engem, soha nem beszéltünk. Lexi nótáját azért bolondozásból, kicsit csúfolódva, énekelhette volna nekem, ha ismeri. De nem ismerte.

Évával nagy számárság lett volna azon gondolkozni, hogy szeretjük-e egymást: mert akár azt gondoljuk ki, hogy igen, akár azt, hogy nem: maradunk ugyanannak, amik vagyunk. Ezt pedig, hogy mik vagyunk egymásnak, végképp nem lehet megmondani. A világnak van rá szava - nekem Éva az anyám, én neki a fia vagyok -, amivel az elmondhatatlan dolgot jól meg tudja határozni fizikailag: hagyjuk hát ennyiben, hagyjuk rá a bejelentőlapokra.

Hogy ki szeret kit: Medvét egyszer felelősségre vontam, hogy szereti az embereket. Erre húsz év múlva visszatért, aztán később azt sütötte ki, hogy ő szereti a felebarátait, mint önmagát, nem jobban. Önmagát se nagyon. Ez vitatható volt, amíg nem volt vitás, hogy meghunyászkodó gyáva csürhe vagyunk, felebarátok, mind, vele együtt. - Lexi: Szerette-e őt nagyon az anyja? Nem tudja. Vitás. (A szeme nem volt sosem fekete...)

Márta: Tisztáznunk kellett 38-ban, hogy szeretjük-e egymást. Megegyeztünk, hogy nem. (Ez vitás maradt.)

Nem volt vitás, hogy szigorúan azok vagyunk mind a ketten, amik vagyunk. Azzal kezdődött ugyanis, hogy rögtön kitudt, teljesen összetartozunk és senkihez a világon nincs közünk, csak egymáshoz. El kell fogadnunk a másikat nemcsak olyannak, amilyen, hanem mindenestől: annak, ami. Ehhez mindig őszintén önmagunknak kell lennünk - nekem is -, hazugság, engedmény, szépités, sőt udvariasság nélkül. (Például nem törődhettem igazán Márta fontos dolgaival, mert ahhoz ki kellett volna bújni a bőromból, ahol - bent, a saját irhámiban - törödni, igazán, ugye csak a saját mulatságommal tudtam.)

Rendben van, illetéknéppen az is tisztázódott, hogy akkor én nem szeretek senkit. (Vitás. Nincs rendben.) Szeredy Danira szükségem volt. A világ nyelvén úgy lehetett mondani, hogy nagyon szerettük egymást. Végül is az ember szereti a hűséges jóbarátját. A mi nyelvünkön - és mert Mártával is megszigorodott a szó jelentése - nem. Mártával - már túl korán - az történt, hogy akit szeretett (nekem is barátom), olyan volt ugyan, amilyen volt, de hogy ami volt, az micsoda (és nem olyan), későn lett csak kirívó. Túl későn. A szeretet definíciója akkor súlyosan megszigorodott neki.

Szeredyre szükségem volt. Szeresse a hóhér, vén marha. Fejemhez vágta, hogy fordítva, neki van szüksége rám Ez is igaz, több tekintetben. Csakhogy szüksége van az embernek arra is, hogy legyen egy hólyag, akinek szüksége van rá. Kettő-egy a javamra. (Szeredy: Azaz kettő-kettő.) 81-ben eszembe jutott egy éjszakai állomás, Szeredyvel, és rögtön elveszett. 81. februárban. ((Vagy márciusban. Lexinek tudtam panaszkodni. Nézd, öregem, ez tényleg vicc, teljes hülyeség, hogy itt hagynak engem egyedül. Egy szál magamra. Ennyire önálló én nem vagyok. Sok mindenben igen, tudok már egyedül vécére menni, ugye, öltözni, ágyazni, lépcsőn járni, sőt az egyszeregyet is tudom, tudok tangózni, rumbázni, kurvát felcipelni, villanydarálót megjavítani, nyilatkozni a festészetről, új kalapot venni, de itt egymagamban meglenni nem tudok még, fenét ér mind a sok tudományom. Akkor jutott eszembe az éjszakai állomás.))

Olvastam valamit és hirtelen eszembe jutott róla egy régi emlékem. Ritkás erdő szélén megyünk felfelé, elég meredeken, itt-ott fa lépcsőfokokon, az állomás kis platójához, ahonnét lámpafény derengett át a sötétségen. Egyetlen lámpakörte. Hol is volt ez? Nem tudom. Letettem a könyvet.

Idegcsitő. Már megint egy emlékfoszlány tele pontos részletekkel, és az egészre nem emlékszem. Ez valahol volt.

Elég semleges helyen, és semmi különös, rendkívüli, megjegyezhető valami nem volt benne. Rossz, jó, közömbös? Inkább jó érzés volt ott lenni, mint közönyös. Apró bajok? Nincs igazi baj.

Szeredyvel mindig jól megvoltunk az ilyen lödörgésben, mászkálásban emide-amoda. Ezért izgatott, hogy sehogy se jut eszembe, együtt voltunk-e. A Svábhegy domboldalán Dani nemegyszer felkísért (vagy lekísért), éjszaka, elérni az utolsó fogaskerekűt a Városkút (és később az Adalak) megállóhoz, de ez teljesen más volt (ennyit tudtam).

Lehet, hogy nem is Szeredy volt velem. Lehetett valaki más (nem sok), festő, vagy egyik régi monostori fiú, még 24-25-ből való ottani civil barátom, legfőképpen Kriesch Mati. (Jól mászkáltam-lötyögtem vele is, mindenhova.)

Szeredy Danira szükségem volt, de végül is, nem égető szükségem. A nagy szerelmemre, a szép szőke Sárira 29 nyarán Monostoron olyannyira szükségem lett volna, amikor elutazott, hogy semmihez sem tudtam kezdeni, csak jártam fel-alá a szobámban, a kertben, az erdőben, nyomorultul, hogy miért nincs velem. ((És levél, postás, lementem elébe mindennap, nincs, ma sem jött semmi; anyám: itt voltak érted a fiúk, kimentek a pályára, üzenik, hogy menj majd utánuk. Jó, nem megyek. Ej, hát úgy szereted őket, Bébé, várnak kint... Ma nem megyek. Három napja nem ír... Édes fiam, először is még csak két napja, és az megszállt terület, cseh posta...)) (Árulást követtem el az MLTC oly szeretett atlétikai pályája ellen.) Vártam levelekre életemben még sokszor, izgatottan is, de ilyen égetően többé már nem.

Hát ha nem is égetően, de nekem fontos volt, hogy tényleg Szeredyvel törtettem-e ott éjszaka, árkon-bokron át, egy vasútállomás felé. Akartam tudni. Majd eszembe jut. Türelem. Nehezebbet is kitaláltam már. (Egyszer mindössze egy nagy hodályra emlékeztem, s hogy ültem egy fotelben, várakoztunk, mellettem felszabadult a széles dívány, ahová rögtön átültem, hogy lerakhassam az ölemben tartott holmit. Ritka nagy megkönnyebbülés volt bennem, már jó ideje. Órák óta. Nem végleges a baj. Ez viszont nyílegyenesen elárulta a helyet: csak Köln városában lehetett, a képkiallítás előcsarnokában, vagyis 1968. május 14-én dél felé. Reggel érkeztem, a hálókocsim folyosóján töltött rettenetes éjszaka után. A hotelben rögtön felhívták nekem Budapestet. Látták, hogy baj van velem. A valószínűtlen telefonálásomtól Márta egy kicsikét megijedt, de főképp felébredt álmából.

„Ide figyeljen - mondom -, Márta, én soha többé nem utazom el sehova maga nélkül.”

Harminc éve, vagy pontosan huszonkilenc éve meg voltunk egyezve, hogy nem megyünk sehova együtt. Biztos volt, hogy tökéletesen elrontanánk egymásnak az egész utazást. Betartottuk mindvégig, megoldás volt. Most este, kijött velem a Keletire, csak jókedvében, mert nem szoktuk egymást kikísérni (egyikünk se félhülye, hogy ne tudjon egyedül felszállni egy vonatra, s ha én elébe mentem egyszer nemrég, az viccből volt, humoros meglepetés, jópofaság). Semmi baj nem volt, azonban mire Bécsbe értünk, valamitől elszomorodtam. S olyan nehéz lett a szívem, mint soha még.

Bedobtam egy lapot pár sorral Mártának. Felszállt a hálókocsomba útitársnak egy német. Kiderült, hogy megtiltja nekem a dohányzást. Ocsmány alak volt. Ez hosszabban zajlott le. Kimentem a folyosóra rágyújtani, pizsamában. Aztán kint maradtam. Nem bántam, így jobb volt. Könnyököltem az ablakban reggelig.

Az ocsmány fráternek annyi haszna volt, hogy egy darabig a tőle való undorodástól háborogtam magamban. A kicsi, rettenetes szomorúság bennem, elfűjt mindent, őt is, a semmibe. Már Bécs felé - amin volt annyi eszem, hogy sose gondolkozzak - elgondoltam az egész életünket Mártával. Összeszorult a szívem, és úgy maradt, elszorulva. Mit lehet itt kigondolni? Tanácstalanul, tehetetlenül robogott velem a vonat Köln felé, órákon át. Lassan derengeni kezdett kint. A folyó mentén, kis állomások, szemközt hajmeresztő mesevilág, gyerekjáték csodakastélyok futottak el. Még alvó utcák, házak, ébredező ablakok. Mindegy volt mind. Egyet kigondoltam. Én ilyen szívet tépő szörnyű éjszakát soha, soha többé nem csinálok végig. Ebből még egyszer nem kérek.

Mártának a telefonban azt mondtam, hogy én nélküle ezentúl sehova se megyek.

„Csupán ezért hívott fel, Bébé?”

„Ezért. Rendben van?”

„Rendben van.” - Rám hagyja? El fogom rontani a multságát, ha velem jön. Ő meg az enyémet. Ez egy forradalmian új berendezkedés... - Megismételte:

„Rendben van, részemről.”

Hozzátette zárójelben: („És klassz, hogy felhívott ezzel, öreg hóhányó! Most legyen szép és okos a németeknek, és rendesen kösse meg a nyakkendőjét!”)

*

Öreg? (Mennyi, 68-ban?) Öreg sose voltam. Hóhányó, igen. Buda ostroma alatt a szobám lapos bádogtetejéről naponta le kellett hányni a havat. Ezen rengeteg marhaskodás folyt, mert valamelyikük észrevette lentől, hogy én egyedül a tetőn, amikor ráeszméltem, hogy golyók fűtyülnek finoman a fülem körül, keletről német, nyugatról orosz lövedékek, szigorúan megfenyegettem lapáttal mindkét hadviselő felet: „Ne lőj, vad marha! Te se, másik barom!” - Rám ragadt a „hóhányó” még inkább, mert később egyszer meglepetésszerűen anyám azzal állt Márta pártjára, hogy én közismert „nagy hóhányó” vagyok (ügyes, komolytalan linkóci). Dehát 68-ban ez már egy rám húsz éve nem használt családi becézőszó volt. Ritka nagy megkönnyebbülés órájában húzta elő Márta az idők fenekéről.

Kár, hogy harminc évvel előbb már tisztáztuk, hogy nem szeretjük egymást. Kár, hogy ezt nem tehette vitássá a szerelemről való túl szigorú elképzelésünk sem, mert ennek az elképzelésnek voltak kézzelfogható, helytálló, vitathatatlan követelményei, véglegesek, és nekünk azok is maradtak.

Kár volt a szép szőke Sári 29-ben epedve várt leveleit drága kincsként mind megőrizni. Ezeken borult fel (amilyen gyalázatos hóhányó vagyok) a nagy szerelmem. Szilveszterre, aztán 30-ban is, még feljött párszor Pestre. Nagyszerű. Boldogság. De ha lestem a leveleit, válaszolnom is kellett rájuk. (Fene aki megeszi a levélírást. Én egy árva levelezőlapot se tudok megírni. Csak ha anyám mondja, mit írjak nekik Kecskemétre.) Sári beszámolt szépen, sokszor három-négy oldalon, mi történt vele. Énvelem semmi sem történt, soha, vagy ugyanaz, amit már előbb megírtam. Lassan hideglelést kaptam, ha levele jött. Lassan észrevettem, hogy „remélem” helyett mindig azt írja: „reménylem”. Jó, talán lehet így is mondani. Lassan mégis eluntam ezt. Reménylem? Mit reményel már megint? Mi az úristen keserves kínjának reményel mindig valamit? Hát csöndesen megutáltam a reményléseivel együtt.

Szeredynek ezt nem mondtam el, mert először is, elég komisz és elég ostoba dolog a nagy szerelmedből egy fölösleges ny betű használata miatt kiábrándulni, másodszor pedig Sári az ő kassai unokanővére volt. (Harmadszor pedig: amikor Sári 72-ben, negyvenévi távollét után,

egyszer hazalátogatott Dél-Amerikából, szívdobogást kaptál tőle. Nem képleteset, lelkiileg, hanem valóságosat. A végén, lekísérted a sarki taxiállomásig, és ugyanúgy kalapált a melledben tovább, szinte hallhatóan. Csak néztél utána, a gépkocsi után, az őszi éjszakában. Két nyáron át, vagy másfél nyáron át, nem vitás, hogy szerettétek egymást. Radírozd ki a komisz cinikus ostobaságaidat, Bébé. Inkább légy komisz cinikus magadhoz, és vess számot azzal is: ha megindít, megráz ez a találkozás: a saját fiatalságodon hatódsz meg szívdobogva. A magad életét nézed megindultsággal, nagy kegyelettel, nem az övét. - Mégis, hogy te nem szerettél soha senkit, ennek a kérdésségében egy pontot elkönyvelhetsz a javadra. Hogy 29-30-ban, Pesten, Monostoron és Budán, két nyáron át, a tettek nem volt igazi nagy szerelem: vitatható. Kis hibával, de volt. Mondható, elfogadható, eladható így: az első másfél nyáron át még egy kis (helyesírási) hibával terhelve is az volt.

Szeredy Dani egyszer kihagyott egy A betűt, és észre se vettük, csak tíz év múlva. Festett nekem egy tájképet levelezőlapra, és a hátára nagybetűkkel ráírta: KEDVES BARÁTOM NÉVNPIJÁRA (1925. MÁRCIUS 21.) SZEREDY DÁNIEL. Akkor fedeztük fel a NÉVNPI-ből hiányzó A betűt, amikor nálam 35-ben vagy 36-ban papírok, rajzok, írások közt Dani észrevette a kis akvarellt. Felderült. „Nini, ezt megőrizted, Bébé?” - Bizony isten zavarba jöttem. „Csak mert ilyen ronda!” - mondtam, elhamarkodva. Ez rossz volt. Ez azt jelentette, hogy a legnagyobb szeretettel őrzöm az ő becsben tartott ősrégi ajándékát. Dani pillanatokon belül meg fog hatódni. Mi nem hazudtunk egymásnak, az ábra még mindig ez volt. Muszáj volt kinyögnöm: „Öregem, én csakugyan eltettem és őriztem egy darabig, de elkallódott, elkeveredett költözködéskor, és most nagytakarítást csináltam a fiókban, hogy mit dobjak ki... Ne adjam vissza? Kell neked?”

„Nem kell. Kösz.” - Megfordította a kis vízfestményt, és nagyon szerencsés pillanatban jött: felfedeztük a NÉVNPI-t, amit addig én sem vettem észre soha. Kölesönös hülyeségünkön elröhögtük a bántó ügyet. Attól fogva Dani mindig precízen Kedves Barátom Névnpijára címezte az üdvözlőkártyáit. (Pécsre helyezték hadnagyként, s az ottani kesztyűgyáros civil barátja megtanította fametszésre. Nagy élvezettel faragta a dúcokat és küldözgetett próbanyomatokat mindnyájunknak. Medve örömmel vette, s az egyiket versben köszönte meg. „Gyorsabb, mint levelet írni”, mondta. Mert nem olyan unalmas, gondoltam. Kipróbálva gondoltam: egy szonettet én is összeütöttem egyszer Szeredynek: később: mert évekig küldte a NÉVNPI-omra szóló kártyáit. Még Genovából is kaptam egyet.) Most már ugye meg kellett tényleg őriznem őket. Nekem nem voltak meghatóak, se nélkülözhetetlenek. Úgy értem, nem volt rájuk égető szükségem.

81-ben viszont nagyon idegesített, hogy nem emlékszem, hol is volt az az éjszakai állomás, ami összefüggés nélkül eszembe jutott. Közömbös helyen, de jól megvoltunk. Baj? Nincs igazi baj. Ahogy az ember Szeredyvel lófrált-mászkaált-csatangolt-bitangolt szerte a világban.

Nem is állomás volt, csak egy kis megállóhely. Amolyan enyhe völgyhajlatban. Sínpár mellett. Csomag, táska nélkül voltam. (Mint nyaralás közben?) Itt megáll majd a vonat. (Vagy villanyos? Sínautó?) Sietnünk kellett, hogy elérjük, ezért gázoltunk árkon-bokron át. Óvatosan. Óvatosan a meredek fa lépcsőfokokon.

Fogaskerekű megállója lehetett volna, 29, Városkút, vagy még inkább 42, Adalak, de nem volt egyik se - régebbi, Ótátrafüred, 38, a hegyi villamos Poprádfelkáról, de az se volt, tudtam. A tiszauji vicinális kisvonal Kecskemétről, húszas évek? Nem. Vagy 32, Kiss Miklós, Lakytelek, Szikra? Nem.

Nem, mert további részletek merülnek fel. Piros gomb. A megállóhely keskeny platformján, éjjel. Hisszük is, nem is, hogy jön majd vonat, és a lámpaoszlopban egy nagy piros gomb: meg kell nyomni, hogy jelezze (valahol, hol?) Felszálló van, álljon meg a vonat.

Ez végre egy nyom. Nem fontos a gomb, úgyis megáll, mondta a társam, aki tudta. (Honnét tudta? Már kipróbálta? Vagy akkor mégis Siklós volt ez, és a hűséges jó barát, Kovács Laci, aki mindig tudott mindent, már előre, s elintézte nekem is.) Vagy Lexi (a Kormoránnal), ő is ismert mindent, utat, állomást, menetrendet - és így, csomag nélkül mászkáltunk ide-oda a Balaton körül, 34-35-ben, s 56-ban megint -, jártunk haza Almádiba este, gyorsvonattal, személyvel, motorossal, amit éppen elértünk a legközelebbi állomáson.

Otthonosan. Megnyomtam végül a piros gombot a vasoszlopon? Nem. Ha egyszer nem fontos. Úgyis megáll itt. Vártuk, idegenben is otthonosan a vonatunkat.

Lehettem volna akár a nagykőrösi kisöcsémmel, családiasan és csomag nélkül az ismeretlen domboldalban, ám Balázs akkor még otthon volt. De Menton és Antibes közt is így vonatoztam 74-ben, 76-ban, Monacóból át Beaulieu-be, Cannes-ba, vissza (jegy nélkül), ahogy a Balatonon. (Ahhoz persze kellett Kovács Laci, hogy otthonos legyen (azúrkékben is) a világ.)

Külföld. Először 30 augusztus, Bécs, Semmering, Villach, állomások, vonatok, hegyek, Ossiachersee, a lelkész házában megtaláltam Laczkovics Sándort, lehetett vele jól lófrálni, lődörögni, talán jobban is, mint Szeredyvel - de ez mégsem az volt.

Bánó Gyurival pedig (valljuk meg), a legjobban lehetett. Biarritz, 61, vitt magával és mászkáltunk, La Négresse, St. Jean de Luz, Hendaye (vagy Bayonne, Orthez, Lourdes), Trouville, 63, emeletes parasztház, ingyen teher, éjszakai állomás - piros gomb nem volt.

Mártával? 69, Dubrovnik, Lapadra a század eleji kis műkincs ébenfa villamoson? Nem. Mallorcán, 76, Illetasból a busz mindennap Palmába, a parti úton? Nem. (Ismerős círmos kandúr volt ismerős kicsike eszpresszó volt, vonat nem.) - Itthon, nógrádi hegyek, Magyarkút, 62, volt keskenyvágányú vasút, fel erdők közé, Mártának jó szobája nagy falusi házban, feküdt, sétált, kertvendéglő, patak partján, és itt volt kis állomás is. Nem. Ez se. - ((Márta 68-ban az első szóra elfogadta - értette -, hogy én ezentúl nélküle soha nem megyek sehova, inkább rontsuk el egymásnak az egész utazást. Mentünk, el is rontottuk.)) ((Magyarkút: otthonosságából hiányzott a Szeredyvel mászkálás nyugalma, hogy nincs igazi baj. Volt? Lógott a levegőben, mint az eső lába.))

Feladtam a fejtörést. Vissza, amit olvasok. ((Magyarkúton a kedves jó orvosunk végigfutotta Márta klinikai zárójelentését, és úgy megörült, hogy kiszaladt a száján: „Ezzel élhet még tízhúsz évet is!... Vagyis... úgy nem... azt akartam mondani...” - Márta nagyot nevetett. „Azt akarta mondani, hogy százhuszat, édes Kálmán! De én nem tervezem azt, hogy örökké fogok élni, tudja...” Ezen Medvével vitakoztak. „Ha az ember meg akar csinálni valamit, azt kell terveznie, hogy örökké él.” Végül kiegyeztek abban, hogy Márta ezt ugyan nem tervezi, de azt sem tervezi, hogy meg fog halni. - Rendben van. Medve elfogadta így, mint kettős berendezkedést. - Én nem figyeltem oda a sok filozofálásukra.)) 78. januárban a klinikai zárójelentés hosszabb volt és más. El akartam dobni, mikor hazaértünk. Mit csinál, Bébé? - Nézze, én ezt elégetem, jó? - Hagyja! - Mutatta nekem a végét: talált benne egy remekül elhelyezett egy-szavas mondatot: „Hazabocsátjuk.” Pont. - Ezt Medve is irigyelné - mondta nevetve. Hát eltettük a papírt. Még megvan. ((„A beteget kivizsgálásra vettük fel, melynek során... ez és az, elváltozások mutatkoztak stb. stb. ... s így érsebészeti beavatkozás nem jön szóba. Hazabocsátjuk. A továbbiakban gyógyszeres kezelés javasolt.”))

Jó mondat volt. Medve irigyelné. Jó gyengéd goromba mondat, de nemcsak jó, mert ezenkívül minden benne volt. (Az is, amit sehogy sem tudtam megfesteni: hogy volt hova hazamennünk Mártával: s ezt ő is elfogadta. Végül. Legvégül? Félig?) Messzire kerültünk az elveszett éjszakai állomástól. Nem is kellett feladnom a keresését. Abbamaradt, nélkülem is: kiment a fejemből.

És teljesen más téma volt a regény is, amit olvastam tovább. Az író, vagy a hőse, nem szereti a feleségét. No jó. Aztán nem szereti a barátját se. Ezt mind elég utálatosan. Kezdttem kellemetlenül hasonlítani rá. Hogy én nem szerettem soha senkit? Hagyjunk már ezzel békében engem. Hagyjunk már engem nyugton szöszmötölni a szobámban.

(Márta egyszer megvédett, mikor Medve dühösen rám nyitott: Mit szöszmötölsz itt egész nap? - Hagyja, Gábor. Hadd szöszmötöljön. Bébé egy szöszmötölő ember... Máskülönben mindig összefogtak - anyámmal is - engem szidni, csepülni.)

Át kellene sétálni megint, Márta hazabocsátásával is, egy szomszéd regénybe - ha annak meglenne a vége. De nincs meg. Nem fejeződött be a történet, csak félbeszakadt.

Nem sétáltam. Sehova. Most nem. Ehhez nagyobb bátorság kell. Ami néha megjön, ha kénytelenség keresztülsétálgatni megírt és megíratlan szomszéd történeteken. Most nem. Előkerestem útikönyveket, prospektusokat, térképeket, hogy jól emlékeztem-e például a délfancia városokra. (Jól.) Nekem mindenem volt. Várostérképek, világatlasz, fényképek, saját vázlataim, Ossiachról, a papról, a nagyobbik Laczkovicsról, lexikonok, a Kis Larousse, ugye, egy újabb nagy angol, még nagyobb századvégi magyar (kiemelkedően a legjobb), régi menetrendek (lássuk, mennyire volt Váctól Magyarkút? tizenhét percre). És a Nyugatitól Vác? Mindegy. (Ellapozódott a menetrend.) Mindegy. Úgyis tudom mind ezeket az utazásokat. Kellott egy lakcím, akiknél most Lexi lakott, hogy ugyanaz-e, mint a háború előtt, és volt egy 1938-as telefonkönyvem. (Nekem mindenem volt.) Előszedtem egy csomó régi bélyeget, nem tudom, miért. (Gyerekek?) Fal felé fordítottam egy befejezetlen vásznamat. (Okkal.) Egy francia költő verseskötetében megnéztem az életrajzi adatokat, nem tudom, miért. (De tudom, mégis.) Orthez miatt. A költő Francis Jammes volt, és Bánó Gyurival Lourdes felé menet megkerestük itt a házát. Senki nem tudta megmondani; becsöngettünk száz helyen. Csak 38-ban halt meg (nemrég), Medve is lefordította akkor néhány versét. Én egyet elloptam megfesteni, úgy, ahogy valaha Adytól. (Nem azt, ahol kéri, hogy a szamarakkal mehessen a paradicsomba. Hanem azt, amikor vadászni indult a kutyájával hajnalban, harminc évvel ezelőtt, s a kék völgy, tele köddel, s felkél a nap, hát micsoda is a boldogság? kérdi - ifjú szerelmeit sorra feledni tudta. De látja még ma is, ahogy az úton vadászkutyája a fény felé szalad.) Annak néztem utána, hogy hány éves volt Jammes, amikor meghalt. Hetven. (Újabb szokásom volt, kikeresni, ki hány évet élt.) Ady negyvenkét, Petőfi Sándor huszonhat. Ez az. A budai író jó barátom: „Mondd, Bébé, nem tudod, meddig kell még élni?” - Nézd, Bandikám, én a meghalástól félek: nekem is jó volna már túlesni rajta. Mielőbb. (Az ember élete egy urológiai incidensnek vehető: vér, széklet, vizelet, amiben kezdődik, és úgy látom, abban is ér véget.) Közben kellene még némi idő, megcsinálni, amibe fogtál. (Vagy valamennyire rendben hátrahagyni...) - A megkezdett vásznamat azért fordítottam a falnak, hogy ne lássam folyton, mert akkor befolyásol, ami jó benne: holott egészen más kell ide, még nem látom eléggé, majd megtalálom. (Fejből, magamban.) Majd.

Ami rossz benne, az nem zavar. Mi kell ide? Hát Buda. (Pest nem.) De, sőt főképp Pest. (Medve és Petőfi verse, „Október végén”. Jászdózsza, sártengeren át. És Brassó és Nagyvárad is. És hogy meddig akarsz még élni? Telefonált egy kecskeméti ember, hogy az ő nagymamája kilencvenegy éves és gyakran emleget, én vagyok-e az a Bébé, Évike kisfia? És nem is nagyanja, hanem dédanyja, Teca, emlékszem-e rá? Édes jó uram! hogy az istenbe ne

emlékeznek a Batthyány utcai Szőke-Kovács lányokra! Ő volt a legkisebb, kelekótya és jó szemtelen. Julcsa komoly volt, Bözsi szép (férjhez is ment, még akkor, Eszlári István MÁV-mérnökhöz), azóta nem tudok róluk, náluk szálltunk meg anyámmal nem is egyszer, utoljára 22-23-ban. Három kétablakos szobájuk nézett a Batthyány utcára, az ebédlő, a középső volt a legnagyobb, a súlyos asztalt ki lehetett húzni kétfelől, ha nyolcnál többen voltunk vacsorára, napközben máskülönben bolyhos velúrszőnyeggel volt leterítve (amin én szívesen tanyáztam a Vasárnapi Újságokkal - sok-sok bekötött évfolyamuk volt belőle, kincsek), Teca szerint, mondja a dédunokája, én már akkor is festőnek készültem - (nem, még nem) -, és volt egy rokon kislány szerelmem, aki miatt kijártam a szőlőbe, Helvéciába - (nem emlékszem. Bodócsék szőlejére igen. Ott sok minden volt, kislány nem.) Ez csak a Teca hülyesége. Jellemző. Kilencvenegy. Szép szám. Köszönöm, sok.

Azonban, hiába, még kellene egy év, vagy másfél, sajnos (a puszta rendcsinálásomhoz is). A szőlőbe menet szakállteniszt játszottunk és Teca csalt. A városban sok hadirokkant koldus volt, és Teca az egyik szakállast, az öregtemplom lépcsőjén naphosszat üldögélőt felbérelte, bújjon el, ha jövünk, úgy, hogy csakis ő lássa meg először. „Szakáll. Forti-fiftin!” - Lelepleztük. Botrány. Boldogan vihogott. (Volt egy szerelmem, aki kártyában csalt, igazi hamisjátékos, de nem vihogott. Rózsa, 31-ben. Nem, hogy is hívták - Melanie, Kaprinay - nem, az inas volt - mindegy, nem tudom.) - A kőrösi Balázs öcsém levitt, már előbb, Kecskemétre, de Tecáék házának s már az egész Batthyány utcának nyoma sem maradt. Hasonló - L betű alakban udvarra-kertre hátranyúló - szép földszintes házak álltak ott. És hová lettek a diófák, almafák, hová a szőlőlugasok? És a kutak, a kutak! Betemették a kutakat is mind? Mivé tették a kedves utcát? Buldózerekkel földdel egyenlővé.

Hát lerajzolom. (Mert én is rendre feledni tudtam ifjú szerelmeimet, de még ma is le tudom rajzolni magamnak Szőke-Kovácsék házát a Batthyány utcában.) Elpiszmogok vele - szöszmötölök - földszintes házakat, ilyen utcát, amiben kedve van az embernek élni, már többé nem építenek. Tehát őrizzem meg. Ezt is. Szeredy hasonló házban lakott Nagyváradon 44-ben. Nagykapuba vágott kiskapu. Széles kapualj, bolthajtás. Pár lépcsőfok a verandára. (Itt előbb tévedtem.) - Medve falusi házban talált nyomára Lexinek, 53-ban Jászdózsán. „Még nem jött meg. A tábornok úr kubikolni jár.” - Jaks Kálmán az utcáról zörgetett be Szeredy ablakán Váradon. Tudta a járást sötétben is. A kapualjból, balra, pár lépcső a verandára, megint balra, üvegezett folyosó, előszobaféle, színes ablakkockák, piros, kék, sárga üvegből.

Magdit Brassóból hozta Szeredy, vittük Pestre, dugta el, semmi áron nem akarta elvenni 45-ben (hogy túl öreg a lányhoz), aztán 57-ben összeköltöztek. Már nem volt túl öreg. Senki sem volt túl öreg. Október végén visszatálaltunk a gyerekkorunkba. Én úgy jártam az utcákat, mint nyolc-tíz éves koromban. A város tündökölt a boldogságtól. Mindenkinek volt hova hazamenni, egyszerre csak. (Talán Lexinek is.) Medve már szerdán lerohant egy tankok ellen vonuló menet elé, ordított velük: „Megörültetek? Mindenki elfelejti, hogy ti egy gyáva csürhe vagytok?” Magánkívül volt, ragyogott, hogy Petőfi nyert, és ő vesztett.

Mindenesetre levittük Lexit is az utcára, hogy nézze: a zászlók közepén kerek lyuk volt kívágya. Mindenfelé. Nézte. Most volt igazán kék a szeme: csak Dubrovnikban ilyen a tenger, ultramarinkék, Deauville-ban nem, se Biarritzban. Hát Dani váradi szállásán a veranda berlini kék ablaküvegei? Összegabalyodnak a színek. Elpiszmogok-szöszmötölök velük, egybegubancolódnak az újfajta zászlóink lyukas piros-fehér-zöldjével. Kit keresek, mit keresek, mihez? Piros a vér, lesz fehér hó, s lett zöld is: sokáig nem jártak a villamosok: Medve elmondta Petőfinek: (Október végén? „Már nem nyílnak a völgyben a kerti virágok, Nem zöldel a nyárfa az ablak előtt, De látod az elhagyott sínek közt, Sándor, Imitten-amottan már kinőtt a fű”)

Mit keresek, mihez? Mihez kell ez a kicsi zöld, ami kibújt a már rozsdásodó villamossínek között?

Ez mindenhez kell. Nélküle semmi sem az, ami. Fesd bele. Jó, lehet. Ámde ilyenkor kezd szétesni az egész színes gubanc. Mert ehhez a halvány fűzőldhöz, hogy az legyen, ami, viszont kell a többi mind.

A szombathelyi országút ólomszürke ege. Colaltóval a cserkészdzsemborin. A Feneketlen-tó nádas. Hóhányás vidám ágyúdörgésben. „Nők nélkül nehéz” - igen, megfigyeltem. Fogják a homlokodat, ha hánysz. Priznicet tekernek a tüzelő melledre. Lexire nem, senki. A Fehérvári út ebédlőablaka pedig ugyanúgy kell mindenhez, ahogy a picike fűzőld: a kelő nap sugarai a tűzfalakon. Már is esik szét. Verőfény?

Tavaszi verőfény, szép boldog világ. Jönnek majd rendre az új tavaszok, Bébé, áztatni, ámítani, kurválkodni veled, jön évről évre a verőfényes új tavasz, kérdezd meg akkor a vén kacért, hová tette a társadat? ((Hanyadik tavasz vagy már, átkozott? A negyedik volt a legelviselhetőbb, felvágott hassal feküdni, húgyban-vérben-sárban feküdni kórházi ágyon, ébren várni a reggelt végtelen hosszú éjszakákon át: ez jobb tavasz volt a többinél. Magadra hagyott a szomorúság. (Az undorodás önmagadtól feledtetni tudta veled.) Becsapás volt persze, de tény: először gondoltad azt, hogy még is élned kell itt tovább.))

Festeni szükséges. A színek összegabalyodnak, a tarka gubanc megy el, s olyan kézzelfoghatóan, hogy forgatom a fejem utána.

Jobb felé? Vagy balra? Nem, még is jobb felé, és hunyorítva keresd, Bébé. Mire fel, fellig lehunyt szemmel, megtalálod az elveszett éjszakai állomást.

Vakító fénnel robog be az éjszakából a vonat, kivilágított vadonatúj pullmankocsikkal. Dán vonat - megáll nekünk. Gyula tudta. Egy állomást mentünk csak, vissza a hotelbe, ahol a verseny folyt. Vagyis Helsingörben történt, 77-ben. Azért nem jutott eszembe, mert nem volt fontos vagy érdekes. Két hét alatt volt ott sok más, amit megjegyeztem; ezt nem volt érdemes. (Talán már rögtön, ott helyben, hagytam az egész soronkívüli kis kurta vonatutazást nyom nélkül elröppenni a fejemből.) Amire ebből még is oly élesen emlékeztem, a Szeredyvel való mászkálásunk egy éjszaka, idegen ország domboldalán (s roppantul idegesített, hogy nem tudok rájönni, mikor volt, hol volt): ez mélyebben feküdt. Nem ésszel jegyeztem meg, és szükségem volt emlékezni rá. Ebben boldogság volt.

Boldogság? Ezt nem boldogságnak hívják. Szeredy Danival lehetett lófrálni, lödörögni a világban. Kár lett volna elveszíteni ezt az éjszakai állomást. Feledni tudtam sorra ifjú szerelmeimet. Ezt a domboldalt megtaláltam. Helsingör, 1977. Szeredy már nem élt.

Az ősidőkből nemrég felmerült, Fasor-beli Belloni Gyulával voltam ott. Se ingem, se gallérom, mondhatnánk. Vagy ötven évig a színét se láttam. Egy túlélő. Valaha ügyvédnek ment, most megint ügyvéd lehetett és Lexit ki tudta húzni egy kisebb csávából. (Ő volt az a fiú, aki teljesen ok nélkül mindig jól viselte magát. A kedvemért azonban ellopta nekem a földszinti festőjük anatómiaatlaszát.) Tény, valaha, ha találkoztunk, rögtön megörültünk egymásnak. Felcsillant a szeme, az enyém is itt Helsingörben is, végig jó barát, társ, segítség volt az embernek. Hólyag, nem hólyag, Bellonit nem lehetett utálni. (Nem volt hólyag.) Márta se utálta. (Ez nagy szó.)

(A halottait összerakhatja az ember - Szeredyt, anyámat, Júliát. Sok mindenből, ami él benned és megmarad a fizikai megszűnésük után is. Csak egy van, ami biztosan nem marad meg: a kiszámíthatatlanságuk. Néha váratlan, hogy mit fognak mondani vagy csinálni, s amit elég biztosan meg tudsz mondani, előre azzal sem számolhatsz holtbiztosan. Ez a tulajdonságuk csak addig van meg, amíg élnek. (És elég súlyosan hiányzik holtukban ahhoz, hogy a sok-sok

vonásból szinte teljesen összerakott képmásukat el kelljen ejtened, mivel nem kiszámíthatatlanok többé.) Szeredyvel jó lófrálni. Kellene tudni, hogy mitől is. Mitől jó még akkor is, ha már rég nem él és a derék Belloni Gyula lófrál veled. Végül is mindenki tudta, Dani a legjobb barátod. Hát? 27-től ez Bauer Pali volt, mindenki tudta. Dr. Bekénnyel való ügyét pedig semmi sem mentette.

1977-ben nem hiányzott neked (égetően) Szeredy Dani, mert el tudtad mesélni Mártának Helsingőrt és Belloni Gyulát. De 83-ban már hiányzott. Szükséged lett volna rá, hogy elmondhasd ezeket az urológiai éjszakáidat. Márta halála után nem maradt senkid, akivel megoszthatod a bajt vagy örömet, a fontosat vagy érdekeset, ami még történik veled, hogy az életed összetevő részévé váljon. Nem volt mit várnod egyik naptól se, csak a hajnalt vártad ébren a hosszú kórházi éjszakákon. Világosodik-e már a keleti ég alja.

Újabb hat év múlva másodszor is odakerültél. Várni ébren vagy félálomban a reggeleket most más volt, mint az első urológiai éjszakáidon. Ott a megalázó altesti mocskosság elfedte a magadra-maradottságod mindennapos kietlenségét - onnét hazaengednek majd, és folytathatod az „Ablak”-ot, művedet - innét hiába engednek el, ki tudja, mikor? A festményeddel talán örökre elakadtál. Ehhez meg égetően szükséged lett volna Szeredyre, elmesélni. Elmesélni, az üres rosszat, a már-már elviselhetetlen szomorúságot, amit ezek a második urológiai éjszakák tartalmaztak, közölni, tudatni vele, ezzel magadnak is tudomására hozni, hogy mi van. Folytatni fogod a festményedet. Élet helyett ezzel az eggyel létezni tudtál. Ez most megszűnt, szétesett. Tarka gubancként, a világ átment, emléke és bizonytalan lett, hogy volt-e.

Ami itt már-már elviselhetlenné vált, az az éjszakák szomorúsága volt. Visszatérő, névtelen, üres szomorúság. Szeredy nem erre kell. (Ezen fogsz segíteni magad. Ha megelégedted, hazamész.) Daninak el kell mesélni, el kell mondanod valahogyan, ahogy az álmok és félálom az éjszakáid konkrét valóságával összekeverednek. Úgy egybefonódnak, hogy összezaggyávalód őket ébren is.

Szeredy meg tudja mondani, mi történt valóságosan. Betonpincében vagy-e tényleg (bezárva véglegesen? Vagy van egy kijárat? Vasajtó a lépcsőnél? Vagy csak erőszakos álom az egész, és fázik a lábad...?).

Az ágyad magas kőfalhoz van tolva. Fázik a lábad. Megnyomod a csengőt. Nehéz súlyokat, cementtömböket raktak rád. Miért nem a szobádban vagy? Bejön Eliza, az éjszakás nővér, és rögtön megnyugszol. Felhúzza lábadra a lecsúszott harisnyát és mutatja, hogy a szobádban fekszel: kint a hosszú folyosón, balra, ugye, éjjel is, nappal is számtalanszor gurított végig (ebben a tolószékben) a szobádtól messze eső férfitálcáiba. Menjetek-e most is? Eliza beleültet. Odáig tol. Aztán vissza. Túl sok takaródból levesz egyet. Csak csöngess megint, ha valami kell.

Nemrég voltál a vécén, úgyhogy most meg sem próbáltad. Még mindig nehéz rajtad a pokróc. De hol a csengő? A sérült lábad javul, bottal tolokocsi nélkül is végig tudtál menni a folyosón. Az imént is egyedül, Eliza nélkül bicegtél ki a vécére. Szép. Az orvosod örül. Csakhogy neked nem ettől vannak lidércnyomásos éjszakáid és rossz sejtelveid naphosszat.

Nem a lábad gyógyulásán múlik itt a sorsod. Az imént? Volt-e végre székleled? Kedd, szerda... Negyedik napja, hogy nincs. Vagy makacs székrekedés, vagy hasmenés, sorozatban. A vizelésed megint (hasonlóan) rossz; vagy elzáródik, vagy kicsurog. Ha ezek nem jönnek rendbe: el sem jöhetsz innét. Egyelőre, amíg ez a mai állapotod meg nem javult, a kórházhoz vagy kötözve. Egyelőre?

Tegnapelőtt négyszer-ötször kocsikáztattak ki a vécére eredménytelenül. Hétfőn éjjel a nagy kövér nővér volt ügyeletes. Hogy is volt? Korán, még reggeli előtt mentél ki, a három fülke közül a jobb szélső a legtisztább, az is szabad volt, emlékszel világosan. Vasárnap volt. Nem, nem. Az egy szombat volt. Vagy az előző vasárnap. Nem. Összekevered. Ez az imént történt: mikor egyedül mentél, és sajnos biztos lett, hogy fölösleges ezentúl próbálkoznod, nem tudnak kiürülni a beleid. Ez lényegesen jobb nem lesz mondta az orvos. Eldőlt, mondta. Sajnos. Ez is, ami pár perce történt veled, átmegy emlékébe. Kap egy árnyalat távolságot és bizonytalanságot.

És megint a nagy fal tövében fekszel, betonpincében, itt nincs meg a csöngő. Öklöddel próbálsz verni a falat, a két kis csákányod kellene. Végül szétrúgod magadról a cementtömböket, úgyhogy bejön Eliza. Megsimogat. Ezt mind álmodta, Benedek bácsi!” - Ej, hisz nincs is csengő, nézze. Van csengő. Hát álmodtad, jó: nyugodj meg, nem mondta senki, hogy lényegesen jobb sosem lesz az állandó székrekedésed, az is álom volt csak. Megnyugodnál, Benedek bácsi, csak az baj, hogy ébren sem tudod megmondani, melyik volt a valóság és melyik csak az álom. Fejtse meg más.

Nagyobb baj, hogy álmodban futkosol tovább az ismert valóságos vécékre, éppoly hiábavalóan, ahogy addig.

„Ez nem neked való, Bébé” - mondta Rodriguez.

Másodszor is kijött hozzám Budakeszire, s most Colaltót is elhozta. Megszervezték, hogy hazavigyenek a kórházból. Hilbert is élt még. A visszatérő éjszakai üres szomorúság volt főképp a nem nekem való. Igaz.

Én csak a saját mulatságommal tudtam törődni - tudtam igazán törődni. Ismertek. Nem bánták. Mártával is kiegyeztünk ebben.

Odahaza csakugyan nekifogtam folytatni az „Ebédlőablakot”, túlméretezett, kilátástalan munkámat. Ahogy hat évvel ezelőtt; festeni szükséges volt, élni nem; a festéshez most is életben kellett maradnom; ehhez azonban ezúttal saját elhatározásom nem volt elég: a többi ember, a hipotétikusan létező, hozzám hasonló többi ember közül legalább egynek - lehetőleg egy nőnek - a segítségére is szükségem volt. Ezt Éva, egy idősebb ápolónő személyében megkaptam. Ki tudja, hogy történt, de kiszabadultam a kórházba-láncoltságomból. (Vagyis Éva tudja - akinek egyébként Erzsi volt a neve, s csak én hívtam Évának. Belenyugodott.)

Nem volt nekem való az ágytál, a kacsa, a glicerinkúp. Az ápolónők közül inkább nekem való volt a csinos, fiatal Eliza nővér, mint Éva. A kórháznál inkább nekem való volt (Gejzáék tudták rólam) hazamenni és festeni, még ha rossz is, amit csinálok. Azzal a nem-kilátástalan-várakozással ébredhetett az ember, hogy majd kijavítja: tudja mi az, ami nem kell, és mi, ami kellene bele.

Nekem az „Ablak”-ba Szeredy kellett, és nem a nála talán sokkal inkább nekem való Belloni Gyula. Az elveszett éjszakai állomást hiába találtam meg: én azt kerestem, hogy Szeredyvel mitől volt jó csatangolni: mert nem mindegy, hogy mitől. Enélkül nincs sok értelme belefesteni a képbe éppen őt. Érdemes lenne inkább Bellonit: a Daninál sok szempontból különb derék jó Gyulát.

„Köztudomású volt - tiltakozott Rodriguez -, hogy Dani a legjobb barátod. Most elárasztják utólagos ranggal, kitüntetésekkel, kapott dízsírhelyet: mi jut eszedbe, Bébé? Nekiállsz lepocskondiázni őt? Irigységből, féltékenységből?”

Ezt a civil idiótaságot Gejza csak kedvességből jegyezte meg, hogy mondjon valamit. Ő éppúgy a legjobb barátom volt, mint Szeredy: vagy éppúgy, mint Colalto, vagy mint Hilbert, nem beszélve Medve Gáborról. De csak annyit feleltem, hogy akkor már Bauer Paliról mondható, hogy a legjobb barátom volt - köztudomásúan.

Rodriguez nevetett. 27-28-ban, emlékezett rá, a 3-as hálótérben kerültünk össze Bauer Palival. A „Pék” - így hívtuk - nagy széltoló volt. - Ügyes, link hóhányó (mint én), elintézte minden dolgot-bajodat, Gejza szerint nem lehetett vele kevesebbet, csak legjobb barátságot kötni. És hogy szerettük-e egymást a Pékkel? Erről nem volt szó soha. Nem számított. Lókötő volt? Hólyag volt? Igen. (Vagy nem? No persze. Vagy: Á dehogy!) Ő volt a Pék, és kész. De ha tudtam vele is jól lődörögni - (tudtam) -, nem attól, hogy a legjobb barátom. Gondolom, pont így állt a helyzet Szeredyvel is. Attól volt jó vele mászkálni, csatangolni, hogy ő volt Szeredy. És kész.

Mennyire volt hólyag és mekkora lókötő?

Ezt most minek piszkálsz, Bébé? - Gejzának nem tetszett.

Mint nagy feltaláló végül szobrot kap! - mondom. Dani nem talált fel semmit. Medve ügyes ötletét lopta el. Medve hagyta. „Bagatell!” (az volt), és Szeredy legcsúnyább ügyére is talált egy mentséget: „Dani családsoviniszta.” Viszont amikor Szeredy egy „kincstári” támadás elől kitért, kibújt, lenyelte, Medve dühöngve szidni kezdte nagyon, leszedte róla a keresztvizet. Én jobban megértettem Danit. Minek a sok kellemetlenkedés? Nézd, békét akar - bölcsen kitér, mindenkinek joga van gyávának lenni, mondom. - Igen! Csakhogy Szeredy nem gyáva. Ez óriási különbség, Bébé! Ő lelki tunyaságból tér ki zajos verekedések elől. Nem a bőrét félti (mint mi), hanem a jó hangulatát, az illúzióját, amibe a muzsikával bele-beleringatja magát. - Miért ne ringassa? Jó zenész, mondom. - Ez még zenének se jó... És miért gondolsz, hogy a te dolgod. Medve, ilyen gorombán nekirontani emiatt? - Mert én vagyok a legjobb barátja.

Ezt a logikát Rodriguez Géza nem fogadta el. Arra sem vágyott - láthatólag -, hogy Szeredy Dani vétkei tizennégy évvel a halála után most itt összeszámoljuk. Persze tudta jól, hogy Dani nevetségesen elkésett, tévedésektől hemzsegő hivatalos elismertetését senki sem irigyli itt: hogy én a magam számára akarom belerajzolni képmásába az elkövetett hólyagságait, mert ha rá akarok jönni, mitől szerette őt az ember, ehhez látnom kell egészben, mindenestől, annak, ami volt: Szeredy Dániel. Kész. Ennyi.

Elálmosodtam, elfáradtam. A Bekény őrnagy úrral való ügyét (gennyes dolog volt) ráhagyom Rodriguezre, felejtsük el.

*

És egyáltalán, elég, abbahagyom. Unalmas lett. Elálmosodtam. Ennyit tudok pingálni, mázolni. Kész. Ráhagyom Gejzára, rá a nézőkre, találják ki, okoskodjanak ki ennyiből. Én levonulok.

(Gejza: „Ha abbahagyod, visszavisznek az urológiára, Bébé.”)

Kár volt engedni Rodrigueznek és kihagyni Bekény őrnagy urat a képből. (Ebből a hiányból támadt a színes gubanc - ebből is.)

Azt nem mondhatom, hogy Hilbert Kornélnak is kár volt engednem és folytatnom a végleg feladott nagy festményemet. Nem illik ezt mondanom, mert még élek.

Lehet, hogy kár volt, de ezt csak a halálom után illik majd eldönteni. Lexit Géza küldte a nyakamra. Biztos volt, hogy - ha valaki? - ő majd rávesz, csináljam tovább. Ez csodálatos (hilberti? medvei?) tömörséggel, három szóval sikerült neki.

„Ne add fel, Bébé” - azt mondja.

„Ezt mondod?” - kérdem.

Lexi bólintott, ezt. Ő ezt.

Tény, hogy nekem nem volt más lehetőségem, mint visszamenni Budakeszire, ahol fenn-tartották a különszobámat, s a legnagyobb kivételezettséggel és meleg szeretettel bántak velem, csak az éjszakák hosszú szomorúságán nem tudtak segíteni, ami, ezt Hilbert is tudta, nem volt nekem való. Ő is tudta, de ő nem a kórházzal fenyegetett meg, mint Rodriguez Géza, hanem egy szavak nélkül is sokkal nehezebbel.

Ki beszél győzelemről? El kell viselni, ez minden. Gondolta Lexi. Megnézte az „Ablak” meglévő (félbehagyott) állapotát. Hagytam. Visszafordult és megnézett engem is, milyen arcot vágok. Nevettem. Lexi vállat vont. Nevettünk.

Vagyis, ne idegesítsük Gejzát. Még ez nem dőlt össze. Medve azt mondta: Kártyavár. Amit ő csinál, és az is, amit én csinálók: kártyavár. Kell rakni, rakni, egyre följebb. Van egy határ. Egy adott magasságnál feljebb aztán nem lehet. Leomlik.

Nem tudod előre megmondani, hogy hol, milyen magasságban van ez a határ. Baj. Ha tudnád, megállhatnál az építkezéseddel idejében épp, mielőtt összedül az egész. Ámde nem állhatsz meg vele. Akár jól csinálod, akár rosszul, raknod kell tovább a kártyavárat. Sajnos, biztos, hogy össze fog dőlni - (veled együtt) de amíg össze nem dőlt (s amíg ott vagy), mást, szebbet vagy jobbat, úgysem tudsz csinálni.

Ez az én Kártyaváromnak szólt. „Ne add fel, Bébé.” - Szóval: nem győzni kell, el kell viselni, ez minden. De Medve mégis abbahagyta a halála előtt.

„Medve soha nem adta fel, amit csinált.”

„Idejében megállt vele, még 50-ben, 51-ben...”

„Szó sincs róla, Bébé. Ötvenhárom márciusában nagyon kockázatos útnak vágott neki - Jászszentandrásra a dajkájához, onnét pedig át Dózsára, ahol engem akart megtalálni, a kézírata miatt...”

„Tudom, Lexikém.”

„Tudod? Honnét tudod?”

„Tőlünk indult útnak akkor reggel. Már jó ideje nálunk lakott Monostoron. Márta kerékpárján ment.”

Biztosabb volt akkor a főváros helyett csöndben meghúzódni valahol vidéken. A két férfigerékpárunk közül Mártáé volt a jobbik. Medve vonaton ment, csak Jászapátit lehetett elérni - kétszeri átszállással -, onnét gyalog és biciklin tovább - Márta kétkerekűjét feladtuk személypoggyásznak. (Ezt lehetett.)

Medve térképpel, menetrendekkel precízen kitervezett, kiszámított mindent előre. Szentandrás-son nem tudták, hogy jön. Veronikának csurgott a könnye, úgy örült neki. Feküdt. Fogták egymás kezét a paplan alatt. Veronika a gyógyszerét kérte. Szeretett volna megfordulni az ágyban. Egy idő múlva ez többé-kevésbé sikerült neki: amin nagyot nevettek mindketten. Autója senki ismerősnek nem volt - de hát ismeretlennek se. Márta leutazott emiatt Veszprém-be, a fogorvos bátyjához, teljesen hiába.

((Az is teljesen hiábavaló lett volna, amit Veron mostohafia felvetett Medvének, s ölbe veszik, és sikerül kettejüknek bevinni őt autóbuszon a városi kórházba. Ott azon nyomban kirúgták volna őket.))

Budán, februárban, talán még nem lett volna késő, gondolta Medve. Egy orvos jóbarátjához járt kezelésre a Szent János kórházba. A saját nyavalyáival; Veron eszébe se jutott. Érthetetlen. Megírták neki, hogy beteg, még januárban, ami kellemetlenül aggasztotta, de nem csinált semmit. Érthetetlen, gondolta.

Veronika akarta látni, hogy hogy biciklizik, és a konyhaajtóból búcsúztatta őt. Medvének még karácsonykor csúnya orbánca támadt a lába fején. Elmúlt-e már? Elmúlt. Tud-e tőle biciklizni. Tud, remekül. Ez igaz volt. Tett két-három művészi kerékpáros kört az udvaron, Veronika teljes meglegedésére, mielőtt kikanyarodott volna az országútra.

Zuhogott megint az eső. Egész nap, egész héten, hol elcsitul kissé, hol újra megeredt. Ez nem zavarta Medvét. A nagy kockázat a vonat, a kétszeri átszállás, az oda-vissza négyszeri állomáson ácsorgás volt. A pár oldalnyi kézírata nem számított: ha igazoltatják, úgyis mindegy. Mindegy nekik a szöveg. Beviszik. Az országút hamar elfogyott, le kellett térnie egy füves gyalogösvényre, biciklizéshez jobbat nem is kívánhatott, élvezet volt taposni a pedált. Jól haladt. Elfogyott mögötte a faluvége is, el a házak, emberek. Üres szántóföldek, sehol egy lélek. Neki való hely, magyar sivatag végtelenbe vesző látóhatárral, gondolta Medve. Az állandó veszélyérzete is kikapcsolódott a figyelméből: a földek fölött messzire el lehetett látni, van-e valami, jön-e valaki.

A kézírata Hilbert Kornélról szólt, s azért hozta magával a belső zsebében, mert a kezdő mondatait meg kellett mutatnia a barátjának: jóváhagyja-e a légből kapott túlzásokat benne?

Megint meg kellett állnia lekapargatni a küllőkről és az eltömődött sárhányókból a sűrű, tapadós sarat. Az útja felét már megtette, egy Krisztus-keresztnél látta, hogy jó irányban Jászdózsa felé, de most már szinte toronyiránt, át a földeken. Megszűnt minden gyalogút, taligaút, szekérnyom: egy mélyen sáros szakaszon kell átjutnia. Annyi baj legyen. Eszébe jutott Servadac kapitány.

Egy francia Verne-regényt olvastak együtt Veronikával 1920-21-ben, s Medve kíváncsi volt és megkérdezte, emlékszik-e még rá. Emlékezett. A fiú mondatonként fordította magyarra Hector Servadac kalandos utazását, estéről estére, s akkor szándékosan kihagyott egy napot. Hátha Veron unja, és ezer más dolga lenne. A következő délután azonban Veron szemrehányóan kérdezte: „Hát máma se olvasunk?” - Emlékezett: harminckét év után a könyvnek sokkal több részletére emlékezett, mint Medve. (Tudta, hogy a szép fiatal özvegy, aki miatt a kapitánynak párbajoznia kellett az orosz gróffal, végül férjhez ment máshoz, nem várta meg őket. Medve többet tudott a gróf kétárbocos yachtjáról, mint a szép özvegyasszonyról. Eszébe jutott, amit Hilbert Kornéltól tanult a Balatonon, hogy miben különböznek az ő édesvízi vitorlásaik a mély járatú tengeriektől, mi a más-más hajófajták neve, s hogy hívják a különféle adriai szeleket.) Medvének a nevek kellettek mindenben, Sirokkó, Bóra, Tájfún, Misztrál, nem a szelek.

Számum? Ciklon? Tramontana? Mindegy. Támadt egy rossz érzése, hogy Hilbert életét ott kezdi, egy földközi-tenger-parti kikötőben, ahol Servadacé kezdődött. Baj - ez nem volt mindegy.

Újra kénytelen volt megállni, levakarni, leütögetni biciklijéről a sarat. Előbb előszedte a kéziratát, átfutotta.

Talált egy mondatot, amit jobb lenne kihúzni, de nem lehet. „Ha fordul a szél”, ez van benne: emiatt kellene kihagyni, és emiatt nem lehet. Egyfelől, emlékeztet Servadacra, másfelől három szempontból szükséges Hilberthez. Hát csak forduljon meg szépen a szél, forogjon az ebadta. Ha Hectornak teszi, teheti Lexinek is.

A biciklije negyedszer is elakadt a sártól. Ötödszörre már nem volt érdemes felülni rá.

Medve mégis megpróbálta. Csökönyösnek született. Egy nyúlfaroknyit ment előre, aztán még egyet keresztbe, oldalvást, aztán sehova többé. A hátsó kereke járt még üresen a sárban, kavarta, majd ezt is abbahagyta. Ez már mocsár volt inkább, mint sár - láp, ingovány...

Végül is nem hagyhatja itt Márta kerékpárját. Tolni kezdte, vezetni. Nem ment. Emelgetve, talált egy sárbasüppedt mezsgyét a vetések közt, ahol tolni lehet a gépet, gondolta. Nem lehetett. Megállt, megijedt.

Most mit csináljon az ember. Segítségért nem kiabálhat. Körös-körül a messzeségben, hallótávolságon belül, sehol egy ember, egy ház, egy ól.

Persze jöhet valaki. Nincs hova leülni. Nem akart leülni, de furcsa módon ez érintette a legmélyebben: nincs mire leülni. Nincs egy pad, nincs egy kő, egy deszkalap; nézelődött emiatt maga körül, nincs semmi. Volt egy fákereszt az útszélen - hol van az már. Üljön bele a sárba? Nem! Feküdjön hasra és nyomja bele a fejét (míg meg nem fullad). Mást, okosabbat ő itt ma nem tehet.

Jöhet valaki. Várhat.

Várt. Nem jött ember. Még kutya se. Medve várt.

Nem akart leülni. Állt a sárban. Nem volt hova, mire leülni.

Nem jött senki, sehol, semerről. Sokáig várt.

Nem szabad lekésnie Jászdózsán a vonatját hazafelé.

A biciklit rúdjánál fogva vállára vette, és elindult vele a sáron át. Túl nehéz volt. Az ember el fog esni vele. Eldöntötte, hogy nem áll fel, úgy marad fekve.

Mit csináljon az ember?

(Szövevtani vizsgálat)

„Gázoljon át az ember sáron, posványon, ingoványon, soha fel ne adja” - mondta Hilbert. Reggeli után jött, ilyenkor kapott egy kávét, megnézte, hogy haladtam-e valamennyit a képpel, és hagytam őt mesélni.

Tudtuk, hogy 53-ban Medve végül eljutott, Jászdózsára, keservesen és káromkodva, de hogy ezt hogy csinálta, csak Lexi mondta el nekünk - ő soha. Szégyellte előttünk, hogy fáj a lába, hogy nehezen járt, s hogy a bicikli vázával a fél vállán háromszor is elesett. Sietni akart, elérni Lexit is, Szeredy Dani szüleit is, mindenekelőtt a vonatját, vissza Monostorra. Nagy szerencséje volt. A harmadik felborulása után - már mindenki ott maradt volna hanyatt fekve, ő is szívesebben - még megpróbált ráülni a kerékpárra: a külváros kövezetén már kisebb volt a sár: hátha lehet biciklin hajtani tovább? Óriási megkönnyebbülésére és fellélegzésére ez sikerült.

Jókedvű lett. Száguldott az esőben: biciklizni nem zavarta őt a fájós lába. Kényelmesen elért mindenkit. Ilyenkor, Medve jókedvétől mindenki felvidult. Öreg Szeredyéknek hozott Monostorról egy egész kilós kenyeret. (El se lehetett hinni, hogy ez igaz. De írók, festők nehéz testi munkás pótkenyérjegyet is kaptunk, az ember röstellte, Medve nem, neki így sem volt elég.) Lexinek hozta a kéziratát, megőrzésre mindhalálig (a szövevtani lelete pozitívnak látszott), de 56 novemberben mégis kicserélte, megváltoztatva a végét. Lexi mindezt - Medve szívós kitartását, ahogy átgázolt a magyar sártengeren, hogy és ahogy soha félbe nem hagyta, amit írni kezdett - nekem szánta intő példának. Talán fölöslegesen. Láthatta, hogy nem hagytam abba mégsem, festettem tovább, miként az első urológiai éjszakáim után (hat éven át), s hogy nélküle is voltak untig elegenden, akik ezzel nyaggattak, régi jó barátok, festők, civilek; volt, aki szeretett; volt, akit én is szerettem (szépasszony is, kettő): de nem értem rá törődni velük (soha, hat éve? tíz éve?) - elszakadtam tőlük. Elhagytak mind. (Nem - egy még mindig megvan, igaz.)

Festettem megint nap mint nap, s pár hét múlva az történt velem, hogy egyszerre az én munkám tűnt fölöslegesnek. Szokás szerint Hilbert ébresztett azzal, hogy visznek ki Bónis Ferivel Budakeszire. Mindig szerda reggel kellett jelentkeznem a kórházban kalcium-utókezelésre. De Lexi túl korán jött; Márta órája a komódon fél négyet mutatott; nem szerda volt, hát visszafeküdtem aludni.

Szombat volt. Lexi hozott nekem szőlőt és ott hagyta a hűtőszekrényen. „Nem szeretem az otellót. - Édesanyád nagyon szerette, Bébé! - Reggeli után folytatnom kellett a pepecselést Szeredy arcán, fején. Aztán mégis megnéztem Márta óráját, történhetett-e vele valami? Réges-rég el volt romolva, tíz éve állt és öt perc múlva fél tizenkettőt mutatott. Mint most is. Pedig én teljesen bizonyos voltam benne, hogy az éjjel fél négyen állt. Pontosan és élesen emlékeztem rá, és Lexire is. Bónis autójára is odalent, anyám régi lakására ahol ez lefolyt, mindenre, ami csak álmomban történhetett. Az otellószőlőt (Éva kedvencét) viszont már felkeléskor rögtön megtaláltam (a frizsider tetején csakugyan, ahova én soha nem raktam volna). Hogy álmodtam-e az egészet, vagy a fele valóság volt, ezt Lexi meg tudja majd mondani. Anyám, Éva és az Apponyi téri lakása - ahová Szeredyvel mentünk fel egy idegen ház liftjén álmomban, rohantunk boldogan -, Éva, ahogy szülőben az otellót, a fiúk közül Danit szerette legjobban. Mindez azért került bele az álom hangulatába, mert a festményemen Szeredy képét végképp elrontottam: s ez sajnos álmon kívüli való igaz tény volt. Valóság: nemcsak a nappalaimnak, de már az éjszakáimnak is nyomasztó valósága. Egyszerűen ez nem Szeredy Dani volt. Hiába, Bekény őrnagy úrral való dolgát nem lett volna szabad kihagyni.

Bojkottáltuk doktor Bekény lehetetlen vizsgafeladatát: az egész A osztály, egyhangúlag döntött, hogy senki nem tölti ki a kérdőíveket. Sorra adtuk be neki üresen, sorra írta be a kimenőelvonással járó elégteleneket az osztálykönyvbe, nagy élvezettel, amikor Szeredynél elakadt. A rovatok kitöltve. Árulás. Sztrájk törés. Ilyet rajta kívül csak a nyálás, jellemtelen Kralovánszky Andor követett el.

Szörnyű. És rejtély. Szörnyű rejtély.

Gyorsan hozzá kell tenni, amit Szeredy nem mondott el, de Medve kiszedte, kibarkochbázta belőle. (Nővérét kórházba vitték, szívbeteg édesanyjának feküdnie kellett, a családjának nagy szüksége lett volna rá, s ha nem mehet haza egy hétig, az neki még szörnyűbb lett volna.) Dani családmániás, mondta Medve. Igen, de ez nem mentség, gondoltam én. A bojkottunk szégyenletesen dugába dőlt, Szeredy egész tisztelt családját pedig felőlem megeheti a fészkes fene. Tegyük hozzá sietve: Dani család- és anyasovinizmusát én elég durva nyilvánvaló részvétlenséggel fogadtam. (Tegyük hozzá sietve Bébét, hogy teljesebb és még hívebb legyen az akkori kép.)

Anyám akkor az Egyetem téren lakott. Teljesen feladta a városi lakását, leköltöztünk Monostorra, háztartással, s az őszi és téli hónapokat barátnője remek kis panziójában töltötte - én pedig ott, vele, a karácsonyi szabadságaimat. Hallatlanul mulattatta őt mindvégig ez a független, érdekes hotelélet Pesten. Ő találta ki magának, és itt mindig jókedvű volt.

Éva nem volt gyakran jókedvű, úgyhogy ilyenkor különleges, soron kívüli belső derűt és nyugalmat árasztott maga körül. Belénk is. („Melegség, biztonság, okosság”, mondta Márta.) Komoly arcából egyszerre a világ legédesebb arca lett. Én mégis Júliával tudtam csak törődni igazán. Ami nekem fontos: Júlia körül minden nagyszabású és izgalmas volt. Évának volt néha egy-egy váratlan és kiszámíthatatlan bravúros húzása, mint ez a panzióba vonulás az Egyetem tér 5-ben, aztán se előtte, se utána semmi - csak a kiszámítható és nekem nem fontos hétköznapi dolgai.

Kiszámítható volt, hogy Szeredy Dani lesz a kedvence. Már Monostorra többször meghívta nyaranta, szállóvendégnek. A kiszámíthatatlanságai közé tartozott meglepő gyors beleegyezése, hogy festőnek menjek (a katonatiszti vagy más, illendő pálya helyett. Amikor a művészetekhez a világon semmi érzéke nem volt). A halottaink egy dologban különböznek biztosan az élőkől: nem lehetnek többé kiszámíthatatlanok. Éva negyven évvel a halála után lepott meg a legváratlanabban. 47-ben, Julcsi, Júlia nagyobbik lánya hét-nyolc éves lehetett, s kivittük magunkkal Monostorra, gondját viselni. Velünk élt, nálunk nőtt fel, szeretettük. 61-ben férjhez ment egy győri vasutashoz, ritkán láttuk. Márta halála után sűrűbben jelentkezett. Már Pesten laktak; gyerekük nem volt. Szívesen segített volna, amiben tud, de engem csak zavart volna, kizökkentett volna a munkámból. Amikor azonban a második, hosszú budakeszi kórházi életem után Rodriguezék hazavitte, megszervezték azt is, hogy lakjon velem valaki, és Julcsi ezt készséggel, láthatóan örömmel vállalta. Jól megfértünk egymással.

„Szeret téged, Bébé” - mondta Colalto (mint szakértő).

Nekem kedv kellett ahhoz, hogy egyáltalán dolgozni tudjak. Lírai hangulat, belelovalni magamat este egy illúzióba - (hogy jó dolog lesz, amit csinálok). Reggel ki kell józanodnom a költészetből. Hogy mégis maradjon bennem elegendő kedv folytatni a munkát, Colalto talán mindent egybevetve kiszámította, milyen lakásra, műteremre, környezetre van ehhez szükségem, s hogy a hely atmoszférájának, érzelmi alaphangulatának mennyi egymás iránt táplált szeretetünket kell minimálisan tartalmaznia.

Ők humoros számítások nélkül is biztosra vették, hogy Julcsi nem csupán megsajnált, hanem őszintén szeret engem. Én, sajnos, nem voltam ennyire biztos benne. (Sajnos - mert bizonyosságot efelől csak egy módon szerezhetsz: ha elhiszed... Zsugorodott a nagy korkülönbség köztünk; Julcsi lassan ötvenéves lett. Ha rosszkedvűen jött reggelizni, vagy abbahagyott egy beszélgetést velem, fürkésztem az arcát. Mit csináltam vagy mit mondtam rosszul? (Többnyire az altatója nem használt. Vagy Júlia került szóba, akit én túl magasra tettem, ő pedig túl alacsonyra. De bőven megunhatott már engem is, meg ezt a velem való életét itt.) A lelkem mélyén azt hiszem, csak azt vártam, mikor lesz elege belőlem, mikor vágja a fejemhez a teáskannát és hagy itt örökre.

Ha az ember csak erre vár, előbb-utóbb megtörténik. Elakadtam a munkámmal, s ahogy ilyenkor szokott, az emésztésem és a hólyaghurutom is rosszabb lett. Julcsi nem tudta még, hogy ennek türelemmel ki kell várni a végét. Ahogy benézett hozzám ebéd előtt, ő, aki soha fel nem emelte a hangját velem, váratlanul ordítani kezdett. Tele keserűséggel, és keserű gyűlölettel. Egy másik ember üvöltözött rám. Vagy ez az igazi arca? Az ebédet még beadta, csak nekem terített, nem maradt, elment.

Most mit csináljon az ember? - mondja Medve. Nők nélkül nehéz. Megfigyelted, Bébé? - Igen, igen. De azért mentem festőnek, mert ahhoz nem kell női segítség.

Julcsi kitörésében volt egy adag félreértés, de az teljesen egyértelmű volt, hogy ezek után nekem is el kell mennem. Álmomban vissza-visszajöttek a lidércnyomásos urológiai éjszakák.

Sokat javult Budakeszi óta az állapotom, de egyelőre még nem hagyhattak egyedül a lakásban. Julcsi maradt, betartotta, amit vállalt, szép; ő becsületből maradt; de most már ott maradt vele gyűlölet is, keserűség is egy leheletnyi; elég mérgező ahhoz, hogy átjárja körülöttem minden őszinte szeretetének a levegőjét. Más szóval, Colalto szavával, a lakás atmoszférája megváltozott, nem segített többé az embernek festeni olyat, amit érdemes festeni. Ha abbahagyom a munkát, bele kell törődnöm, hogy visszavisznek Budakeszire. Alighanem végleg.

Ezen már ébren gondolkoztam. Fel-felriadtam. Alighanem? Nem. Biztos, hogy örökre. Gondoljam végig. Életben tartanak majd sokáig. Élni a semmiért. Nem nekem való, mondaná Rodriguez. Fessek inkább rosszat idehaza. Felkeltem. Ha nem tudok újra elaludni, villanyt gyűjtök, kiülök az íróasztalomhoz, cigarettázni. Jegyzeteket, cédulákat bogarászok. Ki kell gondolni dolgokat. Az íróasztal apámé volt - megvan. Az ősrégi Kandinsky könyvet Júliától kaptam - megvan. A nagy sárga-vászon Ady Medvéé volt, mit akarok vele? Minek szedtem elő? A Rilke-leveleket Sedlakowitz tábornok miatt, ezt tudom (tanára volt a katonaiskolában).

Rakjuk rendbe a dolgokat világosan. Legelőször is világos, hogy nem megyek vissza se kórházba, se szanatóriumba. Kettő: Úgy nem tudom folytatni a munkát, hogy festhetek bátran bármi rosszat is - (akkor el se kezdem, mehetek vissza Budakeszire). - Három: Minél fogva találnom kell valami jót, bármi jó lehet, csak érezze az ember érdemesnek megfesteni.

Négy: Ez nehéz lesz, Bébé. Ha találsz ilyet, akkor már kedved van dolgozni. És lehet-e... ebben az atmoszférában... kedved...?

Kimentem mégis vizelni. Hoztam magamnak egy fél csésze kávé, rágyújtottam egy Gitane-ra. Ez most tilos lett volna - a Gitane -, de nekem tiszta, világos fej kellett. Tehát:

(Négy:) ...világos, hogy mindenekelőtt más atmoszférára van itt szükség, mint ami most körülvesz. - (Sötétség és hideg lesz ebből nemsokára. Sürgősen vissza kell találnod, Bébé, egy festői - költői, romantikus, egészen másféle - világba.)

Keressek jó embereimről, akik éltek és voltak, keressek életem minden szakából olyan emlékeket, hogy örökre feledtessék velem mind az urológiai éjszakáim szomorúságát, mind a gyűlölettel mérgezett nappalaim keserűségét. Teljesen kilátástalan feladat.

Túl sok és túl súlyos a feledtetnivaló. Egy hideg, idegen világ ül a lelken, Bébé, folytatni a munkát csak meleg és meghitt, napfényes levegőben lehet. Hol vagy, Júlia? Hol Szeredy? Hol vagy, Medve?

Még akár a jó Belloni Gyula is segíthetne mindenfélével, Bébé, feledtetni veled emezt-amazt. Feltámasztani azzal nem tudod a halottaidat, ha visszagondolsz rájuk, ki van próbálva) végigjárod velük saját életed emlékeinek egész világát, és sok minden eszedbe jut. Elfelejtett részletek például. Pontos dátumok, helyek, helyszínek. A pusztá gondolataiddal segítenek visszatalálni önmagad konkrét festői világába.

Ezért szedtem elő tegnap a Kandinskyt, Júlia miatt. Adyt Medve miatt. Rilke leveleit - a kötetet egyébként Julcsi olvasta -, mert az egykori tanárát gondoltam összehasonlítani a mi Bekény őrnagyunkkal.

Ki és hogyan, mivel tudna kiszabadítani ebből a rideg, idegen, rossz valóságból? Júlia szerette a festészetet, és értett is hozzá. Évával ellentétben. Ő segíthetett volna, de most nem segített. (Talán a lánya miatt, Julcsi önzőnek, egoistának írta le.) Kandinskyt a főreálban nyomban utánozni kezdtem; még Medve is kinevetett vele; bántott, Ady verseiből ügyesebben loptam el festménynek a képeket, tegnap ezt is végiggondoltam: vér és arany, Isten, fekete zongora: nem ért semmit. Mégis még egyszer kézbe vettem Adyt; a könyv miatt, amit Medvétől loptam vagy örököltem; 29-30-ban önképzőköri jutalomnak kapta: ez volt igazán a röhej benne. Én is nyertem jutalmat: az másképp volt röhej. Jól emlékeztem sok mindenre, de ami nekem kellett volna tőlük, megnyugvás vagy legalább megkönnyebbülés, azt egyik sem hozta.

Józan ésszel bajosan remélhette ezt az ember Dr. Bekénytől, akit Von Sedlakowitz vezér-őrnaggyal vettem össze - vajon hány kimenőelvonást kapott tőle Rilke? -, a gondolataim futottak tovább, a rossz emlékű őrnagyunkról Monostorra meg az Egyetem téri kis panzióra, ahová akkor szabadságra, eltávozásra vasárnapi kimenőre jártam anyámhoz. Az történt, amit se nem reméltem, se álmomban el nem képzelhettem volna. Felmerült a semmiből anyám, Éva, és szó nélkül kiragadott abból, amiben voltam.

Nyugalom fogott el. Átmenet nélkül megváltozott a helyzet. Fordultak velem a dolgok, leszakadtak a mellemről.

Julcsival rendben van, ahogy van. Gyűlöl és keserű. Megvan a saját élete - vegyem észre. Ordítózott velem, mert az keserű, nemcsak szép. Engem gyűlöl, engem nagyon szeret. Világos, hogy nem hagy itt.

Ez egy jó lány, ez a Julcsi. Világos továbbá, hogy az urológiával sem kell törődnöd, Bébé. Folytasd a művedet, építsd tovább a kártyavárat. Amíg össze nem dől, lehet. Egyre följebb.

Anyád nem szólt, csak volt. Ezt mind te gondoltad; magadnak gondoltad, Bébé. Éva nem mondott semmit, főképp a festészetéről nem. Julcsiról egy szót sem. A kártyaváradon nevetett. Sokféle bajban, más-más nehéz helyzetben tudott a segítségedre jönni, ám abban biztosan nem, hogy megváltoztassa körülötted a légkört, reménytelen helyzetedből más, új helyzetet teremtsen, csak azért, hogy festhesd tovább a félbehagyott vásznadat. Ki hitte volna, hogy ez senki másnak, egyedül neki fog sikerülni...

((Évával nem számíthattam másra, mint amit gondol: festhettem eleget, bizvást abbahagyhatom. Most éppen az ellenkezőjét gondolta - azt, amit én: „Hagyjunk engem festeni.”))

Életében anyám csinált miattam tőle nem várt, véleményével homlokegyenest ellenkező dolgokat: más is jött váratlanul a segítségemre, ha kellett, önmagát megtagadva, de ezt csak életében tehetette, holtában már soha. Halála után a kiszámíthatatlanságát eddig még csak Éva őrizte meg.

Hívatlanul jött. Kéretlenül közölte: „Jól van, Bébé. Nem esünk kétségbe, fiam.”

Nem én adom szájába a szót. (Ha ezt tudnám csinálni, akkor nélküle is tudnám, mit csináljak.) És nem is használt szavakat: amit gondolt, elmondta a kissé felemelt fejtartása.

Teljesen világos volt. Ismertem a fejtartását. Hagyjunk engem festeni.

Hagytunk engem festeni. Nemsokára mégis, egyszer reggeli után - tarka gubanc - szétesett.

Julcsi még ismerte anyámat Monostoron. Miért nem az ő gyerekének született, miért Júlia lett az anyja? A rossz anya, és nem a jó? Irigykedett keserűen, rám is. Aztán a fogadott gyerekünk lett, eltelt negyven év, Mártát nagyon szerette, de Évát soha el nem felejtette. Örült, hogy dolgozom folyamatosan, és csak szelíden veszekedett velem Éváért. Csak szelíden, mert látta, hogy nekifogtam anyám hiányát legalább az „Ablak”-ban helyrehozni. Nekem anyának Éva nem volt rossz; elvből hagytam ki mindenütt; nem volt elég fontos a személye. Julcsinak természetesen fogalma sem lehetett a két keserves éjszakámról, ahol a réges-rég halott Éva megjelent emlékezetemben és (oly kiszámíthatatlanul) se szó, se beszéd, egyszerűen kitépett engem a reménytelenség karmaiból.

Julcsi szerint nevetséges dolog anyámnál fontosabb személynek tartani Júliát - vagy bárkit. Majd elhozza nekem a pepita naplót. (De hát Éva sohasem írt naplót!) Ő nem - de ez Márta füzete, és majd meglátom, Éváról szól.

Majd meglátom, Julcsi elhozza. (Márta elégette még Monostoron az összes naplóját, én nem tudtam, hogy egyet megőrzött: egyik pepita füzetét Julcsira hagyta.)

Márta megbízott ebben a lányban - ezt tudtam -, de hogy mit gondolt, mit jegyzett fel Éváról, ez nekem mindennél fontosabb volt. Magam miatt: mert volt anyámban egy túlságosan elnéző jóakarát, amit Márta bennem nagyon utált. (Mennél hitványabb ember, akitől függ a kettőnk egzisztenciája, annál veszedelmesebb. Én gyáva voltam velük. Éva nem.) Mi 39-ben Mártával csak lakótársként, átmenetileg költöztünk össze, mert megegyeztünk abban, hogy nem szeretjük egymást. Ez vitatható volt a túl szigorú fogalmaink, követelményeink miatt. Külső körülmények folytán, az örökös, visszatérő hányattatásaink közepette, így maradtunk kettesben ideiglenesen negyven évig, egy lakásban összezárva. Kibírtuk, túléltek s már összeszoktunk, amikor a negyven év előtti vitás kérdés (éppen megkezdődött) tisztázódását félbeszakította egyikünk váratlan halála. De nem örökre. Az azóta felmerült adataimmal tovább tisztázódott, s még vitathatóbb lett, amiben annak idején megegyeztünk Mártával.

Majd meglátjuk. Julcsi elhozza Márta füzetét. Biztos, hogy rólam is szól, nemcsak Éváról. Majd elhozza.

Addig is, vissza a színes gubancodhoz, Bébé.

Ez ugyanaz, akármit csinálsz. Egy reggel, 83-ban, váratlanul azt látod: „Nini, esik szét. Az egész.”

A rádióból a sporthírek után zene szól. Nem kell - de megiszod előbb a kávédat. Ekkor, átmenet nélkül, ez történik:

Esik szét.

Színes foszlányok, tarka cafrangok.

Megy szét, az egész szövedék.

A műved? Az életed? Fejtsd meg, Bébé, mi a fene ez?

Reggelineél már jól elgondoltad Mártát és Szeredyt, s most egyszerre nem volt biztos, hogy voltak. Nem az, hogy így volt-e, ahogy emlékszel: így volt, ez biztos és rendben van. De hogy voltak-e igazán, ez nem lett egészen biztos. Meglazult. Megindult szétesni.

Az embernek ez nagyon rossz. Mindenre híven, megbízhatóan emlékszel; a kézzelfogható holmijukból megvan egy és más, amit eltettél emlékebe - Szeredy borsalino kalapja, törött napszemüvege, Márta sétabotja, füstszűrő szipkája, karóráját Julcsi hordja. Bizonyítékok. Kézzelfoghatóan léteztek ők is. Most pedig, lehet, hogy igazán sem voltak.

Rossz. Rossz az embernek, és mint Szebek Miklóst, téged is az a gondolat kísért, hogy életed legalján ingovány van. Pedig mennyi konkrét tartalom volt benne. Iskolák, futópályák, lakások házszámmal, 15/b, s például Júlia, anyád, Márta, empirikus tények mind a hárman. Kalapban és hajadonfőtt is, az egyedüli biztos valóság. Most szétesik, kétségessé válik.

Talán másként volt mégis. Talán más volt az egész...

Nem volt más. Ez volt. Csak most kétséssé lett.

(Halványul, foszlik, mint köd a láp fölött, mint délibáb, mocsárgőz, ingovány, üres pára, lidércfény. Az történt, hogy mellen ragad... Nem. Nem ragad mellen. „Láp?” „Lidérc?” Hagyd ezt. Nincs költőiség. Tény, ennyi:)

Valami nem biztos.

Igaz marad, tapasztalati tények maradnak, Márta, Éva, Buda, Júlia, Monostor, Szeredy, 15/b II. em. 19. Tangóztatok, bujdoszatok, laktatok, visszarúgtatok, havat hánytatok. Voltak konkrét tények, de ez a konkrét voltuk most kétsésséget ölt magára: Neveket kap. Lakcím, időpont, helység, női név, pénz, számok, kórisme. Ezek tartották az egészet, szavak.

Esnek szét.

Ez természetes. Ha nem tartod két kézzel tarka, többszínű szálból való gubancodat, a szavak már nem tartják helyetted. Mártával a szavak - „szeretet, barátság, ismerősség, negyven év, testvér, hozzád tartozó” - összegabalyodtak. Mikor elveszted őt, kitűnik a rejtett munkahipotézis. Hogy csak egymáshoz van közöttük igazán, senki másához. Nem boldogság, nem lángoló szerelem. Vadabb, szilajabb dolog. Élet? Halál? Akármi, a hiányát nem tudod tovább kézben tartani, két kézzel sem. Akkor kijózanodsz.

Akkor dühbe jössz és kijózanodsz. Ezt már ismered, Márta létezése a te feltevésed volt. Egyáltalán, ahogy a többi emberé, Márta pusztja megléte is hipotétikus volt. Vele együtt életed műve, költészete, regénye szintén. Minthogy a tapasztalat nem táplálja többé, Márta létezésének a feltevése nem tartható tovább. Visszamegy a hipotétikusba, az Ingyen moziba (ahonnan jött). Kijózanodsz. (A költészetből is.) Egy idegen lány Budáról. A többi saját csinálmányod volt. Illúzió.

Rossz. De gondolatokból, emlékezetedből össze tudsz rakni sok mindent - mondhatjuk: Márta létezésének teljes illúzióját. Nem rossz mindenestől. (Sajnos, nem elég jó. Egy moccanásnyi empirikus megerősítés megérné a világot uram.)

Hilbert Kornél nagyon letolt illúzió-ügyben. Ugyanis elmondtam neki - csak neki - anyám váratlan pálfordulását (hogy hagyjunk engem festeni). Ő is azon volt, hogy hagyjanak, de erre nem mondott semmit. - „Nézd, Lexikém - mondom -, szép, de csak illúzió, hogy ez menni fog!”

Hilbert felcsattant: „Meghülyültél, Bébé? Miért lenne illúzió?”

Ezt ő is tudta. Csak ráztam a fejemet. Az egészségem szörnyű lassan javult, félíg nyomorék vagyok, hosszú hónapok kellenének még a munkámhoz, vagy egy egész év, és Julcsitól, aki engem nem szeret, el sem várhatjuk, hogy mindvégig kitartson mellettem.

Mondtam valamit, mert láttam, nagyon idegesíti, hogy csak szótlanul rázogatam a fejemet. Gordon Klári hazajött Angliából - végleg? vajon? -, és ez, vagyis saját élete, kivételesen jobban izgathatta Lexit, mint az én ügyeim. Mégis, belement egy bosszú vitába velem, én pedig engedtem neki.

Dolgozhatok tovább úgy is, hogy erre a két illúzióra berendezkedem, mondta. (Egy): Egészséges vagyok, nem nyomorék. (Kettő): Julcsi nagyon szeret.

Tartsam magam ehhez a kettőhöz. Nem kell elfogadnom igazságnak, csak soha el ne felejtsem őket: akkor ez a két illúzió több lesz, mint igazság: valóság lesz.

„Mondta Telbisz Albert a betegségekről huszonnyolcban” - tettem hozzá. Nevettünk. Lexi megnyugodott végre az én dolgomban. (Én magam is - többé-kevésbé.)

„Stimmel, Bébé - bólogatott Hilbert nevetve -, csak nem Telbisz mondta 28-ban, hanem Medve, s nem a betegségekről, hanem az illúziókról.”

Medvének voltak időnként elméletei, némelyiket Lexi is átvette - mint ezt. Az illúziókat fenn kell tartani; keresztül kell látni rajtuk; de munkahipotézisnek mindenképpen használhatók.

(Jó. Legyen: Julcsi szeret engem, lakhatok itt vele - többé-kevésbé. Mártával élhattunk illúzió nélkül, utálattal, gyűlölettel, mert az utálaton és gyűlöleten kívül nagyon szerettük is egymást.) - Megegyeztünk Lexivel - (egy:) ő is ideköltözik, ha kell, és Julcsival nem engedik újra rosszabbodni a tüneteimet; (kettő:) felhossa valamelyik nap Gordon Klárit, az is szeretne látni engem; (három:) ám feleségül nem veszi, erről tegyek le.

Hilbert kéretlenül, saját szakállára, már kétszer hozzám költözött - rögtön az első műtetem után, és tavaly télen újra. Sok mindent megtanult életében - a szakszerű betegápolásról fogalma sem volt. Mindkét alkalommal rövid idő alatt talpra állított. Teljesen felgyógyultam. Hogy hogy csinálta? Azt kell mondanom, vak önbizalommal. Azt kell mondanom, hogy furcsamód, anyaián.

Mint aki dúdolgatja hozzá,
amíg ápol, pólyál, mosdat, pisiltet, kakiltat,
hogy: Szeretem én magát nagyon,
Mert fekete szeme nagyon!

(A Nagy Négyszerszázásunk)

Hilbert-Both-Takách-Medve. Ezt mindenki fújta. Így, fejből. (Szakszerű betegápolás? - Uram, egy sprinter mindent tud!)

Lexi volt a Nagy Négyszerszázásunk startembere. A bevonulásunk utáni első hetekben még Medvét is verte a rövid távokon. Apja elesett 1916-ban mint tengerésztiszt. És Medve tudta, hogy pár évre rá, 21-ben, édesanyja is meghalt, valahol külföldön, ahol operálták. Rossz anya volt: meghalt: amíg élt, addig se sokat törődött a kisfiával: mindkettő ritka eset. Tudta, hogy rossz anya: amikor Lexi elveszett egy nyaralóhelyen és végre megtalálta őt a Gordon lányok kertjében, a lelkifurdalástól csupa könny volt az arca. A fiú megérezte a nedvességet - és azt is, hogy saját személyének fontossága, amit eddig soha nem tanult meg az anyjától, talán először merült fel.

A háború hol ide, hol oda vetette a szüleit, igaz. Nem a kétéves Lexi volt a legfontosabb akkor. Azonban meghalni mindenképpen rosszabb egy fiatal anyától. (Évfolyamtársunk, Petrich Soma elegáns édesanyja is ilyen szokatlan eset volt, rossz anya - de legalább nem halt meg.)

S talán azon az egy nyáron, a hátrafelé, fenyőerdőre néző hotelszobában - az emeleten, kettesben az anyjával - talán felmerült, hogy lehetett volna ez másképpen. Kezdhetne volna az életét a természetes kiváltságos helyzetben, hogy ő ő. Hogy mint nyelvtani első személy, első a világon. Nem csupán egy a sok közül: alapvetően különbözik mindenki mástól.

Hilbert Kornélnak ez nem derült ki akkor. Se később. Apja hajózott, anyja el volt foglalva mással, az urával, önmagával Lexi ebből tanulta meg, hogy az ő személye nem fontos. Az életével se törődjön sokat. Ez az ábra.

Ha ez az ábra, Lexi nyugodt lélekkel hagyhatta az érzelmeit és gondolatait nyom nélkül elröppenni. Nem kötötte minden idejét az a botrányosan sok minden; személyes életének a tárgyainál lényegesebb dolgai; ráért azzal foglalkozni (unalmában), hogy osztályelső legyen.

Nem mindenkitől rosszabb meghalni. Bekény őrnagy urat a vadállati Neszkó százados után váratlanul kaptuk évfolyamfőnöknek. Neszkó bamba durvaságát könnyebben lerázhatta magáról az ember, mint a tudós barlangkutató fölényes erkölcsi megvetését. A húsvéti szabadságról arra vonultunk be, hogy fekete zászló lóg a kapu fölött.

Zsoldos rákezdett szokásos marhaskodására: „Bekény őrnagy úr tragikus hirtelenséggel elhalálozott!” - Szeredy rosszkedvűen feléje rúgott. „Fegyveres konfliktus tört ki az alexandretti szandzsákban” - módosította Zsoldos a jó hírt egy fokkal valószínűbbre. - „Visznek minket a törökök ellen.” Vártuk például - aki volt ennyire hülye (én is) -, hogy háború lesz valahol, hadiérettségivel mi is megyünk, itt hagyjuk Bekény parancsnokságát. De Zsoldos megkopott viccein már csak Czakó Pali nevetett. Ezúttal azonban a hihetetlen délibáb valóság volt. Bekény Elemér csakugyan meghalt.

Megmenekültünk háború nélkül. Az irántunk való jeges lenézésének jogosságát majdnem elhitte az ember: csak majdnem, mert a nyers igazságtalanságai nem illettek össze semmilyen erkölcsi felsőbbrendűséggel.

Ki kellett vonulnunk a temetésére, Rákoskeresztúrra, egy kora tavaszi délelőttön. Utána szabad eltávozást kaptunk a városba takarodóig. Talán azért - (a parancsnokunk, Lukács ezredes napiparancsai olykor kiszámíthatatlan bölcs helyzetismeretről árulkodtak) -, talán azért, hogy az intézet falain kívül ünnepelhessük meg a dolgot.

Nem perdültünk táncra a temetőben. De bizonyos, hogy egy kicsit más szemmel néztük Bekény őrnagy urat. Lehetetlenség lett volna nem a javára írni, hogy meghalt.

Nagy-nagy szerencse volt ez nekünk. Sokat ért akkor. Kivált Medvének, akit hamarosan kicsapatott volna. Felvittem őt Évához a temetés után, a panzióba. Kaptunk ebédet (jót), bort (Szabó Józsika demizsonjából). Koccintgattunk vígan. Azt mondja anyám: „Azért mégiscsak lelketlenség, fiam, ennyire triumfálotok valakinek a halálán...”

„Igaz - mondja Medve. - Még ha legalább mi csaptuk volna agyon - jogosabb lenne. Bébé persze sajnálja őt titokban...”

Bekényt persze Medve sajnálta csak, nem is titokban. (Az életéért, nem a haláláért.) Éva le szokott feküdni délutánonként, tudtam, aludni egyet. „Édes kutyinkóm - mondom -, mi most moziba megyünk Medvével, lelketlenül tovább triumfálni. Ez van.” - Anyám nevetett rajtam, örvendett hogy megismerte „Magát is, kedves Medve” - eddig csak Szeredyt vittem fel hozzá. Dani azt mondta, felmegy a Svábhegyre. „Családi ebéd, nem? Családi uzsonna, egy kis családi vacsora? - mondta Medve. - Hát te, Bébé?” - Én is hazamegyek. - „Szóval mindenki Budára tart.” - Nem, mondom, én már nem, csak az Egyetem térre. „Azt mondtad, hazamész, Bébé?” - nézett rám Medve tágra nyílt szemmel. Megérezte a hangsúlyomból, hogy jól mondtam. Tényleg, így, egyszerűen hazamegyek.

Nem a régi Fehérvári út 15/b-be, hanem Pestre, még csak nem is egy becsületes lakásba, csak egy pesti panziószobába. Haza.

„Hát akkor elkísérhetsz a Kálvin térig, Bébé.” - A Baross utcában laktak.

Ez a rákoskeresztúri párbeszéd félelmetesen kezdett közeledni egy régihez. Akkor a Tiszti Kaszinó moziójából mentünk haza.

„Jó. Benézünk, mit adnak ma a Tiszti Kaszinóban”, mondom.

Benéztünk. Vacak film ment. Felvittem Medvét az Egyetem tér 5-be. Hogy ez „haza” lett nekem: anyám varázslata, csodatette volt. Azt hiszem, Medve mindig mindent értett: főképp a csodákat, varázslatokat. Anyámon kívül ezt az einsteini világvarázslatot csak 56 októbere tudta újra produkálni.

Ilyenkor már korán sötétedik, október utolsó hetében, de a kis fűszeres a 15/a-ban még nyitva van: villanyfényes kirakattal; az ember könnyen találkozhat a szép Manuelával; veletek egy házban lakik, és leszaladt még öt deka élesztőért - csak úgy, kabát, kalap nélkül. Magáz, kedvesen köszön mindig, „Jó estét, Bébé!” - (Mondják, van valakije, egy bizonyos Béla...)

Kora reggel elmenni, iskolába, délutánonként hazajönni, bárhonnan: otthon, melegség fogad, jól fűtött lakás, tél, nyár, Júlia, Éva; biztonság, sötét szobában felsz elaludni, anyád hangja is elég; világosság van, okosság van, gyertyafény, lámpafény, besüt a nap. - Éva egy csodálatos világfordulattal ezt mind átmentette az Egyetem tér 5-be, talán még a szép Manuelát is.

Járhattál akármerre Budán és Pest-Budán, úgy (mint a 15/b-be), hogy mindenhonnet van hová hazamenned. Ezt az érzést aztán örökre elmosták semmivé az ország külső körülményei, örökre kitepte eszméletedből az életed ingyen mozija.

A fájdalmas, a rettenetes ebben az örökre, a holtbiztos soha többé volt. Jártál a kertedben Monostoron fel-alá, ki az erdőbe, vissza, sietős léptekkel, nem futva, de majdnem. Hogy le ne késsél a megbolondulásról. A szomszédaid már nyugtalanul figyeltek.

*

Márta tudta, hogy nincs elmebajom és nem is lesz. Szerencsés véletlen folytán 1954-55 telén vissza tudtunk költözni a fővárosba. Még ideiglenes műteremféléim is lett a tetők alatt. Medve jöhetett hozzánk a nap legképtelenebb óráiban, Márta mindig örült neki. (A szerencse a véletlenben az volt, hogy 56 október 23-ik napja így nem Monostoron ért bennünket, hanem a város kellős közepén. Aki nem volt ott végig, semmiféle költői képzelőerővel, forradalomért lüktető szívvel, akár lángelmével sem tudhatja felfogni, mi volt ez. Én sem tudtam volna előre elképzelni, hogy milyen ez a boldogság, amivel az ember járt Budapest utcáin - mert nem ismertem, egyszerűen fogalmam sem volt róla, hogy van ilyen boldogság. Amíg át nem élted magad, ott járva-keelve az utcákon, a köveken, addig nem létezik - kitalálni nem lehet se előre, se utólag.) Szerencse. Igaz, de a véletlen Márta műve volt. Hogy feladjuk Monostort, új életet kezdünk akárhogy is, az ő ösztönös megérzésén alapult. Ami véletlen kellett hozzá, az szinte engedett, alávetette magát Márta akaratának.

Medve a kéziratán dolgozott, és néha-néha kérdezett tőlem valamit az alreálbeli éveinkről. Ez csak ürügy volt inkább, hogy ő beszéljen róla (és próbálgassa a megírandó mondatai csengését, pontosságát és a ránk tett hatását, meg hogy mind a ketten meséljünk róla Mártának, és felderüljünk egy kicsit mind a hárman: ő sokkal jobban emlékezett mindenre, mint én. A régi Petőfi-vitájuk nem volt elég felvidítő.

Petőfi Medvének mindene volt. Talán ezért, kitartott a lehülyézése mellett. Először is, mindenkinek drágább a rongy élete, mint a haza becsülete - vagy mint bármi más ily elvont, absztrakt akármije. Azonkívül ő, Medve Gábor, ő is sehonnai bitang ember - ki nem az? A nagy semmiből jövünk és a még nagyobb sehonnába távozzunk. Hogy választhatunk, rabok legyünk-e vagy szabadok - ez lélektanilag, reálpolitikailag és filozófiailag éppolyan hülye feltevés, mint a többi.

Márta védte Petőfit, az egész vádtömeg-vonalon, és az utolsó vádpontra azzal vágott vissza, hogy ez - meg a többi is - nem politikai vagy filozófiai, hanem költői feltevés. Medve váratlanul meghátrált. Nevetett. Felvidult.

„Jó. Mi, magyarok - azt mondja - megalkuvó, gyáva csürhe vagyunk. Amilyen, gondolom, a többi nép is. Nekem felebarátaim, és helyes, jól teszik, ha vigyáznak a rongy életükre. Egyebünk nincs. Nem kell kockáztatni, fejjel menni a falnak, a biztos leveretésnek. Túl kell élni - ez a dolgunk.”

Nevettem.

„Ezen mit röhögsz, felebarátom? Túl kell élni. És túl fogjuk élni. Egyszer rám támadtál ezzel, Bébé. Felelősségre vontál, hogy én szeretem az embereket. Tiltakoztam. Én? Megőrültél? Meg sem tudom különböztetni őket. Csupa kínaiak nekem! Pedig igazad volt! Mert akit mégis meg tudok különböztetni közöttük, fiút, lányt, öreget, fiatal, azt a kínait máris szeretem.”

„Mint egy buzi - mondom. - Ezt hogy hívják? Homoszekszuáltság?”

„Úgy. Talán androfilia...”

„Egy macska nem lehet? Egy kínai macska?”

„De! Akár egy macska is lehet, öregem, egy fa, egy darab égbolt, egy esti harangszó!”

„Ezt mind szekszuálisan szereted?”

„Mind, mind! Pánszekszuálisan!”

„Látod, ez a baj, Medve. Összekevered a dolgokat. Mi ért a legtöbbet? Belekevered az embereket, öregem, ami a világ látványának nem tesz jót. Ismerd el. A macska, meg a napkelte, meg a tölgyfa kontójára szereted az embereket.”

Elismerte. Példátlan dolog volt. Márta miatt, de azzal együtt példátlan Medvétől.

„Legyen egyszer igaza a festőnek, ugye, Márta?”

Márta nem mondott semmit.

„Mi nézők vagyunk itt.” Lehet, hogy ez volt a kapocs köztük, és tudták kimondatlanul is. Lehet, hogy ebben különböztek tőlem mind a ketten.

Mint néző kezdjük - ez volt Medve elmélete - az ingyen mozit, ahová belöktek, és amihez a világon semmi közünk, aztán mint néző fejezzük be. [Itt csak Istennek van joga nézőnek lenni, meg az angyaloknak, mondta Bacon. Rendben van a dolog, mondta Medve. Angyal vagyok. (Ha egyszer muszáj.)]

56-ban, október 25-én déltájt idegesen, kapkodva borotválkoztam a fürdőszobában, amikor Márta rám kopogott. Azért voltam ideges, mert féltem, hogy megint itt hagynak, nem várják meg, amíg felöltözöm. Képesek rá.

- Nyissa ki, Bébé! Egy percre csak!

Mindjárt, mindjárt. A fél arcom még csupa szappanhab volt. Az ajtót sose zártam be. Márta tudta jól.

- Hát tessék! - kiabáltam vissza dühösen.

- Ne haragudjon! Julcsi nadrágjából csurog a vér - (bejöttek, bedobták a nadrágot a fürdőkádba, csavarni lehetett belőle a vért) -, de nincs semmi baja, nem az ő vére, ne vágjon ilyen hülye képet, Bébé!

Medve volt a harmadikuk, bekötözött bal karral, vigyorgott rám: „Mint borjú az új kapuban?”

- Intett, siessek öltözni, neki már rég a Bajza utcában kellene lenni. Meg volt beszélve, hogy elvisz engem is az ő konferenciájukra. (Bevették valami legfőbb forradalmi bizottságba, s tudtuk, hogy vállalta.) Akkor hogy került helyette ide, Julcsival a Parlament elé? Julcsi, Júlia nagyobbik lánya, tizenhat éves gimnazista volt, s Medve tudta, hogy az iskolatársaival ma is kivonulnak-felvonulnak, ahová kell - hát értük jött. Jó korán. Lent megtanította őket, hogy mi a „Teljes fedezés”. Erre szükségük lett. A sarki nagy banképület tetejéről gépfegyverrel löni kezdték a teret. Nem az oroszok.

(Tűzszünet volt. Egy-két szovjet tank, páncélauto az Országház kapui körül ácsorgott, legénység nélkül.)

Julcsiékat talán a „Teljes fedezés” kímélte meg. Ahogy a földhöz lapulva hasaltak mozdulatlanul, kettejüket mégis lövés érte. Medve a bal karjába kapott egy golyót, amikor felugrott és átszáguldott a bank kapujába. A tetőről tüzelő két vagy három géppuskafészkét mindenáron el kellett hallgattatni. Harmadmagával liften fel is ért a felső emeletre, de csak négy üres géppuskát találtak, a gyilkosok elpárologtak és nyomuk veszett.

Lent Julcsi, más is, vértócsában feküdt, legalább egy félórája. Mi a Vilmos császár út egyik mellékutcájának a sarkán laktunk. Közel. Medve Julcsi segítségével átcipelte a súlyosabb sebesültet a kapunk alá. Lakott fölöttünk egy orvos. Egy rendkívül jólelkű körzeti főorvos; a világ legbutább embere. Mire leért - pedig szaladt -, az ismeretlen lány vagy fiatalasszony már nem élt. Nem tudtuk, ki lehet? A doktorunk sajnálkozott, megnézte Medve karját, bekötözte.

Márta beáztatta és kimosta Julcsinak a vérrel teljesen átitatott (egyébként féltett, „amerikai”) farmernadrágját. A fürdőkádunkból csurgott-ömlött lefelé a sok véres víz.

Kinek a vére? Azé, aki meghalt, és azé, aki mellettük feküdt? Az egyik oldalukon? Vagy akik a másikon? Sokan megsebesültek...

- Magyar vér - szögezte le Medve. - Tegyen el pár csöppet, és írjuk rá: „Ismeretlen magyar vér.”

- Erről jut eszembe - nézett fel Márta Medvére. - Mi nézők vagyunk, de mondja: Nem nézi maga most túl közről ezt a nagy ingyen mozi? Mint hithű néző, nem válhat szereplővé, gondolom.

Ez nyilvánvalóan Julcsinak volt szánva. Medve dűnnyögött valamit, hogy neki, speciel, ezt nem lehet elég közről nézni - Sándor miatt. Ahogy Márta mondta egyszer: Petőfinek ez nem politikai, hanem költői feltevése. Amivel Sándor nyert. Csak menjen ki az utcára, csak nézzen ki az ablakon. A rongy, a talán túlságosan ronggyá vált élete - senkinek sem drágább, mint a haza absztrakt becsülete. Láss meg az arcokat, vegye észre rajtuk, Márta, a megkönnyebbült nyugalmat! Mert ez a döntő: nem bátor elszántság, nem hősiesség, hanem ez van a szemükben: boldog megkönnyebbülés. Mennek együtt vagy külön, mély, boldog nyugalommal neki a tankoknak, a rájuk célzó ágyúknak, gépfegyvereknek. Semmi nem drágább nekik, mint a visszanyert emberi méltóságuk. Ez költészet, maga megmondta, Márta. Ez az ingyen mozi, röhej, de úgy, ahogy van, mindenestől költészet.

Ráhagytuk. Medve mégis később (beültem vele kávézni a székházuk büféjébe) visszatért rá. „Ez így igaz, hé, ahogy mondtam. És költészeti kérdésben perbe szállni Petőfivel? Majd ha elment az eszem!”

Mellesleg, Petőfinek gyakorlati politikai kérdésekben is megdöbbenően igaza volt: Európa ma más történelmet írna, ha akkor rá hallgat és felakasztja a királyait, császárait, cárjait. Gondoljam végig.

Hogy velünk mi lesz, hogy lesz ez? Ki tudja. Kutya legyen, ha végül nem Sándornak lesz igaza ebben is. Ma, rádió, filmhíradó, látja, hallja, olvassa mindenütt az egész emberiség a hatalmas győzelmet, szóval egyelőre egy-null az egész emberiség javára. Első félidő? Nem, öregem: táviratozott Londonba: „Orwellt már megcáfoltuk.” (Kész. A mérkőzés eldőlt. Nincs mese. Nincs tovább, Bébé.)

Még volt tovább, még volt némi mese is. De amiről igazán szó volt, a nagy mérkőzés eldőlt.

(Nők)

Hilbert Kornélnak is szerencséje volt 56-tal, hogy már Budapesten lehetett (ahogy nekünk is Mártával), de hogy Medve még egyáltalán megérte életében, ezt az ember magától értetődőnek tartotta, nagy szerencsének csak ő maga. Medve nélkül 56 - legalábbis nekem - nem lett volna az, ami - mondjam, hogy talán egyáltalán nem lett volna? -, sokunknak nem. Ő annak örült, hogy kijavíthatta a kéziratát, a Lexi életéről komponált vázlatát. Kicserélte a végét. Az ötletét, ami a csattanót adta, kidobta belőle mindenestől. Így került bele, a semmi helyére, nagy álmélkodásomra, anyám, Éva.

„Nekem ide verőfénynek (a beborult ég helyére) egy nő kellett, egy igazi anya, ne haragudj, Bébé!” - mondta.

Jó. Röhögtünk. Fájt a hasam. Szilveszter estén, nálunk voltak. Röhögtem, mert meg voltam hatva. Lexinek volt egy régi elszámolása Medvével. (Ritka dolog.)

Mindjárt 57 lesz - mondja Hilbert. - Hogy állunk ma a hazánk szent himnuszával, öregúr? Vigyázzban?

Medve 26-27-ben belekötött Hilbert Kornélba - tervszerűen, szándékosan - a himnusszal, a vigyázzba állással, bár elismerte, hogy a miénk a „világ legszebb himnusza, és véletlenül marhajó vers”. A Hentzi-talpnál öltözködtünk, ha jól emlékszem. „Mégiscsak a saját hazád szent himnusza, Medve” - vitatkozott vele Hilbert. Mire Medve, ordítva: „Le van szarva a saját hazám!” - „Értem. Neked az egész emberiség kell!” - „Az van aztán igazán leszarva!” - szögezte le Medve. Most, harminc évvel később, nevetett: „Igen, nyertél, Lexikém. Öt perc múlva... nem, tíz perc múlva éjfél, himnusz, és mi szépen vigyázzba állunk! De az emberiség? Ma? Lehet-e még jobban leszarva, mint a felismerhetetlenségig?”

Nevettünk. Fájt a hasam. Az emberiség most éppen minket szart le, de alaposan. Márta poharakat hozott. Itt volt egy nagyon jó barátnője, író. Kiszabadult, Szebek Miklóst kiengedték. Fájt még egy kicsit a hasam, tudtam, hogy elmúlik. Lexi is jókedvű volt. Egyelőre úgy látszott, nem mi kellünk nekik. Medve éjfél után váratlanul megvédte az emberiséget.

Az „Egész emberiség” még üresebb elvont általánosítás, mint az, hogy „Haza”. Tehát nem kell leszarni, mert anélkül is felismerhetetlen. Nincs ilyesmi. Ezzel szemben ott van és felismerhető, a többi ember közül a szomszédod. Elfogadtuk ugye, lakhatónak ezt a feltevésekből konstruált világot a „több”-je miatt, ami mindig van a látványában. Ezt kellene neked lefesteni, Bébé, ezt a maradandó láthatatlan „több”-et, a mulandó látvány ismeretlen nem-anyagi összetevőjét. Megegyeztünk, hogy - ha élni nem okvetlenül -, de festeni szükséges, amihez mégis életben kell lenned. Ez viszont nem megy másik ember segítsége nélkül. Nehezen megy, kipróbáltad, ha a többiek gályapadra láncolnak. Megalkuszunk: ha a hipotétikus többi ember közt van, aki gályarabság helyett a segítségedre jön, cseléd, anya, szomszéd, bajtárs vagy csupán futó ismerős: neked elég ahhoz, hogy élj - festeni magadban is tudsz, a többiek nem kellene hozzá. Gondolod. (Nők nélkül ugyan nehéz, aki segítségnél többre, társnak, barátnak, szerelemnek kellene neked ((vagy, miként végül tisztázódott: csak arra, hogy legyen)) - ha nehéz, hát nehéz, gondolod, semmi sem könnyű itt, uram!.)

Aztán - mit csináljon az ember egyedül? - nekifogsz bátran, abban a hiszemben, hogy meg tudod majd festeni magadra hagyatva is, amit keresel a lombok közt, vagy a téli fákban, vagy a kopár tűzfalakra eső kora reggeli napsütésben, hiszen mindehhez semmi köze sincs anyádnak, Medvének, Mártának, Júliának, Szeredynek, nélkülük is biztosan megvan a világ látványában, ami neked kell (a „több”) - amikor kitűnik, hogy hiába, ehhez is kellenek.

Például a nők (hogy fogják a homlokat, ha hánysz).

Szebek Miklós, az író, szerelmek után futott világeletében. A nők lelke után, a saját lelkével. Egy hajnalon megkapta a szép hamiskártyás Colt Hanna lelkét, ami - reggelre tisztázódott - ártatlan volt és hófehér, becsületes, sőt regényesen rajongó és költői is, ráadásul. Szavakból állt, amit Szebek ismert. És unt. Lélek? Szerelem? Érzés, gondolat? Szavakban. Amikből elege volt. A baj, hogy a saját lelkét is unja. Az is szavakból áll. „Lidérc-pofával hajlongott és vigyorgott feléje az a gondolat, hogy élete legalján ingovány van.

Bánó Gyuri a nők teste után futott világeletében. Miért ne? Talán láttál már jobb dolgot, Bébé, mint a lányok gyenge vágása a lábuk közt? Hát - nézd, Gyuri: A tanyán, egy nyáron, volt kint a földeken egy kis tavacsánk, egy szikes horpadásban, ahol pucéron fürödtünk Jucikával, a barátnőmmel. Ötévesek lehettünk. Észrevettem, hogy neki nincs pisilője. Teljesen egyértelmű, vegytiszta tudományos érdeklődéssel kezdtem kergetni, mert csalafintán és vihogva elszaladt tőlem. Végül hasra feküdt a puha agyagos vízparton, melléültem, és így meg tudtam nézni a feneke gömbölyű halmái közt a kis gyenge vágását. Az ember szeretne volna megtapintani, kipróbálni, legalább az ujjá hegyével, de nem hagyta. Én sem láttam ennél jobb dolgot, Gyurikám. Jobbat nem, de másfélét igen. (Várost hajnali órában. Az ég alkonyati lilaságát. Téli országutat. Legelő lovak tomporán a kelő nap fényét. Kétszázas futó vállpercét, amikor befordul a kanyarból a célegyenesbe. Villanyfényt fák alatt. Vagyis sok másfélét, olyat, ami, ismerjük el, talán egyik se jobb dolog, mint Jucika pinája, de amivel Medve szerint valamit kell csinálni mindenáron, felfalni, megenni, magadévá tenni, elrakni, megőrizni, verset csinálni belőle, ölelni, harapni, megbaszni, lefesteni - valamit, ha fene megesz, akkor is.)

Úristen, mennyi kihagyhatatlan megint. Bánó Gyuri gyönyörűen leegyszerűsítette a zűrzavart. Ha egyszer mutattak neki valami biztosan jó dolgot, mit vacakoljon a sok másfélével, ennél maradt haláláig. (Párizsban telepedett le, úgy gondolta, az ügy érdekében ez a megfelelő hely - jól gondolta -, de végül nem tudott okosabbat csinálni, mint főbe lőni magát az elegáns új lakásában, mikor az édesanyja meghalt, és nem volt tovább szükség rá, hogy támogassa, eltartsa.)

Hozzáteszem, mert kihagyhatatlan - [mielőtt esetleg abba kell hagynom ezt az írást (ami, úgy lehet, kár volna)]:

Még magával Jucikával is volt olyan másféle megőrzendő, elteendő és fontosabb dolog, aminek semmi köze sincs ahhoz, hogy nem hagyta magát megtapintani. Emiatt megsértődtem. Jó barátok voltunk eddig, ez árulás volt. Álnokság a barátsága is tehát. A lányokéban nem lehet bízni. Kár. Volt négy idősebb testvére, két bátyja és két nénje. Juci eddig hűségesen összefogott velem, ellenük, mindenki ellen. A középső lánytestvére, a serdülőkorú Vica biztatására kezdtünk itt meztelenül fürödni. Akit máskülönben bosszantottunk, csúfoltunk, kötöttünk vele. Juci most Vicával együtt vihogott nagyon - rajtam nevettek, kacarásztak, kétségtelenül. És csak olyan lányos-rejtélyes-hülyén, teljesen ok nélkül. Vicától nem várhattam mást, de Jucikától ez csúnya álnokság volt, a kimondatlan szövetségünk elárulása. Megsértődtem.

Tény, hogy örökre megsértődtem. Eltávolodtunk. Azonban rendbe jött a dolog, már másnap. Nem, még aznap délben. Amiért okkal kinevethetett volna, hogy nem tudok mezítláb a tarlón járni, azt magától értetődőnek vette, és megmutatta, hogyan kell.

A keményen szúrós learatott földeken ő úgy futkosott, mintha lepke lenne. Ez megtévesztette az embert. De Juci megmutatta, hogy nem röpdösni, hanem éppen jó erősen kell rálépni a tarlóra, félrenyomni a talpaddal, félretaposni a szúrós szálakat. Ahogy arra már előbb meg-

tanított, hogy a tehéntől, ökörtől nem kell félni, akármilyen nagydarab jószág, szelíd az (mert őriztük együtt a gulyát) - de a bikától ő is fél.

Mentünk megint kettesben a kukoricába, túl a dinnyeföldeken, mert meleg volt, nagy nyár, verte a nap az önmagukat (érlelődve, észrevétlenül) meg-megforgató görögdinnye-óriások hátát, perzselte a kantalupok, turkesztánok kacskaringós, összegabalyodó, néhol egybefonódó indáit - hát mentünk a búvóhelyünkre, a jó hús tanyánkra. Megmutatta a talpát is, mert gondoltam, más, mint az enyém, hogy ilyen jól bírja a tarlót, hát engedte, hogy összehasonlítsam. Nem volt más.

Éppen olyan volt, mint az én talpam. Tapintgattam, ezt hagyta. Se ki nem nevetett többé ok nélkül. Pedig bajuszt-szakállt ragasztottunk magunknak a kukorica hajából, nevettünk rajta. Egy lélek se járt erre, se közel, se távol. (Talán ezt kellene eltenni, megőrizni - milyen volt Jucikával a hatalmas zöld kukorica-dzsungelünkben.) Milyen? Meséljek még a városról. Jó. Menjünk előbb a vízbe. Jó. Majd.

Égtek a dinnyetáblák kint a tűző napon.

(Két balfácán)

Kornél 1953-ban hazajöhetett volna Budapestre. Feloldották a „kitelepítés”-nek nevezett tilalmat, sőt, az alföldi táborokba zárt földműves parasztokat is szabadon engedték. A budai Főposta „Letét”-osztályán találkoztam 55-ben majdnem Jucikával.

Mindkét ablaknál hosszú sor állt. Nem állok be huszadiknak, gondoltam, én ráérek ezzel holnap is (vagy Mártára sózom megint, aki pokolian gyűlölte a sorbaállást - de ismert, hogy én nála is jobban), amikor észrevettem, hogy a belső sor sokkal hamarabb fog, mint a másik. Tíz percbe se telt és sorra kerültem. A szemüveges szőke postáskisasszony, már látta az ember, higgadt villámgyorsasággal számolta le a pénzeket, és húzta elő ültőhelyében a rekeszekből a csomagokat. Aztán azt mondja nekem:

- Én ismerem magát, Both Benedek. Az édesapám tíz évig volt a maguk haszonbérelője Borbáson, festőművész úr...

Uramisten! Dadogtam:

Hát akkor, akkor hát... maga a kedves, okos Jucika!

Nagyot nevetett:

- Nem, én az utálatos buta Vica vagyok!

Juci tanárnő Kecskeméten, édesapjuk túlélte a szörnyű éveket, tábort, kényszermunkát, bottal jár, mindig víg, a városi házuk is megvan, azaz benne lakhatnak. Megadta a hivatali közvetlen vonalának a számát, a letétekkel mindig zűr lehet, hívjam fel, ő itt az osztály helyettes vezetője, azonnal ki tud küldeni a címemre biciklis kézbesítővel bármit.

*

Lexinek nem volt hova mennie, a lakását senkinek sem adták vissza. Megvolt azonban, váratlanul, a Kormorán, a hajója. Almádiban, egy vállalati sportklub kikötőjében horgonyzott; régi hajóstársai, barátai évekig őrizték, ápolták, még versenyeken is indultak vele, a legális egyesület nevében, vagy inkább ürügyén. A Kormorán senkié sem volt. Talán hajója senkinek sem lehetett többé. Lexi gazdag nagybátyjától, az Albrecht úti Hilbert Emiltől örökölte valaha, s most, 53 után a régi fiúk visszaadták neki. Mégpedig nagy, őszinte örömmel, nem fogcsikorgatva. Ami azért figyelemre méltó, mert az indiai teakfából épült, negyvenes tőkesúlyos vitorlás hajót mindenki szerelmesen imádta. Én is, Medve is éppúgy, mint a hűséges civil barátok - akik velünk szöges ellentétben, értettek is a vitorlázáshoz. Hogy miért adták vissza? (Hiszen ők jobban meg tudnák védeni az államosítástól, kisajátítástól, aprófára felhasználástól!) - „Nézd, Bébé, ez egy nagyszerű hajó velünk is, de Lexi nélkül nem Kormorán...” - Igaz. Mi is bámultuk, hogy Lexi mi mindent tudott a hajóról, a tóról, vízről-égről-szelekről, felhők színéről, nádasok szagáról. Medve elmesélte, ami a legjobban imponált neki. Kettesben aludtak a Kormorán kajütjében; a hajó palánkjainak, deszkáinak lassú, egyenletes nyikorgása-csikorgása finom, lágy altató zene volt neki; Medve amúgy is mélyen, jóízűen tudott mindig aludni. Az éjszaka közepén arra riadt fel, hogy Lexi kirohant a kabinból, úgy, ahogy volt, fel a cockpitba, a fedélre, s a hajó orrában vagy tatján valamit zajos csörgéssel művelt. Mi van, öregem? Mi történt? Lexi nagy szemet meresztett rá, amikor visszajött: „Fordul a szél. Hát nem vetted észre?” Mielőtt aludni tértek, az utolsó percben egy nagy jolle futott be melljük, egy túl közeli bójára; Lexi csóváltgatta a fejét. Összeütődhetnek vele, ha változik a szél ereje és iránya. Ezért rohant fel, a Kormorán horgonyláncát kurtábbra fogni gyorsan.

„Álmában megérezte, marha ember! - mondta Medve. - Ez egy test, egy lélek csakugyan, Hilbert és Kormorán!”

Lexi, ha már a hajón lakik, vitt le engem is, Medvét is szállóvendégnek, amikor tudtunk menni, Medve 56 májusában ott kezdte írni a vázlatát Lexi életéről.

(A kézirat első változata, 1956. május-június:)

(Hilbert Kornél 1912 márciusában született, Magyarországon. Iskoláit, a soproni katonai alreált s a budai főreált is itt végezte. Fogságban, ha nem is tengerparti toronybörtönben, de ült több ízben. - Medve Gábor nem kicsinyeskedik ezekkel, ott kezd, ahol, szerinte, minden kezdődik - valami van -, és egy felébredéssel, ahogy szerinte felébredhet akármelyikünk.)

Valami van.

Változás? Változatlan feketeség.

Valami mozdul. Fordul? Megszakad?

A tenger odakint. Az éjszaka vége idebent. A szél. Csak ez a noszogatás. Ez a csökönyös noszogatás benned.

Ezt még nem tudod. Egyelőre felébredtél valamire. Ámbár még fel sem ébredtél. Csak ez a konok buzdítás, kitartó ösztökélés, csak ez van. Nem mond semmi szöveget, de nem szűnik, hát felébredsz félig.

Még nem tudod, ki ébredt fel, még nem tudjuk, hol ébredtünk fel. Tudom, hogy én még nem ébredtem fel.

Az ablak kis trapéz. Fordul az ember fektében. Rákezdtek a madarak. Hasad a hajnal. A tenger mást beszél.

Leengedte hangját a bóra. Tramotana ez, vagy misztrál? Déli szél indul?

Ha fordul a szél... Ha déli szél indul...

Akkor felébred a fogoly a nógatásra. Ébredj, ember, indulni kell. Meg van beszélve. Akkor ma. Most. Hajnalban. Megígérted - Megígértük - megígértem -

Először is ébredjek fel. Először is rendezzem el, ki vagyok, kik vagyunk, ki vagy - te, mi,ők, én?

És mi van?

Toronybörtön van. Tavasz jött megint, tizennyolc éve, vagy nyolc éve jön itt mindig új tavasz. Alszanak a népek, országok, városok, és fordul a szél, felriad a rab. Vissza kell menned a világba, ahol Hilbert Kornél volt a neved.

El van döntve. Lent a stégnél itt a Kormorán, Gordon Klárral; megbeszéltek mindent, ha nem értetted félre mégis Emil bátyád fal-kopogtatásait. Sikerülni fog ezzel a passzátszéllel most elhajózniuk. Holott tudja pontosan, tőle ez nagy eszetlenség itt most, végre, békében hagyják. Rádiója van, két ősrégi angol magazinja, a tavasz szép, a 36 kockás sakkon dolgozik. Kialakult. Mindent itt kell hagynia. Nem jön vissza soha, a holmija itt vész. És miért, miért? Érdemes? Mint abban a francia regényben - azt is itt kell hagynia - mondja a hős a végén, a sikertelen bordélyházi látogatásukról: Ez ért még a legtöbbet. Amikor a barátjával elmentek egy kuplerájba, ő szakasztott úgy menekült el, mint az a Frédéric. Hát nem. Nem: volt, ami azért ennél többet ért. A Nagy Négyszerszázasuk. Klári. Egy szoba az emeleten. Számold össze.

Az a francia regény Medve egyik alapkönyve volt. Nem ok nélkül olvastatta el Lexivel a magyar fordítását. Évekkel előbb, még negyedéves korukban, kikapott a „nagy” verhetetlen négyszer százas stafétájuk egy országos bajnokságon. A verseny az FTC-pályán volt, ahonnét

az Üllői úton valamivel lejjebb, a Sárhányó nevű kis vendéglőbe szoktak mindig átmenni, bécsi virslivel, sörözéssel megünnepelni a győzelmeiket. De hát a vereséget is meg kellett beszélni egy „Post Mortem”-ben. Hozzájárult a gyászos hangulatukhoz, hogy a nemrég befejeződött érettségi vizsgájukon fizikából és magyarból mind a kettőjüknek gyalázatosan lerontották az osztályzatukat szégyentelen tanáraik. Most mit tehet az ember? - mondja Medve. Felkötö a gatyáját, megszámlálja a pénzét, és vagy beadja mégis az óvást a szarvasi staféta ellen, vagy - amiről már régen ábrándoznak Lexivel, de még sosem sikerült - elmennek a kuplerájba. (Ez látszott ígéretesebbnek.)

Feljebb az Üllői úton, egy szűk mellékutca földszintes épületének az udvaráról nyílt az engedélyezett bordélyház. Bementek. Medve befizetett kettejükért, ahogy megbeszélték, amikor Hilbert gyáván meghátrált, kijött, elmenekült. Mire persze Medve is. Ment utána.

Visszabandukoltak szóltanul a Sárhányóba. Előkerült a vendéglősné. Két korsót? Lexi bólintott. Friss csapolás! tette hozzá az asszony. Schárhánnénak hívták, talán ebből lett a Sárhányó. Jó, bólintott Hilbert, még egyet.

Medve se beszélt ennél többet. Dühös volt. Oda a tíz pengő. Alapjában véve, egy szikrát sem bánta. Kiszabadult ő is a bárcás kurvák közül; a lavór és hipermangános kancsó Bognárra és Schulzéra emlékeztette; a hely is olyan volt, hogy félt ott; egyenruhában voltak, ebből is baj lehet.

Megjött a sörük. Eddig nem szóltak egy szót sem, ültek, két balfácán.

„Váljék egészségükre, kapitány úr - Schárhánné mondott valami barátságosat -, tisztelt kadét urak!” - és kiment.

Akkor egyszerre összenéztek, Medve elvigyorodott, és kipukkadt belőlük a visszafojtott nagy nevetés. Lexi olyan jóízűen tudott hahotázni, hogy a könnye is kicsordult. Alig bírták abbahagyni.

A középiskolai bajnokságon csalással verték meg a váltójukat. A szarvasiak felhozták a megye négy legjobb szenior futóját, iskola és korhatár nélkül. Azonnal óvhattak volna, de Medve ellene volt, Rodriguez is. Nem szép óvni - szebb legyőzni őket. Nem sikerült. (Kisebb botrány mégis lett belőle, a szakállas starter tombolva állt ki mellettük - ellenségüknek hitték eddig.)

Ezzel a vereséggel a négyszerszázasuk nem esett ki az aránylag még legtöbbet érő dolgok ranglistájából - ahová kikerült a kuplerekéből való dicstelen menekülésük, s ahogy a Sárhányó éttermében halálra nevelték magukat saját balfácánságukon.

Verseny után beültek az Üllői úti, vagy ha a BBTE-pályáról jöttek, a Retek utcai törzsvendéglőjükbe megbeszélni jól, ami történt: s ezek a Post Mortemek sokat értek. Mindegyiküknek - talán az egy Hilbert kivételével - sokat.

Hogy mi ért sokat - mi ért aránylag legtöbbet Lexi életében -, miért volt közömbös az atlétika, s egyáltalán saját szereplései iránt? Medve a kéziratában kurtán-furcsán elmondja, vagy inkább csak felsorolja. Szerinte Hilbert Kornél hányattatásai nem érdekesek, mert pusztán a kort jellemzik, őt magát alig. A kor förtelmei mindnyájunkkal megtörténhettek volna: a történelem önmagát untilag ismétlő lapos, elcsépeelt banalitásai csupán.

Amellett Lexi szófukar volt, még Medvének se mondott el semmit a bajokról, viszontagságokról, amik érték. Egyszer beomlott vele a tárna, 1951-ben. Ezt kivételesen elmesélte Medvének, sőt Bébének is. Betemetve egy rabtársával, amúgy is bokáig vízben, csöpögött rájuk tovább a víz, vaksötétben, két napon át. Énekeltek.

A társa folyton a „Szép, isteni város Barcelona” kezdetű régi tangót - így mesélte. Valamit kellett csinálni. Negyvennyolc óra telhetett el, amikor megindult a remegés a kőzetben, s meghallották a fűró hangját. Majd gyengült. Megszűnt. De nem! Mégse. Aztán megint elhalt. Semmi. Lexi rákezdt a Barcelonára, a társa miatt. Annak már alig volt hangja. „De nem az a fő, Hanem a nő, a nő, a nő.” Hetek teltek el így. Azt hitték. Pedig a harmadik napon kiszabadították őket élve. (Fülsüketítő zajjal.) Azután rabkórház, vissza a börtönbe, fegyház, fogház. Vácról kiengedték Lexit. (Pedig itt már épp szívesen maradt volna. Vagy épp akart mondani valamit?)

A kelleténél némileg kalandosabb élete volt. Eszenyi Laci 44-ben bravúrosan tudta csak kimenteni Sopronkőhidáról, már halálra volt ítélve, az akkori rémuralomban. Vezérkari századosok voltak. Minthogy átállt az oroszokhoz, 45-ben alezredesi rangban vették vissza. 46-ban ezredes lett, 47 februárjában vezérőrnagy, novemberében pedig börtönbe került, onnan a vizes bányába, majd betegen kiengedték (ok nélkül), és nemsokára internálták. Szeredy szüleivel együtt, egy faluba. Ott kubikus volt. Medve 53 tavaszán talált rá. „Csak estefeje jön meg a tábornok úr” - mondta az öreg parasztasszony. - „Akkordban dolgozik, tetszik tudni.” Ez darabbért jelentett, és jót tett Hilbert reumás vállának. Medve kéziratának első változatát Jászdózsán Lexi jóváhagyta, az író mégis elolvastatta Monostoron a barátaival is, akiknél akkor lakott.

Főképp arra volt kíváncsi, hogy Márta mit szól hozzá. (De az izgalmas az volt, hogy visszahozta Márta biciklijét. Már mint elevenen és szabadlábbon.) Velem a nagy íróit szokta elolvasztatni - Flaubert-t ugyanazért, amiért Lexivel -, hogy kiszedhessünk belőle mindenfélét, ami a saját életünk számára felhasználható.

Mártának a kézirat nem tetszett. H. K., vagyis Lexi, a toronybörtönből, ahová az Adria-parti kalóz- vagy tengerirabló népség zárta és évek óta fogva tartja, ki akar menekülni. A szökését hosszan készíti elő. A szomszéd cella foglyával sikerül a fal kopogtatásával, morzejelekkel megértetni magát. Noha az ismeretlen másféle ábécét használ, mint H. K., azt is tisztázni tudják, hogy szintén magyar ember (lehet, hogy az ő Emil bátyja). Megnehezíti mindvégig a kölcsönös üzenetküldéseiket kintről az ereszcatornának egy félig leszakadt lelógó darabja, amit a szél ide-oda verdes és folyvást belezörög, belekopogtat a morzekopogtatásukba. Mégis, mikor a Kormorán egy reggel befut a kis öbölbe, Gordon Klárral a kormányon, világosan meg tudják beszélni a tervüket. Ezek értük jöttek. A Kormorán gyorsabb a kalózok hajójánál, de ki kell várniuk ehhez a kedvező szelet. Napkelte előtt.

((Itt változott Medve kézírata. Lexinek csak a végleges szöveg volt meg, a kicserélt befejezéssel én nagyjából emlékeztem Medve első verziójára. Ami nem tetszett Mártának. Se nekem:))

Fordult a szél, hajnal előtt, a Kormorán változatlanul kikötve lent, H. K. nekiindul, ahogy megbeszélték. A szomszéd cellában nincs senki. Nincs is cella. Tátongó üresség a torony felső részén. Csak a szél verdesi tovább a leszakadt ereszcatornát.

Kopog a falon, zörget, morzézlik.

Csak a szél.

Nincs Emil bácsi. Egyáltalán, nincs magyarul értő szomszéd fogoly se, sehol.

Csak a szél.

((Itt fejezte be Medve. Levágta. Kész. Az 56 végén megváltoztatott végleges szöveg így folytatódik innét:))

Emil bácsi rég meghalt. Az Albrecht úton halt meg, olyan szobában, ahol a por le volt törülgetve a bútorokról.

Hova lett a hajó? Nincs Kormorán se, felszedte a horgonyt.

Csak a szél. Dagasztja a vitorláit. Ez más szél, jó szél. Hiszen akkor megvan. Itt, a yacht-kikötőben. Ni, az ott. Meg lehet ismerni, a kis magyar hajózáslójáról, közepén a kerek lyukkal. Csak közelebb jött. H. K. megindul lefelé, az új trikolór felé.

Hanem - hanem - be kell evezni a dingivel, a bocival, jó. Világosodik. - Hanem - a Kormoránon senki, már látja az ember, Gordon Klári egyes-egyedül. Nem is ő?

Hogy tudott így egymaga lehajózni Triesztből idáig is? és most vissza? Mint Éva egyszer, Bébé Évája, Duinóból Raguzába. Dubrovnikot akkor úgy hívták. Egyedül, éjszaka-nappal, ugyanekkor nagy vitorlással. A dalmát partok közelsége tele veszéllyel, szirtek, zátonyok, homokpadok. Persze Éva más, csodákra képes. (Persze ismeri az egész Adriát. Fiatalon, az urával - de egyedül is - bejárta Spalatóból le-föl a partokat. Splitet akkor így hívták.)

Világosodik. H. K. a kis csónakkal gyengéden nekiütődik a Kormorán oldalának. Feláll, meg akar fogódzkodni a cockpit, a kormányostér peremlécében, de fentről egy kéz nyúlik feléje: fogja meg.

„Segítek, Lexi” - mondja Éva.

Segít. Felhúzza a hajóra Hilbert Kornélt, a dingi láncát is, horgonyt is, s ahogy kiérnek a nyílt tengerre, átadja a kormányt, megcsinálja a reggelit kettejüknek. Ideje, már hasukra süt a nap.

(Hilbert viszontagságai)

Éva Medvét szabadította ki, nem Lexit. 1934-ben hadnaggyá avatták őket, s Medve a csapat-szolgálatot nem sokáig bírta. Itt azonban már Telbisz sem tudott segíteni rajta. Írt okos orvosi jelentéseket, bizonyítványokat, Medve egyik katonai kórházból a másikba vándorolt, ideg- és elmeosztályokba végül, de ennél többet nem tudtak elérni. Telbisz Albertnek egy svájci egyetemen kellett volna előadássorozatot tartania - neves mérgesgáz-szakértő volt -, s arra gondolt, hogy lemondja. Okosabbat talált ki. Feljött anyámhoz.

Annak idején volt kint nálunk Monostoron, egyszer-kétszer. Nem tudom, mit beszéltek, hogy csinálták; Éva bridzspartnerei közt megtalálták azt a tábornagyot vagy vezérezredest, akitől függött Medve sorsa; anyám a legközelebbi szerdjára meghívta; boldogan jött, gyenge-közepes játékos volt és hallatlanul szeretetre méltó, bölcs öregúr. Mitől rosszkedvű Éva? Nem rosszkedvű, csak nem tud figyelni a játékra, mert a fia legjobb barátja súlyos helyzetbe került - a honvédségnél.

Az öregúr nevetett, átlátott Éva ravaszságán, hogy ezért hívta meg őt az erős partiba, s másnap Medve Gábor tényleges tűzér hadnagyot leszerelték. (Gótikus szájpadrást állapítottak meg nála, egyébként.)

Hilbert nem ült tizennyolc évet - vagy nyolcat, ha ennyiben összesűrítjük többféle fogságát -, mert 44-ben, amikor megpróbált logikus érvekkel védekezni, kötél általi halálra ítélték, úgyhogy 47-ben, a második letartóztatása után egy árva szót ki nem ejtett a mentségére. Semmire nem ítélték, négy évig, s akkor kiengedték. A második alkalommal kiismerte már a rémuralmak berendezését.

A dolgok másodszorra kezdődnek. Azzal, hogy megismétlődnek - hogy újra látod, megint hallod ugyanazt. Az előszörrel nincsenek meg igazán. Ezt korán tapasztalja az ember. Ami nincs másodszor, nehezen fogadható el - nótának, himnusznak, versnek, pogácsának - még nyaklevesnek se. Mikor tanulod az egyszeregyben, hogy hatszor hét az negyvenkettő, az még nem negyvenkettő: a hatszor hétnek még egyszer-kétszer negyvenkettővé kell lennie, hogy valóság legyen, olyan, amiben hiszel. Vagy meghal anyád, akivel harmincöt évig éltél együtt: akkor világos lesz, hogy ezt még egyszer le kell majd élnetek: ez a harmincöt év valóság volt, hiszel benne - mint a negyvenkettőben -, kell hogy legyen egy másodszorra.

Például Monostor: azzal kezdődött, hogy már tavaly is ott nyaraltatok. Enélkül, a ház, a kert, erdő, biciklizések, reggelik Júliával a teraszon, ha csak az idén lennél ott először, bizonytalanná kódósódné.

Az atlétikai pályák, Pesten, Budán, azzal kezdenek igazán létezni, hogy másodszor, harmadszor érkezel már oda a fiúkkal, tudjátok a járást az öltözőkbe, az FTC-n (a Springer-szobornál), a BBTE-n fentről (a klubház felől), a MAC-pályához (KISOSZ szigeti belépővel), és ismerős a szívdobogásod már, meg a finom lámpalázad, amivel a tribünök alatt jöttök ki a pályára. Ez nektek sokat ért - hogy Lexinek mennyit, leolvasni róla nem lehetett.

Viszont, hogy a bajok, életveszélyek, rettegések mennyit érnek, lemérhető az ismétlődésükön. Amikor másodszor, harmadszor éled át a félelmet, irtózást, szívszorongást, gyomorszájad görcsbe rándulását, a dolog valóságossága nem nő, nem sűrűsödik, hanem felhígul. A rossz nem fokozódik, hanem eltompul. Ezeknek az ismétlődése szükségtelen, fölösleges, henye szószaporítás. - (Ellentétben a szükséges ismétlődésével (például) a világba csöppenésed perceinek, napjainak, amikor a másodszor, a megint kell ahhoz, hogy ismerőssé tegye a vadidegen dolgokat, az ismeretlen helyet, ahová kerültél.) Lexi hányt-vetett életének viszontagságai

másodszoriságukban sem, különféle további ismétlődéseikben sem voltak feljegyzésre érdemesek. A nyomorult rossz állapotod, ahogy fokozódni szeretne veled, csökken, fellazul. Van egy mélypontja, azon túl már kihátrál a realitásból. Az ember nem hisz benne többé úgy, ahogy az egyszeregyben hisz. Nem érzi rá vonatkozó valóságnak. Lexi szerint. Ezért nem beszélt róla soha.

Csak az egy rájuk omlott bányatárnát mondta el, nekem is, hogy ott három napig befalazva milyen régi slágereket énekeltek. Mert a rosszat, a vereséget könnyebb mesélni, mint a győzelmet, Medve szerint. Igaz - a betegségéről néha kifogyhatatlan részletességgel mond el mindent a barátod, s hogy egészséges, arról soha egy szót sem. (De hát, mit is mondjon?) Hilbert, ha bármi baja volt, mélyen hallgatott róla, de ami jó, arról sem tudott semmit sem mondani. Volt egy jó négyszer százas stafétánk. Talán még ez ért a legtöbbet, Medve is ezt tartotta. Dühös volt, hogy ezt nem lehet megértetni mással. A Sportkör naplóját, és az elmúlt tíz évének a történetét írta. Egy házibajnokság nagy és izgalmas százas és kétszázas futamainál, ahol ki kellett volna emelnie saját magát a váratlan briliáns időeredményeivel, csak azt tudta hozzáfűzni a pusztá számadatokhoz: „Ritka erős mezőny.” - De hát itt beszéltek a számok önmagukért. Medvét nem ez izgatta.

Hogy lehet elmondani, mitől volt jó a verseny utáni Post Mortemnek nevezett megbeszélés, vagy a verseny előtti várakozásteljes feszültség? - Sehogy. - Azt kellene éreztetni-érzékelteni, hogy milyen volt? - Semmilyen.

Csinálni kell, Medve szerint, akkor megtudod. Sehogy másképpen.

Csináltuk. Megtutuk, hogy milyen. (Olyan. Ilyen.) Ezt hogy lehet elmondani? Sehogy.

Sok szerencsés versenyünk volt. A Trombitásban diadalmasan ünnepeltük győzelmeinket. - Nem. Se ez, se az.

Sok balszerencsés versenyünk volt. A Trombitásban Dürmayer fizetett mindenkinek sört és virslit. - (Nem. Ez se olyan.)

Ha kikaptunk, az is fontos dolog volt. Fontosabb lett a Post Mortem megbeszélésünk is utána. Ám a vereségek értékéhez kellett, hogy időnként nyerjünk is.

Időnként nyertünk. Az október 6-iki nagy stafétában a városon keresztül minden évben a mi A csapatunk győzött. A különböző atlétikai számokban valamelyikünk, Medve, Noszek Feri, Hilbert, Rodriguez, Gergelyffy, majdnem mindig szerzett egy érmet. - Ezek persze kellettnek már ahhoz is, hogy a jó lámpalázad, a szívdobogásos boldog várakozásod ne legyen teljesen alaptalan. (Ez voltam én. Majd a Bébé! Akit a pályán nem-teljesen-alaptalan várakozással néztünk. Igen, néztünk: én magam is ilyesfélén néztem magamat. Úgyhogy, legalább hébe-hóba, nyernem is kellett.)

Hogy végül is milyen volt a boldog lámpaláz, a szívdobogás, a jó várakozás, amivel a négyszerszázasotok például felkerült a mi-ért-még-a-legtöbbet ranglista élére? ehhez ugye még sok sehogy sem elmondható kellett.

Meg ne próbáld elmondani, Bébé! - Csak ezt az egyet, mert erről annak idején fogalmad sem volt. Harmincöt évig nem mertél atlétikai versenyre járni, a pályáknak közelébe se mentél, féltél, hogy a régi színhelyeken megszakad a szíved. Megkísérelted mégis. Felöltözve, nézőként ülni a tribünön. Akkor világosodott meg, mitől nem az többé, ami volt: mi hiányzik azóta, hogy olyan legyen: mi volt az a szükséges valami, amit annak idején számba sem vettél, eszedbe sem jutott? Kellott az embernek, hogy legyen hová hazamennie. - (Hozzá nem értő unalmas anyádhoz; vagy meglegyen valahol egy régi lakásotok; neked megvolt, Szeredynek is, Medvének is, Gejzának is - Szalókon. Lexinek nem.)

Az ember nem számította bele, hogy a javuló eredményeinkhez, a 180 cm-hez, a 23,8 mp-hez kellett olyasmi, mint egy anya. Szeredy rohant fel a rekordokkal a Svábhegyre, Medve rohant mesélni Veronikának, én is elmondtam Évának, akinek fogalma sem volt, hogy a centiméterek vagy a szenzációs másodpercek mit jelentenek, mégis, bármely elért rekordomat igazán csak az ő mosolya és melegsége tudta végérvényesen hitelesíteni. Hilbert Kornél csillogó versenyeredményeihez ez az egy hiányzott: egy anya, akivel megossza örömét.

Ha nincs kivel megosztani, az örömed is ellankad. Lexiék inkább már úgy született, lanyhán, bágyatag lelkesedéssel. Ha különösen jó napunk volt, a Post Mortemeken belement a kedvünkért, hogy velünk örvendezzen, tárgyalja, taglalja, értékelje a verseny részleteit; de ahogy mindnyájunkról, Medvéről, a mindig higgadt Rodriguezzról lehetett olvasni, hogy a verseny előtti várakozásban a szíve mit dobol, s a verseny után, hogy a váltónk győzelme mennyit ér neki: Lexiről nehéz lett volna megmondani. Annnyit biztosan nem, mint nekünk.

Hilbert nem volt soha újonc az alreálban, a már másodévesek közé dobva. Nem volt soha legrosszabb tornásza az évfolyamnak - se kötélmászásban, se a nyújtón. Mi 1923-tól, a rettenetes tornaórák megszégysítésétől - amikor az ember félt a többiektől, és gyűlölte mint gyáva csúrhét mindnyájukat, s közben a lelke mélyén szeretett volna közéjük tartozni - mi ezektől az évektől az atlétikai keretben most olyan messzire, a pocsolójából olyan távoli magaslatra jutottunk (a véletlen folytán, hogy gyorsabb lábbal születtünk az átlagosnál) - amilyen távolságot Lexi nem is ismerhetett. Legalábbis nem kezdhette volna soha olyan mélységből, ahonnan mi.

Hilbert a saját győzelmeit kifürkészhetetlen nyugalommal vette tudomásul, egyet azonban mégis, róla is le lehetett olvasni: ha Medve nyert, attól felderült, örült.

Verseny után pedig, igaz, volt hová mennie - lett volna. Az időközben Hunyadi Jánosra átkeresztelt Albrecht úton szép nagy háza volt Hilbert Emilnek. Apai nagybátyja, nyugalmazott államtitkár, Lexit szívesen látta bármikor. Ő tisztelte is, szerette is az idős, változatlanul szárnyas gallért viselő Emil bátyját, akinek a sokszobás lakásában az ember rögtön otthon érezte magát, de kimenőknél vagy versenyek után alig-alig élt az őszinte rokoni meghívásaival.

Lexi mehetett volna Gordonékhoz is, az azóta Vilma királynőről elnevezett Városligeti fasorba. Már negyedévesek voltunk, amikor Medve kiderítette, hogy Lexi a szerda délutáni kimenőknél rendszerint beül egyedül a Krisztina körúti kis moziba. Elcipelte hát magával a Casino kávéházba, biliárdozni. Egyszer felvitte anyjához, nem volt meglepő, hogy ez jól sikerült. Ismerve Hilbertet. De amikor Lexi vitte fel Medvét Emil bátyjához, eléggé váratlan volt, hogy az is jól sikerült. Ismerve Medvét. Kisült, hogy Medve tud úri módon is viselkedni. ((Például, a biliárdszobában nem köpte le Erzsébet királyné mellszobrát, a könyvtárban nem mondta a könyvekre: „Nagy szar az egész.”)) - Mint egy gróf, tette hozzá Lexi.

Gordonék fasori villájában Lexinek lett volna egy saját szobája is. Nem voltak rokonságban, de a családot nagyon régi barátság fűzte Lexi szüleihez; úgyhogy rendszerint hozzájuk ment szabadságra. A nagyobbik lányuk, Klári változatlanul ibolya volt neki, számóca- és fenyőerdő-szagú ibolya. Készült férjhez menni. Húzódott, halasztódott a dolog. Lexi a szabadságain kívül sosem ment fel hozzájuk - de azért fenntartották neki a bordó tapétás külön szobáját. Várta, hogy meglegyen Klári esküvője. Erre sokáig kellett várnia.

Még nem tudtuk, hogy vasárnaponként egyedül jár olcsó kismozikba - vagy egyedül sétálgat a Kossuth Lajos utcán, vagy végig a József körúton. Hogy mire gondolt a moziban s a körutakon? Semmire. S a csirkekorzón? A körútnak ezen a szakaszán állítólag fel lehetett csípni facér lányokat. Sétált is mindig néhány hozzánk való kis jószág, rendszerint kettesével, akik nem voltak kurvák. De még ha akadt is, aki hajlandó lett volna szobára menni veled, nem

volt hová vinned őt - legfeljebb a Bodográf moziba. Lexinek a csirkekorzó se ért semmit. De a körutakon szeretett sétálni, kirakatok, esti fények, mozik, kávéházak között és nem gondolni semmire.

Gordon Klári jegyességének hosszú ideje végül beleesett Lexinek egy Fasorban töltött karácsonyi szabadságába. Nem tudta elkerülni az éjszakába nyúló beszélgetéseket a lánnyal. Baj lett volna, ha szerelmes Kláriba. Leghamarább hadnagyként, nyolc-tíz év múlva vehetné feleségül. Vagy, a magas kaució miatt, még akkor sem. De nem volt szerelmes.

Szerette Klárit: ezt az édes ibolya-szamóca lányt muszáj volt szeretni. - És ha ő szívesen vár Lexire tíz évet? akármennyit? - Drágám, édesem, ez nagy számárság volna. Lásd be.

Talán Lexinek is illett volna sírni olykor-olykor, bántotta, hogy sosem tudott. Egyszerűen nem voltak könnyzacskói. Viszont Klári mindig megnyugodott, ha hason fekve jól kisírta magát. Lexi semmit sem tudott mondani. Feszélyezetten, sután, megsimogatta a lány haját.

„Jaj, persze, hogy számárság!” - mondta Klári végül, már nevetve a könnyes arcával. - „Tudom én azt, Lexi. Tíz évvel vagyok öregebb nálad!”

„Kilencel” - mondta Hilbert megkönnyebbülve. Aztán a kimenőin sokáig nem ment el a Fasorba. Könnyebb volt lödörögni a városban egyedül. Csak semmire nem gondolni lett nehezebb.

Jobb volt Medvével biliárdozni a Casino kávéházban. Ez a tisztos, unalmas Margit körüti kávéház rajta volt a számukra „tiltott helyek” listáján - rejtélyes módon. Talán valaha prostituáltak, konzumnők is megfordultak ott. Az volt Medve nagy előnye, hogy meg lehetett verni biliárdban (futószámokban már nem), és hogy nem kell őt tíz év múlva feleségül venni - gondolta magában Lexi, a dákók közt válogatva. Ámbár, gondolta magában, eme vicces hetikeség helyett inkább semmire sem kellene gondolnia itt is - semmire, hacsak tud. Arra ne, hogy Klári szereti őt, és ő szereti Medvét. Sírni nem tud. Próbáljon hát ne gondolni semmire.

Medve ésszel biliárdozott, és elég gyengén. Ráadásul dühvel, csúnyán, átkozódva vesztt. Gyalázta Lexit, aki ezt nem bánta: nemcsak azért, mert utána Medve hamar elnevette magát, lerázta a mérgét, hanem mert igazi nehéz vereségekben Medve olyan jól tudott veszíteni, mint senki más. Biliárdban kitombolta minden rondaságát, ezt lehetett előre tudni, s Lexi szó nélkül, jó szívvel tűrte mindig. Én nem. Drágh se. Szeredy se. Colalto igen.

Lexinek Medvét is muszáj volt szeretni, noha a fiú nem volt se édes ibolya, se shamóca. Úgy volt, ahogy precízen leszögezte. Megtanulta, hogy itt nem lehet ugrálni. Ő mindazonáltal igenis ugrál: azért van itt, hogy ugráljon. Hát mit tud vele csinálni az ember? gondolta Hilbert Kornél. Feleségül őt sem veheti. Nézheti az ugrálását meghatott szeretettel.

Nevetve? Inkább sírva. Ha lenne könnyzacskója az embernek.

Lexi váratlan utolsó kívánsága, hogy olyan szobában szeretne meghalni, ahol a por le van törölgetve a bútorokról, szöveget ütött a fejedbe. Utoljára Londonban jártál ilyen lakásban, Táboriék idős magyar barátainál, a Holland park mellett. A faburkolat, a nehéz bútorok politúrja, a felkefált parkett, ezüst, réz, ablak, tükör, minden tompán vagy tisztán csillogott. Egész életedben hidegnek-ridegnek tartottad az ilyen lakásokat. A kensingtoni régimódi, szépen karbantartott nagypolgári lakás gyerekkori emlékeket hozott eszedbe.

Voltak lakások Budán is, a Verpeléti út elején. Pesten az Andrássy úton kettő is olyan, hogy a túl nagy rend és tisztaság eluralkodott fölöttük. Semmi kincsért nem laktál volna bennük - jobban meggondolva a dolgot. Szomszédotoknál a Fehérvári úton, Dávid Luluéknál, csak az édesapjuk szobája volt ilyen, a fiúké más, barátságos, rendetlen. Volt, Pesten, jó ismerősötök,

akiknek szép, nagy, rideg lakása már az első pillantásra nem lett volna jó az embernek másra, csak arra, hogy ott haljon meg; ámbár erre kitűnő.

Igaza van Lexinek. Egy életen át hadakoztál a nagypolgári ízléstelenségek ellen. Hát most meggondoltad magadat. Valahol meg kell majd halni (legjobb volna az utcán, cipőben!) - de kórház helyett jó lenne egy éppen ilyen, magas mennyezetű, brokátfüggönyös, szárnyas ajtós szobában, ahol a kevés, de nehéz és sötét bútorról mindennap letörülgetik a port. És nem is ágyban, hanem a festőállványod vagy a masszív íróasztalod mellett. Az ernyős lámpákon kívül, égjen fenn egy többkarú csillár, a szoba nagyságához mérve gyenge fényével bágyadt barátság-talanságot hintve szét, mintha átmenetileg gyújtotta volna fel a fehér cérnakesztyűs inas. Pillanatokon belül, ha tovább rajzolod, a mellette levő biliárdszoba ablakából kitekinthetünk az Albrecht útra.

Persze talán ma már én sem vágyom kórházban meghalni. (És igazán itthon sem, ahol egyedül maradtam. Mert ez meg Márta lakása, és arra való, hogy éljünk benne.) Hilbert Kornél nagybátyjának a nagy, és valóban barátságatlan le-portörülgetett lakása, ahol egyébként Lexi sosem érezte rosszul magát, úgy kerül ide, hogy az öregúr 29-ben ott halt meg váratlanul, a dolgozószobájában, amikor Lexi épp nála töltötte a karácsonyi szabadságát. Kivételesen nála, a Hunyadi János úton.

Emil bátyja örült neki, semmi baja sem volt, jókedvűen vacsorázott Lexivel kettesben, ahogy szoktak, vacsora után átment valamit megírni, egy levelet, és ültében, előreesve halt meg, fejét az íróasztalnak koccantva. A rendes esti kaszinó-játszmájukra már nem került sor.

Ahogy Lexi elmesélte, nem tudtuk, irigyelni kell-e Emil bácsit. Medvét a részletek érdekelték. „Az arca? Kicsit vörösebb”... „Nem, nem ütötte be a fejét. Szépen lefektette a levélpapírra”... Mit írt? - „Nem tudom.” Nem tudod? - „Nem.” - Azt mondod, egy levelet? - Lexi elpirult:

„Nem olvasom el mások levelét.”

Marha ember, morogta Medve mérgesen. Hát persze. Ez az egy, ami érdekes lett volna, a félbeszakadt levél, hát fogja magát és elégeti olvasatlanul.

Akárhogyan mesélte is Lexi Emil bátyja halálát, Medve nem irigyelte. Erre még nekem is várnom kellett - az idő óceánjában -, hogy visszaemlékezve rá, kezdjem irigyelni érte a szárnyas galléros öregurat. A kórház fogalma pedig nekünk akkor a halálnak még a gondolatával sem fért össze. Telbisz kis intézeti kórháza a főreálban az ellenkezője volt: antikórház tele étellel. Nehéz lefesteni, ámde kihagyhatatlan.

A kis egyemeletes kerti épület segítsége nekünk végigkísérte a négy Bocskai-évünket. Legelőször úgy került ide az ember, Medve is, én is, egyszer Szeredy is, hogy náthalázat kaptunk vagy torokgyulladást. Egy napig rossz, idegen hely volt, mint egy kórház. Közömbös, semmilyen, két napig. De még kórház. Volt fejhallgatós rádiód, Czakó behozta Colaltóét. Végighallgattál egy teljes délutáni színházelőadást, az Elzevír című darabot. Akkor lement az ember láza, felkeltél papucsban csoszogni és a középső asztalnál ebédelni, vacsorázni.

Az orvosi rendelő és a két ritkán használt háromágyas betegszoba a földszinten volt, Telbisz szobája és a fogorvosi rendelő az emeleten. Az első nap a dühödt kora reggeli takarításokat, szellőztetéseket rossz néven vettem: de másnap fejemre húztam a takarót: aztán rakták a szemet a nagy kályhába: a reggelihez ki lehetett bújni megint. A végén pedig Telbisz nem dobott ki rögtön, mielőtt meggyógyultál; heverészhettél még két-három napot. Amíg kiolvasod Medve Edgar Wallace-át, az Álarcos békát. Fent a szobájában este forralt bor mellett gitározunk, Szeredy játszott Telbisz ukulelén, vagy ő maga, s ha bajod volt - nem betegség persze -, lelket öntött beléd így vagy úgy - Medvét egyszer pusztá nyugalomával a katasztró-

fában fel tudta rázni egy katasztrofális baromságából. Más szóval, a hely nem arra való volt, hogy ott meghaljon az ember; pláne amíg új detektívregénye van.

Telbisz főhadnagy volt, de ha bármi beleszólást engedett volna az orvos századosnak, aki itt a főnöke volt, az antikórház olyan kaszárnyává alakul, hogy még komoly betegséggel se jelentkezett volna senki gyengélkedőre. De nem engedett. Kiutálta dr. Károlyit. Szívélyesen, kellemesen, udvariasan elvette a kedvét attól is, hogy bejöjjön néha vizitre. Másnak is volt rádiója, Károlyi kiabálni kezdett miatta, gyorsan eldugtam a fejhallgatómat. De Telbisz közbeszólt: „Én adtam engedélyt rá” - félrevonta egy pillanatra a századost, pár szót mondott neki. (Nem adott engedélyt rá.) Hogy a rádiózás hozzátartozik a gyógy módhoz, ezt elég röviden indokolhatta csak meg az orvos-főnöknek, mire az legyintett, hátat fordított neki és kirohant. Károlyi egyébként valahol a Várban lakott, közel az Albrecht úthoz. Lexi őt hívta át Emil bácsi halálakor. Medve faggatására ezt be kellett vallania.

- Más orvost nem is hívtatok? - Medve őszintén megdöbbsent. - Úgy vitték el? Lehet, hogy még élt?

„Nem élt már. Hívtunk egy tisztí főorvost is. És nem vitték el” - mondta Lexi. - Hogyhogy? Ott maradt a karosszékében ülve, az íróasztalra bukva? - Medve mindent akart tudni. Precízen. - „Nem. Lefektettük a díványra.” - Az ebédlőben? No jó. Volt ott egy kanapé, egy sezlong, egy heverő, vagy mi. - És átköltöztél karácsonyra Gordonékhoz.

„Nem.”

Nem? Ott maradtál a halott Emil bátyáddal?

„Igen.”

Bolond vagy? - „Őt aztán elvitték.” - Akkor is!

„Nézd, karácsonyfát állíttatott fel a kedvemért. Meglepetésnek szánt ajándécsomagokat.” - Azokat átvihetted volna Kláriékhoz.

„A fát nem.”

Medve ezt meggondolta. A fát nem. Jó. Más gyanúja támadt. - Te, Lexi, Szilveszterre is ott maradtál egyedül?

„Ott”

Egész éjszakára egymagadban, ugyan mi a Jóisten keservét tudtál ott - - - Medve elharapta a mondatát és hirtelen elhallgatott. Lexi már unhatta a faggatást, de Medve nem ezért hagyta abba. Kisimult az arca. Valamit megértett és ebbe belenyugodott. - Marha ember - mondta megint, most végleges hangsúllyal, lezárva a kérdést.

Hilbert, tudjuk, hülye fakír, gondoltam én. Csak jóval később láthattam, hogy valami mást is megértettem.

Az 1944-es Szilvesztert egy elegáns vadidegen lakásban töltöttem. Nem önszántamból. Kint folyt Buda ostroma. Hat napja, hogy nem aludtam; egész éjszaka figyelni-fülni kellett a kaput, nyitják-e. Az oroszok most idehoztak, és rám zártak minden ajtót. Ledobtam magam a vetetlen pehelypaplanos ágyra cipőstől, kabátban, kalapban. Egy pillanatra behunytam a szemem: azonnal leragadt. Mélyen, jóízűen átaludtam, így ahogy voltam, végre az egész éjszakát. Itt nem kellett rettegve, Mártáért aggódva, fülni a kapucsengőt, dörömbölést; Úgysem tehettem semmit: de ha tehettem volna, az álmoságod parancsol akkor is, Bébé.

(A csöcselék rémuralmát s utána a város hosszú ostromát nagy szerencsével épkézláb túléltek - testileg és -, valljuk meg, inkább Márta csodálatos bátorságával, mint a tiédde, lelkileg is sértetlenül. Márta életéért rettegtél, de még jobban rettegtél attól, hogy gyáva leszel. Gyáva leszel, ha úgy fordul, hogy saját életed árán kell megmenteni a társadét. Vagyis, ez a nagyobbik veszély - hogy gyávának bizonyulsz - a szilveszteri orosz fogságban nem fenyegetett. Aludtál hát, mint a bunda.)

Aludtam, mint a bunda. Egy évre rá, 1945 Szilveszter éjszakáján véletlenül ugyanígy egymagamban voltam. A Rádió Sándor utcai épületében tánclemezeket rakosgattam a széles dupla gramofónra. Egy árva lélek sem volt rajtam kívül a nagy épületben. 45-ben ugyanis felvettek munkatársnak a Rádió műsorszerkesztő osztályába. A Szilveszter estét mindenki a családjával szerette volna tölteni; de valakinek, legalább egy embernek bent kellett maradni a Szilveszter éjszakai tánczene közvetítéséhez. Rám ez sehogy se tartozott, de vállaltam helyettük, mindenki öröme. Nem jóságból, nem kartársi önzetlenségből. Egyedül akartam maradni.

Ez jól sikerült.

Hallgatni volt kedvem. Magamban gondolkozni. Talán ahogy Hilbert Kornél tűnődhetett egyedül maradván a halottjával. Lehetett. A gramofónra több lemezt tehettél fel egyszerre, sorba rakva. Kongott az épület az ürességtől. Teremtett lélek sehol. Játszottam a tánczenét a magyaroknak. A talpalávalót. Egy szál cigány.

Jó volt. Gondold ki, vén cigány. Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot. Vén, harminchárom éves, egy szál cigány.

Ha egyszer velem húzatták.

Anyám megvolt, most a Molnár utcában. Vele türelmetlen voltam, komisz. Mindig. (Nem mindig.) Bánom is én. Senkim nem volt, csak ő. (Hát egyen meg engem a fene.) A másik asszony Budán. Éppen el akar hagyni. Éppen el akarom hagyni. De Márta is megvolt Budán. Senkim nem volt, csak ők ketten.

Megvoltak, állt Buda még.

Ki kellett gondolni a dolgokat.

Az egyik lemezt kétszer tettem fel, a Chiquitát.

Tanakodtam magamban. Jó volt, jó keserű. (Mint az epe. Ezt csak egyedül lehet megrágni, nyelni, emészteni. Ha lehet, tangók, rumbák, kariókák kopogó, lüktető, vágató zenéjére?)

Lehetett.

Vége az adásnak. A Műszak leszólt Lakihegyről: Kösz, Bébé, boldog új évet. Úgy volt, hogy átmegyek a Baross utcába. Júliáékhoz. Mégis a Molnár utcába mentem. Évához. Fájt a törött csuklója időnként. Nyáron még hajnalodott volna. Bridzseztek.

(Bagatell)

„Három káró - mondta anyám. - Hallom, fiam, hogy kétszer is eljátszottad ezt a szomorú spanyol keringőt.”

Jóságos ég, csak nem hallgatták a rádiót?

„Nem mi. Márta hallgatta. Átjött mégis Júliáékhoz. Téged is oda várnak. Bébé.” - A Chiquita kettőnk titka volt Mártával.

Megfogtam a fájós kezét. Elhúzta.

„Hívd fel Mártát és eredj át érte. A telefon kint van az előszobában”

Megint a jobb keze után nyúltam:

„Ej, hát adja ide ezt a csúnya-rossz kezecskéjét, Kiskutya!” - Hagyta. Megcsókoltam a csuklóját.

Rázta a fejét nevetve: „Már nem fáj.”

„Látom!” - Láttam. Már vígan használta a sérült kezét is, láttam, hogy nincs nagy szüksége rá, hogy tovább csókolgassam, láttam, hogy erre annál nagyobb szükségem van nekem. Jólesett.

„No eredj, kisfiam, hagyjál bennünket játszani. Befejezzük a robbert. És iparkodj!”

Nem akarta, hogy elváljunk Mártával. Nem olyan idők jönnek, hogy meglehetünk egymás nélkül. Mi azt gondoltuk, hogy olyanok.

Mégsem váltunk el. Egyelőre. Átsétáltam a Baross utcába, különösebb iparkodás nélkül. 1946 jött. Boldog új évet. Ezen a nyáron kiköltöztünk Monostorra.

Hurcolkodni 46-ban elmebajos vad vállalkozás volt. De engem márciusban kidobtak a Rádióból, Medve már előbb otthagya őket (undorral), se keresetem, se pénzünk nem volt, el kellett adni a budai lakásunkat egy kis zacskó tört aranyért. Márta undorodott a kétes eredetű aranysöpredéktől (mint Medve a jó barátainkból lett miniszterektől), s valahova bedobta; mind a ketten megfélekedtünk róla, hogy hova. Költözködésünk napján vezették be az új pénznemet és tiltották be az aranyat. (Hat év múlva, nekem hiszterikus pánikban eszembe jutott a zacskó, egész éjjel kerestük, és Márta reggelre megtalálta. Magammal vittem, és egy bűnügyi rémregény izgalmai árán, aminek Colalto volt a hőse, megmenekültünk.)

Mártával 46-ban még mindig azt gondoltuk, hogy ha lassan is, de jobb idők jönnek. A költözködés megoldhatatlan nehézségeit diadalmasan túléltek. Mesterembert, iparost nem lehetett kapni; mindent magunk csináltunk; festés, mázolás, villanyszerelés, tetőcserepezés, kárpitozás, asztalos- és ácsmunka: nagy mulatság volt mindkettőnknek. Márta amúgy is már beletanult sok mindenbe a városi életünkben, remekül főzött, varrt, s most hozzájött a kert, a nagy gyümölcsös és konyhakert, meg a baromfi és a hízó. Persze a napjaink Monostoron nem így teltek. Tele voltunk vendéggel, szállóvendégekkel; Medve és író barátai, új helybeli barátaink, tartották a lelket bennünk a reménytelenség sötét éveiben. Láttam egy filmet a Gilbert-szigetekről. Erdő szélén, fák között, biciklin lassan jön egy fiú.

Talán bennszülött, srác, kifelé kerekezve. Lehet idősebb is. Jobbra a nővére mosogat vagy főzicskél, szép mosolygó lány. Nem fontos. A biciklizés az, amit átérzek. Felismerem a boldogságot. Ráismerek. Így éltünk 46-tól 54-ig Monostoron, mindent egybevetve.

Kerékpáron jártunk le az állomásra, az Apátság parkján át le a faluba, külön is Mártával. S vissza rendszerint az erdő szélén a gyalogúton. Volt egy régi monostori jó emberem, Kriesch Tamás. Lett egy új, Bajor Zoli, Párizsból. A fél életét megszállottan annak szentelte ott, hogy a magyar művészetet, költészetet megismertesse a franciákkal. 46-ban hazajött, látogatóba, és soha többé nem engedték vissza Párizsba. (Felesége, lánya, munkája ott veszett.)

Bajor kijárt hozzánk, egyre gyakrabban, Medvével, vagy egyedül is. Márta is megszerette. Nekem nagy hasznomra volt hozzáértése. De mindegy - áradt belőle a melegség felénk. (Talán titkos iratokat fordítottak vele? Ki tudja - erről soha nem beszélt -, szégyellte.)

Kriesch Mati jó négyszázas futó volt, ő vitt bennünket az MLTC-be, még 28-29-ben. Nyáron civil egyesületekben is versenyeztünk Medvével. A betűk „Lawn Tenisz Clubot” jelentettek, de a két tenispályán kívül volt a parkon túl, a falu legvégén is túl, egy komplett kis kedves atlétikai pályánk, szinte a magántulajdonunk Matival meg négy-öt helybeli fiúval. Lehetett fürdeni, zuhanyozni. Tagdíjat nem fizettünk, szereztünk helyette a kerületi versenyeken egy-egy bajnokságot, helyezést, MASZ-pontokat a teniszklubunknak. Az MLTC-címeres trikómat sokáig őriztem, emléknék; jól tettem, mert egyszer, évek múlva, Mati azzal állított be lóhalálában az Apponyi térre, hogy kellek a stafétában, amit egy óra múlva indítanak. Meg kell verni a dorogiakat, erősek, és mi vagyunk a védői a vándordíjnak. Kétezret kell futnom. Matikám, az isten szerelmére, én sosem voltam kétezres futó. Dehogynem, dehogynem! És országúton! Anyám megtalálta a régi trikót. Gyerünk, Bébé, gyerünk! Hát levonatoztunk Monostorra, és Isten neki, megnyertük az ünnepi váltófutást. Rendben volt. A teniszezők vacsorát adtak és nagy örvendezést rendeztek utána, teljes hozzá nem értéssel. Egy igazi Post Mortemhez ennek édeskevés köze volt. Nem Kriesch Tamáson múlt.

Még 28 nyarán lementünk vele egy nagykőrösi országos versenyre, két napra, Medvével, Rodriguezzel, és Mati úgy illeszkedett be közénk, mintha hozzánk tartozna. Már a vonaton. Úgyhogy az ember nem felejt el talán még azt sem, amit odafelé utazva beszélgettünk. Medvének külön nyomós oka volt nem elfelejteni a versenyt és Nagykőrös büszke városát. Beleszeretett kőrösi házigazdánk legkisebb lányába, Ágotába.

A két nagyobbik Issekutz lány, huszonnégy-huszonöt évesen még nem kelt el. Elég jó eszű és elég bájtalan volt mind a kettő. Ágota, húsz év körül, csak gyönyörű szép. Ők láttak vendégül mind a négyünket (mint Gejza rokonai, szegről-végről).

Ágota végigszurkolta velünk a versenyt. Medvét azzal szédítette el végképp, hogy Arany János az ő házukban lakott nagykőrösi éveiben. Ez, ha igaz, ha nem - Aranyt már szóba hozni is kellő fedezet az ember szerelméhez, gondolta Medve. (Tévesen. A nagy költő nem tartozott olyképpen Ágota belső világához, mint kellő fedezet lelkük hasonló berendezésére; előbb lehetett igaz, hogy lakott valaha egy Issekutz dédanya vagy szépapa kőrösi házában.) Pesten még találkoztak néhányszor, Ágota feljött, dolga akadt, De a Száznaposnak nevezett intézeti táncestélyünkre biztosan Medve kedvéért jött el. Érthetetlen volt Medve viselkedése.

Láttam, hogy táncolnak, élvezettel járták a charlestont, láttam, hogy vacsoráznak négyesben, Ágota édesanyjával és Hilbert Kornállal, s visszamennek táncolni. Tudtam, hogy Medve már nagyon un beszélgetni a lánnyal, de táncolni nem unt vele (Ágota is kitűnően táncolt, s persze rögtön lekérték). Észrevettem, hogy Medve eltűnt.

Habozás nélkül felrohantam az I-es hálóterembe. Tudtam. Medve otthagya a bált, felment az I-esbe, ledobta magát az ágyára, s mozdulatlanul, a nagy üres teremben, hanyatt fekve - csurgott a könny a szeméből. Ezt nem tudtam előre.

„Mit csinálsz, idióta? Sírsz?”

„Menj a pitlibe, Bébé! Nem sírok!”

Valami zsebkendőt kerestem a zsebemben. „Belecsurog a könny a szádba” - próbáltam letörölgetni neki.

Nevetett rajtam. Azt hittem Ágota miatt fogta el ilyen erős felindulás - bántja, hogy csúnyán, komiszul megunta a szép, kedves-jó lányt. „Frászt Ágota! Majd visszamegyek táncolni. Töletek akartam elbújni egy félórára, marha ember!”

Otthagyja a bált. Halálra sértve semmitől. Harmadévesek voltunk. Medve sprinter-primadonna, az iskola sztárja. Senki nem bántotta. Hilberttel már szinte összetartoznak, Telbisszel közben nyilvánvaló lesz, hogy kár a szeretetet összetéveszteni a homoszekszualitással. Ez a szépséges Ágotája pedig búcsúzni jött tőle, szelíden, jó barátsággal. Nincs semmi baja.

„Ronda egy dög vagy - mondom. - Feljössz ide az egyes hálóba sírni.”

„Tudom - mondja. - Bagatell, öregem.”

Ez volt a szavajárása. Arra, ami súlyos, túl nagy, szörnyű sok - ami nem bagatell. Volt egy visszatérő álmom, Monostoron (50-54-ben). Bevonulok, újra el kell végeznem a főreált. Csak az utolsó évfolyamot. Megvan a régi egyenruhám, rám adják. De hát már negyvenéves vagyok? Tudjuk. Hiába, akkor is. Ez így van, Bébé. Nem bánom én sem. A folyosók. A kék sapkám. Az 1-es háló. Fekszem hanyatt az ágyon. Minden rendben. (Felébredek. Ébren nincs annyira rendben. Sírjak Medve helyett?) Ébren oktan szomorúság van.

Ébren a kezembe akadt nemrég elrakott lapkivágások, rajzok között egy tengerparti kis sziklás öböl fényképe, és végtelen szomorúság fogott el.

Magam sem értettem egészen: Ezeket a képeket - ügető lovakat, Bilbao főterét, kisváros karácsonyi piacát hóesésben - azért tettem el, mert bizakodó örömet, derűt merítettem belőlük. Még most sem volt teljesen reménytelen, hogy meg tudom majd mondani, festeni, mutatni Mártának, mik ezek nekem. (És ez nem potomság:) Mihelyt Márta is tudja, a kettőnk élete helyrebillen. Nekem is, és külön neki is, tisztázódik minden, ami vitás volt. (Gondoltam.)

Ez a tengerpart sziklafalába vágott kis védett öböl - (hasadék, homokterasz) -, ez a fénykép hozta rám a Medve-féle végtelen szomorúságot „Kicsi, fakó szomorúság - és végtelen: olyan, ami nem fog véget érni most már. Marad benned örökre, Bébé.” - Fél kézzel összegyűrtem a képet és eldobtam.

Aztán meggondoltam magam, kihalásztam a papírkosárból és egészen apró darabokra téptem. Nem akartam, hogy Márta ráismerjen a képre, s észrevegye jókedvem heves hiányát. (Minek ragasszuk egymásra negyvenévesen Medve Gábor visszatérő, időtlen, heves szomorúságát, amitől tizenhat évesen kicsordult a könnye?)

Szerelem, odaadás, barátság: hozzátartoznak a hosszú gyerekkori délutánjaid, Bébé, a kora reggelek, a tücsökszó, bodzaillat, hullócsillag, őszi esők és a szombathelyi országút téli fáinak ágas-bogas koronái, ugye? És ezt nem lehet hagyni, ezzel mind valamit kell csinálni, megragadni, harapni, elmondani, megfesteni: magadévá tenni. Csakhogy mindegyikhez olyan sok minden egyéb tartozik; kihagyhatatlanul és fájdalmasan csordultig tele vággyal - honvággal -, hogy ésszel, érzéssel nem bírod megtartani, szétfeszít, szétrobbansz vele. Feküdj hanyatt, Bébé, add fel sírva. Mert nem lehet széthuzigatni szálakra az összefüggő egyetlen szövetét a létezésednek (baszdmeg).

Bagatell. Potomság, öregem. (Csak az emberi létünk végösszege.) Hanyatt fekvé könnyű sírni, de nehéz festeni. Persze nem adtam fel. Persze Medve se. Folytattam a szálakra szétszedezetését annak, ami megbonthatatlan összefüggő egész. (Ő legalább megkísérelt több szálát egybefogni emberi nyelven.)

Medve ugyan mindvégig fenntartotta, hogy botrányosan sok a kihagyhatatlan megírnivaló itt, és kétségbeejtően kevés rá az emberélet: de egyszer hozzátette, vigyorogva, hogy 28-ban talán a kedvenc spanyol tangója, La Cumparsita hatotta meg annyira (az adott általános emberi helyzetünk miatt érzett kétségbeesésen kívül), hogy ment kisírni magát az üres 1-es hálóterembe.

Eddig mindig közös hálóterembe kerültünk Medvével meg Szeredyvel, Rodriguezzel, ügyesen, az A osztály java részével -, 29 őszén, mint negyedévesek, mi lettünk az urai az egész iskolának, de szétszórtak bennünket a három évfolyam három századába parancsnokoknak. Én a harmadévesek hálótermei közül megint az 1-est választottam - a melléklépcső innen levitt rögtön a tantermünkhöz, és le a földszintre, az oldalkapuhoz, ahol a kantine, a borbély és a külön társalgónk volt (biliárd, zongorával). Medvét a második századba osztották be, és megtették szobaparancsnoknak a 8-as hálóban.

Ez a lehető legelőnyösebb volt neki, és lett volna bármelyikünknek. S azért nem mindegy, mert Lukács műve volt.

Az ezredes, rideg, szomorú katona - Drakulának csúfoltuk vagy becéztük, ijesztő csontváz fejével -, nem pazarolta a beszédet általában, de jó szava senkihez nem volt. Medvéhez nem is lehetett volna. Áprilisban kiszabta rá a szökésért járó gépies büntetést - mert elcsípték őket -, hat nap szigorított fogdát és magaviseleti megrovást két félévre: vagyis leszedték gallérről a stráfokat, gombokat, a rangsorban a legutolsó helyre került, kimenőt sem kaphatott jövő ápriliséig. Ezenfelül Medve a tanév végén megbukott magyarból, pótvizsgára kellett mennie, két nappal a bevonulás előtt. Nyáron kijött hozzánk Monostorra, és átkozódva bifláza a tankönyvet. „Gárdonyi Géza gyermek- és nőalakjai a mezők harmata reszket!” - szavalta, Júlia mulattatására, fel-alá rohangálva. A teljesen alaptalan züllöttség-közérzete nehezen múlt. Szívkamra-megnagyobbodás miatt abba kellett hagynia a versenyzést. Ezt érezhette Medve züllöttségnek.

A pótvizsgán átment. Lukács ezredes beült a vizsgájára, hospitálni. Bent maradt végig. Medve átment.

Megalakult a nagy Sportkör, velünk. Az Önképzőkört bojkottáltuk, hagytuk a B osztálynak. Megnyertük újra a Kegyeleti-stafétát. Két nap múlva, este, Dürmeyer százados úr kérte Rodriguezt és Medvét a lakására. A legnagyobb kínban, végül megmutatta a beadványát. Medvét törölték a Sportkör elnökségéből, mert még magaviseleti megrovás alatt állt. Dürmeyer, mint tanárelnök, javasolta, hogy oldják fel a növendék megrovását. Előadta, hogy Medve Gábor, aki a sportszíve miatt el volt tiltva a versenyzéstől és a tréningektől is, az iskola legjobb futója, s látván, hogy elveszítjük a fontos versenyt, a beugrásával, parancs ellen, megmentette a győzelmet a stafétáknak. Ma délután Lukács ezredes segédtisztje egy „feljegyzést” írt, amiben cáfolta mindezt. Többedmagával látták Medvét reggelente körözni a futópályán.

Dürmeyernek holnap kihallgatásra kell jelentkeznie. Mit mondjon az ezredesnek? Nem maradhat hazugságban. Lényegében ez az igazság, amit írt.

„Nem lényegében, százados úr, hanem szóról szóra” - jelentette ki Rodriguez. - „Medvének orvosi előírásra egy lazító kört kell szkippelnie csuklógyakorlat helyett. Ezt nézték edzésnek a laikusok. Egyszerű félreértés.”

- Hozunk reggel egy igazolást Telbisz doktor úrtól - tette hozzá, Medvéhez fordulva.

- Jó, Géza. Ez elmegy. Telbiszhez rögtön átmehetünk. - Medve bólogatott. - De a nevezési lista? Én is rajta vagyok, mert megóvta volna a Mester utca az indulásomat...

Az teljesen rendben van! Én írtam alá, mint ifjúsági Sportkör-elnök, jogosan. Nem a százados úr. Neki meg sem mutattuk. Itt ez ránk tartozik. Ő nem is tud róla.

Medve bólogatott. Ez már Rodriguez előrelátó bölcsessége volt, Dürmeyer nevét kihagyni. Csak éppen óróra maradt itt egy hazugság. Nélküle éppúgy megnyertük a versenyt. Mégis, meg volt hatva.

Dürmeyer gyűlölt minden hazugságot. Nem lényegében, hanem szóról szóra volt dühöngően igazmondó ember. A kapuban tisztelegtek neki. Meg kellett volna ölelnie, de Medve csak visszafordult és még egyszer tisztelgett neki. Mint egy hülye.

Egyenruhában ez már egy kiadós ölelés volt búcsúzóul. Dürmeyer épp ettől félt, ettől volt mélységesen zavarban: hogy kénytelen most már megmutatni Medvének a róla írt folyamodványt. Próbálta egy kicsit elviccelni a dolgot. A parancs megszegéséért, hehe” - nézett Medvére. - „Fel vagy terjesztve, hehe. Ez vagy Mária Terézia-rend és báróság, vagy ülhetsz megint hat napot, hehe, ha Drakula gróf a megszokott kedvében van!”

Nem lett belőle végül semmi, semmi baj. Lukács ezredes ugyan lenézte a sportot, de furcsa módon, Dürmeyert nem. Valami módon, távolról, tisztelték egymást.

(Dürmeyer, sejtettük, azzal kezdte Drakulának, hogy Medvének ő adott engedélyt indulásra, sajnálja, de a növendékre nagy szükség lenne a Sportkör vezetésében, ezért ferdítette el a történeteket. Lukács nem kérdezett semmit, megköszönte a százados úr szíves felvilágosításait és kezét ráztak.)

Medve maradt rovott növendéknek - és maradt nem jóváhagyott ügyvezető főtitkárja a Sportkörnek. Sosem hitte volna, hogy ezzel mennyi (nem jóváhagyott) főtitkári munkája lesz. Persze csinálta. Az atlétika után jöttek a tornászok s utána a vívók versenyei. Colalto segített írógépelni. Az oldalépületben, az óriási tornaterem-tánc terem és nézőtér felső végéből falépcső vitt fel a színpad mögé és le a süllyesztett zenekarba, és itt, a kulisszák, öltözők, zuhanyfürdők közé beszorítva, ügyesen beékelve, volt egy eldugott, kicsi, imádnivaló irodájuk. Medve fősegítse persze Rodriguez volt. Alsegítse Lexi, és talán én. Mindenesetre, tudtam írógépelni, és mivel még egy kanapé is befért a kis szobába, szívesen befeküdtem aludni egyet délután a jó búvóhelyen. Eddig, három évig, fogalma sem volt az embernek a létezéséről ennek a rejtett szobácskának. Még a tiszték sem tudtak róla. Csak, persze, a Sportkör főkorifeusai. Amik most mi lettünk, Kulcsot kaptunk, hárman-négyen, a külső, hátsó (majdnem titkos) kiskapujához. De november közepétől kezdve nekünk még ennél is inkább otthonunk lett Medve irodája.

Itt nagyon jól be tudtunk rendezkedni a december 5-i hagyományos, táncmulatsággal egybekötött mikulási színielőadásunkra. A megírását és rendezését - ez várható volt - Medvére bízták. Humoros jelenetek, kabarészámok, tánc- és bűvészműtatványok kellettek; Medve teljhatalmat kapott - még a zenekarral is, amihez nem értett. Folytak a próbák, folyt a jövés-menés a színpadon, a kulisszák mögött, a zenekar félkör alakú árkában, én festettem, mázoltam a díszleteket, Hilbert nőnek öltözve, éjféletek parókával a kék szeméhez, Szeredy mint a

dzsesszzenekar akadémuskodó karmestere a dobogón, Medve az irodában diktálta gépbe Colaltónak a naponta újraírt szerepeket.

Ami nem volt várható: Medve élt a kapott hatalmával. Egy szombat délután a többszereplős darabját próbáltuk; harmadszor ugyanazt a jelenetet, mert elég rosszul csengett. Ilyenkor Medve röhögni vagy káromkodni szokott. Most halálkomolyan kijelentette, hogy nincs holnap kimenő, senkinek.

Hogyhogy? Megőrült? - A darab olyan pocskékul megy, előről kell kezdeni a próbákat, már alig van rá néhány nap, vasárnap is próbálunk, délelőtt-délután. Mondta, azaz a nagy felzúdulásra, ordította. Felállt az asztalra. Onnan ordított ránk, végül már majdnem sírva. Senki nem tudja felfogni! Ebbe a szar egyfelvonásosba ő a szívét-lelkét adja, és tőlünk mehet vele a francba, minden leperreg rólunk!

Joga volt bevonni a kimenőjegyeket. Hagytuk. Láttuk, könnyes a szeme. Marha ember - mondaná magára. Vigye az ördög ezt az egy vasárnapot. Kibírjuk nélküle.

A hatalmával mindenki visszaél, Márta megfigyelte, hogy akkor is, ha semmi haszna nincs ebből. Aki nem, az utál minden hatalmat és nem használja semmire: ez volt eddig mindig Medve. A különleges eset az első évünk szolgálatvezetője volt, Mórítz Zoltán: nem élt vissza a hatalmával, és arra használta, amire kapta: ilyenekkel soha többet nem találkoztunk életünkben.

Medve megpróbálta volna követni Mórítzot?

Másnap visszavonta. A reggelinél visszaadta a kimenőcédulákat. Hétfőn egy teljes próbát csinált velünk, behívta rá Telbisz Albertet. Végignézték. Medve kicserélte egy ismert író (Zilahy Lajos) rövid kabaréjelenetére. Hamar meg lehetett tanulni, az egyik szerepet Medve játszotta, elég rosszul, de jókedvűen, felderülve. Rossz volt az egyfelvonásos műve. Benne volt a hiba. Egészen megkönnyebbült, hogy ezt tisztázta magában. Nem kellett vigasztalni. Marha ember!

Lefogyott. Telbisz rögtön észrevette rajta. A nagy Mikulás-est, előadás, kabaré, tánc hajnalig, jól sikerült. De Medve láthatóan rossz bőrben volt. Nincs étvágya. Telbisz befektette pár napra a kis betegszobába és inzulininjekciókkal kezelte. Ez tetszett Medvének. Lett is megint étvágya. Jöjjön már rá, marha ember, ha valamibe belefog, nem tud semmi mással törődni hetekig. A Sportkörbe beleesett, hónapokig nem tudott foglalkozni semmi mással igazán. S most a színdarabírásban nyakig, fülig, feje búbjáig elmerülve rendesen enni sem ért rá, még inni is unt, nem ügyelt oda, hogy éhes-e, szomjas-e. Tavaly a differenciálszámítás volt soron, Bónis Ferivel és Drághgal együtt belesüppedtek, jóformán (szörnyen, számomra). Medve úgy volt a matematikával, ahogy az íróival, költőivel. Mániákusan ráveti magát egyikre vagy másikra, és akkor nincs semmi más a világon. Nincs sport, bajnokság, világrekord - irodalom van. Csakis irodalom: de más író nem, csak az, akire rávetette magát. Annak újraolvassa a regényét, a verseit betéve tudja, utána jár az élete történetének, körülményeinek.

A színdarabját Medve széttepte, eldobta. A versírást már előbb abbahagyta. (Utoljára nekem még megmutatta egy szonett első négy sorát. „Meghalt egy franktirőr az éjjel.” - Ez jó, mondom. Vállat vont: A többi rossz.) Sakkozott Drágh Gedeonnal, elég jól, biliárdozott Lexivel, nagyon rosszul. Telbisz szobájában ültünk, gyakran áthívott bennünket vacsora után, forralt borra, zenélni, Mozartot, s volt egy-két új tánclemeze is. „Jöjj vissza hozzám” - Szeredy gitáron játszotta és dúdolta Medve szövegével, „Kék az égbolt / Ott messze fenn, / Új még a hold, / S a szerelem...” - Mondom Medvének: „Miért nem fejezed be azt a franktirőr-verset?” - Rázta a fejét. Lexi is felnézett ránk, Telbisz is.

Rámordultam Medvére dühösen: „Miért kell neked mindenáron költőnek lenni?”

Hülye kérdés volt, de kiszaladt belőlem. Minden hülye kérdést fel kell tenni egyszer: ez a helyes eljárás. Ezt csak Szeredy fogta fel helyesen. -„Igen! Miért?” - mondta. A többiek nevettek. Lexi felelt Dani kérdésére. Medve nevében:

„Hát mi legyen, ha egyszer nem lehet hadvezér? Se bodzafa” - tette hozzá.

Már megegyeztünk, hogy hárman, Medve, Bónis meg én, nem megyünk érettségi után a Ludovikára, Telbisz felment, alkalmatlannak minősít majd további katonai nevelésre.

Ez fájt Szeredynek. Elválunk tőlük, örökre. Fájt Hilbertnek, de nem mutatta. (Dani mutatta.) Nem fájt nekem, egy szikrát se. Fájt egy szikrát Medvének, amilyen ábrázatot a „bodzafához” vágott - úgyhogy Telbisz idézte Rilke levelét a fiatal költőhöz: Nyugodtan lehet művész az ember akkor is, ha katonának megy, vagy bármiek.

Ebben maradtak. Medve végül mégis elvégezte a Ludovika akadémiát.

Négy éve ment rá - Rainer Maria Rilke kedvéért. Vagy inkább Hilbert Kornél kedvéért. És leginkább, gondoltam, csak a rend kedvéért.

Ha most kilép, úgy érezte, élete külső lefolyásában ezzel zavarosság, felfordulás, kupleráj támad. Nem szereti, a lelke mélyén. Ismertem.

A lelkem mélyén ez az egy nem kellett nekem se, rendetlenség. A rend kedvéért végig kellett volna járnom velük most már a poklot is.

Igen, de az Akadémia nekünk már régen nem volt pokol. Talán ha az, én is maradok, a poklok rendje kedvéért. Telbisz húsvétkor kijött hozzánk Monostorra, anyámmal, aki már előbb beleegyezett, megtárgyalni engem. Évának nem Rilkét idézte, sőt ellenkezőleg.

Péter-Pál, 1930. Nyár. Hát ezt abszolváltam. Kész.

(Négy sík)

Június 29. Az Apponyi térre megyek haza. Már az új lakásba. Júlia örökké Kígyó térnek mondja. Annyi baj legyen, ő is örül a Pestre költözésünknek, és a térre néző három első emeleti nagy szobának. Az egyenruhámat, kardot, sapkát vissza kell küldeni az intézetbe. Most már maradok végleg magyar királyi főreáliskolai végzett negyedéves növendék. Kész.

Jó volt, elég volt. (A hét év sok volt, Bébé. Fáj, hogy el kell szakadnod tőlük.) Nem fáj, és nem kell elszakadnom, és bánja a halál. Münchenbe kell utaznom. Anyám vett egy jegyfűzetet a vasútra. Már kiterveztem a nyaramat itthon. Először is lemegyek Monostorra, ezer ok miatt, aztán Balatonfüred, Lexi visz a Kormoránon, de kaptam egy saját szobát, Apponyi térre nézőt, s szeretnék itt is rendezkedni, és jönni-menni, belakni egy kicsit a Belvárost. Ez mind dugába dőlt Éva miatt.

Telbisszel sütötték ki Münchent. Egy igazán jó nevű ottani festőiskola, próbáljuk ki, Telbisz ismerte a vezetőjét, mehetek két hétre, de most rögtön. Anyám egybekötötte nekem egy ausztriai körutazással. (Még sosem voltam külföldön.)

Utáltam az egészet. Jól elrontották vele a nyaramat, gondoltam. Nekem eszembe sem jutott festőiskolába menni. De azon mégiscsak csodálkoztam, hogy a leendő festőművészi pályámat ilyen komolyan veszik. Felkészültem rá magamban, hogy majd egyetemre kell járnom. (Például Bónis Ferivel a Műegyetemre...)

És mi lesz - mondom Évának -, ha nincs elég tehetségem ahhoz, hogy nagy spanyol festő legyek? - Nevetett:

„Telbisz azt mondta Medve Gáborról, nagyon tehetséges, de ebből nem következik semmi. Csak az az egy biztos, hogy akár lesz belőle elismert költő, akár nem, boldog ember marad élete végéig.”

Telbisz Albert tízéves korában került a Monarchia egyik katonaiskolájába. (Talán Sankt Pöltenbe: erről nem beszélt nekünk soha.) Medvéről beszélt anyámnak: az alreál teljes pszichológiai pusztításából a költészet Medvének menedék volt. Nem hivatás, nem ihletett életpálya. Ez a korai, intuitív, szilárd elhatározása, hogy költő lesz, visszaadta emberi valóját. A pusztulás objektív világából talált és teremtett magának egy szubjektív, szabad és immár sérthetetlen másik univerzumot. Magával a döntésével. Hogy verseket kezdett írni, jókat, rosszakat, az lényegtelen. Lényegtelen volt, és lényegtelen maradt. Vagyis értse meg Éva, hogy Medve boldogsága (vagy lelki üdvössége) nem függ az irodalmi sikerétől.

Megértette. Anyámnak komplikált dolgok nehezen mentek a fejébe, ám csodálatos módon, ha én rólam volt szó, rögtön megértette.

Persze, én rólam volt szó, Medve bőrére. Telbisz később elmondta, hogy inkább ő tanulta meg Évától, mi a lényeges. Anyám azzal kezdte, hogy én egy lassú, piszmogó, pepecselő, szöszmötölő ember vagyok. Azt gondolta, hogy nekem jobb, gazdagabb, szebb, ha egész életemben kedvemre szöszmötölhetek, akár sikerületlen festőművészként, mint hogyha mégoly sikeres bankár vagy miniszter lesz belőlem, akinek egész életében soha nem telik igazán mulatsága, semmiben.

Nekem meg azt mondta Telbiszről - aki Évát sajtóságosan nagyra tartotta:

„Telbisz szeret benneteket, Bébé.”

„Igen, szerelmes Lexibe, mint bárki.”

„A szerelem, az más, fiam. Gyönyörű és mulandó. Telbisz szeretete testvéri, bajtársi, mara-
dandó. Nagy dolog a szeretet. Ne tévesszük össze semmivel, Bébé!”

Éva azért rohant ki a tőle teljesen szokatlan bölcselkedéssel a szerelemről, hogy Telbiszt megvédje a homoszekszualitás gyanújától; ami egyébként fel sem merült. Egyáltalán, szeretetről, hogy szeretjük-e egymást a természetes anya-fiú szeretettel, vagy jobban, soha nem beszéltünk: szinte kimondatlan megegyezéssel. Az is példátlan volt, hogy filozofáljon. Pláne rólam. El is utasítottam magamban a „sikerületlen festőművész” jövőmet, amivel kecsegtetett. 1930-at írtunk.

Medve se adta még fel a „munkahipotézisét”, esze ágában sem volt egy boldog emberi - most már katonatiszti - élet kedvéért lemondani arról, hogy nagy költő lesz. Mint Ady Endre. Nem zavarta ebben a tavalyi bukása a színdarabbal, előtte pedig, amit a „züllöttség-korszakának” nevezett, nem is érintette őt. A szökése Zsoldossal, a hat nap magánzárka, a pótvizsga, a féléves megrovás, teljesen rendben volt: hozzátartozott, beleillett az általános szembenállásába, ellenszegülésébe a hazug renddel: tudta mindenki, Lukács, a parancsnokunk is tudta. Ő azt is pontosan tudta, hogy Medve tündöklő példakép az alsóbb éveknek; s hogy ez ellen neki valamit tennie kell. Mit csinált? Semmit. (Érdekes. Nem csinált semmit.)

Június 29-től hosszú szabadság jött, októberig, nekik - nekem, most már ameddig kedvem tartotta. Egyelőre körülutaztam Ausztriát, Bécestől Bécsig. Hiába utáltam a gondolatát is, anyám nyert: nagyon jól sikerült az egész. Bauer Pali (a „legjobb barátom”), a B osztályos Kienaszt Rudival Villach mellett nyaralt, s beírta a címüket a noteszomba. Az evangélikus lelkész házában volt kényelmesen hely nekem is. Hát lemondtam a müncheni iskolát és ott ragadtam velük, „német szóra” én is. Volt a hegyek lábánál egy nagy, hideg, kristálytisza tavuk, fürdeni, csónakázni, volt a lelkésznek három lánya, Kienaszt, nem váratlanul, hibátlan A osztályosnak bizonyult, örömömre. Nekem Ossiachból ez érte a legtöbbet.

Pedig hát a körös-körül fantasztikusan festeni való „fenyvesekkel vadregényes” táj is sokat ért. Hogy mi volt a mi A osztályunk, efelől Márta jobban értette Medvét - hogy mit akar, mit gondol. A rossz közösségi rendet nem átrendezéssel kell javítani, nem a hatalom igazságos elosztásával az adott rossz emberanyagban, hanem bele kell dobni valami jót. Közénk, ócska stricik közé. Például, sportszerűséget. A játék tisztaságát. Divatot csinálni az eleganciából.

[Teniszben elegáns volt visszaadni a tévesen nyert pontot; vívásban bemondani a kapott találatot, Touché! Az úri, ápolt tiptop öltözködés nekünk nem kellett; elegáns a laza, nemtörődöm, nagyúri közönnyel magadra hányt holmi volt - mondjuk, a medvesapó. - Itt most, talpig civil ruhában, Kienaszt ezt a nagyúríságot az igazmondással tudta jelezni: az A osztálytól elvárható, szókimondó, nem szépítő, saját hátrányára is igazmondó (főhercegi) eleganciával.

Kienaszt Rudi azonkívül jól zongorázott. Tudta az új slágereket. Vítettünk táncolni a házi papkisasszonyokat a környező kis nyaralóhelyek fogadóiba, bárjaiba; találtunk magunknak két magyar leányzót és egy németet is. Maradtam hát Ossiachban még egy hétig. Jól éreztem magam. Ebből lett a baj Mártával, öt év múlva.

Már próbáltunk együtt nyaralni Bánkon is, Révfülöpön is, de nem vált be. Elmeséltem neki az ossiachi két hetemet - tóval, papéknál, Kienaszt Rudival. Medvét és Szeredyt Márta már ismerte. Jó, próbáljuk meg, kötélnek állt.

Ossiach se vált be. Most már egyedül miattam. Márta el volt ragadtatva, mindennek örült. Én nagy csalódást éreztem. Az Alpok ugyanazok voltak, a tó tíz kilométer hosszú, másfél széles, mély és kristálytisza, egy óriás tengerszem. Márta hamar rájött, hogy mitől vagyok

rosszkedvű. A fiúk hiányoztak innen, Rudi, Pali. És nélkülük vagyis helyettük vele, Mártával, más lett nekem az egész: csalódás lett. „Igaz?”

A szállásunk is más lett, gondoltam, a paplakban családiásan éltünk. Az időjárás is, gondoltam - rosszabb, eleinte, sok volt az eső. De inkább nem mondtam semmit, Márta kérdésére. Inkább bólintottam:

„Igaz.”

Szomorúak lettünk.

Viszont így ért valamit a táj. Az Alpok, a tó, sokat. Elállt az eső. Lesétáltunk a kikötőhöz. Szomorúan az embernek például jobban tetszenek a vadkacsák. Néztük a madarakat.

Utazni, mászkálni a világban, nekem a régi fiúkkal, meg a B osztályos Kienaszttal is, ennél sokkal nagyobb mulatság volt. S jórészt megmaradt fontos emlékek az emberben. Mártával, ami fontosat, érdekeset találtunk közös utazásaink alatt, azt is elrontottuk egymásnak: most már nem volt vitás. Körülbelül eldőlt az Ossiachi-tó partján, hogy együtt utazni többé sehová nem fogunk.

Vitás maradt, hogy elválunk-e végleg, vagy tart tovább az összetartozásunk, vagy a nem tudjuk mi, ami a nagy szerelmünkől lett. Gyanús, hogy fordítva történt egyébként, a nem-tudjuk-miből lett a múltó szerelmünk. Mondják, a szerelemből ki lehet gyógyulni. Igaz. Én a legpusztítóbból másfél év alatt - de legfeljebb öt-hat év alatt - a legédesebből Lakyteleken, pár hónap alatt - ámbár amikor megjelent nálunk a felnőtt unokájával, még tartós szívdobogást kaptam tőle. Mártával könnyen kigyógyultunk, mert egyszerűen összeházasodtunk két év múlva. Hogy mindig lássuk a másikat, akibe nem vagyunk szerelmesek. Egy lakásban, Budán, Monostoron, Pesten, szinte összezárva, negyven évig jól ment minden.

Egymással jól, a világgal rosszul. Elértünk-e valahová? Végül mégis, egy kezdetféléhez. Akkor Márta meghalt.

Engem váratlanul ért és letaglózott, mint szarvasmarhát a vágóhídon. Jártam a Krisztinában káprázó szemmel, vak nézéssel, özvegyember, komikus figura. Szánalmas mamlasz, ügyefogyott trotli, ami sohasem voltam. De annyi baj legyen, ha ez kell. A valódi baj még nevetségesebb volt, és végleges. Kiderült, hogy nem tudok meglenni Márta nélkül.

A konyhában tudtam kotyvasztani magamnak zacskóleveket, rántottát, reggel forraltam tevizet, és tudtam már régóta kávéat főzni. Mártának is én vittem be a kávéját. Ő egy fél cukorral itta. Egyszer szórakozottan a kész kávéhoz kettétörtem a kockacukrot - ügyesen, mert ezt is tudtam -, amikor ráésszéltem, hogy senki sincs bent Márta szobájában. Kitért belőlem a dühöngő vadbarom, ami vagyok.

Kár volt a jó, erős kávéért, ami nekem nagyon kellett, odavágtam valahova, hova? az Úristen pofájába, de kitűnt, hogy a kávéfőzéshez is kellett az a tudat, hogy Márta bent tesz-vesz, szöszmög-pöszmög a szobájában.

Futkostam örökké a nyakára, a hülye kérdéseimmel meg a legfontosabb dolgaikkal. (Nézze már, miért zöldebb ez a csík a pizsamámon? Nevetett, megmondta: Ezért vagy azért, vagy dehogy zöldebb. Vállaljam-e a részvételt az ő szocialista kiállításukon? Nevetett: Ugyan, Bébé! Esze ágában sincs vállalni...)

Végleges baj volt, hogy dolgozni sem tudtam azzal a tudattal, hogy Márta nincs meg. Próbáltam Londonban tölteni a karácsonyokat. Jó barátoknál, akik örültek nekem. Szerettem a várost. Valami kis grafikát összehoztam a kedvükért - álmunkát. Itthon még ennyire se telt. A

harmadik londoni karácsonyomat mégis megszakítottam. El kellett mesélni a szigorú költő barátomnak, hogy miért nem volt maradásom. Elmondtam neki a londoni ébredéseket, a szorongásos nappalokat, a nem szűnő hazavágyásomat legalább az üres lakásunk szomorúságába. A már-már fizikai nosztalgiát Mártának legalább a hiánya után.

- Ez szerelem, Bébé - mondta a szigorú költő röviden.

Nem gyász, nem halál, nem örök búcsú: hülye szív, mit tévesztasz el? Csak az összetartozások, vagy a nem-tudni-micsodátok most nagy szerelemmé zsugorodott.

(Költőnek ne mondd azt, hogy zsugorodott. Pedig azt kellett tennie, ha az összeszűkült életedbe ily robogva belefért.)

„82. febr. 7. Vasárnap. - Két és fél éve írom mindennap ezeket a cédulákat. Mióta nincs kinek elmondani a dolgokat. Nem gyász, bánat van bennem, hanem fuldokló harag, átkozódás, hogy elvették tőlem ezt a lányt - az enyémet. Ezért nagyon megfizet majd valaki. Aki abbahagyta velem az úgynevezett „életem” folytatásához szükséges, s egyáltalán, az áttekinthetőségéhez elégséges csodáit.

Hagyjuk őt, Bébé. Ez csupán üres káromkodás. Vissza a dúcaidhoz. Ha ezt a metszetsorozatot folytatni tudnád, mindjárt áttekinthetőbb lenne a világ. (De nem tudod.)”

„Február 9-10, éjszaka, 1982.

Két és fél éve - (lesz március 25-én) - hogy irkálom ezeket a papírfecniket - (nem mindennap) - , ha valami miatt meg akarom jegyezni a dátumot. A mait okvetlenül. Febr. 9-10.

Éjfél után, tanakodva a munkámon már vagy másfél órája, kimentem, a konyha felé indulva, a hallban, Márta fényképét, ami régen anyáméknál lógott, talán a szemem sarkából megpillantva, hirtelen rávilágított bennem valami, hogy rendben van. Ő átmenetileg most nincs itthon, dolgoz, ez a szabály, én csak csináljam addig is, s majd aztán, majd ő is meglátja, ahogy lesz, de egyelőre ez a platform. Vele is rendben van így, ez az ábra.”

Amíg átmentem a hallon, a két-három másodperces futó bepillantással először éreztem szívem fenekén a régi nyugalmat. Halványan persze, de gyorsan megragadtam, leírni ide jól-rosszul, akárhogy, mert ez sebesen elszáll. Először nem éreztem Márta halálát végleges dolognak.

Előbb a vécére mentem. A hólyaghurutom miatt megint gyakran kellett vizelnem. A kamrából cigarettát hoztam magamnak. Rémllett, hogy itt valami nem vág egybe. Ha Márta nincs már meg, én pedig jövök-megyek a lakásban és hiánytalanul megvagyok: ebből az egyik nem lehet igaz. Vagy én vagyok csalóka látszat, vagy Márta halála volt pusztán hiedelem. - Ha kettőnként egységként nézünk, például egy összetartozó emberpárnak, futó periférikus pillantással éjfél után, csak közösen hiányozhatunk az ábrából, vagy közösen lehetünk csak meg benne.

((Köteles vagy magad választani, mert eldönthetetlen, hogy a két lehetséges eset közül melyik forog fenn, Bébé. A te megléted éppúgy lehet képzelgés, téveszme, félrevezető látszat, ahogy Márta nemléte, véglegesnek képzelt hiánya. A halál utáni létezésünkről még annyit sem tudunk, mint a halál előttiről. Semmit. Ilyenkor, a két eldönthetetlen eset közül az áttekinthetőbbet helyes választani, Bébé. Mind a ketten megvagytok.))

Medve platformnak hívta a talajt, amin élsz: a lelked mélyén eddig lerakódott sokféle hordalékot. Azt a legalsó szintjét pedig, amit a tekintetteddel még elérhetsz, allúviumnak nevezte. Kellett egy megkülönböztető név ide, mert ez volt a legfontosabb, a végső, a többinél szilárdabb szint - (bár valamennyi réteg hordalékföldből állt).

Az allúvium a kiindulás volt, a létezés kezdete, sarktvörvényeivel az élet - az ingyen mozi - sekélyebb fekvésű platformjával szemben (kvázi) tárgyalási alap.

Márta kiszállt az ingyen moziból. Te, Bébé, ott maradván, kisebb, kipróbált kompromisszummal, azon a talajon festhetted volna tovább a képeidet. Márta hiányát azonban az allúvium nem tűrte. Megszüntette. Feshetsz tovább Bébé, a kisebb engedmény nélkül, nyugalommal a katasztrófában, Márta megvan.

Megvan, hol? Valahol, valamiként. Elfogadható, de amíg élsz, eldönthetetlen, illúzió. Az allúviumot nem érinti, hogy eldönthetetlen: a lelked fenekén vagyunk, az illúziók itt fontosak, fontos hordalékanyagok; nem elfogadni, hanem rájuk építeni egyenesen. (Majd fogod, Bébé, nemsokára, anyád kiszámíthatatlan beavatkozásával, két illúzióra építeni a megmaradásodat: hogy Julcsi szeret, s hogy egészséges ember vagy.)

Ez a február 9-éről február 10-ére virradó éjszaka más lett, annyira, ahogy nem is gondolhattad volna. Éjfél előtt amin tanakodtál - Telbisz, a lakása 45-ben, és Drágh és Hilbert kiestek -, éjfél után elszakadt a tanakodásod fonala. (Telbisz? Ma már engednének egy síremléket állítani? Az oroszok lötték agyon az előszobájában. Ismerted a pesti lakását. Drágh talált rá. És Hilbert?...)

(Egy másik fonalad is elszakadt: Szakálltenisz, Kecskemét, Teca csalt. Volt egy vázlatod, szénnel. Eldobtad. Kár.)

Nagy vásznad, az Ablak összegezés lett volna, de a Márta-nélküliség talajának fejtelten zűrzavarában abbahagytad. Fenyegetett, hogy a szálak összegabalyodnak színes gubanccá, és kezdenek esni, esni szét. Megpróbáltad vázaltszerű karcok, metszetek grafikus sorozatával összegezni egyenként a szálaidat. Előlről kezdve, még Londonban, „Valami van”, látvány, szag, tapintás. Bölcső, anya, szoba, lépcső, utca, tér, híd, folyó, Buda. Ment rendben látszólag a rajzsorozat, s még a Telbisz Alberttel összefüggő kecskeméti templomlépcsőt sem kellett volna eltépned, de most eldőlt, hogy Márta megvan, s ezzel megváltozott a helyzet.

A fejtelten felfordulás a feljegyzett pillanatban már a nyugalom futó feltűnésére hátrálni kezdett; a zűrzavar a nyersanyagodban a kis halvány „rendben van” felderengésére lecsökkent; ezzel szemben most már nem festhetted a derűs, felelőtlenül boldog kedves emlékeidet, Bébé, se az Úr csodáit, amiket érted tett; Márta nem tűrte volna.

Téged kinevetett, Bébé. Buszmegállóban este, valahová jövet-menet veled, ok nélkül nevetni kezdett. Átlátott rajtad. „Maga egy boldog ember, Bébé.” - Tulajdonképpen az voltál (a buszra várva). Ő belül, mélyen, nem. (Nem fogadta el, ami van, átmenetinek sem. Közeledned kellett hozzá.) Márta életének utolsó éveiben közel is kerültetek egymáshoz. A dolog egyre jobban úgy festett, hogy nagyon szeret téged - amikor meghalt és megszakadt a történet.

Most hát, legalább annyira, amennyire ő átvette a te felületes rózsaszínű világodat, át kell vened az ő hitelességét, Bébé. Hiába fáj neked. Fáj feladni, amivel megszépítetted ezt a világot. Hát fájjon. Folytatnod kell a megszakadt történetet.

1978. január 16-án, hétfőn, Márta ezt jegyezte fel, egyebek közt, a noteszában: „Bébé nagyon kedves.”

((Egy hétre rá, kedden, 24-én pedig még ennyit: „Tart B. kedvessége.”))

Én ezt 79 végén, két hónappal a halála után, érthetően a javamra írtam. Azon a hétfőn vittem őt haza a kórházból; mindenre élesen emlékeztem; csak azt nem tudtam elgondolni sem, hogy miben állhatott a nagy kedvességem.

(Berentey, 1/2 9-re, Vágány utcai kapu a zsebnaptárban). Röntgen, érfestéssel. Nem operálható. Ez új volt.

A többit tudtuk. Romlani fog, de évekig élélhet. Az érsebész (jó barát), összeomolva. Vigasztaltuk: majd ugrálunk fél lábon a hóban (mint Monostoron, ha kellett). De ez Márta kedvessége volt, nem az enyém. Cigaretta? Berentey is megenyhült: Ha le tud menni napi tíztizenötre, rendben van. Ez meg Öcsi kedvessége volt. Autóbuszon mentünk haza, nem erőszakoskodtam, hogy taxiba üljünk, a 4-es egyenesen hazavitt innét. A kapunkban ridegen emeltem kalapot a felettünk lakó szépasszonynak, aki Mártával csúnyán viselkedett. De hát amúgy is elszótlanodtam, tanakodtam magamban. Több kedvességet ennél a kettőnél, autóbusz, szomszéd hölgy, találni nem tudtam. De hát egyik sem volt külön neki szóló kedvesség: csupán természetes, normális viselkedés az adott helyzetben.

És ez fordítja ellenem, amit ostobán a javamra írtam. Ha a magától értetődő, normális kedvességem iránta oly ritka, rendkívüli dolog, hogy érdemes feljegyeznie: nem sok kedvességet kaphatott tőlem életében.

És csak a halála után eszmélek rá - a zsebnaptárja bejegyzéséből, nagy nehezen -, hogy többet kellett volna nyújtanom? Ne tetézzük az ellenem szólókat: még 78 januárjában levittem Mártát két hétre Badacsonyra, pihenni, ehhez jött kedvem. Nem eszméltem rá semmire; eszem ágában sem volt másként viselkedni vele, mint mindig; egyébként nem is tudtam volna (ahogy ő se); jól sikerült, s ettől fogva 78-ban, 79-ben, mindvégig, sorozatos véletlenek úgy alakultak, hogy együtt utaztunk mindenfelé, Hévízre, Almádiba, Szigligetre, Kecskemétre, s egyszer Lexi értünk jött, hogy kellünk legénységnek a Kormoránra. Ez mind Márta kedvére volt.

((A betegségével végül évekig teljesen rám fog nehezedni; láttuk a máskülönben részvétlen, önző svihák ügyvéd barátunkat végigcsinálni ugyanezt, hősieken kitartva az asszony haláláig; már számot vetettem magammal, hogy nekem se hősiességem ehhez nemigen lesz, se bátorságom cserbenhagyni Mártát; még van biztosan két-három évünk, addig kikapcsolom a további gondolkodást, szokásom szerint...))

Nem könnyelhetem el a javamra Márta életének ezt az (igazán váratlanul) talán legboldogabb két utolsó esztendejét. Sajátságos véletlenek művelték velünk, kettőnkkel, nem én: Nekem egy pillanatig sem állt szándékomban, hogy kedvesebb legyek Mártához, mint amilyen vagyok (és valaha is voltam). Viszont igaz, 72-ben szándékosan hagytam magam piszkosan becsapni, és megvettem a torbágyi dülőben a kertes, széles tornácú kicsi házat, mert a vak is láthatta, hogy Márta rögtön beleszeretett halálosan. Rengeteg öröme volt belőle még évekig. - „Nem hittem volna, hogy még lesznek ilyen boldog napjaim életemben” - mondta. Torbágyot ilyenképpen felírhatom javamra, a Követel rovatba - óvatosan, mert Márta most már, hogy megvan valahol, ellenőrzi a könyvelésem hitelességét, kvázi utánaszámol s az orromra koppint, ha kell. De megvan-e valahol?

„1983. Negyedik év. Feljegyzem: Január 2. Délután ez történt:

Már fél négy. Fél kettőtől fogva lassan, fokról fokra kiszállt belőlem a lélek.

Elpárolgott, elfogyott bennem a szusz. Üresség. Elment minden - erő, kedv -, gondolathozérzéshez ami kell.

Vera reggel visszarepült Londonba, (jó barát, a maga ottani szomorúságába, bajai közé). Sok vigasztalást nem nyújtottam neki a kilenc nap alatt (se szeretetet a szeretetéért). A karácsonyestét, Szilveszter éjszakát egyedül akartam tölteni. Lemondtam Colaltót, Julcsit is, Lexit is. Hagyjunk engem forogni saját keserű levemben. Vera értette. (Nem a magány baj nekem, három és fél éve. Sőt, sok szempontból még előnyös is. Jól megvagyok magamban. (Lenne, aki pótolja Mártát: és olyan, mint ő: pont olyan.) Nem kell olyan, mint ő. Ő kell. Ő nincs itthon, és senkihez semmi közöm: nem tudom, nem ilyen szabadságra és teljes függetlenségre vágyik-e az ember már eleve. Ráérő időmilliomos, mélyebb figyelemmel tudok elpiszmogni a munkámmal - hacsak ki nem száll belőlem minden figyelem -, mint ma délbén.)

Fél négy. Játsszatom a magnóra felvett Radetzky-marsot, öltözni kellene, lemenni vásárolni, inkább kávé főzök, számolom a napokat, hanyadszor már, Márta helyett. Negyven éven át rendszeren főzte és most hagy engem itt mafláskodni ezzel a gomba főzővel, már mióta? - 1240 napja - nem, még több ideje, mert már 79 nyarán is sokszor rám háritotta, komisz kutya (fáradt volt mindenhez), vegyünk rá még húsz főzést, 1260, eh, nagyon unom, eh, áttérek a Neszkaféra, gondolom, még düh nélkül, és váratlanul visszaszáll belém a lélek.

Lélek? - volt erőmből visszatér annyi figyelem, hogy helyet adjon Márta hiábavaló szidalmazásának s az eltelt évek és napok hasznavehetetlen számadatainak - lélek ez?

Lélek! - mondja Márta, - De most hanyagolja el egy kicsit sebzett nagy művészlélekét a testi panaszai kedvéért, Bébé! - mondja. S talán nevet rajtam valahol. Ahol van. Ezt mondta egyszer Medvének - emlékeztünk rá.

Szóval mégsem veszett kárba a szemrehányásom kávéügyben. Elismerte az igazamat, szent ügy volt neki is. A sebzett nagy lelkemmel pedig orvoshoz küldött. (Ezt csak én tudtam.) 54-55-től fogva, mikor visszaköltöztünk Pestre, Medvével még szorosabb barátságba keveredett. 55-ben Medvének a sok írógépeléstől megfájdult a lába vagy ülőizma. Mi Szeredyvel, Hilberttel jártunk délelőttönként a Lukács uszodába. Márta szerette volna, ha Medve is jön velünk. Végül szigorúan ráparancsolt: „Most hanyagolja el a nagy, pogány lelke sérelmeit egy félórára, Gábor, a kis lába ujja sérelme kedvéért.”

„Már el is van hanyagolva!” - hajolt meg Medve engedelmes vigyorgással, és jött velünk a Lukácsba. Ezt Mártán kívül senki nem tudta volna elérni. Medve kénytelen volt szót fogadni. Tartozott Mártának: bekezdéseket vett át az 51-52-es monostori naplójából.

Kellett neki tudni, hogy élünk ott - a Hilbert-kéziratához. Márta Négy síkjára lecsapott: „Ezt ellopom magától, édes Gyöngyvirágom!”

Nekem viszont, 83. januárban, legfőbb ideje volt, hogy urológushoz menjek. Evégett térhetett vissza belém a lélek, hogy ezzel furdaljon - egyelőre hiába. Csak áprilisban fordultam egy ismerős sebészhez. Helyiérdekű villamoson kellett hozzá kijárnom. Amelyik Monostorra vitt. Tudtam az állomások nevét betéve. A HÉV-et mindnyájan nagyon szerettük. Medve előkelően Banlieue-nek nevezte. (Neki Párizsból is az ért a legtöbbet.) Hogy élünk Mártával Monostoron? Medve összeszedte. Összelopta. Összerakta. Nagyjából.

(Monostor)

Milyen a főváros környékén falusinak lenni? Hogy él egy helyi érdekű lakos? Egy „banlieusard”? (Thegze utca) - Ha a gondolataidat túl gyorsan próbálsz ráterelni, s a figyelmeddel hirtelen, átmenet nélkül kapsz át más témáról Monostorra: ilyesmi ugrik be: Thegze utca.

A főútnak ebben a mellékutcájában soha semmi dolgod nem volt; a hosszú évek folyamán alig-alig jártál benne; soha végig nem mentél rajta. Hogy milyen volt teljes általánosságban Monostor? Azt feleli: Ilyen. Thegze utca.

Valamit akar vele mondani. Nem azt, hogy ez az utca jól jellemzi egész Monostort. Nem. Nem is jellemzi. Mást akar vele mondani: Azt, hogy az utca neve, nem a valóságos utca, pusztán a neve, ha kimondod, „Thegze utca”: összesítve tartalmazza számodra az egész monostori ottléted minden jó vagy rossz óráját: egybefogva az érzést, hogy milyen volt helyi érdekű falusinak lenni ott, 24-től 54-ig.

Thegze utca: semmire nem teszi a hangsúlyt, és a maga mellékes-lényegtelen voltával feladata csupán a helyet, hogy Monostor, egyértelműen megjelölni, és hagyni, hogy a létfontosságú, más-más lényeges dolgaitokból összetevődjön egy kivethető általános alapézés.

Mit akar hát a Thegze utca mondani neked, Bébé - milyen volt Monostor? Biztonság volt, ezt kiveheted. Volt benne kivehetően nyugalom, volt melegség és okosság: vagyis anyád, Éva. Végighúzódt benne egy szál boldogság-érzés-féle. Kivehetően? Nem. A boldogság Medve túlzása volt. Bizonyítani akarta, s elkönyörögte Mártától az 1951-es monostori naplót. Holtbiztos, hogy mind mellette szól majd.

Talált, persze, olyan feljegyzést, ami mellette szólt. Márta leírja, hogy október eleje óta fütünk, nagyjából derűs, de hideg volt az idő. Hetenként kétszer kötelező légvédelmi tanfolyamra jár este. Tegnap kezdődött a köd. - „Nagyon jók ezek a séták. Lehullott levelek a lábam alatt és a ködös este puha csendessége” - írja. - „Nagyon jó ez. Házunk előtt fényes körte ég, megvilágítja a rácsos vaskaput és az utat a ház felé. Fák, és a mi házunk. A Lucikáé meg az enyém. És a mi házunknak kis füvekkel, elszáradt diófafelekkel, képekkel, könyvekkel, Mariskával, kivágott cseresznyefával, van varázsa. Köze van a boldogsághoz is.”

Medve máris diadalmaskodott, „A Lucika” pedig én voltam. Azonban szembeszálltam Medvével. Talált újabb oldalakat Márta naplófüzetében mellette tanúskodni:

Szept. 19. - „Kijózanodtam. Ahogy tudom ma reggel, tessék mindig tudni: dehogyis bírom én az anyagi és erkölcsi bizonytalanságot. Az csak romantika, fecsegés. Pesten volt tegnap Bébé, a kölcsönkapott száz forintból; nem tudtam, lesz-e pénz, fűtőanyag télire. Aztán eszembe jutott C. megjegyzése... de nem bírom el, hogy lop. Előre rettegek. Nem tudom a magyarázatát, de remegtem belül az idegességtől. Aztán megjött éjjel Luc, hozott pénzt, csokoládét, a nagy új Dickenset, amit kapott illusztrálásra, utalványt fára, szerződést - olyan ismerős volt, biztonságos, ideges Lucika-lénye, és úgy megnyugodtam.”

Nov. 7. - „Én soha olyan gonosz embert nem láttam, mint a Szénhivatal főnöke. - Tudod, Kismari - mondtam neki múltkor -, az olyan csodálatos és indokolatlan, hogy Bébé eltart engem, és senkivel se kell kedvesnek lennem: nem is leszek, én még a kérdéseikre se fogok felelni! Hogy háláljam meg a sorsnak, hogy engem nem dolgoztat senki? (Kivéve a szállóvendéget.) Hogy ülhetek itt reggel hülyén röhécselve, míg nagymosáshoz gyűlik az esővíz, és a cirkot is csak akkor magozom, ha kedvem van hozzá.”

Ez azonban nem arról tanúskodik, hogy milyen boldogok voltunk Monostoron - mondtam Medvének -, csak arról tanúskodik, hogy Márta csal. Nézd meg a fogalmazását. Például:

51. Nov. 7. - „Mert ha itt jól élek, az annyit is jelent, hogy azt se tudom, mihez fogjak a sok tennivalótól. - Persze remek, hogy mindent örömmel csinállok, csak aztán dühösködöm, ha elmaradok velük.”

Ilyen, ha „Jól él itt”. Meg ilyen: „Nov. 25. - Milyen remek idén az ősz. Újra süt a nap, és estefelé begyűjtök pár gallyal, megfő az ebéd és meleg a szoba. Vágyom nagy hóra, ami mellelleg jót tenne a kikelt máknak is. Tegnap petrezselymet vetettem, aztán ástam. Idén először ment pompásan az ásás, főleg, mert ez a rész már nem tarackos és a dér megpuhította a földet. A száraz, tarackos részen nagyon nehéz ásni, s azt én mind szörnyű testi leromlottságomnak tulajdonítottam. Jellemző.”

Márta úgy fogalmaz, hogy csal vele. Ha én próbálom szépíteni, amit festek, lakást, kertet, Júliát, agyoncsap.

Jól teszi, Bébé. Márta úgy mondja el, ahogy ő látta, s neki szabad így csálni, neked nem! - Medvét már egy 52-es külön oldal érdekelte, ami így kezdődött: „Tegnap pedig azt gondoltam, az életnek számomra négy síkja van.” Engem elhárított kurtán. Volt nálunk sokszor, két éve is, de már 28-29-ben is, úgyhogy a maga szemével láthatta, én mennyire szerettem Monostort.

Nem hagytam olvasni. Mérges lettem. Medve még a főreál-időkben jött ki hozzánk 28-ban, együtt indultunk innét a nagykőrösi versenyre, 29 nyarán anyám hívta meg, hogy készülhessen a pótvizsgájára. Hát persze hogy boldog sziget volt nekem Monostor. Anyámmal, Júliával, veled, marha ember, Szeredyvel, Rodriguezzel, s az maradt még a háború után is, amikor 46-ban Mártával leköltöztünk. De azóta? Boldogság? Imbecillis vagy?

Mi a különbség? Miért olyan állatian szomorú nekem Márta derűs őszi hangulata? Mert „köze van a boldogsághoz is”! Mert csak köze van hozzá, csak lehetett volna. Csak lemondás van Mártában, semmi más. Csak lemondás.

Én is feladtam mindent? Negyvenhárom éves lettem, és sehol se vagyok. Hát én nem ezt akartam: rémuralomban derék férjként hősiesen robotolni és úgy-ahogy eltartani Mártát. Nem, szó sincs róla. Nem. Én azt akartam nyújtani neki, hogy nagy festő leszek, nem akármilyen, és az életünkön, az emberek feje fölött diadalmasan áttangózunk majd és nevetünk Mártával az egész világon - mondtam. - Amíg ez az elgondolás - neked munkahipotézis - megvolt, a háború utáni első éveinkig, addig boldog sziget maradhatott Monostor, de ma: Itt beszélhetsz boldogságról és reménykedhetsz: ám csak akkor, ha imbecillis vagy - vágtam Medve fejéhez.

Végighallgatott. Sőt, elfogadta amit mondtam. A diadalmas áttangózást tőle idéztem. Márta Négy síkját, naplóoldalát, később elolvasta (háromszor) és elkérte - elrabolta tőle s rögtön beletette - szőröstől-bőröstől - a Hilbert élete kéziratába. Az imbecillisért megölelt: s rázta a fejét.

Rázta a fejét. Fontos tudnom. Már nem kell teljesen agyalágyultnak lenni a reménykedéshez. 55-öt írtunk. Medve járt a New York kávéház Mélyvizébe rendszeresen; ebédelni az író haverjeivel. A levegőben volt az ellenállás. Talán ott, meg a szövetségükben, meg az egyetemeken, készítették a felkelést, forradalmat. Nyugodjak meg, már nem tarthat soká. Tudtam, hogy Medve haverjei a hozzá hasonló „hallgató” legnagyobb költők és írók voltak. Okosok, jól értesültek. Ha volt köztük agyalágyult, az is kell: forradalmat csinálni, ahhoz sok minden kell, mondta Medve. Nyugodjak meg.

Megnyugodtam. Azt is elfogadtam Medvének, hogy amivel a Thegze utca neve jellemzi a monostori életünket, milyen volt - biztonság -, ez a biztonságérzet végig át volt szőve boldogságérzéssel is. Biztonság-, ismerőség-, boldogságérzettel végigszőve: ez anyám. A valóságos Thegze utcában senki ismerősünk nem lakott. Egyedül Éva, olykor onnét hozott mézet, lépes mézet, egyszer pedig egy koromfekete kölyökmacskát, mindenütt ismert valakit. Júlia más volt. Inkább Medvének való. De Medve észrevette, hogy a nagy műveltségével titokban lenézi Évát, s elhidegült tőle. Anyámat nagyon szerette.

Még bridzsezni is megtanult Évától, 29 nyarán. Medvének a hasfájást okozó tankönyvszövegek magolása helyett bármi értelmesebb és tisztább dologba belemerülni, nagy megkönnyebülés volt. Éva pedig, jó tanár, élvezte Medve nem várt gyors haladását. Pár nap múlva beültette őt a vacsora utáni felnőtt partijukba. „Hallatlan kártyaérzéke van. Még a lapokat sem ismerte!” - mondta anyám. Ismerte, sőt Bónis Ferivel, Drághal és Noszekkel bridzsezni is próbáltak a negyedévesek társalgójában, csak hogy az övéket nem lehetett bridzsnek nevezni, Éváté mellett. Különösebben nagy kártyaérzéke nem volt.

„Amihez nyúlt, abban briliáns volt” - mondta Medvéről Eszenyi Laci harminc év múlva Amerikában. (Eszenyit újoncként kaptuk a főreálban, s Laci briliáns volt: mint évfolyamelső mindvégig megőrizte élesen antikincstári A osztályos szellemét: lehetetlennek látszó, briliáns dolgot produkált.)

- Hallom Bébétől - mondta anyám Medvének, osztás közben -, hogy maga nemcsak a futóversenyeket nyeri meg, hanem a matematikai versenyeket is mind. Eldöntötte már, hogy mi lesz?

- El - vigyorgott Medve. - Költő és hadvezér!

Éva talán nem tudta, hogy Medve egyik fő-fő költőjével évődik, de rögtön felderült. Mindig hamarabb fogta fel (és szerette meg) Medve humorát, mint Júlia. Figyelt Medvére, mit mond már megint - s minden mulattatta. Vidáman mosolygott, vagy nagyokat nevetett: jó publikum volt Medvének, ami persze őt is formába lendítette - belejött, jókedvű lett, sziporkázott.

Boldog sziget? Medvének az volt, már egyedül Éva odatartozásával is, de nem engedte Monostor (Thegze utca-féle) végbizonyítványából kihagyni a boldogságot) 55-ben sem, amikor Márta régebbi naplóiból keresgélte Ehhez megerősítést.

Persze ő is észrevette, amit csalásnak nevezek Márta naplóírásában. 52 októberében Medve nálunk lakott, tudta pontosan, hogy hogy élünk - látta, hogy elég pontosan a borotvaélén életnek-halálnak. A naplójában Márta engem szépen megdicsért, felcserélve a dolgok sorrendjét:

„Okt. Azonnal megfájdul a gyomrom attól is, ha Bébé kesereg, most pedig reggeltől estig azt teszi. Nem mondom - lakáskiigénylés, adóvégrehajtók, kútjavítás (hétszáz forint lesz), kuláclistán vagyunk, melleleg ezer forint békekölcsön. Luc csodás. Melegség, biztonság, okosság. Szegény, futkos Pesten egész nap. Ja: a legkisebb kacska is megdőglött tegnap.”

((Így elrendezve az én dicséretemen van minden hangsúly, a többi legyen feledve mihamarább.))

Medve tudta jól a többit; ő is futkosott akkor, szegény, mimiattunk. Látta a hangsúlyokkal csaló szépítést Márta naplójában - de most egészen mást talált, egy külön lapon:

„Nov. 30:

- Tegnap pedig azt gondoltam: az életnek számomra négy síkja van. Hétköznapi vagy reális sík. Kötelesség, járás-kelés, spórolás. Most ezt élem nagyjából.

Aztán a romantikus vagy boldogság-sík. Szerelmi rögeszmék, érzelmek, regények, csodás hangulatok. Nagyon bele lehet idegesedni, mert édeskevés köze van a valósághoz. Legjobb félretenni és nem foglalkozni vele - ha lehet. Pillanatnyilag unom.

Aztán a félelem- vagy veszély-sík. Ó, az nagyon undorító és megalázó. Adóhivatal, gégerák, népi demokrácia, közelállók halála tartozik ide - minden félelem, addig a pillanatig, amíg maga a baj be nem következik. Akkor kapja magát - és itt csodálatos az élet - mert kapja magát és átlendül a reális síkra. A kétségbeejtő fantazmagóriák helyett valósággá válik, olyan mindennapi tényé, ami ellen önkénytelenül is küzdünk és bizonyos fokig tudunk is küzdeni. - Szóval le a gyűlöletes félelmekkel, balsejtelmekkel. Dehogy jobb félni, mint megijedni - jaj dehogyis jobb!”

„A végső sík, az érthetetlen, az én halálom síkja. Ott minden elveszti a fontosságát: kincs, hír, gyönyör, félelmek - minden-minden. Ha arra gondolok, boldogtalannak se lehet lenni. - Aztán azért is nehéz meglenni az emberekkel, mert ha rengeteg minden stimmel is, állandóak a síkeltolódások. Mikor én boldogság-síkon mozgok, a másinak éppen reális pillanata van, és elszívja az összes cigarettámat. Az ő félelem-síkjára én semmit nem bántó halál-síkkal reagálok. (Persze röhögni lehetne rengeteget, de azért sincs semmi értelme a szállóvendégnek, mert ott feltétlenül kisülnek a síkeltolódások.) Szóval azért egész jó minden.”

((Medve legépelte, s talán már betéve tudta az egész kézírásos szöveget, és szerette volna, Márta jóváhagyásával, beleolvasztani a saját Hilbert-kéziratába. Ez nem ment. Se átstilizálni, se végül összesen Márta két-három szavát kicserélni Medve regényíró-hangjának megfelelőre, nem lehetett. Így hát - kicsit dühösen - felhasználta a dolog velejét: Lexi életét Márta négy síkján folytatta tovább.))

A „szállóvendég” egyébként a romantikus régi kérője volt Mártának, akivel boldog lehetett volna. Miért nem ment hozzá? Azt mondta Medvének: „Bébé nem boldogság, de nélküle nincs élet.”

Egy 84-es cédulán ezt írtam:

„Július 17. - Két hónap múlva öt éve lesz, megszokhattam volna, hogy itt élek, de nem szoktam meg. Éjjel a konyhából bejövet - fél kettő van - futtában mellbe bök a furcsálkodás. Mit térülök-fordulok itt? Menjek inkább a fenébe.

De hát, furcsálkodva, még maradok persze.

Van itt egy fél sárgadinnyém (rossz), málnám, vörösborom, granulált Neszkafém (nem rossz), tartalék száraz körtém, Gitane-om és Tomisztárom (újfajta), ideiglenesen megragasztott ez meg az (kevés), és ideiglenesen se megragasztott emez meg amaz (sok). Élek itt ideiglenesen. Visszaélek. Abúzus, átmeneti. Jó papírjaim vannak. Százszázalékos hadirokkant. A rendőr csak tiszteleg, ő megy a fenébe, nem én.

Másfél évvel előbb, január 2-ikán, délután az történt, hogy fokozatosan elszállt belőlem a lélek. Mártát szidtam. Kezd esni szét, színes gubanc. Számoltam. Éveket, hónapokat, napokat. Épp csak számoltam - ezt szoktam csinálni - és váratlanul visszaszállt belém a lélek.

Lélek, nem lélek - Márta kinevetett: most törődjek előbb a testemmel. De csak áprilisban szántam rá magam, hogy kijárjak a helyiérdekűvel a szakorvos barátomhoz kezelésre. Az injekciós kúra fabatkát sem ért. Mégis műtét kellett. Most már a nők, főképp Julcsi húgom, aki felmerült Győrből, kivittek erőszakkal Budakeszire. Nem bántam.

Nem gondolkoztam semmin. Aránylag sima operáción kellett átesnem, amibe nem halt bele senki - kivéve azt az egy páciensüket, aki előttem feküdt abban az ágyban, amit kaptam. Magamformájú öregúr volt, mesélték, hogy kitépett magából mindent, infúziócsöveket, katétert, oxigént, vérömlesztést, fejükhöz vágta még a hőmérőt is, s vette a kalapját és elment. Csak később értettem meg, a műtét és az intenzív szoba után, hogy ez ösztönös védekezés volt részéről az ellen, hogy egy kizárólagos, elég undorító, vér-vizelet-széklet-valami váljon a teljes világából.

Ha elfogadja saját életének (akár csupán átmenetileg) ezt a megalázó testi-lelki valamit - a vele járó undort többé nem tudja kiradírozni a hátralévő életéből.

Még később, 89 nyarán értettem csak meg öreg kollégám sikeres menekülésének a módját. Akkor is vened kell a kalapodat, Bébé, ha nincs innét hová menned. ((Nem volt. Maradhattál volna. Semmi más nem volt, csak maradni tovább. Akkor kifogyott a képességed az ottmaradásra, vetted a kalapodat és hazamentél. Ezt, a hazamenetelt egy már nem létező helyre, két illúzióra alapozva, anyád, Éva és a kövér Erzsi nővér segítségével lehetett megcsinálni, ideiglenesen.)) Más módszerrel menekültem vissza Budára 83-ban. Azt gondoltam, még haza tudok menni folytatni, amit festek. Akkor félig-meddig otthon leszek - gondoltam, tévesen. Egy év múlva, júliusban, feljegyeztem furcsálkodásomat a tévedésem - s hogy mit keresek még mindig itt az üres régi lakásunkban?

Egy sokkal későbbi füzetlapom jegyzetei azonban (melyek még nagybetűs címet is kaptak: - „HÉT ÓRA”) inkább azt mondják megint, szemben a furcsálkodással, hogy itt félig-meddig itthon vagyok.

(December 3 - HÉT ÓRA)

Lent reggeli szürkület. Hajnalodik, de itt-ott még égnek a villanyok - vagy már -, ablakokban, ahol felkeltek, utcalámpák is, szemben a Krisztina körúton. Villamos megy. Ébred a város. Majdnem tisztán boldogság fog el.

Mély lélegzetet veszek.

A frizsidert néztem meg. Fél kettőkor kikapcsoltam; hát mit csinál azóta? Kiolvad rendesen; jól van. Megyek, fekhetem vissza aludni - amikor ez a decemberi hajnali félhomály, utca, város odalent: belesajog a nyugalmas álmoságomba, s előtt vitathatatlan, átható boldogsággal. Megállok.

Tudom, hogy az érzés, ami elfogott, nem egészen érvényes. Boldogságnak, tudom régóta, csak az emléke merülhet így fel bennem, Megtörtént-e csakugyan, volt-e valaha is ilyen kora reggeli szürkület velem, hasonlóan ehhez? - Hát volt.

Volt, amilyen a Krisztina körúton, az is Budán, a Fehérvári út 15/b-ben, kialvatlanul, szörnyű rossz, vissza az ágyba, csak egy percre még, fél percre még, nem lehet, iskolába menés, utazás, nyaralás, táskák, konflis lent: az álmoságot el kell viselni, Éva kedvéért ezt is, nem jó. De aztán érdekes lesz - és mégis jó. - Volt Pesten is, másutt is, ebben a korai órában leginkább utazáskor - pakolás, aztán kint váratlanul a hajnali utca új ismeretlen arca boldog várakozást kelt benned. Érvényessége ennek azonban csupán az emléke itt reggel hétkor, nem lehet ugyanúgy érvényes, nem lehet egyáltalán boldogság. Gondoltam.

Ne felejtsd el, Bébé, hogy mégis tisztán ezt érzed. Majdnem fizikailag. Nagyot lélegeztél. Megálltál, mélyet szívni belőle.

Vigyázzunk. Neked nem mindegy, hogy mostani boldogság-e, amit érzel - itt ma, december 3-án reggel hétkor -, vagy a látvány által felidézett emléke annak, amit valaha éreztél.

Szürkületek. Hajnali félhomály. Alkonyat.

Vagy lehetne: a Horváth-kert hét órákor. Vagy: Advent hetében. Vagy egyszerűen: Hét óra van. A legjobb címnek mégis az első képsorozathoz: „Szürkületek.”

Te nagy (spanyol) festő leszel, Bébé - sosem adtad fel. Ezt Medve is mindig jóváhagyta. Befogadtak maguk közé még 39-ben az Új Nyolcak és sosem adtak fel: ez halálig kötelez. Miből állt ez a nagyság (ez a nem-akármilyenség - ez a többre kötelező spanyolság)? Teneked abból állt, hogy csak akkor festheted a látható világot, mikor megvan benne az a láthatatlan „több”, amit meg akarsz őrizni: olyasmi, mint boldogság (vágy, romantika, stílus, nosztalgia, nem alaptalan várakozás), vagyis amit épségben-egészben akarsz magaddal vinni a túlvilágra. Avagy: ahová majd szeretnél még visszajönni néha.

Emlékezetből akármilyen festő meg tud festeni látható boldogságot; jó festő láthatatlant is, ha kell. Te nem. A látvány sokféle „több”-jéből tevődő, szemmel nem látható boldogságot érezned kell ahhoz, hogy festve is éreztetni tudd, emlékekből összetenni nem elég.

Add fel a Szürkületeidet, Bébé. Kár volt belefognod.

A nagy-spanyol-festőséged alapvető kikötése, hogy ne lépj soha ingoványra: olyat ne fess, ami szavakkal is közölhető. Ez konkoly, selejt. Ha ilyet lelsz (gondosan újra meggondolva, amit csináltál), ki kell dobni irgalmatlanul, mert elnyel a nyelv ingoványa. ((Ezt mindig betartottad. Eddig...))

(Pedig már elég régen volt, hogy Medve kitalálta számomra a főreálban ezt a festőművészeti követelményt; amit aztán kiterjesztett az irodalomra is. Mindenekelőtt a saját verseire és novelláira. - Nehéz szavakkal csakis olyat írni, ami szavakkal nem közölhető. De nem lehetetlen. - Tény, hogy sokszor sikerült neki.)

Viszont amivel én nem sokra mentem volna a vásznamen, Medvének könnyű volt az emlékei összeszedésével és átélésével megírni, például Hilbert Kornél történetét - vagy mást is, olyat, amihez köze van az embernek. De nem írt semmit. Ezen hajba kaptak Mártával. Már 57 elején voltunk.

Kivételesen - ez egyszer - együtt utaztunk Mártával. Medvével és író barátaival nem üdülni jöttünk le Szigligetre: Pesten szedték össze, kiszámíthatatlan lista alapján, az embereket; éjszakánként mindnyájan várhattuk a csengőszót, házkutatást, elhurcolást; jobbnak látszott elbújni legalább az éjszakáinkra a Balaton partján; egy napot vagy kettőt mindenképp nyert vele az ember. Ráadásul rengeteget neveltünk: hozták magukkal a New York kávéház „mélyvízi” levegőjét.

A nagy vacsora utáni vitákban a többség Márta oldalán állt. Ha van az embernek témája, nyersanyaga - szidták Medvét -, miért nem ír? Éppen azért, mert van, mondta Medve. Van, és félti. A szabónak van szép drága ruhaszövege, nem szab bele rögtön ollóval - a szobrásznak van új márványtömbje, nem esik neki vésővel. Az embernek van megélt, még megíratlan jó nyersanyaga - tíz évvel, harminc évvel ezelőttről, tegnapról? mindegy: az emlékezete őrzi. - Őrzi teljes egészében, és mindig elérhetően, úgy, ahogy volt. Ha idő előtt belefog az ember megírni és elrontja valahol, az már úgy marad, többé vissza nem csinálható. A mondatait hiába dobja ki: belevésődtek az emlékezetébe, és ha agyonverik, se tudja már megmondani, eredetileg pontosan hogyan volt. Ő félti, ezért halogatja, félti a megírással tönkretenni élete jó nyersanyagát.

„Hát magaddal akarod vinni a túlvilágra?” - kérdezte Szabek Miklós nevetve.

„Igen!” - Medvének felcsillant a szeme. Kapott egy jó tippet - „Igen Szeretném. Nagyon remélem. Ez a megoldás csakugyan, Miklós” - tette hozzá.

Mártát idegesítette Medve hangja. Minket nem. Mártánál volt mindig egy félforintos, aki a nap legnagyobb marhaságát mondta, annak járt; most átnyújtotta Szabek Miklósnak: „Nyert, Miklós. Orrhosszal Medve előtt.”

Nekem a fejemben maradt ez a másvilági megoldás, és harminc év múlva már nem mint legnagyobb marhaság, eszembe jutott. Mint felelet. Ha a halálom után vihetem magammal, amit még festeni szeretnék, akkor kezdjek bele nyugodtan: a munkám kényszerű megszakítása időnap előtt: nem fogja elpusztítani a meglévő egész nyersanyagomat - amitől Medve félt Szigligeten. (Látszólag. Csak Márta tudta, igazán mitől félt.) A Krisztina körút december reggeli félhomályát festeni kezdtem; félhettem volna én is; féltettem sok megőrzött többi szürkületét életemnek; de hát őket is vihetem majd magammal a másik világba, egyéb félténivalókkal együtt: eldöntöttük, hogy így lesz.

Az érthetetlen boldogság, ami ebben a napkeltét megelőző szürkületben elfogott, nem egy régi boldogság emléke volt. Nem emlék volt, hanem érzés - érzés a jelen pillanatban. Nagy kár volna itt belevenni a Hadik-laktanya kürtösének harsány ébresztőjét, vagy a szintén kínálkozó jó Gyula barátomat. Egy fontos korai féltve őrzött szürkületemben múlhatatlan szükség van rájuk.

Én 22 nyarán megkaptam Júlia volt szobáját, a délnyugatra néző bal szélső szobát. Ezzel új korszaka kezdődött a Fehérvári út 15/b-nek. Más szóval, a budai életemnek fontos új

periódusa jött el. Ez teljességgel anyám műve volt. Nevette, hogy milyen boldog vagyok vele. Nekem eszembe se jutott volna, hogy ez a legnagyobb vágyam, legyen külön szobám. Pedig ez volt, kiderült. Ilyesmit jellegzetesen csak ő tudott kitalálni.

Átvittük hozzám apám íróasztalát is, és volt helyem minden holmimra, kincseimre, szerszámok, könyvek, füzetek, rajztábla. Szeptembertől gimnáziumba jártam egyébként, reggelente villamoson, a 27-esen át Pestre. Már nem Halász Péterrel, a legjobb barátommal, mert őt intézetbe adták, hanem Belloni Gyulával, többnyire. Más volt ez is, saját szobámba hívni őt. Meg új osztálytársakat, vagy bárkit. Más volt egyedül is tanulni vagy bogarászni a szobámban. Gyulát Éva nagyon szerette. A fiú két évvel idősebb volt nálam, és meg tudott mondani sok mindent; banánról, a mammutokról, a Niagaráról méterekben, amire kíváncsi voltam. Korántsem anyám kedvéért invitáltam őt egyre gyakrabban.

Egy délután mégis, rossz napom volt egy nagyon rossz éjszakám után, alig vártam, hogy Gyula hazamenjen, s Éva itt tartotta őt vacsorára, mint nemegyszer. A vacsora elhúzódott, későre járt, amikor Terka néni bejelentette, hogy megágyazott Gyulának a középső szobában, az ottománon. Már tudott jól aludni rajta a minap.

El is aludt rögtön. Nem zártam be az ajtót köztünk. Tegnap álmomból felkeltem és bezárkóztam.

Arra ébredtem ugyanis az éjszaka közepén, hogy sírok, csurog a könnyem. Ezt már mégsem akartam, hogy lássák. Nagy dolog most a saját szobám, itt sírhatok, amennyi jólesik.

Egy nyári zeneszámot dűnnyögtem-dúdoltam magamban. „Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarország...” - a balatoni fürdőhelyen, ahová anyám magával vitt, ezt játszotta az étterem cigányzenekara napjában háromszor-négyszer. Ebédhez, vacsorához és délutáni térzenének a kerti emelvényükön. Szép volt, megható volt, sok volt. Inkább megcsömörlött tőle az ember, mint megkedvelte. De nyilván a fülemben maradt. Ami felébresztett, az büntudat és félelem volt. Lehetett egy kis lázam is; kapart a torkom. Belloniék fasori kertjében pár nappal ezelőtt addig dulakodtam a kertész kislányával, míg leszakítottam róla a köténykékjét. Visítva menekült. Baj; meg fogják tudni rólam. Szegény emberek. Ez a kis himzett kötény a féltett kincse volt alighanem, gondoltam. Most már mit csináljak? El kellett volna mondani anyámnak. De szégyelltem és utáltam az egészet.

Rosszul aludtam és nyugtalanságra ébredtem. Ez a nyári cigányzene, a dal, ami nem ment ki a fejből, úgy előtört vággyal, szorongató nosztalgiával, zavaros érzelmi áradással, hogy könnyezni kezdtem. A tóparti fürdőhely volt, ahova sírva visszavágytam. Megtörültem a szememet, magamra zártam az ajtókat, kinyitottam az ablakot. Október közepe volt, és enyhe az időjárás.

A szemközti laktanyából áthallatszott a kürtösök ébresztője. Még nem kelt fel a nap. Honnan a csudából támadt bennem ez a szilaj honvágy a kis nyaralóhely után, ahol épp csak most, az imént töltöttünk két nyugalmas és elég unalmas hetet? Mindegy, gondoltam. Talán kiderül majd. Abbahagytam a gondolkozást, lementem inkább sétálni egyet az üres utcán.

Ki hinné, hogy a kis hajnali járkálástól micsoda öröm fogott el?

Végigmentem a Fehérvári út páratlan oldalán: a boltok még csukva voltak, sok kirakat leredőnyözve: de ettől még inkább ugyanazok voltak: láttam őket, ahogy már ezerszer: a mi kis fűszeresünket a 15/a-ban, a könyv-, zenemű- és papírkereskedésünket, a 11-13 udvarán a magánelemit, ahová jártam, az Orlay utca sarkán a nagy fűszeres-boltot, vele szemben a cukrászda is aludt még, de a pék már biztosan süt, Zimka Rafael ébren lesz, és a Gebauer kávéház szintén: gondoltam és mentem tovább boldog megnyugvással.

A pék persze hogy süttött, a kávéházat takarították, szemközt innét látható volt egyrészt a páros oldalon a tejcsarnok, másrészt a keleti ég alján a pirkadat.

Kelt fel a nap. Ezt még megvártam, de hogy végül is miért éreztem boldogságot: emiatt másnap éjjel felébresztettem a szomszéd szobában alvó Belloni barátomat: „Gyere, lemegyünk, Gyula! Megnézzük, hogy hasad a hajnal.”

Belloni jól ismerte a Fehérvári utat, a 21 alatt lakott nagynénje a macskával és telefonhírmondóval, a Korcsolyázó Egyletbe járt teniszezni. Felfelé indultunk, s most a Ménesi úton ért utol bennünket a napkelte. Hülye ember-e, aki ettől boldogságot érez? Mint én tegnap? Gyula szerint nem hülye. De hát neki minden tetszett, a véleménye nem sokat számít, itt ő volt a hülye ember, aki boldogságot érez bármitől, bármikor, még álmában is. - „Ebben van valami, amit mondasz, Bébél!” - Nevetett. A piciny kápolna mellett a széles réten mentünk le, amit télen ródlipályának használtunk, budaiak, s Belloni nem ismerte. Aztán lent balra, az imittamott már éledező kis piacon át vissza a Fehérvári útra, melyet most neveztek el a tengernagyról, mivel itt vonult be a fővárosba, magyar katonákkal, akiknek 19-ben mindenki nagyon örült. Hogy most a feltűnedező új utcátábláknak örültem-e, nem tudom: azt hiszem, nem érintett egyáltalán: nekem az utca halálomig Fehérvári út maradt.

A zöldség- és sajtpiac sarkán a korán kelő újságárusnál találtunk Bellonival frissen megjelent új Nick Carter-számot. Hogy ennyi hasznunk legyen a kirándulásból. Akkor még én is gyűjtöttem az amerikai detektívregények füzetait. Ennek „A közvágóhíd rejtelsei” volt a címe. Ám rosszul emlékeztem rá: pedig nekem ezek a tarka Nick Carterek meg néhány Professzor Szfinx, Doktor Klub, olyan fontos volt, hogy beletartoztak mindabba, amit magammal szeretnék majd vinni a túlvilágba.

Belloni igazított ki később. Neki ezt a nagy reggeli szürkületet, úgy látszik, a Nick Carter-szám juttatta eszébe; nekem inkább a félig kirakodott piac - (leginkább a faháncs dobozkák, amiben a valódi liptai juhtúrót árulták). De 23-ban elszakadtunk. Én a Városligeti fasor világától messze kerültem, olyan fajtájú messzeségbe, amit Gyulának elmondani, érthetővé tenni aligha lehetett volna. Én hét év múlva onnét kiszabadultam, vissza az érthetővé tehető labirintusba, Budán. Ő ügyvédnek ment. Az Apponyi téren olykor felszaladt hozzánk, inkább anyám dolgai miatt.

.oOo.